

TINE FRISTRUP, PIA SEIDLER CORT, ANNE LARSON,
RIE THOMSEN, RANDI BOELSKIFTE SKOVHUS
OG JENS ERIK KRISTENSEN (RED.)

PROBLEMETS POLITIK

EN FORSKNINGSBASERET ANTOLOGI OM
CAROL BACCHIS POSTSTRUKTURALISTISKE
POLICY- OG INTERVIEWANALYSE I
PÆDAGOGIK OG UDDANNELSE

AARHUS
UNIVERSITET
DPU

Tine Fristrup, Pia Seidler Cort, Anne Larson,
Rie Thomsen, Randi Boelskifte Skovhus
og Jens Erik Kristensen (red.)

Problemetets politik

En forskningsbaseret antologi om Carol Bacchis
poststrukturalistiske policy- og interviewanalyse
i pædagogik og uddannelse

DPU, Aarhus Universitet 2024

Titel:

Problemets politik

*- En forskningsbaseret antologi om Carol Bacchis poststrukturalistiske policy-
og interviewanalyse i pædagogik og uddannelse*

Redigeret af:

Tine Fristrup, Pia Seidler Cort, Anne Larson, Rie Thomsen, Randi Boelskifte
Skovhus og Jens Erik Kristensen

Udgivet af:

DPU, Aarhus Universitet, 2024

© 2024, redaktøerne og bidragsyderne

1. udgave

Denne forskningsbaserede antologi er fagfællebedømt.

Kopiering tilladt med tydelig kildeangivelse.

Omslag og grafisk tilrettelæggelse: Knud Holt Nielsen

Foto: Tine Fristrup

ISBN: 978-87-7684-455-4 (elektronisk)

DOI: 10.7146/aul.509

Indholdsfortegnelse

Indledning (5)

Tine Fristrup & Pia Seidler Cort

Har vi virkelig brug for WPR? (10)

Carol Bacchis blog-indlæg oversat af Pia Seidler Cort

Analysestrategiske faldgruber i WPR. Erfaringer med at forske, undervise og vejlede i Carol Bacchis kritiske policy-analyse (17)

Pia Seidler Cort & Anne Larson

Hvad er problemet? En mulighedsfokuseret udforskning af problemet med "What's the Problem Represented to be?", set fra et underviserperspektiv (36)

Miriam Madsen

WPR – en metode til kritiske reviews (56)

Randi Boelskifte Skovhus & Rie Thomsen

Interviewets politik. Den poststrukturalistiske interviewanalyse (PIA) (82)

Tine Fristrup

Når WPR- og PIA-tilgangen kombineres (92)

Tine Fristrup, Ilyas Dreyer & Oskar Guldbæk Holgersen

Reflections on how to use the WPR approach in a PhD thesis (112)

Johanna Mufic

It is a way of thinking!

Carol Bacchi on adaptations, WPR thinking and genealogical sensibility (134)

Pia Seidler Cort & Rie Thomsen har interviewet Carol Bacchi

Appendix

Alder som risikofaktor. En policy-analyse af aftaletekster og pressemøder i forbindelse med covid-19 (149)

Tanja Steen-Andersen

Indledning

Tine Fristrup & Pia Seidler Cort

Da pandemien rasede i efteråret 2020, tog Tine Fristrup kontakt til Pia Cort og Jens Erik Kristensen for at fortælle om sin idé med at udgive en publikation på dansk om Carol Bacchis poststrukturalistiske policy-analyse *“What’s the Problem Represented to be?”*, der i daglig tale benævnes WPR-tilgangen. Ideen gik på, at der var brug for forskningsbaseret undervisningsmateriale, der kunne introducere til og videreudvikle WPR-tilgangen og Bacchis tænkning i en dansk uddannelsesmæssig sammenhæng, fordi flere og flere anvender perspektivet som en analyseramme i opgaver og specialer – ikke kun på Aarhus Universitet men også på de andre universiteter i Danmark.

Det har siden vist sig, at WPR-tilgangen har stor udbredelse i de nordiske lande med en netværksforankring på Karlstad Universitet i Sverige. Forespørgslen vakte begejstring og ret hurtigt blev redaktionsgruppen udvidet til også at omfatte Anne Larson, Rie Thomsen og Randi Boelskifte Skovhus. Senere blev andre inviteret til at bidrage med artikler. Pia Seidler Cort opfordrede Johanna Mufic fra Linköping Universitet i Sverige til at bidrage med refleksioner over brugen af WPR-tilgangen i sin ph.d.-afhandling om voksenuddannelse og hvordan kvalitet konstrueres i voksenuddannelse. Også Miriam Madsen fra DPU, der allerede havde udgivet en kritisk artikel om WPR-tilgangen, gav efter aftale med tidsskriftet tilsagn om, at artiklen kunne genoptrykkes i denne her forskningsbaserede antologi.

De fleste af antologiens bidragsydere kommer fra **DPU: Danmarks institut for Pædagogik og Uddannelse ved Aarhus Universitet**. På DPU har WPR-tilgangen vundet stor udbredelse på stort set alle kandidatuddannelserne. For flere undervisere er udbredelsen nærmest blevet *for* stor, da WPR-tilgangen anvendes af de studerende som en slags “automatvalg”, når de skal udarbejde en policy-analyse. De studerendes måde at bruge WPR-tilgangen på minder til tider om det, man kunne kalde “en automatopgave”, der er struktureret omkring tre eller fire spørgsmål fra WPR-tilgangens seks spørgsmål og det syvende refleksionstrin. Spørgsmålet, der stillede sig i forhold til publikationen her, blev således orienteret mod, hvordan vi kunne kvalificere de studerendes arbejde med WPR-tilgangen, ikke mindst fordi tilgangen giver mulighed for skarpe analyser af policy og dermed indsigt i, hvordan policy-problemer selvfølgeliggøres og til en vis grad bliver kritik-afvisende.

Tanken var at udarbejde en forskningsbaseret antologi, der gav eksempler på brugen af WPR-tilgangen kombineret med nogle af Carol Bacchis egne tekster og anvisninger til, hvad hun har udgivet – ikke mindst hendes blog, som byder ind med mange interessante analyser,

hvor hun forholder WPR-tilgangen til affektteori, etnografisk arbejde, covid-19, subjektivitet osv. Vi ville ikke udarbejde en traditionel lærebog, men bidrage med en antologi, hvor bogens bidragsydere skulle bidrage med hver deres særlige forskningsbaserede vinkler eller fokuseringer af WPR-tilgangen i forhold til Bacchis mangeårige akademiske virke. Dette ville også kunne skærpe de studerendes forståelse af, hvor forskelligt en teoretikers værker kan læses og omsættes i konkrete analyser.

Carol Bacchi har i de sidste år haft fokus på at udbrede viden om WPR-tilgangen og på at skabe rammer for, at analysestrategien også kan bruges i forbindelse med analyse af andet end policy-dokumenter. Dette har resulteret i "Poststructural Interview Analysis (PIA)", der som en tilføjelse peger ind i WPR-tilgangen og dens femte spørgsmål om effekterne på det levede liv. Med PIA-tilgangen åbner Bacchi i samarbejde med Jennifer Bonham op for at analysere udsagn fra interviews med udgangspunkt i de samme rationaler, som ligger til grund for WPR-tilgangen.

Vi er nu fremme ved efteråret 2023, præcis tre år efter den første forespørgsel, og ideerne har materialiseret sig i denne forskningsbaserede antologi, hvor vi kommer rundt om forskellige vinklinger af såvel WPR- som PIA-tilgangen. Vores håb er, at antologien vil kunne inspirere og kvalificere studerendes arbejde med Bacchis tænkning og åbne op for både mere kreative og stringente policy- og interviewanalyser.

Antologien består af seks forskningsartikler, et oversat blog-indlæg og et nyt interview med Bacchi samt appendix med et eksempel på anvendelsen af WPR-tilgangen i en mindre modulopgave (15 ECTS) på kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi. Alle bidrag er fra såvel forskere, der har arbejdet med WPR-tilgangen i deres forskning og undervisning, som studerende, der har anvendt WPR- og/eller PIA-tilgangen i deres opgaver og specialer. Bidragene viser eksempler på meget forskellige læsninger af WPR-tilgangen, og dermed omsætninger i såvel forskning, undervisning og opgaver. Det er håbet, at det således bliver synligt for studerende, at en analysestrategi som WPR-tilgangen ikke er entydig men flertydig, og tager forskellige former afhængig af læseren og afhængig af, hvordan analysestrategien sættes på arbejde i forhold til konkrete erkendelsesinteresser.

Antologien begynder med Pia Seidler Corts oversættelse af **Carol Bacchis blog-indlæg: *Har vi virkelig brug for WPR?*** Efter overgangen til professor emerita har Bacchi været meget aktiv med at skrive blog-indlæg omtrent hver eneste måned. Her gennemgår hun specifikke elementer i WPR-tilgangen eller omsætter WPR-tilgangen i analyser af nyere samfundsfænomener som f.eks. Covid-19 og kunstig intelligens. I det oversatte blogindlæg diskuterer hun, om "vi virkelig har brug for WPR-tilgangen". Ikke overraskende er Bacchis konklusion, at WPR-tilgangen giver mulighed for at *afselvfølgeliggøre* det, som vi tager for givet og dermed

ikke længere sætter spørgsmålstegn ved, for så at bidrage til en kritisk forståelse af, at "problemer" ikke bare er problemer, som objektivt kan identificeres og løses politisk.

Det første forskningsbidrag i antologien er fra **Pia Seidler Cort & Anne Larson**, som sætter fokus på analysestrategiske faldgruber i WPR-tilgangen. De er særligt inspireret af Bacchis tidlige arbejde, dvs. *Woman, Policy and Politics* fra 1999 og *Analysing Policy* fra 2009. Deres læsning bærer således præg af at have en kreativ og legende tilgang til WPR-tilgangen, hvor analysestrategien kan kobles med andre tilgange og hvor ikke alle spørgsmålene nødvendigvis skal adresseres. De gennemgår på baggrund af deres undervisningserfaringer med WPR-tilgangen, de seks spørgsmål og det syvende trin med fokus på analytiske opmærksomhedspunkter. En central pointe i kapitlet er, at studerende skal frigøre sig fra spørgsmålenes kronologi.

Miriam Madsen udforsker ligeledes WPR-tilgangen fra et underviserperspektiv med henblik på at åbne for de studerendes kreative, men også kritiske anvendelse af analysestrategien¹. På baggrund af egne erfaringer med studerendes anvendelse af WPR-tilgangen, sætter hun kritisk fokus på analysestrategien. Ved hjælp af en *diffaktiv læsning* af WPR-tilgangen åbner hun op for studerendes kreative eksperimenteren med teorier og analysestrategier. Hun diskuterer sine studerendes indlejrethed i bestemte lærings- og bedømmelsesparadigmer og hvilke implikationer det har for den måde, hvorpå de omsætter WPR-tilgangen i konkrete analyser. I sin artikel argumenterer hun for en fornyelse af WPR-tilgangen, som ikke mindst skal indfri hendes drømme om at åbne op for studerendes forståelse af WPR-tilgangens kompleksitet og ufærdighed.

I det tredje bidrag udforsker **Randi Boelskifte Skovhus & Rie Thomsen**, hvordan WPR-tilgangen kan bruges som en metode til udarbejdelse af kritiske reviews, f.eks. i forbindelse med specialeskrivning. De gennemgår metodisk de forskellige trin i et WPR-baseret kritisk review. De trækker på et eksempel fra et kritisk review af en vidensproduktion om *Ungdommens Uddannelsesvejledning i Danmark*. Deres tilgang til WPR er således også kreativ og legende i en overskridelse af WPR-tilgangen som policy-analyse, da fokus i stedet bliver en analyse af antagelser, præmisser og selvfølgeliggørelser inden for et konkret forskningsfelt. Ved at anvende WPR-tilgangen bliver det synligt, hvordan forskning også skaber bestemte måder at repræsentere problemer på. Dermed udfordres forskningsfeltets forforståelser eller forudsættelser, hvormed der åbnes for muligheden for at gå anderledes til værks i udforskningen af et fænomen.

Tine Fristrup sætter i sit bidrag fokus på den poststrukturalistiske interviewanalysestrategi (PIA), som Carol Bacchi udviklede sammen med Jennifer Bonham i 2016. Bacchi have forsøgt

---

¹ Bidraget har tidligere været udgivet i DJES.

at anvende WPR-tilgangen på interviews, men fandt at analysestrategien ikke var velegnet til formålet, da interviews sjældent er præskriptive. De har ikke på samme måde som policy-dokumenter til hensigt at forme adfærd. Samtidig ville de gerne flytte fokus fra en fænomenologisk-hermeneutisk tilgang, hvor interviewpersonerne erstattes med *problemrepræsentationerne* i interviewet for at løsrive sig fra en forståelse af subjektet som essens. I kapitlet gennemgår Tine Fristrup PIA-tilgangen, som i lighed med WPR-tilgangen er inddelt i syv trin og organiseret omkring spørgsmål, der stilles til interviewet og interviewprocessen.

I næste bidrag giver **Tine Fristrup, Ilyas Dreyer & Oskar Guldbæk Holgersen** et bud på, hvordan PIA-tilgangen konkret kan anvendes som analysestrategi i f.eks. et speciale. Med afsæt i Ilyas Dreyers og Oskar Guldbæk Holgersens speciale, som Tine Fristrup vejledte, identificerer de, hvordan muslimske friskoler bliver placeret i det politiske integrationslandskab, og hvordan skoleledere navigerer i forhold til de positioner, der etableres igennem de politiske problemrepræsentationer. De konkluderer, at de politiske problemrepræsentationer skaber et mulighedsrum inden for hvilket, skoleledere kan positionere sig og italesætte deres skoler. Kapitlet giver et indblik i, hvordan PIA-tilgangen kan omsættes i forhold til en konkret problemstilling og peger ligeledes på koblingspunkter til WPR-tilgangen.

Fra et eksempel på, hvordan PIA-tilgangen kan bruges i forbindelse med et speciale, videregiver **Johanna Mufic** i næste bidrag sine erfaringer med at omsætte WPR-tilgangen i en artikel-baseret ph.d.-afhandling. Bidraget, der er skrevet på engelsk, viser, hvordan WPR-tilgangen ændrede Johanna Mufics perspektiv på "kvalitet" fra et forsøg på at identificere konkurrerende kvalitetsdefinitioner i den svenske voksenuddannelsespolitik til en forståelse af, hvordan kvalitet som uddannelsespolicy er med til at producere bestemte praksisser i voksenuddannelsessektoren. Johanna Mufic beskriver, hvordan WPR-tilgangen er en kompleks og meget omfattende analysestrategi, hvis potentiale består i at åbne for et mulighedsrum for at tænke "problemer" i policy anderledes. Mufic skriver sig i lighed med Pia Seidler Cort og Anne Larson sig ind i den kreative læsning af WPR-tilgangen.

Vi afslutter antologien med Pia Seidler Cort og Rie Thomsens **interview med Carol Bacchi**. Vi udarbejdede i redaktionen spørgsmål til Bacchi, som havde rejst sig i løbet af vores arbejde med de enkelte forskningsbidrag i antologien. Interviewet gav Carol Bacchi mulighed for at tage os med på den næsten 30 år lange erkendelsesmæssige rejse, som hendes arbejde med WPR-tilgangen har været udstrakt over. Vi fik indsigt i, hvilke teorier og forskere hun hentede inspiration fra, og hvordan dialogen med studerende og forskere kontinuerligt fører til videreudvikling af WPR-tilgangen. Vi fik også et indblik i, hvordan der er skabt et globalt netværk omkring Carol Bacchi, og hvordan hun generøst spreder viden om de mange forskere, som arbejder videre med WPR-tilgangen. Men også hvordan hun forsøger at forsvare og bevare WPR-tilgangen som en integreret måde at analysere policy på.

I *appendix* har vi placeret et bidrag af **Tanja Steen-Andersen**, der som studerende i 2022 udførte en mindre skriftlig opgave på kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi under modulet "Socialisering og Hverdagsliv" med titlen: "Alder som risikofaktor. En policy-analyse af aftaletekster og pressemøder i forbindelse med covid-19". Opgaven udfolder indgående WPR-tilgangens forankring i governmentality og biopolitik i en eksemplarisk omsætning af spørgsmålenes sammenhæng og organisering gennem to undersøgelsesspørgsmål:

1. Hvilke problemrepræsentationer og bagvedliggende antagelser forekommer i aftaleteksterne om initiativer for svækkede ældre i forbindelse med COVID-19 sommerpakken fra 19. juni 2020?
2. Hvilke tavsheder forekommer med problemrepræsentationerne og hvilke effekter produceres som følger heraf?

Opgaven fungerer som et eksempel på, hvordan man som studerende kan arbejde konstruktivt med WPR-tilgangen i mindre opgaver – her på 15 ECTS.

Har vi virkelig brug for WPR?

Blogindlæg af Carol Bacchi fra den 31. juli 2021² oversat af Pia Seidler Cort

I de tre sidste blogindlæg har jeg udviklet argumentet om, at WPR (What's the Problem Represented to be?) og dens søsterstrategi, PIA (Poststructural Interview Analysis) produktivt kan anvendes på en bred vifte af materialer, herunder visse former for medietekster, interviews, parlamentariske debatter og andre officielle udtalelser fra medlemmer af Regeringen (jeg anvender stort bogstav til "R" for at henvise til konventionelle statslige institutioner). Jeg har også angivet i artikler og på Research Hub-indlæg, at WPR kan anvendes til at undersøge, hvordan bygninger, ceremonier, kort, styringsteknologier, teorier og begreber konstituerer "problemer" som bestemte typer af problemer.

Med alle disse forslag til at udvide WPR's anvendelsesområde kan det måske, frygter jeg, se ud som om, jeg er på en form for korstog for verdensherredømme! I dette indlæg har jeg til hensigt at uddybe, hvorfor jeg finder en tænke måde som WPR så nyttig, og undersøge hvordan den mest effektivt kan anvendes.

Den grundlæggende indsigt, eller tolkningsteori, som opstår på baggrund af WPR-tænkningen er, at det, vi foreslår at gøre ved noget, indikerer, hvad vi "mener", der skal ændres, og dermed hvad der anses for at være et problem. Det er nødvendigt at starte mine overvejelser om WPR's nyttighed ved at undersøge, hvad denne udtalelse betyder, og hvordan den kan fungere som en "skabelon" for kritisk analyse og dermed dramatisk ændre den måde, vi nærmer os "ord og ting" på (Foucault, 1966).

Jeg beder dig reflektere over en ændring, som du gerne vil foretage inden for et policyområde - lad os sige for eksempel inden for bekæmpelse af vold i hjemmet eller inden for anliggender, som angår oprindelige folk. Det, du foreslår, vil nødvendigvis involvere en form for ændring i praksis og/eller procedurer. Dit forslag er tænkt som en forbedring af situationen på en eller anden måde. Og så indikerer dit "forslag" (eller din "foreslåede løsning"), hvad du mener, der skal ændres, og dermed hvad du betragter som problematisk eller som et

---

² <https://carolbacchi.com/2021/07/31/title-do-we-really-need-wpr/>

“problem”, selvom du måske ikke bruger den formulering. WPR tager denne indsigt og anvender det på styringsmæssige (bredt forstået) indgreb.

Foucault fangede denne form for tænkning med sine referencer til “conduct of conduct” (Gordon, 1991, s. 2). Han argumenterede for, at vi skal tænke over, hvordan vi bliver styret i en bred vifte af praksisser, der forsøger at forme vores adfærd. Vi skal huske, at i denne forståelse har termen “regering” (med små bogstaver) [på dansk: styring] en bredere betydning end den konventionelle brug af termen, der retter sig mod specifikke statslige institutioner. Afspejlende et governmentality-perspektiv (se Research Hub, 2018/11/19) indebærer det, hvordan orden opretholdes, og hvordan samfundet administreres. Derfor fokuserer vi på faktorer, der inkluderer “statens” aktiviteter, men som også opererer “bag ved” eller “uden for” staten (Foucault, 2007, s. 162-163). Denne fokusering af analysen favner mangfoldigheden af myndigheder og fagfolk, der forsøger at styre adfærd.

I WPR er policyforslag - i bred forstand – retningslinjer for adfærd. Foreslåede løsninger - et begreb, jeg bruger som synonymt med forslag - skal tilvejebringe vejledning om, hvilken adfærd der er ønsket. WPR tilføjer den afgørende pointe, at vi bedst kan forstå, hvordan styring finder sted ved at se på, hvordan disse forslag (eller foreslåede løsninger) problematiserer en sag og dermed producerer “problemer” som bestemte typer af problemer (f.eks. producerer indførelsen af et kontantløst velfærdskort “problemet” som manglende evne til at administrere sin økonomi; <https://www.abc.net.au/news/2020-12-10/cashless-welfare-card-expansion-parliament-two-years/12962684>).

Dette argument er baseret på en påstand om, at forslag (eller foreslåede løsninger) indeholder implicite problemrepræsentationer. Målet med en WPR-analyse er at udforske disse problematiseringer (eller “problemrepræsentationer”; se Research Hub 2018/6/11), at overveje deres antagelser, begrænsninger og effekter.

I stedet for at betragte objekter (bygninger, kort osv.) og praksisser (teknologier som folketælling, oprettelse af ligatabel) som (simpelthen) harmløse og neutrale, begynder vi at se dem som forslag til at forme “adfærd”. Jeg gentager eksemplet med skolebygninger, som Bottrell og Goodwin (2011, s. 4) tilbyder, fordi det gør min pointe klar. De beskriver, hvordan moderne skoler med deres “uni-funktionelle faciliteter beliggende på afgrænset land, indhegnet og låst” afspejler en “skjult læreplan”, der problematiserer den moralske og kognitive træning af unge mennesker. Det vil sige, bygningens design er et forslag til at forme adfærd; det problematiserer adfærd på specifikke måder. Som et andet eksempel viser Rowse (2009), hvordan den nuværende australske folketælling problematiserer indfødte folk som en del af binær forståelse af befolkningen i hhv. indfødte og ikke-indfødte, hvilket får indflydelse på formen af politiske påstande [vedrørende den australske urbefolkning].

I WPR fortsætter vi med at analysere, i nogen dybde, hvordan disse forslag (bygninger, folketællinger) producerer "problemer" som bestemte typer af problemer. For at udføre denne analyse tilbyder WPR forskellige måder at spørge og analysere på, som kan åbne "ord og ting" for kritisk analyse (se diagram i Bacchi & Goodwin, 2016, s. 20).

Hvor kom disse spørgsmål og former for analyse fra?

Spørgsmål 2 indebærer en slags foucauldiansk arkæologi, der forsøger at identificere grundlæggende vidensformer og logikker, der muliggør bestemte former for tænkning. Spørgsmål 3 vender sig mod en foucauldiansk genealogi for at hjælpe med at forstå de mange drejninger og vendinger, der fører til en bestemt problemrepræsentation. Spørgsmål 4 zoomer ind på behovet for at tænke over tavshederne i bestemte problemrepræsentationer og over andre mulige problematiseringer. Spørgsmål 5 fremhæver konsekvenserne eller "effekterne" (diskursive, subjektiverende, levede) af en bestemt problemrepræsentation, mens spørgsmål 6 retter opmærksomheden mod de specifikke praksisser, der installerer og autoriserer bestemte problemrepræsentationer samt muligheden for modstand. Trin 7 (se Bacchi & Goodwin, 2016, s. 20) understreger vigtigheden af at anvende WPR-spørgsmålene på egne forslag eller foreslåede løsninger.

Rigby et al. (2021, s. 507) refererer nyttigt til spørgsmålene i WPR som en "konceptuel tjekliste". Derfor kan der forventes overlap og gentagelse. Spørgsmål 4 for eksempel om tavsheder, overlapper klart med opmærksomheden rettet mod "diskursive effekter" i spørgsmål 5. På samme måde bør Trin 7 betragtes, ikke som en simpel tilføjelse til analysen, men som en integreret del af hele det analytiske WPR-projekt.

Denne betoning af overlap og sammenhæng mellem WPR-spørgsmålene signalerer behovet for at undersøge mulige former for anvendelse. Jeg henviser læserne til min bog fra 2009, *"Analyzing Policy: What's the Problem Represented to be?"*, hvor jeg skitserede to former for anvendelse, som jeg beskrev som enten systematisk - hvor hvert WPR-spørgsmål behandles separat og i rækkefølge (se kapitel 3 og 4 i *Analyzing Policy*) - eller integreret, hvor WPR-spørgsmålene ikke optræder i teksten. I sidstnævnte tilfælde integrerer analysen WPR-spørgsmålene i en omhyggelig argumenteret helhed. For at illustrere, at WPR-spørgsmålene er i spil i de kapitler, hvor jeg udviklede denne idé om en integreret analyse, indsatte jeg notater, f.eks. Q1, Q2 osv., for at signalere, hvornår et bestemt spørgsmål anvendes (se kapitel 5 til 10 i *Analyzing Policy*). Min artikel om "alkoholproblemer" illustrerer, hvordan en integreret analyse kan udarbejdes (Bacchi, 2015).

Jeg forklarer i bogen *Analyzing Policy* (Bacchi, 2009, s. 92), at kapitlerne 3 og 4 systematisk behandler hvert spørgsmål i tilgangen separat og sekventielt af to grunde: for det første for at sikre, at hvert spørgsmål bliver rejst; og for det andet for at vise, hvordan det samme

materiale kan se lidt anderledes ud gennem en anden linse (spørgsmål). Jeg bemærker dog også, at "adskillelsen af spørgsmålene i en WPR-tilgang ikke altid er nødvendig eller endda hensigtsmæssig".

Faktisk tilbyder WPR-tilgangen en form for kritisk analyse, der ofte udføres af poststrukturalistiske forskere, der aldrig har hørt om WPR. Jeg "opfangede" de indsigter, som disse forskere producerede og "destillerede", hvad jeg opfattede som de væsentligste nøglepunkter adresseret i denne forskning. WPR opstod som en opfordring til at udføre poststrukturalistisk kritisk analyse. Ikke overraskende kan forskere indikere i deres metodeafsnit, at de bruger (eller tilpasser) WPR, men uden at oplyste WPR-spørgsmålene. De fortsætter simpelthen til analysen.

Oscar Larssons artikel fra 2021 kan bruges som et eksempel (også nævnt i Research Hub-indlæg 2021/4/30). Larsson undersøger den "proaktive logik i moderne sikkerheds- og krisehåndtering" for at vise, hvordan "civil- og krigsberedskab fusioneres til en evigt tilstedeværende dimension af hverdagen". Han tilbyder en "genealogisk analyse af denne udvikling i Sverige siden afslutningen af Den Kolde Krig". Hans særlige interesse er "den rolle, der nu er tildelt borgerne inden for social- og national sikkerhedsplanlægning", som han beskriver som "en ny type modstandsdygtig neoliberalt subjekt".

Larsson (2021, s. 5) åbner sit "Metode og Materiale" afsnit og bemærker, at:

En analyse, der beskæftiger sig med problem- og/eller subjektbeskrivelser - som i dette tilfælde er beskrivelser af borgernes karakteristika og ansvar i forhold til kriser og krig - kan med fordel anvende Carol Bacchis unikke tilgang til policyanalyse, som hun kalder "What's the Problem Represented to be?" Denne metode, der er baseret på præmissen om, at politiktilgange indeholder implicite repræsentationer af, hvad et problem anses for at være, giver en analytisk ramme for at undersøge sikkerhedsprogrammer som specifikke former for governmentality (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 28-29).

Det er vigtigt at påpege, at Larsson ikke opremser eller nævner WPR-spørgsmålene. Han refererer heller ikke til WPR-tilgangen ud over det citat, jeg netop har gengivet. Dog rejser analysen i hans artikel klart spørgsmål, der er forbundet med WPR-"skabelonen" - især forpligtelsen til at udarbejde en genealogi over tilgange til civil- og krigsberedskab (Spørgsmål 3 i WPR), og det særlige fokus på, hvordan borgere produceres som robuste (subjektiverings-effekter: Spørgsmål 5 i WPR). Larsson giver derfor et eksempel på en integreret analyse, hvor WPR-spørgsmålene fungerer i baggrunden og ikke behøver at nævnes.

Er listen over WPR-spørgsmål stadig nyttig? Er der tidspunkter, hvor reproduktionen af diagrammet fra Poststructural Policy Analysis (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 2) hjælper eller styrker et argument? Forskere bruger ofte listen over spørgsmål i sin helhed eller vælger

bestemte spørgsmål fra listen for at strukturere deres analyse. Denne form for anvendelse af tilgangen kan bidrage til at sikre, at læserne bedre kan følge udviklingen af et argument. Listen over spørgsmål har også vist sig at være populær blandt kandidatstuderende for at hjælpe med at strukturere et speciale. Den brede accept af WPR som et analytisk redskab tillader disse studerende og andre forskere at præsentere listen over WPR-spørgsmål som en "metode", hvilket kan være nyttigt i mange forskellige situationer, såsom ansøgninger om forskningsmidler.

Nogle gange vælger man kun nogle af WPR-spørgsmålene som fokus for en artikel eller et kapitel. I *Analysing Policy* (Bacchi, 2009, s. 100-101) udtalte jeg, at "hvert spørgsmål behøver ikke altid blive adresseret i en analyse". Jeg er nu mere forsigtig i forhold til dette forslag på grund af tendensen til at undlade den integrerede tænkning, der er på spil i WPR. For eksempel forsvinder selvproblematiseringstrinnet (Trin 7) ofte fra disse "skræddersyede" analyser. For at beskytte mod denne praksis udtaler jeg nu: "Hvad angår praktisk anvendelse af WPR, er det muligt at trække selektivt på de former for spørgsmål og analyse, der lige er beskrevet [som en del af tilgangen], så længe der opretholdes en selvproblematiserende etik" (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 24; fremhævelse tilføjet).

Forskere kan stadig ønske at fremhæve visse aspekter af deres analyse. For eksempel kan en forsker være særligt interesseret i subjektiveringseffekterne (Spørgsmål 5 i WPR) af en valgt politik eller et politisk forslag. De har måske ikke umiddelbar interesse i dets genealogi (Spørgsmål 3). Derfor kan de signalere dette fokus ved at angive, hvilke WPR-spørgsmål de trækker på. Det er dog vigtigt at huske, hvordan et genealogisk fokus former et argument - hvordan fokus er på de måder, hvorpå nutidige praksisser er opstået, men ikke var determinerede. Desuden, mens jeg er forsigtig med at påtvinge aspekter af WPR, er jeg i stigende grad begyndt at understrege behovet for at udføre Trin 7, for at "få 'os' til at tøve i forhold til vilkårene for vores egen tænkning" (Stengers, 2008, s. 41-42).

Når alt kommer til alt, har forskere ikke nødvendigvis brug for WPR-spørgsmålene, men de kan finde dem nyttige. Desuden spekulerer jeg på om spørgeteknikken, der er forbundet med WPR, tilbyder en måde at tænke på, der dramatisk kan ændre, hvordan vi tilgår alle mulige emner - vores skolebygninger ovenfor udgør et eksempel. Tilgangen skaber en ny optik at stille spørgsmål vedrørende organiseringen af socio-materielle relationer med. Den udfordrer alle antagne "slutpunkter" og betragter dem i stedet som problematiseringer. Tag f.eks. Marres' undersøgelse af "problemer" (2007) og Latours af "matters of concern" (2004). Ved at bruge en WPR-linse er der ingen "problemer" eller "matters of concern", der ikke kan anfægtes. Faktisk, som forklaret i et tidligere indlæg (Research Hub 2020/12/31), ville jeg spørge: "Hvad er 'matters of concern' repræsenteret som at være?". For at engagere mig kritisk med det spørgsmål ville jeg anvende WPR-analyse-"skabelonen": starte fra forslag

(eller foreslåede løsninger), arbejde mig baglæns til problemrepræsentationer, der kræver undersøgelse, og sikre at problematisere mine egne forslag.

Verden ser meget anderledes ud, når vi starter fra forslag på denne måde og arbejder baglæns for at se, hvordan "problemer" produceres som bestemte former for problemer. Det betyder selvfølgelig, at der ikke er "problemer" som sådan; begrebet bliver meningsløst. Jeg har haft studerende, der fortæller mig, at de ikke længere kan læse en avis eller se en film uden at overveje, hvordan det, der siges, producerer et "problem" som en bestemt form for problem. Mit håb er fortsat, at denne nye måde at tænke på skaber en modvægt til den tankegang, der hersker i den politiske verden og i mange andre praksisområder, der antager, at "problemer" er åbenlyse og ukontroversielle, og at den eneste nødvendige opgave er at "løse" dem. Det overordnede mål er derfor at fremme den kritiske undersøgelse af den problemløsende viden, der former og dominerer det nuværende intellektuelle og politiske landskab (Bacchi, 2020).

Referencer

- Bacchi, C. (2009). *Analysing Policy: What's the Problem Represented to be?* Frenchs Forest: Pearson Education.
- Bacchi, C. (2015). Problematizations in Alcohol Policy: WHO's "Alcohol Problems". *Contemporary Drug Problems*, 42(2): 130-147.
- Bacchi, C. (2020). Problem-Solving as a Governing Knowledge: "Skills"-Testing in PISA and PIAAC. *Open Journal of Political Science*, 10: 82-105.
- Bacchi, C. & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice*. NY: Palgrave Macmillan.
- Bottrell, D., & Goodwin, S. (2011). Contextualising schools and communities. In D. Bottrell, & S. Goodwin (eds.), *Schools, communities and social inclusion*. South Yarra: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M. (1966). *Les mots y les choses*. Paris: Gallimard.
- Foucault, M. (2007). *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977-78*, Senellart, M. (ed.), Burchell, G. (trans). London: Palgrave Macmillan.
- Gordon, C. (1991). Governmental Rationality: An Introduction. In Burchell, G., Gordon, C. and Miller, P. (eds.) *The Foucault Effect: Studies in Governmentality*. Chicago: University of Chicago Press. pp. 1-51.
- Larsson, O. L. (2021). The connections between crisis and war preparedness in Sweden. *Security Dialogue*: 1-19.

Latour, B. (2004). Why Has Critique Run out of Steam? From Matters of Fact to Matters of Concern. *Critical Inquiry*, 30(2): 225-248.

Marres, N. (2007). The Issues Deserve More Credit: Pragmatist Contributions to the Study of Public Involvement in Controversy. *Social Studies of Science*, 37(5): 759-780.

Rowse, T. (2009). The ontological politics of "closing the gaps". *Journal of Cultural Economy*, 2 (1&2): 33-48.

Stengers, I. (2008). Experimenting with Refrains: Subjectivity and the Challenge of Escaping Modern Dualism. *Subjectivity*, 22: 38-59.

Analysestrategiske faldgruber i WPR. Erfaringer med at forske, undervise og vejlede i Carol Bacchis kritiske policy-analyse

Pia Seidler Cort & Anne Larson

These elaborations signal that the 'WPR' approach ought to be conceived as an open-ended mode of critical engagement, rather than as a formula.

(Bacchi, 2015, p. 23)

Indledning

Carol Bacchis metodologi "What's the Problem Represented to be? (WPR)" er i løbet af de seneste 15 år blevet en populær analysestrategi i den danske kontekst blandt såvel studerende som forskere (se f.eks. Balling & Kann-Rasmussen, 2015; Cort, 2009; Cort & Larson, 2015; Cort, Mariager-Anderson, & Thomsen, 2017; Oute & Johansen, 2021; Skovhus & Thomsen, 2017). Som analysestrategisk tilgang fremstår WPR umiddelbart som en let tilgængelig tilgang til policyanalyse og ligeledes en genvej til centrale dele af Foucaults begrebsapparat, herunder governmentality, problematisering og subjektivering (Se eksempelvis kap. 3 i C. Bacchi & Goodwin, 2016). Gennem seks spørgsmål hjælper WPR til at dekonstruere policy inden for et hvilket som helst policyområde, analysere effekterne af policy samt til at identificere af hvem og hvor, den bliver udbredt, med henblik på at kunne anfægte policy. Som analysestrategi har WPR derfor en umiddelbar appel til studerende, der gerne vil analysere politiske tiltag fra et kritisk perspektiv.

Som undervisere har vi i en årrække undervist i WPR og har i den forbindelse erfaret, at der er en række faldgruber, som det er vigtigt at adressere i såvel undervisningen som vejledningen af opgaver, der baseres på WPR. WPR som analysestrategi tilbyder studerende en fremgangsmåde til at analysere policy som nemt kan ende i en opgave, der er mekanisk udfoldet og som tenderer til det spekulative, da de studerende ofte baserer analysen på for få policydokumenter og ikke har den fornødne indsigt i deres genstandsfelt. Derudover bliver WPR af de studerende ofte valgt apriori, hvilket indebærer, at de ikke nødvendigvis får gjort sig kvalificerede overvejelser omkring forholdet mellem problemformulering og analysestrategi. Valget af WPR bliver til tider et valg, der er bundet op i de studerendes forestilling

om, at WPR tilbyder opskriften på en god opgave og så længe, de gennemgår de seks spørgsmål, er de på sikker akademisk grund.

I dette kapitel vil vi kaste et analytisk blik på WPR med henblik på at formidle kompleksiteten i tilgangen og pege på, hvilke analysestrategiske overvejelser studerende kan gøre sig i arbejdet med Bacchis policyanalytiske tilgang. Der er skrevet mange artikler, hvor WPR udgør den analysestrategiske tilgang men få artikler, der kaster et (universitets)pædagogisk blik på tilgangen (Coveney & Putland, 2012; Madsen, 2022; Pereira, 2014; Tawell & McCluskey, 2021). Coveney og Putland beskriver i deres artikel, hvordan de oplevede, at deres studerende kunne have svært ved at komme ud over det første spørgsmål i tilgangen og brugte i deres undervisning en komparativ analyse af problemrepræsentationer i mediernes som indgang til WPR, da mediernes problemrepræsentationer ofte fremstår så kontrastfyldte, at de fleste studerende "got it" (2012, p. 73). Madsen (2022) peger på, at det "sjældent lykkes for studerende at forløse tilgangens potentiale" og peger på, at de studerende ofte sætter tilgangen "i stilstand – når den tages i brug i eksamensopgaver" (p. 53). Hun opstiller en række underviserdrømme om, hvordan de studerende kan arbejde mere kreativt med tilgangen.

I dette kapitel håber vi at kunne bidrage til en indfrielse af Madsens drømme ved at åbne op for en forståelse af WPR's kompleksitet og "ufærdighed" – det er en analysestrategi, som kontinuerligt bliver udviklet af Bacchi i samspil med andre teoretiske perspektiver og i samtalen med de mange forskere, der anvender tilgangen. Vi vil således give en introduktion til analysestrategiens tilblivelse og gennemgå de seks WPR-spørgsmål. Vi diskuterer, hvad de enkelte spørgsmål kræver af overvejelser og åbner mulighed for i forhold til metodiske og teoretiske valg. Bacchi (1999, 2009) beskriver, hvordan problemrepræsentationer kan være indlejret i hinanden som en babusjka-dukke (nesting-begrebet). Det samme gør sig gældende for de seks WPR spørgsmål, der ved nærmere eftersyn viser sig at være mere og flere end seks simple spørgsmål, som en studerende kan stille til sin empiri. Et centralt spørgsmål i kapitlet er, hvordan vi som undervisere kan få de studerende til at bevæge sig fra en mekanisk spørgsmålgennemgang til en kreativ reflekteret brug af WPR, der åbner op for både andre metoder og andre teoretiske bidrag. Kapitlet er baseret på vores egne erfaringer med at arbejde med WPR og på de erfaringer, som vi har fået gennem at undervise og vejlede i tilgangen i mange år.

Egne erfaringer med WPR

Kapitlet er baseret på en reflektiv autoetnografisk tilgang (Baarts i Brinkmann & Tanggaard, 2012), da vi baserer vores analyse af WPR på de erfaringer, som vi har gjort os i såvel vores egen forskning og i vores undervisning og vejledning. I kapitlet bruger vi vores erfaringer

til at reflektere over WPR som analysestrategi for at kaste lys på, hvilke "faldgruber" vi har oplevet i forhold til tilgangen. Kapitlet er således baseret på vores personlige erfaringer med WPR i undersøgelsen af, hvor analysestrategien kan volde problemer men også på en analyse af Bacchis arbejde med WPR fra 1999 til i dag. For at gøre vores "erfarede viden" transparent vil vi indledningsvis beskrive vores egne erfaringer med at arbejde med WPR både i egen forskning og undervisning (Dam & Kvols, 2019).

Pia Seidler Cort har arbejdet med WPR siden 2006, hvor hun som ph.d.-studerende deltog i en workshop på DPU, hvor Carol Bacchi var inviteret til at holde oplæg om WPR. Hendes første møde med analysestrategien har sandsynligvis på mange måder været den samme, som de studerendes: Her var der endelig nogle analytiske greb, der gjorde, at hun kunne få hold på sin ph.d. (se også Johanna Mufics artikel). WPR bidrog til en forståelse af de observationer, hun tidligere havde gjort sig, og blev den gennemgående analysestrategi for hendes afhandling. Undervejs erfarer hun, hvordan analysestrategien kræver kontinuerlige metodiske og teoretiske refleksioner, da spørgsmålene er retningsgivende og ikke præskriptive. Tilgangen åbner kontinuerligt for nye problemrepræsentationer og giver dermed et indblik i, hvordan politikker er viklet ind i hinanden. Derfor kan afgrænsningen af genstandsfeltet udgøre en væsentlig faldgrube for såvel forskere som studerende (se f.eks. Johanna Muffics redegørelse for sine erfaringer med WPR som PhD studerende). Udgangspunktet for Pia Seidler Cort's ph.d. var 1999-udgaven af WPR, som i forhold til de senere udgaver var mere rudimentær og løs (Cort, 2011). Efter mange års arbejde med WPR er det blevet til en måde at tænke på, som beskrevet af Marshall (2012). Udover at benytte WPR i sin forskning, har hun også undervist og vejledt studerende i WPR og har set både eksempler på en kreativ og reflekteret udfoldelse af analysestrategien og eksempler på en instrumentel brug, hvor de studerende gennemgår (som regel) tre spørgsmål slavisk på baggrund af en enkelt policy tekst. Over årene har hun ændret sin undervisning i WPR i retning af i højere grad at adskille WPR som analysestrategi og formidlingen af de resultater, som de studerende når frem til ved brug af WPR.

Anne Larsons møde med WPR har været mere trinvis end Pia Seidler Cort's. WPR har hende ad vejen "sneget" sig ind som en måde at læse policytekster. Hun har siden sin studietid som politolog interesseret sig for, hvad der leder frem til policy og politiske beslutninger, og i den forbindelse blandt andet været inspireret af teorier, der så problemer som noget "konstrueret" frem for objektive sandheder og policy som andet og mere forsøg på problemløsning. Her har hun oplevet, at WPR som nævnt bidrog med en måde at læse policytekster, der åbnede for at få øje på forhold, som traditionelle løsningsfokuserede teorier inden for området ikke på samme måde havde øje for, som for eksempel de bagvedliggende antagelser. Hendes erfaringer med brugen af WPR har været, at det er en god indgang til at læse tekster, men samtidig også en tilgang, der selv om den umiddelbart fremstår simpel, er krævende

og kompleks, da de seks spørgsmål, der stilles, hver for sig lægger op til en større analyse. Netop den kompleksitet og dybden i den analyse, der lægges op til, er det erfaringen, at studerende, der bruger tilgangen har en tendens til at overse. I stedet opfattes tilgangen som en nem tilgang, hvor de seks spørgsmål kan tilgås på samme måde som en kageopskrift – trin for trin.

WPR – en analysestrategi under udvikling

WPR er en analysestrategi under konstant udvikling både af Carol Bacchi selv og i samspil med de mange forskere, der bruger tilgangen i deres arbejde inden for mange forskellige policyområder. Bacchi har udviklet WPR over en periode på mere end 20 år og er stadig aktiv i udviklingen og præciseringen af analysestrategien – ikke mindst via sin blog, hvor hun diskuterer og uddyber forskellige aspekter af WPR. WPR er således i en konstant tilbliven – ikke mindst i forhold til de mange, som gør brug af analysestrategien og som kreativt åbner for koblinger til andre teorier og metodiske tilgange. WPR er altså på mange måder “ufærdig” i den betydning, at den ikke giver de studerende den opskrift på en policyanalyse, som de (måske) søger efter. Det er nødvendigt – som i alt akademisk arbejde – kontinuerligt at reflektere over forholdet mellem problemformulering, teori og metode samt implikationerne af de valg, som man træffer, og over den udvikling teorier gennemgår som del af forfatterens egne erkendelser og akademiske påvirkninger (se interviewet med Carol Bacchi her i antologien).

1999: Women, Policy and Politics – the construction of policy problems

Bacchi udviklede WPR i forbindelse med sin egen undervisning i policy på bachelorniveau på Adelaide Universitet i Australien (C. L. Bacchi, 1999, p. ix). Udviklingen skete som en reaktion på, hvad Bacchi så som et ensidigt fokus på problemløsning i policyanalyser. I sin forskning om kvinders ligestilling var hun optaget af, hvad der bliver anset som selvfølgeligheder, og hvordan policy gennem problematiseringer er med til at skabe forståelser af kvinder og ligestilling, som det er nødvendigt at dekonstruere og ikke mindst anfægte. Hun var optaget af, hvordan problemer ikke skal ses som værende uden for policy. Policy fremkommer ikke, som antaget i traditionel policyforskning (se f.eks. Lerner & Lasswell, 1965), med en rationel løsning på problemer, der objektivt kan identificeres i et samfund. Tilgangen afviser ikke samfundsmæssige problemer men henleder opmærksomheden på, at policy skal forstås som aktivt medskabende af sociale problemer som en specifik form for problemer, der kræver specifikke løsninger. Fokus i WPR er således på at udvikle et kritisk blik på policy og afselvfølgelig gøre det, som tages som selvfølgeligt eller naturaliseret. Der er hos Bacchi

således en eksplicit interesse i at afdække, hvordan policy har effekter på de grupper, som den er rettet imod, og ikke mindst at muliggøre alternative måder at repræsentere et problem på: "There are real bodies and real people living the effects of discursive conventions, and it is essential to attend to the harms they experience" (Bletsas, 2012, p. 42).

Bacchi er interesseret i at forstå magtrelationer, men ikke i den traditionelle forståelse, hvor magten lokaliseres og ikke mindst centreres (MacKinnon, 2012, p. 16). Så det teoretiske udgangspunkt for WPR blev Foucaults begreber om governmentality, problematisering og "dividing practice". Bacchi overfører Foucaults dekonstruktion af det vestlige samfunds "tænkning" til en dekonstruktion af "policy". Dermed sætter hun fokus på "policy-as-discourse" (Ball, 1993) og afgrænser sig fra politik som et felt med aktører, der har agens og vil noget med feltet. Hvor Ball advokerer for, at studiet af policy opererer med to ontologier – "policy-as-discourse" og "policy-as-text" – da det i hans optik er væsentligt at have øje for både den diskursive rammesætning og aktørernes intentioner og ikke mindst "enactment" af policy, afgrænser Bacchi sig fra politiske interesser og intentioner (C. L. Bacchi, 2009, p. xix). Dette er ikke en faldgrube, men en vigtig erkendelse, når man arbejder med WPR. Med Bacchis analysestrategi får man – umiddelbart – kun øje for "policy-as-discourse". Umiddelbart, da vi vil argumentere for, at det afhænger af, hvordan man læser WPR og de åbninger til "policy-as-text", der fra vores perspektiv uundgåeligt må adresseres i nogle af de spørgsmål, som Bacchi stiller.

Bacchi skriver sig fra starten ind i den "diskursive vending" og med en Foucauldiansk forståelse af diskurs som de selvfølgeliggjorte måder at tænke på. Som hun skriver sig op imod traditionelle tilgange til policyanalyse, skriver hun sig også op imod diskurstilgange, som har et lingvistisk udgangspunkt, som det er tilfældet med eksempelvis Faircloughs kritiske diskursanalyse (CDA). 1999-bogen kan læses som en del af den diskursive vending og introducerede en ny tilgang til policyanalyse samtidig med, at den bidrog til alternative måder, hvorpå policy, politiske processer og policyanalyse kunne konceptualiseres inden for kønsstudier (Goodwin, 2012, p. 25).

2009: Analysing Policy: What's the Problem Represented to be?

I 2009 udgav Bacchi bogen "Analysing Policy: What's the Problem Represented to be?". Bogen var en videreudvikling af tilgangen, hvor spørgsmålene i 1999-bogen blev udvidet og systematiseret. "What's the problem?" blev til "What's the Problem Represented to be", forkortet til WPR. Bogen var målrettet studerende på bachelor- og kandidatniveau og gav en grundlæggende indføring i tilgangen. Hvor Bacchi i 1999 havde fokus på at positionere sin tilgang blandt andre policytilgange, var målet med denne bog at give en indføring i WPR, dens teoretiske grundlag og ikke mindst eksempler på, hvordan tilgangen var blevet

udfoldet i forskning inden for forskellige policyområde – ikke kun inden for kønsforskning. I 2009 skrives WPR op imod tidens herskende evidensbaserede fokus i policy, der var interesseret i, hvordan policy mest effektivt kunne "løse" sociale problemer (2009, p. vii). Bacchi fastholder i bogen den sociale indignation som normativt udgangspunkt.

2016: Poststructural Policy Analysis – a Guide to Practice

I samarbejde med Goodwin udgav Bacchi i 2016 endnu en guide til WPR: *Poststructural Policy Analysis – a Guide to Practice*. Denne bog er baseret på forskning, der anvender et WPR-perspektiv. Bacchi og Goodwin evaluerer i teksten forskningen med fokus på, hvordan policy er med til at konstituere "problemer", "subjekter", "objekter" og "steder":

It is, indeed, because a corpus of policy work in the WPR 'tradition' now exists that we can take the time ourselves to read, interpret and evaluate what is being made using the WPR approach and provide an account of what this Foucault-influenced poststructural analytical strategy can do (2016, p. 11).

Bacchi udvikler i bogen også en poststrukturalistisk interviewtilgang (Poststructural Interview Analysis – PIA) (Se artikel af Tine Fristrup i denne antologi) i samarbejde med Jennifer Bonham. Endnu en gang videreudvikles WPR. På det helt lavpraktiske niveau bliver de syv spørgsmål til trin og teoretisk forankres tilgangen i stigende grad i et mere performativt perspektiv med en vægtning af "ontology of becoming", hvor især Mols arbejde har været en inspiration (Mol, 2002). Målgruppen for bogen er ikke længere som i 2009 studerende, men ansatte i den offentlige sektor, da Bacchi og Goodwin vil opfordre: "policy workers to reflect on their own role in governing and to engage in the productive and political practices of interrogating, theoretizing and resisting" (2016, p. 3).

Der er således et underliggende tema om "empowerment" og forventning om, at WPR gennem dens afsejlvfølgeliggørelse af policy vil kunne bidrage til at "policy workers" kan få en indsigt i, hvordan styring finder sted igennem policy og deres egen rolle. WPR positioneres – igen – som en tilgang, der udfordrer andre tilgange til policyforskning: "In the field of policy research and analysis it occupies a less well-articulated and more contested position" (2016, p. 4).

Bacchi og Goodwin skriver i positioneringen af WPR-tilgangen ind som anderledes end traditionel policyforskning og trækker i stedet på policyantropologien, policysociologien og studier af governmentality, der ligeledes leverer kritiske perspektiver på policy. WPR-tilgangen videreudvikles i retningen af en performativ forståelse af policy, hvor der lægges vægt på, hvordan begreber er i en konstant tilblivelse, og at policy spiller en væsentlig rolle i tilblivelsen af sociale problemer som eksempelvis fattigdom. Som de skriver: "The physicality

of 'objects' is not questioned. However, 'objects' are seen as in continuous development, as 'in formation', rather than as fixed" (2016, p. 15)

Studiet af policy bliver således studiet af de performative effekter af policy, det vil sige, hvordan policy er med til at producere forståelser af problemer, objekter, subjekter og steder, som sætter sig igennem i praksis. I den forbindelse bliver fokus på "styringsteknologier" videreudviklet i 2016-teksten. Hvor policy i 2009-teksten ses som styring, sætter Bacchi og Goodwin i 2016 analytisk fokus på, hvordan policy omsættes gennem forskellige teknologier, og trækker i dette arbejde også på Mitchel Deans styringsregimeanalytik (Dean, 1999).

WPR-tilgangen adskiller sig således fra traditionelle tilgange ved "rather than focusing on how people make policy, attention turns to the way policy make people" (2016, p. 8). Bacchi er konsistent fra 1999 og fremefter i sin afvisning af "aktører" som væsentlige for en policy-analyse. Forskningsinteressen er på magten som "produktiv" i en Foucauldiansk forstand: "Instead of focusing on actors and their intentions, therefore, poststructural policy analysis 'inquires into the practices and knowledges that produce 'subjects' as particular kinds of provisional beings" (p. 30).

Mainstreaming af WPR

Som denne gennemgang har vist, er WPR en analysestrategi under kontinuerlig udvikling i samspillet mellem Bacchi, hendes samarbejdspartnere samt de mange forskere, der anvender WPR i deres forskning. Analysestrategien har over årene gennemgået en udvikling. Hvor den oprindeligt i 1999 havde et snævert fokus på kønsstudier og et konstruktionistisk videnskabsteoretisk udgangspunkt med en ambition om at positionere strategien i forhold til mere traditionelle tilgange til policyanalyse, udfoldes den i 2009 til alle policyområder og ambitionen bliver at gøre tilgangen tilgængelig for studerende på såvel bachelor- som kandidatniveau. Bacchi skriver sig fra starten op imod den evidensbaserede vending i policy og fortsætter med også at skrive sig op imod en struktur-aktør tilgang til policyanalyse. I 2016 bevæger Bacchi sig i retning af Aktør-Netværksteori (ANT) og dermed også i retning af Latours realistiske konstruktivisme: Verden er i en tilstand af tilbliven, ("ontology of becoming"). Bacchi tager imidlertid ikke Latours aktørbegreb op, og det forbliver omstridt i WPR: "In a performative understanding, problem representations are not (simply) competing conceptions or understandings of a 'problem', rather they form the 'realities' through which we are governed" (Bacchi, 2022). Målgruppen for den seneste guide er "policy workers", og ambitionen er at give denne gruppe magt til at handle selvstændigt gennem WPR.

Allerede her er der en faldgrube: WPR er ikke statisk, og det er vigtigt at tage stilling til, hvordan man selv arbejder med tilgangen. En vigtig pointe i alt akademisk arbejde, også i forhold til WPR, er, at forfatterne mister kontrollen med deres arbejde, når det er publiceret.

Derefter beror det på den enkeltes egen læsning af værket, og hvordan man som studerende og forsker sætter værket i spil i eget arbejde. Selvom Bacchi opponerer mod nogle af de disciplinære grænseskrydsninger, som WPR sættes i spil i (vi har eksempelvis selv krydset WPR med multiple-stream analyse), så får WPR sit eget liv – uden for Bacchis kontrol.

WPR som kritisk tænkning og analysestrategi

Allerede i valget af WPR som analysestrategi kan der være en faldgrube. Som skrevet i indledningen vælges WPR ofte apriori. Det vil sige, at den studerende ikke tager udgangspunkt i en undren eller en problematisering af en specifik policy, men vælger WPR fordi opgaven lyder "at udarbejde en policy analyse". Inden den studerende har sat sig ind i et genstandsfelt, og hvad der giver anledning til undren, problematisering, kritik etc., er valget af analysestrategi foretaget. Konsekvensen bliver, at den studerende risikerer at mangle retning og afgrænsning af sin problemstilling.

Marshall (2012) tilbyder i den forbindelse en værdifuld distinktion i arbejdet med WPR: 1) som en "kritisk måde at tænke på" og 2) som en analysestrategi. Som en kritisk måde at tænke på sætter WPR en i stand til kontinuerlig at stille spørgsmålstejn ved, udfordre og problematisere, hvordan problemer repræsenteres – ikke kun i policydokumenter, men også i forskning (Se Randi Skovhus og Rie Thomsens kapitel). Det bliver en integreret form for kritisk tænkning, hvor intet tages for givet eller selvfølgelig, inklusiv ens egne "problemrepræsentationer". Som en kritisk måde at tænke på vil WPR kunne vælges apriori, men det kræver, at den studerende er bevidst om dette valg og i sin første brug af analysestrategien koncentrerer sig om at få identificeret en relevant problemstilling. Analysestrategiens første spørgsmål kan bruges til at identificere, hvad der er på spil i en policy og til at identificere, hvad der kunne være en relevant problemstilling at arbejde med. I den proces kan det være, at andre teorier og/eller metodiske tilgange viser sig mere relevante i forhold til det videre arbejde. Som analysestrategi tilbyder WPR en række spørgsmål, som kan være retningsgivende for ens analyse. Marshall (2012, p. 62-63) beskriver WPR som en fleksibel ramme, hvor udfordringen i høj grad er at bruge strategien kreativt uden for "the boundaries in which it was developed". Det er i den forbindelse en central pointe, at WPR er en analysestrategi, ikke selve analysen. Det er en modus for ens tilgang til empirien, og dermed er det vigtigt at adskille analysestrategi fra præsentationen af de resultater, der fremkommer på baggrund af analysen og de spørgsmål, som den studerende vælger at tage i brug for at svare på sin problemformulering.

Med metodisk udgangspunkt i dokumentanalyse

WPR lægger op til analyse af policy dokumenter eller andre former for dokumenter, der er autoritative i deres rammesætning af samfundsmæssig adfærd, som det metodiske udgangspunkt. "Som udgangspunkt", da flere af spørgsmålene indebærer eller giver mulighed for også at arbejde med andre metodiske tilgange.

Som i al forskning kræver valget af dokumenter overvejelser og transparente begrundelser. Hvorfor disse dokumenter og ikke andre? Vores erfaring med studerendes arbejde med WPR er, at de ofte glemmer disse overvejelser og i mange tilfælde hviler analysen på et enkelt dokument uden den nødvendige kontekstualisering. Bacchi er selv opmærksom på denne problemstilling og skriver, at hvis et enkelt dokument udvælges som grundlag for en WPR-analyse, så udgør det kun udgangspunktet for arbejdet med WPR (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 18), ikke den samlede analyse. Et væsentligt kriterie for udvælgelse af relevante dokumenter er, at dokumenterne er præskriptive, dvs. at de er handlingsanvisende i forhold til bestemte grupper af mennesker/borgere i et samfund.

Valget af policydokumenter til analysen er én faldgrube i brugen af WPR. En anden er den manglende kontekstualisering af policydokumenter. I mange analyser, som vi har læst, bevæger den studerende sig ind i et genstandsfelt uden at gøre sig selv bekendt med dette genstandsfelt. Dermed kommer analysen til at stå uforankret og ender ikke mindst med at blive overfladisk, fordi der ikke er inddraget anden relevant litteratur i form af såvel andre policydokumenter som eksisterende forskning. Bacchi (1999) gør selv opmærksom på, at man skal have en omfattende forståelse af den problemstilling, som man arbejder med (p. 20). De studerende kan således ikke nøjes med at analysere et enkelt dokument uden at forbinde dette til andre dokumenter og anden forskning, der har adresseret samme problemstilling.

Seks (eller flere) åbne spørgsmål?

"The WPR questions [...] appear to be deceptively simple" (Bacchi, 2022, p. 2).

WPR bliver præsenteret som seks spørgsmål eller seks trin til en policyanalyse. En nærmere gennemgang af spørgsmålene viser imidlertid, at der reelt er tale om mange flere spørgsmål. Ikke mindst i 2016-udgaven åbner Goodwin og Bacchi for (endnu) flere spørgsmål, der kan inddrages i en policyanalyse. Eksempelvis åbner de op for et nyt sæt af spørgsmål i dekonstruktionen af "steder". Her opstilles således en ny liste med fire spørgsmål, der fokuserer

på, hvordan forståelsen af steder som stabile enheder kan udfordres³. Spørgsmålene synes altså at have multipliceret sig i løbet af udviklingen af WPR.

WPR præsenteres som en analysestrategi bestående af seks spørgsmål samt en reflektiv øvelse, hvor man gentager de seks spørgsmål på sin egen forskning. De seks spørgsmål hænger sammen og er indbyrdes overlappende. Der er tænkt en progression og systematik fra spørgsmål 1 til spørgsmål 6, selvom Bacchi også opfordrer til at analysestrategien fokuserer på et udvalg af WPR-spørgsmål afhængigt af forskningsspørgsmålet (Bacchi, 2009, p. 101). Dette udsagn problematiserer hun dog senere i sin blog (Bacchi, 2021a):

“In *Analysing Policy* (Bacchi 2009: 100-101) I stated that “every question need not always be addressed in every analysis”. I am now more wary of this suggestion because of the tendency, at times, to neglect the interconnected mode of thinking at work in WPR” (jf “Har vi virkelig brug for WPR”).

Vi vil dog på baggrund af vores egen forskning fastholde, at spørgsmålene – i en vis udstrækning – kan kombineres kreativt og gøres til udgangspunkt for analyser, der overskrider ontologiske grænser. I det følgende gennemgår vi spørgsmålene med henblik på at åbne op for det enkelte spørgsmål, diskutere sammenhængen, men også problematisere udfoldelsen af de enkelte spørgsmål, som i nogle tilfælde dækker over flere spørgsmål, der kan besvares enkeltvis og med inddragelse af andre teorier. Generelt er det vores erfaring, at det kan være relevant og understøtte analysen, hvis supplerende teori/begreber bliver inddraget.

Det *første spørgsmål* har fokus på hvordan problemer repræsenteres i en policy? Dette spørgsmål er udgangspunktet for den efterfølgende analyse og de efterfølgende spørgsmål. Bacchi beskriver selv, hvordan WPR bygger på præmissen om, at “what one proposes to do about something reveals what one think is problematic (needs to change)” (Bacchi, 2012a, p. 21). Spørgsmål 1 er således udgangspunktet for analysen med dets fokus på problemrepræsentationer og interessen for at afdække hvordan policy producerer bestemte forståelser af “problemer”. WPR er interesseret i at stille spørgsmål til konstruktionen af problemer og står dermed i modsætning til tilgange, der vil identificere løsninger. Dette første spørgsmål er

---

³ What does it mean to challenge the existence of “places” as fixed and stable “entities”? What is accomplished through this form of analysis? What strategies are available to problematize named “places”? What are the implications of a poststructural perspective for research on assumed “places”, such as “nation-states”, “cities”, and “public places”? (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 95).

uomgængeligt i en WPR-analyse. Bacchi beskriver selv spørgsmål 1 som en "afklaringsøvelse" (2009, p. 2).

Udgangspunktet for analysen kan være et enkelt policydokument, der bliver gennemlæst med henblik på at identificere problemrepræsentationer. Et eksempel fra erhvervsuddannelsesområdet kunne være, at der er for få unge, der søger en erhvervsuddannelse. Som beskrevet oven for, er det dog kun udgangspunktet, og den samlede analyse vil typisk forudsætte inddragelse af flere relaterede dokumenter. Ofte, men ikke altid, vil problemrepræsentationerne kunne læses direkte ud af policydokumentet. Der vil mange gange også være flere problemrepræsentationer på spil i et enkelt policydokument, og disse behøver ikke nødvendigvis at være indbyrdes konsistente.

Det *andet spørgsmål* er til dels overlappende med spørgsmål 1. I identifikationen af problemrepræsentationer bliver underliggende antagelser ofte synlige. Eksempelvis indeholder rekruttering til erhvervsuddannelserne som problemrepræsentation en underliggende antagelse om, at flere unge *bør* tage en erhvervsuddannelse, som så igen hviler på en problemrepræsentation omkring mangel på faglært arbejdskraft, som baserer sig på en antagelse om, at uddannelsessystemet skal imødekomme arbejdsmarkedets behov osv. Det vil derfor ofte være svært at adskille de to spørgsmål hvad angår det analytiske fokus på antagelser. Spørgsmål 2 lægger samtidig også op til en diskursanalyse med udgangspunkt i policyens begreber, kategorier og binariteter og bliver dermed også "tekstnær". Ofte overser studerende denne del af spørgsmål 2, hvilket måske kan forklares med, at denne del af spørgsmålet reelt er et spørgsmål for sig. Spørgsmål 2 kan således opdeles i følgende spørgsmål:

- 2a Hvilke antagelser ligger bag denne problemrepræsentation?
- 2b Hvilke begreber, binariteter og kategorier kan identificeres?

Spørgsmål 2b kan også decentreres, da en analyse kan fokusere på et enkelt begreb og dets genealogi; på binariteter og betydningen af skelsætning i en policy; eller på kategorier og deres subjektiveringseffekter (WPR-spørgsmål 5). Spørgsmål 2b kunne også give anledning til at undersøge sammenkædning af begreber med fokus på, hvordan begreberne står i forhold til hinanden. Her kunne Laclau og Mouffes diskursteori være relevant at inddrage (se eksempelvis Laclau & Mouffe, 2002; Torfing, 2004).

Det *tredje* spørgsmål sætter fokus på de identificerede problemrepræsentationers genealogi: Hvordan er det blevet muligt at repræsentere et problem på en given måde. Eksempelvis: Hvordan blev rekruttering til en central problemrepræsentation i erhvervsuddannelsespolitikken? Besvarelsen af dette spørgsmål kræver en omfattende analyse af, hvordan problemrepræsentationer i erhvervsuddannelsespolitikken har udviklet sig over tid. Det vil sige, at det kræver, at man sætter sig ind i erhvervsuddannelse som genstandsfelt, og dermed er spørgsmål 3 omfattende især for studerende, der ikke kan forudsættes at have denne

forhåndsviden. Vores erfaring er, at de studerende ofte vælger spørgsmål 3 fra eller udelukkende fokuserer på den fase, hvor selve formuleringen af policy finder sted, altså et meget kort (og ofte utilstrækkeligt) tidsperspektiv.

Det *fjerde* spørgsmål er tæt koblet til spørgsmål 2 og for så vidt også spørgsmål 3, idet fokus er på tavshederne i en policy: Hvad bliver ikke italesat? Dette spørgsmål kan i vores erfaring føre de studerende ud i en ren spekulativ analyse, især hvis de ikke har den fornødne indsigt i det genstandsfelt, som de analyserer. En anden måde, hvorpå tavsheder kan analyseres frem i forbindelse med spørgsmål 4, er at sammenligne policy på tværs af lande, sektorer, organisationer m.m. med henblik på at få øje på forskelle og ligheder på tværs af sammenlignelige genstande. Hvis en studerende vælger at gå denne vej og sætte fokus på problemrepræsentationer eksempelvis i erhvervsuddannelsespolitik på tværs af lande, kræver det systematiske overvejelser omkring komparation som metode. WPR tilbyder ikke metodiske greb for sammenligning, og kan således som analysestrategi ikke stå alene i den forbindelse. Med sit fokus på det komparative åbner spørgsmål 4 op for en analyse, som reelt kunne være udgangspunktet for den studerendes problemformulering. Komparative analyser er omfangsrige og kræver en omfattende viden ikke kun om policy i to lande (hvis det er sammenligningsenheden) men også om disse landes politiske, sociale og økonomiske forhold i et historisk perspektiv, altså konteksten. I lighed med spørgsmål 2 omfatter det fjerde spørgsmål også mere end et spørgsmål: Dels spørgsmålet om tavsheder, dels spørgsmålet om muligheden for at tænke problemet anderledes. Bacchis opfordring til brugerne af WPR om at være "opfindsomme" (2016, p. 22) kan i en akademisk sammenhæng, særligt for studerende, som ikke har et grundigt kendskab til det felt, som de er trådt ind i, være problematisk, da en analyse kræver belæg. Vores erfaring er således, at der blandt studerende uden et sådant grundigt kendskab til genstandsfeltet kan opstå en tendens til det rent spekulative i svaret på dette spørgsmål.

Det *femte* spørgsmål er egentlig tre spørgsmål, som hver for sig kan udgøre udgangspunktet for en selvstændig analyse. Det første spørgsmål (5a) vedrører de *diskursive effekter* af en problemrepræsentation, dvs., hvordan en dominerende problemrepræsentation fastlægger grænserne for italesættelsen af et fænomen, hvem der legitimt kan udtale sig og i hvilke kontekster. Som vi læser WPR, er dette første spørgsmål tæt flettet sammen med det efterfølgende spørgsmål 6, hvor fokus er på formidlingen af en specifik problemrepræsentation, og hvorvidt der kan identificeres diskurser, der anfægter denne. Andet spørgsmål (5b) fokuserer på subjektiveringseffekterne af en problemrepræsentation. Dette spørgsmål kan også i sig selv udgøre udgangspunktet for en selvstændig policyanalyse., eksempelvis, hvordan eleverne på erhvervsuddannelserne subjektiveres, og hvilke dikotomiske positioner en policy indebærer. Dermed knytter spørgsmål 5b sig til WPR's spørgsmål 2 og dets fokus på "people's categories". Grænserne mellem de forskellige spørgsmål er således mere porøse,

end det fremgår af den lineære måde, hvorpå spørgsmålene opstilles. Spørgsmål 5c har fokus på de "levede effekter" af en policy. Bacchi opfordrer til, at man eksempelvis undersøger, hvordan midler fordeles, og hvilke levede effekter dette kan have for de grupper, som berøres af en policy. Men hun ser også spørgsmål 5c som en mulighed for at undersøge, hvordan en policy sætter sig igennem i praksis: "To investigate the 'playing out' of problem representations in people's lives (lived effects) it is possible to adapt a wide gamut of empirical techniques as part of a commitment to selected political goals" (p. 26).

I svaret på spørgsmål 5c kan inddrages såvel kvalitativt som kvantitativt materiale. Således kan dette spørgsmål også udgøre en undersøgelse i sig selv, hvis de studerende skal indsamle empiri om levede effekter. Det kræver igen overvejelser om, hvilke metoder der er bedst egnede i forhold til at belyse og besvare ens problemformulering. WPR skal/kan således kombineres med andre metodiske – og også teoretiske – greb, hvilket gennemgangen af spørgsmål 6 også vil vise.

Det *sjette* spørgsmål sætter fokus på, hvor en problemrepræsentation er produceret, hvorfra den er formidlet og forsvaret samt, hvordan den (kan) bliver anfægtet, forstyrret og erstattet. Dette spørgsmål er tæt vævet sammen med de øvrige spørgsmål, som gerne skulle have svaret på den første del af sjette spørgsmål: Hvordan en bestemt diskurs bliver dominerende. Her er ikke mindst svaret på spørgsmål 3 og den genealogiske analyse relevant. Til gengæld kræver anden del af spørgsmål om, hvordan problemrepræsentationen bliver anfægtet, nogle overvejelser. Hvis erkendelsesinteressen er at undersøge, hvilke problemrepræsentationer der er i spil i forhold til en policy, kan spørgsmål 6 udgøre startpunktet for ens analyse. I den forbindelse er spørgsmål 6 relateret med spørgsmål 1 i en undersøgelse af, hvilke problemrepræsentationer der bliver de dominerende og hvordan de anfægtes, samt med spørgsmål 4's fokus på tavsheder og hvad der tages som selvfølgeligt. I vores optik kræver dette en identifikation af, hvor diskurser forankres. Det kan forblive på det diskursive niveau, men kan også overskride dette og fokusere på aktørerne inden for et specifikt policy-felt.

Bacchi skriver selv eksplicit, at hun ikke har interesse i aktører eller agens i WPR: "Instead of focusing on actors and their intentions, therefore, poststructural policy analysis inquires into the practices and knowledges that produce 'subjects' as particular kinds of provisional beings" (Bacchi, 2016, p. 30). Fokus i WPR er ifølge Bacchi på diskurser som mangfoldige, komplekse og til tider selvmodsigende (Bacchi, 2009, p. 19), og dermed på hvordan forskellige diskurser kan stå i opposition til hinanden. Samtidig skriver hun også, at spørgsmål 6 sikrer, at "attention is paid to the battles that take place over knowledge" og som potentiel modstand til en dominerende problemrepræsentation. Ligeledes stiller hun i *Engaging with Carol Bacchi* (2012b) spørgsmålet: "Who gets to create the categories and practices that shape our realities?" (p. 143).

I vores arbejde med WPR har vi undret os over, hvordan vi vil få øje på de kampe, hvis vi ikke har et aktør-begreb og dermed en mulighed for en forankring af problemrepræsentationer. Aktør-begrebet behøver ikke at blive hentet fra "traditionelle" perspektiver omkring struktur-aktør, men kan f.eks. hentes fra Latour, som Bacchi og Goodwin henter inspiration fra i den sidste guide til WPR. I vores optik er det problematisk kun at analysere policy-as-discourse, dvs. uden et blik på de kampe, som står imellem forskellige interesser. Så når vi bevæger os ind i spørgsmål 6, og hvordan en dominerende policy diskurs anfægtes, er der fra vores perspektiv også en oplagt ansats til at sætte fokus på ikke blot "hvor" men også "hvem". Dermed abonnerer vi på Balls opfordring til at have øje for såvel policy-as-discourse som policy-as-text.

Med Balls begreb om "policy-as-text" får vi øje for de magtkampe, som finder sted politisk for at kunne "fikserer" diskurser (Ball, 1993). Disse magtkampe medfører ændrede institutionelle praksisser, magtrelationer og sociale positioner (Ball, 1990). Ball har således fokus på samspillet mellem policy-as-text og policy-as-discourse (1993).

Problemet med et ensidigt fokus på policy-as-discourse er i vores optik, at diskurser bliver determinerende, og lige præcis i studiet af policy er vi nødt til også at have øje for politisk agens. Spørgsmål 6 fremstår således i vores optik som uforløst i WPR, da Bacchi ikke videudvikler på spørgsmålet, og hvordan det analysestrategisk kan omsættes i en konkret analyse. Der rejser sig et spørgsmål om forankring af diskurser: Hvis det er hensigten at undersøge, hvor en diskurs produceres, må der umiddelbart også være en aktør, der producerer. Hvordan nærmer vi os denne aktør, hvis vi ikke kan forankre de fremanalyserede diskurser hos en aktør, det være sig et individ, en organisation, en institution eller for så vidt et teori-kompleks (i en ANT-forståelse af aktører).

Derfor kalder spørgsmål 6 efter vores opfattelse på inddragelse af supplerende teori og måske ligefrem på en overskridelse af den videnskabsteoretiske grænse mellem poststrukturalisme og kritisk realisme/realistisk konstruktivisme. Overskridelsen skal forklares og gøres transparent for at give videnskabsteoretisk mening. Bacchi argumenterer selv imod en sådan ontologisk overskridelse (Bacchi, 2021b), men vi vil argumentere for, at spørgsmålene kan bruges som en heuristik, der kreativt kan åbne op for sådanne grænseoverskridelser, hvilket i en WPR-optik giver god mening i forhold til at udfordre fikserede positioner (se også Pereira, 2014).

Endelig er der det *syvende spørgsmål* eller trin, som indebærer, at analysestrategien bliver brugt på ens egen problemrepræsentation. Dette trin er ifølge Bacchi et af de vigtigste, men også et trin, som Bacchi ikke selv udfolder, og som sjældent ses udfoldet i såvel forskning som i studerendes opgaver.

Det er også en meget omfangsrig opgave taget i betragtning af, hvor mange mulighedsrum der åbner sig op under hvert spørgsmål. Derfor tænker vi, at det måske med fordel kunne begrænses til spørgsmål 1 og første del af spørgsmål 2: Hvordan repræsenteres problemet i ens egen forskning/opgave, og hvilke antagelser ligger bag denne problemrepræsentation? De to spørgsmål kunne i sig selv åbne op for en refleksion omkring egne forforståelser.

WPR bliver præsenteret som en analysestrategi med 6 spørgsmål, men som vores gennemgang af tilgangen viser, er der mange flere spørgsmål indlejret i WPR.

WPR-spørgsmål:
Hvordan repræsenteres "problemet" i en given policy?
Hvilke antagelser er denne problemrepræsentation baseret på? 2a) hvilke antagelser ligger bag denne problemrepræsentation? 2b) hvilke begreber, binariteter og kategorier kan identificeres?
Hvordan er denne repræsentation af "problemet" opstået?
Hvad forbliver uproblematisk i denne problemrepræsentation? 4a) Hvad er tavshederne? 4b) Hvordan kan "problemet" tænkes anderledes?
Hvilke effekter bliver produceret ved denne repræsentation af "problemet"? 5a) Hvilke diskursive effekter kan identificeres? 5b) Hvilke subjektiveringseffekter kan identificeres? 5c) Hvilke levede effekter kan identificeres?
Hvordan og hvor er denne repræsentation af "problemet" blevet produceret, spredt og forsvaret? 6a) Hvordan sættes der spørgsmålstejn ved denne problemrepræsentation? 6b) Hvordan kan den blive udfordret og erstattet?
Gennemgå de ovenstående spørgsmål på egen problemrepræsentation

Denne oversigt inddrager ikke de mange nye spørgsmål, der rejses i Bacchi og Goodwins bog om WPR fra 2016 (se fodnote 2).

Konklusion

WPR ligner umiddelbart en let tilgængelig opskrift på en policyanalyse, hvor spørgsmålene "bare" skal besvares, så er opgaven på sikker grund. Som dette kapitel forhåbentlig har vist, så er WPR imidlertid som analysestrategi kompleks og kræver refleksioner over såvel metodiske som teoretiske valg. Det er ikke en pakkeløsning, hvor Bacchi har gjort alt forarbejdet. Som i alt akademisk arbejde er man som studerende (og forsker) nødt til at gøre sig overvejelser om forholdet mellem problemformulering, teori, metode og empiri i en iterativ proces, hvor de valg, der træffes, gøres så begrundede og transparente som muligt. Spørgsmålene er viklet ind i hinanden, og mange af de enkelte spørgsmål indeholder reelt flere spørgsmål, som kalder på forskellige overvejelser og tilgange. WPR kræver således selvstændig stillingtagen og ikke mindst tilskæring af analysestrategien i forhold til den enkelte studerendes og forskers problemformulering. Her er vi ved en af de faldgruber ved WPR, som vi som undervisere oftest møder: At de studerende vælger WPR uden egentlige overvejelser om tilgangens egnethed og relevans i forhold til det, som de vil undersøge. Det bliver dermed som tidligere beskrevet et apriori-valg, der ikke nødvendigvis giver mening i forhold til det, de reelt ønsker at undersøge.

I tråd med WPR og Bacchis opfordring til at reflektere over egen problemrepræsentation, vil vi afslutte dette kapitel med at diskutere, hvordan vores udgangspunkt er en problematisering af studerendes instrumentelle brug af WPR. Madsen (2022) peger på, at det er universitetspolitikken med dens fokus på fremdrift, der er med til at producere studerende, som er orienterede mod at bestå eksamener og som ser WPR som en måde, hvorpå de kan møde kravene til en policyanalyse. I dette kapitel har vi gennemgået analysestrategien med henblik på som undervisere at formidle dens kompleksitet og dermed tilvejebringe et grundlag for de studerendes arbejde med WPR. Vores repræsentation af problemet kobles således til undervisningen i tilgangen, og hvordan vi som undervisere kan stilladsere de studerendes arbejdsprocesser. Her kunne der også åbnes op for en anden måde at repræsentere problemet på, nemlig at det er et spørgsmål om taxonomi. For mange af de studerende er det første gang, at de arbejder med policyanalyse og med WPR. De er derfor novicer udi dette arbejde, og følger på den baggrund WPR som et fast "regelsæt" (Dreyfus, 2004). Spørgsmålene læses som regler og bliver handlingsanvisende. For at kunne nå frem til de mere avancerede WPR-analyser, vi som undervisere efterspørger, skal de studerende derfor have mulighed for at arbejde med tilgangen i undervisningen og få feedback på deres arbejde, ikke kun præsenteres for den.

Referencer

- Bacchi, C. (2012a). Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 21-24). University of Adelaide Press.
- Bacchi, C. (2012b). Strategic interventions and ontological politics: Research as political practice. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 141-157). University of Adelaide Press.
- Bacchi, C. (2021a, July 31). Do we really need WPR? Caroll Bacchi. <https://carolbacchi.com/2021/07/31/title-do-we-really-need-wpr/>
- Bacchi, C. (2021b, August 21). What about "hybrids" and "mixed methods"? Is WPR the "bad cop"? Caroll Bacchi. <https://carolbacchi.com/2021/08/31/what-about-hybrids-and-mixed-methods-is-wpr-the-bad-cop/>
- Bacchi, C. (2022). Introducing WPR. Retrieved from <https://carolbacchi.com/about/> September 2023.
- Bacchi, C., & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis A Guide to Practice* (1st ed.). Palgrave Macmillan.
- Bacchi, C. L. (1999). *Woman, Policy and Politics: the construction of policy problems*. SAGE.
- Bacchi, C. L. (2009). *Analysing Policy: What is the Problem Represented to Be?* Pearson.
- Ball, S. J. (1990). *Politics and Policy Making in Education. Explorations in Policy Sociology*. Routledge.
- Ball, S. J. (1993). What is policy? Texts, trajectories and toolboxes. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 13(2), 10-17. <https://doi.org/10.1080/0159630930130203>
- Balling, G., & Kann-Rasmussen, N. (2015). Ikke-læsning som «problem» i dansk kulturpolitik - En analyse af læsekampagnen Danmark Læser. *Nordisk kulturpolitisk tidsskrift*, (2), 250-266. <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2015-02-08>
- Bletsas, A. (2012). Spaces between: Elaborating the theoretical underpinnings of the 'WPR' approach and its significance for contemporary scholarship. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 37-52). University of Adelaide Press.
- Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2012). *Kvalitative metoder: en grundbog* (1st ed.). Hans Reitzels Forlag.

- Cort, P. (2010). Stating the Obvious: The European Qualifications Framework is Not a neutral evidence-based policy tool. *European Educational Research Journal*, 9(3), 304-316. <https://doi.org/10.2304/eerj.2010.9.3.304>
- Cort, P. (2011). *Taking the Copenhagen Process Apart*. (PhD), Aarhus University, DPU.
- Cort, P., & Larson, A. (2015). The non-shock of PIAAC - Tracing the discursive effects of PIAAC in Denmark. *European Educational Research Journal*, 14(6), 531-548. <https://doi.org/10.1177/14749041156116>
- Cort, P., Mariager-Anderson, K., & Thomsen, R. (2017). Busting the myth of low-skilled workers – destabilizing EU LLL policies through the life stories of Danes in low-skilled jobs. *International Journal of Lifelong Education*, 1-17. <http://doi.org/10.1080/02601370.2017.1404501>
- Coveney, J., & Putland, C. (2012). Answering Bacchi: A conversation about the work and impact of Carol Bacchi in teaching, research and practice in public health. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi* (pp. 71-78). University of Adelaide Press.
- Dam, T., & Kvols, A. M. (2019). *Må jeg skrive mig selv ind?: autoetnografi på socialrådgiver-, pædagog- og læreruddannelsen* (1st ed.). Frydenlund.
- Dean, M. (1999). *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. Sage
- Dreyfus, S. E. (2004). The Five-Stage Model of Adult Skill Acquisition. *Bulletin of science, technology & society*, 24(3), 177-181. <https://doi.org/10.1177/0270467604264992>
- Goodwin, S. (2012). Women, Policy and Politics: Recasting policy studies. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 25-36). University of Adelaide Press.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2002). *Det radikale demokrati: diskursteoriens politiske perspektiv*. Roskilde Universitetsforlag.
- Lerner, D., & Lasswell, H. D. (1965). *The policy sciences* ((Repr.). ed.). Stanford University Press.
- MacKinnon, A. (2012). From women's history to women's policy: Pathways and partnerships. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 9-18). University of Adelaide Press.
- Madsen, M. (2022). Hvad er problemet? En mulighedsfokuseret udforskning af problemet med 'What's the Problem Represented to be?' set fra et underviserperspektiv. *Danish Journal of Education Studies*, 1(1). <https://doi.org/10.7146/djes.v1i1.132581>

- Marshall, N. (2012). Digging deeper: The challenge of problematising 'inclusive development' and 'disability mainstreaming'. In A. Bletsas & C. Beasley (Eds.), *Engaging with Carol Bacchi - Strategic Interventions and Exchanges* (pp. 53-70). University of Adelaide Press.
- Mol, A. (2002). *The body multiple: ontology in medical practice*. Duke University Press.
- Oute, J., & Johansen, K. S. (2021). Reform eller stabilitet? En velfærdssociologisk analyse af psykiatriske velfærdspolitikker 2009-2019. *Tidsskrift for Forskning i Sygdom og Samfund*, 18(34), 47-70. <https://doi.org/10.7146/TFSS.V18I34.127167>
- Pereira, R. B. (2014). Using Critical Policy Analysis in Occupational Science Research: Exploring Bacchi's Methodology. *Journal of Occupational Science*, 21(4), 389-402. <https://doi.org/10.1080/14427591.2013.806207>
- Skovhus, R. B., & Thomsen, R. (2017). Popular problems. *British Journal of Guidance & Counselling*, 45(1), 112-131. <https://doi.org/10.1080/03069885.2015.1121536>
- Tawell, A., & McCluskey, G. (2021). Utilising Bacchi's What's the Problem Represented to be? (WPR) approach to analyse national school exclusion policy in England and Scotland: a worked example. *International journal of research & method in education*, 45(2), 137-149. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2021.1976750>
- Torfin, J. (2004). Laclau og Mouffes poststrukturalistiske diskursteori. *Nordiske Udkast: tidsskrift for kritisk samfundsforskning*, 32(1), 7-18.

Hvad er problemet? En mulighedsfokuseret udforskning af problemet med "What's the Problem Represented to be?", set fra et underviserperspektiv⁴

Miriam Madsen

Indledning

Policy-analyse er en akademisk undersøgelsesform, som hjælper os med at forstå, hvordan samfundet aktuelt søges udviklet og styret. Siden midten af 1900-tallet har policy-analyse som politologisk sub-disciplin udviklet sig dramatisk. Ifølge forskerne Webb & Gulson (2015) fokuserede disciplinen i de første årtier primært på at identificere og vurdere mulige policy-interventioner, som kunne bidrage til løsningen af aktuelle politiske problemer – et paradigme, som de to forskere kalder Policy Scientificity 1.0. Hen mod slutningen af det 20. århundrede blev dette suppleret af et nyt paradigme, Policy Scientificity 2.0, som tilføjede et kritisk fokus på at forstå de diskurser og (positivistiske) rationaler, der ligger bag udviklingen af selvsamme forslag til policy-interventioner med henblik på at kritisere disse.

Policy-forskeren Carol Bacchi (2009) er en af dem, som har bidraget til denne kritiske drejning af policy-forskningen. Med hendes tilgang kaldet "What's the Problem Represented to be?" (eller forkortet: WPR-tilgangen) har hun udviklet en populær metodologi, som netop stiller spørgsmålstejn ved de rationaler eller problemkonstruktioner, som policy tilbyder svar på. Disse problemkonstruktioner, hævder hun, er hverken naturgivne eller neutrale, men repræsenterer derimod bestemte virkelighedsopfattelser, der privilegerer nogle grupper og ekskluderer andre. Siden 2009 er Bacchis tilgang gradvist blevet mere populær inden for uddannelsesforskningen (se eksempelvis Cort & Larson, 2015; Mufic & Fejes, 2020; Whitburn, Moss, & O'Mara, 2017) samt indenfor beslægtede områder såsom evalueringsforskningen (se eksempelvis Archibald, 2020). Også blandt studerende på Uddannelsesvidenskab er WPR-tilgangen populær. Her anvendes den i analyser af uddannelsespolicy i form af både reformer og strategier.

Denne artikel er inspireret af og baseret på mine erfaringer med studerendes anvendelse af WPR-tilgangen i diverse policy-analyser. Gennem vejledning og bedømmelse af en del

---

⁴ Denne artikel er tidligere publiceret i Tidsskrift for Uddannelsesvidenskab, 2022.

Bacchi-inspirerede analyser på både bachelor- og kandidatuddannelsen i Uddannelsesvidenskab har jeg fået indtryk af, at Bacchis metodologi umiddelbart fremstår let at anvende for studerende, men samtidig at det sjældent lykkes for studerende at forløse tilgangens potentiale. Mine erfaringer har givet mig lyst til at udforske WPR-tilgangen for at prøve at forstå, hvorfor jeg sjældent oplever WPR-analyser som vellykkede. Da jeg gik i gang med udforskningen, nåede jeg frem til den konklusion, at problemet ikke primært er selve tilgangen, men nærmere den måde tilgangen sættes i spil – eller rettere i stilstand – når den tages i brug i eksamensopgaver. Som jeg vil vende tilbage til, tror jeg ikke det skyldes manglende evner hos mine studerende, men derimod at de er en del af et uddannelsessystem, hvor de bliver skolet til at forfølge det prædefinerede og sikre. Og WPR-tilgangen er helt sikkert mulig at anvende på den måde.

Med afsæt i denne første konklusion blev det næste spørgsmål da, hvordan jeg kan diskutere brugen af en metodologi uden selv at komme med nye anvisninger, som vil blive fulgt slavisk som prædefinerede og sikre anvisninger. Løsningen på dette spørgsmål er blevet en artikel skrevet 1) med en personlig stemme som forhåbentlig inviterer til diskussion og dialog, 2) med en affirmativ kritisk tilgang (Raffnsøe, Staunæs & Bank, 2022; Staunæs, 2016), som insisterer på en kreativ eksperimenteren med det eksisterende og udpeger muligheder frem for svagheder, og 3) med en diffraktiv metodologisk fremgangsmåde (Barad, 2007, 2014; Thiele, 2014), som åbner for nytænkning med afsæt i det gamle. Artiklen er målrettet studerende ved Uddannelsesvidenskab og andre uddannelser, hvor kritisk analyse af policy er på programmet. Den har været svær at skrive, fordi den hverken er empirisk baseret på en analyse af eksamensopgaver eller metodologi-udviklende med afsæt i egen forskning. I stedet er artiklen endt som en begrebsstyret genlæsning af WPR-tilgangen samt læsning af mine generaliserede personlige erfaringer i mødet med studerende, som anvender tilgangen.

Artiklen indledes med en introduktion til WPR-tilgangen, sådan som den beskrives hos Bacchi (2009). Hernæst beskriver jeg mine metodologiske greb, som består af en diffraktiv analyse baseret på nøglebegreber i Agential Realisme (Barad, 2003, 2007) samt affirmativ kritik. Dernæst følger en diskuterende (og drømmende) analyse i to dele: Første del har fokus på at forstå studerendes indlejrethed i bestemte lærings- og bedømmelsesparadigmer, hvilket ikke blot har indflydelse på, hvordan de går til WPR-tilgangen, men også hvilke analyser det munder ud i, samt etiske perspektiver på dette. Denne del trækker på begreberne *indlejrethed*, *onto-epistemologi* og *etiko-onto-epistemologi*, og har altså fokus på de præmisser eller rammer for videnskabelse, som mine erfaringer kan læses igennem. Den anden del har fokus på at skubbe til WPR-tilgangen på måder, der forhåbentlig kan løse den metodologisk drevne og instrumentelle måde at bruge WPR-tilgangen på, som jeg ofte har set. Denne del trækker på begreberne *indlejrethed* (igen), *diskursivt-materielle praksisser*, *fænomener* og *policy-gøren*. Resultatet er tre muligheder for fornyelse af WPR-tilgangen samt et kritisk blik på dens

begrænsninger. Afslutningsvist diskuterer jeg yderligere muligheder for at skubbe endnu længere til WPR-tilgangen, og inviterer dermed til dialog og fortsat arbejde. Men først tilbage til det, som det hele handler om: WPR-tilgangen.

Introduktion til WPR-tilgangen

WPR-tilgangen kan overordnet forstås som en diskursanalytisk metodologi baseret på en Foucault-orienteret tilgang til styring. Som introduktion til "What's the Problem Represented to be?"-tilgangen kan vi starte med at kigge på, hvordan Bacchi forstår og analyserer samtidens styring. Hendes grundlæggende pointe er, at vi i samtiden styres via *problematiseringer* (Bacchi, 2009, s. 25). Problematiseringer har direkte konsekvenser for befolkningsgrupper, idet problematiseringerne er med til at definere, hvordan disse grupper opfattes og behandles, samt hvordan de inviteres til at tænke om sig selv. Med begrebet "problemrepræsentation" flytter Bacchi fokus fra de policy-problemer, som traditionel policy-analyse handler om at finde effektive løsninger på, til de problematiseringer, som gør at samfundsforhold overhovedet defineres som policy-problemer i første omgang. Med afsæt i et kombineret socialkonstruktionistisk og poststrukturalistisk perspektiv opfatter hun policy-problemer som konstruktioner, der ikke er selvfølgelige, men derimod kan og bør forhandles, idet de tilgodeser nogle befolkningsgrupper frem for andre. Enhver problemrepræsentation bygger ifølge Bacchi på bestemte ontologiske og epistemologiske antagelser, som kan undersøges og udfordres. Problemrepræsentationer skal således ikke forstås som udtryk for politiske interesser eller forsøg på manipulation, men nærmere som bestemte diskursive sandheder, der er oparbejdet gennem produktion af viden (herunder eksempelvis statistik), og som derfor forekommer naturlige og reproduceres af de aktører, som er involveret i at formulere policy. Dermed omfatter disse aktører ikke alene staten, men også professionelle og forskere, som er med til at udleve og underbygge en given problematisering. I tråd med det socialkonstruktionistiske afsæt produceres der sandheder overalt i samfundet. Ifølge Bacchi er det dog særligt vigtigt at undersøge de sandheder (og tilknyttede problematiseringer), som produceres af magthaverne, fordi disse sandheder er særligt holdbare og virkningsfulde, idet de bygges ind i lovgivning, rapporter og styringsteknologier.

Med afsæt i denne forståelse af policy foreslår Bacchi en kritisk diskursanalytisk tilgang til policy-analyse, som sigter efter at analysere problemrepræsentationer med henblik på at dekonstruere dem. WPR-tilgangen går kort sagt ud på at identificere problemrepræsentationer samt undersøge både de bagvedliggende præmisser og problemrepræsentationernes effekter. Problemrepræsentationer evalueres i denne tilgang ikke ud fra, hvor korrekte de er, men derimod ud fra hvilke (negative) effekter de har for bestemte (undertrykte) befolkningsgrupper. Selvom tilgangen er diskursanalytisk og socialkonstruktionistisk, evalueres policy ikke

alene på dets effekter på det diskursive niveau men også på konkrete materielle effekter i folks liv (Bacchi, 2009, s. 43).

Konkret består tilgangen af seks spørgsmål samt en refleksionsøvelse. Spørgsmålenes progression følger et princip om at bevæge sig baglæns fra de konkrete løsningsforslag, som policy typisk består af, til implicite problemrepræsentationer og disses baggrund og effekter. De seks spørgsmål er:

1. Hvordan repræsenteres problemet i en specifik policy?
2. Hvilke formodninger eller antagelser ligger bag denne problemrepræsentation?
3. Hvordan er denne problemrepræsentation blevet til?
4. Hvad fremstår uproblematisk i denne problemrepræsentation? Hvad gøres tavst? Kan der tænkes anderledes om 'problemet'?
5. Hvilke effekter producerer denne problemrepræsentation?
6. Hvordan og hvor er problemrepræsentationen blevet produceret, formidlet og forsvaret? Hvordan kan den udfordres, forstyrres og erstattes?

(Bacchi, 2009, s. 2, min oversættelse)

Disse spørgsmål kan samlet karakteriseres som greb til kritiske udforskninger af policy med henblik på at problematisere og afsløre de skjulte magtstrukturer, der er indbygget i policy. I denne henseende tilbyder Bacchi en metodologi, der muliggør en kritisk bevidsthed om policy. Som opfølgning på en analyse baseret på de seks spørgsmål opfordrer Bacchi til, at man reflekterer over sin analyse ved at anvende de samme spørgsmål på ens egne problematiseringer af de problemrepræsentationer, man har analyseret. Tilgangen anerkender således, at en dekonstruktion ikke kan finde sted fra en neutral position. Derimod hviler den på bestemte ontologiske og epistemologiske antagelser, som ikke er selvfølge.

Metodologiske greb

For at opnå en ny forståelse af mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen og samtidig få mulighed for at videreudvikle tilgangen, trækker jeg i denne artikel på en fremgangsmåde, som jeg også tidligere (sammen med Katja Brøgger, se Brøgger & Madsen, 2021) har benyttet mig af som redskab til at videreudvikle en metodologisk tilgang: En diffraktiv læsning. Begrebet om diffraktion kommer fra fysikken og betegner de nye mønstre, der etableres, når forskellige elementer støder sammen – eksempelvis når bølger rammer en mole eller en sten. Begrebet er blevet trukket frem af Barad (Barad, 2007, 2014), som med afsæt i blandt andet Haraway bruger det til at skabe en alternativ analytisk bevægelse til det at læse efter refleksioner. Når vi læser efter refleksioner, kigger vi efter, hvor elementer spejler hinanden og efter overensstemmelse, genklang og enshed. Når vi læser efter diffraktioner, kigger vi i stedet efter der, hvor der opstår sammenstød og nye anderledes mønstre, som

overskrider de gamle. Det handler altså ikke om at få de sammenholdte elementer til at svinge i takt, men om at skabe bevægelse og derigennem opnå nye indsigter.

Som Barad skriver, så er der en etisk fordring indbygget i den diffraktive bevægelse:

Haraway's move away from her earlier "an optics is a politics of positioning" to her later "diffraction is an optical metaphor for the effort to make a difference in the world" signals the kind of shift that is required... (Barad, 2007, s. 381)

Hvor en reflektiv bevægelse etablerer positioner og dermed reproducerer det bestående, så bygger den diffraktive bevægelse på en intention om at flytte noget. I relation til denne artikel betegner en diffraktiv *læsning* en måde at læse og analysere på, som skaber sammenstød mellem forskellige tekster (forstået bredt: eksempelvis teorier, metoder, empiri eller kunstværker), med henblik på at gøre en forskel. Eller som Barad beskriver det at læse tekster gennem hinanden (Barad, 2007; Dixon-Román, 2016, 2017). Formålet er at skabe nye forståelser og nye begreber – ikke ved at opfinde noget nyt, men ved at forstærke noget allerede iboende i teksten. Dermed handler en læsning af en tekst gennem en anden tekst ikke om at få øje på, hvor de er forskellige, men om at få øje på, hvilken forskel forskellene kan gøre (Hvenegård-Lassen & Staunæs, 2021; Thiele, 2014).

Den "tekst", som jeg i denne artikel læser WPR-tilgangen gennem for at skubbe til den, er centrale begreber fra agential realisme. Agential realisme er den filosofi, som Karen Barad introducerede i sit hovedværk (2007), med tråde tilbage til tidligere tekster (2003). Agential realisme trækker på tankegods fra Haraway (1988, 1992), Butler (1993), Foucault (Foucault & Gordon, 1980) og Bohr. Filosofien er post-realistisk i kraft af sit begreb om en realitet, som ikke er konstant og eksisterer uafhængigt af vores viden om den, men som hele tiden er i tilblivelse i kraft af performative praksisser. Filosofien opererer således med en dynamisk ontologi, hvor elementer i verden konstant er under (større eller mindre) forandring gennem reproducerende og rekonfigurerende processer. Filosofien bygger på en relationel ontologi, som forstår elementer i verden som i udgangspunktet sammenvævede og først opsplittede i kraft af performative praksisser, som sætter grænser og skaber bestemte relationer mellem elementerne. Filosofien kan desuden betegnes som ny-materialistisk, idet den gør op med poststrukturalismens "sproglige vending" og konsekvent indtænker materialitet på lige fod med diskursivitet (Brøgger & Madsen, 2021). Det er altså ikke blot subjektpositioner og diskurs, der produceres performativt via praksisser, men også materialitet, lige fra elektriske ladninger af lyn (som Barad som fysiker selv beskæftiger sig med, se Barad, 2011) til menneskekroppe og teknologiske objekter. For Barad er diskursive praksisser også altid materielle (for eksempel i form af taleorganer, talerstole og aviser), ligesom materielle praksisser også altid er diskursive (for eksempel i form af den meningssskabelse der følger med bevillinger af forskellige størrelser til eksempelvis universiteterne).

Ved at læse mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen netop gennem agential-realistiske begreber får jeg et redskab til at se brugen af WPR-tilgangen som noget dynamisk og samtidig som relationelt indlejret i andre praksisser. Med afsæt i denne analyse arbejder jeg løbende gennem artiklen med at fokusere på mulige praksisser frem for at kritisere, særligt i den første del af analysen, hvor jeg har formuleret mulige praksisser som mine underviser-drømme rettet mod mine studerende. Dermed gør jeg som tilføjelse til det diffraktive greb brug af et affirmativt kritisk greb (Raffnsøe et al., 2022; Staunæs, 2016), som netop går ud på både at anerkende det allerede eksisterende og pege på, hvad der kunne være anderledes.

Affirmative problematiseringer af studerendes brug af WPR-tilgange

Første skridt i min affirmativt-diffraktive læsning er at forsøge at rammesætte artiklen på ny med afsæt i agential-realistiske begreber. I denne del af artiklen rettes mit diffraktive blik mod mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen med henblik på at prøve at forstå det problem, jeg som underviser søger at adressere, på en ny måde. Et muligt greb i dette blik kunne være at empiri-gøre studerendes brug af WPR-tilgangen ved at inddrage eksempler fra konkrete studieprojekter. Det er jeg dog ikke interesseret i gøre af etiske årsager, da en sådan brug af studieprojekter ville indebære en betydelig risiko for at starte spekulationer om eksemplernes ejermand blandt nuværende og kommende læsere af artiklen, uanset pseudonymisering. I stedet må mit greb dreje sig om at læse *mine* erfaringer og overvejelser gennem det diffraktive blik og dermed fokusere blikket på generelle tendenser og forhold frem for konkrete eksempler.

Den affirmativt-diffraktive læsning af mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen problematiserer disse ud fra tre agential-realistiske begreber: Indlejrethed, onto-epistemologi og etiko-onto-epistemologi. De har alle tre at gøre med videnskabsteoretiske aspekter af agential realisme, forstået som præmisserne for produktion af viden. Valget af disse tre begreber indebærer dermed, at problematiseringerne fokuserer på de rammebetingelser, som studerende arbejder i, når de udarbejder policy-analyser, frem for på de studerendes evner og intentioner.

Indlejrethed: Konteksten for studerendes arbejde med policy-analyse

Det første agential-realistiske begreb, jeg tager fat i, er *indlejrethed*. Indlejrethed handler om at se tilblivelse som et produkt af relationer. Indlejrethed er mit bedste forsøg på at oversætte Barads begreb *entanglement*. Selvom den direkte oversættelse måske nærmere ville være

sammenvævning eller sammenfiltrering, så har disse oversættelser efter min mening det problem, at de indikerer en sammenkobling af tidligere adskilte elementer, og en sådan forståelse stemmer ikke overens med Barads filosofi. Hun bruger nemlig begrebet entanglement til at indfange en ontologisk forbundethed, som går forud for afgrænsningen af individer og adskilte objekter (Barad, 2007, s. 333). I tråd med dette sætter begrebet om indlejrethed fokus på de kontekster, som vi er indlejrede i og bliver til i kraft af. Begrebet gør os altså i stand til at forstå en specifik enhed, for eksempel en studerende, som et produkt af en mangfoldighed af omgivelser. Det er nok aldrig muligt at indfange samtlige af disse omgivelser, men ved at læse mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen gennem begrebet, får jeg øje på nogle væsentlige kontekster, som betinger min problematisering af studerendes praksiser.

Det første jeg får øje på, er min egen position som forsker og som en del af den kontekst, der omgiver de studerende. Som forsker lever jeg af at oparbejde et blik for det interessante og af at fremskrive hvordan og hvorfor de fænomener, jeg forsker i, er interessante. I løbet af mine år på universitetet har jeg lært, at hvis jeg vil opnå anerkendelse og forskningsbevillinger, så er det altafgørende, at jeg kan fremskrive en selvstændig forskningsinteresse på en måde, så den fanger andre. Og interessen er også afgørende for min motivation: Det er den, der driver mit arbejde.

Jeg får desuden øje på min egen position som en underviser, der forsøger at give redskaber og erfaringer videre til mine studerende. Et af disse redskaber er evnen til at oparbejde og fremskrive en forskningsinteresse. Men positionen som studerende er indlejret i nogle væsentligt anderledes logikker end denne akademiske interesselogik. Studerende lever af at bestå eksamener og gerne opnå høje karakterer – det er det, der driver deres arbejde. Som mange forskere har påpeget (eksempelvis Andersen & Bager, 2012; Madsen, 2015), så indebærer den aktuelle læringsmålstyring af uddannelser at studerende tilskyndes til at vise at de har lært det de skulle, frem for at arbejde selvstændigt akademisk. Med andre ord befinder studerende sig i dag i en kontekst som rammesætter læring ud fra en "rigtigt"/"forkert"-logik. Samtidig skal jeg ikke kunne afvise, at både jeg og andre undervisere også bidrager til etableringen af denne "rigtigt"/"forkert"-logik, når vi underviser og giver studerende feedback. De studerende har sandsynligvis erfaringer ikke blot fra studieordninger men også fra mødet med undervisere, som eksempelvis i en bedømmelsessituation har magten til at definere, at noget er rigtigt, og andet er forkert, og dermed reproducerer "rigtigt"/"forkert"-logikken. Denne logik gør det mindre attraktivt at forfølge egne interesser. Den gør det til gengæld attraktivt at udarbejde en eksamensopgave (eksempelvis en policy-analyse), som fremstår "rigtig", strømlinet og fri for spor af faglig usikkerhed eller tvivl.

Som underviser drømmer jeg om, at studerende griber muligheden for at udforske og forfølge egne interesser i løbet af deres uddannelse. Jeg drømmer om, at studerende giver sig i

kast med læring på en måde, hvor de forholder sig aktivt til den undervisning og de tekster, de har til rådighed, og hvor de opøver en evne til at diskutere og argumentere. Jeg anerkender, at de formelle rammer lægger op til en anden indstilling til læring. Men jeg håber, at studerende også forholder sig aktivt til de formelle rammer og finder en måde at være i dem på, som giver plads til selvstændighed og egne interesser.

Onto-epistemologi og apparatus: Policy-analyse som spørgsmål og svar

Det agential-realistiske blik på konteksten for de studerendes akademiske arbejde som indlejret i en læringsmålstyret logik rummer en vigtig nuancering af rammen for denne artikel. Den viser, at arbejdet med en selvstændigt oparbejdet analysestrategi kan virke "farlig", mens forskrifter (eller metodiske overvejelser der kan læses som forskrifter) er trygge. Med en forskrift etableres der en mulighed for at aflæse, hvordan man laver en policy-analyse "rigtigt". Men forskriften gør også noget ved policy, som ikke er hensigtsmæssigt. Det leder mig til det næste begreb – eller begrebspar – som jeg vil læse mine erfaringer igennem, nemlig Barads skelsættende begreb om *onto-epistemologi* og det dertil hørende begreb *apparatus*.

Begrebet om onto-epistemologi betegner, at det ontologiske og det epistemologiske ifølge Barad ikke kan skilles ad. For at forstå denne pointe, må vi vende tilbage til den grundlæggende agential-realistiske pointe om, at verden er i konstant tilblivelse, betinget af handlinger, samt se på begrebet om apparatus, som er et centralt element i onto-epistemologiske processer. Apparatus-begrebet kommer fra Foucaults begreb om dispositiv og er videreudviklet af Barad ved hjælp af Bohrs tanker om måleinstrumenters betydning i fysikforsøg. Resultatet er en begrebsliggørelse af apparatus som ikke blot omfatter forsøgsopstillinger, men også alle mulige andre diskursivt-materielle praksisser, som artikulerer ting og begreber, og dermed er med til at skabe orden i, adskillelse mellem og egenskaber hos subjekter, objekter og begreber (Barad, 2007, s. 334). Apparatuser kan være målepraksisser, såsom en national test eller et regnskabssystem, men det kan også eksempelvis være juridiske, økonomiske, pædagogiske eller akademiske praksisser, som sorterer, kategoriserer og betydnings-tilskriver ting og/eller mennesker. I denne sammenhæng kan WPR-tilgangen forstås som et akademisk-analytisk apparatus, der gør det muligt at karakterisere policy og sammenkoble policy med eksempelvis historiske og idéhistoriske processer på en særlig måde.

Apparatus er et vigtigt begreb i relation til onto-epistemologi, fordi det konkretiserer hvordan erkendelse af verden er uadskillelig fra verdens tilblivelse. Som Brøgger skriver: "in onto-epistemological processes, the realizations of the world cannot be distinguished from the ontologies of the world" (Brøgger, 2018, s. 357). Det er gennem agentiale praksisser, såsom dem der foretages af et apparatus, når det erkender, kategoriserer og ordner verden, at

verden i ontologisk forstand konstant genskabes og omskabes. Dette forhold indfanges også hos Barad af begrebet *fænomen*, som Barad betegner som den mindste ontologiske enhed og som aldrig blot omfatter det erkendte, men også erkendelsesapparatet. Med andre ord er et apparat med til at producere det fænomen, som det er sat i verden for at undersøge – i dette tilfælde policy. Derfor er det afgørende, hvordan et analytisk apparat (og for den sags skyld alle mulige andre apparater) konkret indrettes.

Det er vigtigt at understrege, at et apparat for Barad består af mere end det konkrete måleapparat (eller i dette tilfælde analysestrategi). WPR-tilgangen forstået som en tekst forfattet af Bacchi (eksempelvis Bacchi, 2009) kan altså ikke alene forstås som apparat, da apparatet også inkluderer den konkrete gengivelse af tilgangen, brugen af tilgangen, samt resultatet af at bruge tilgangen i en specifik sammenhæng. Apparatet er et materielt arrangement eller komposition, som i tilfældet med en eksamensopgave kunne være den liste med spørgsmål, som der svares på, eller nøglebegreber som der læses med, men det indeholder også de øvrige ressourcer, som trækkes ind (referencer og empiri) samt organiseringen af den skriftlige fremstilling; hvad vurderes relevant og hvad vurderes irrelevant; og hvilke analytiske pointer får lov til at være med (for eksempel dem som hænger sammen og viser en entydig analyse), og hvilke får ikke lov til at være med (for eksempel dem der viser modsætninger og mudrer billedet). Dermed også sagt, at et WPR-apparat ikke er en konstant størrelse, men en analytisk praksis der omskrives en lille smule, hver gang det tages i brug.

Når jeg ser på mine erfaringer med, hvordan studerende producerer viden om policy via WPR-tilgangen, så opstiller de fleste studerende et apparat, der består af en problemformulering om, hvordan X policy repræsenterer problemer om Y, samt en række af spørgsmål, udvalgt blandt de seks spørgsmål, som foreslås af Bacchi i hendes introducerende bog (Bacchi, 2009). WPR-tilgangen *muliggør* sådan et apparat, men *nødvendiggør* det ikke. Derfor er det typiske WPR-apparat nok også betinget af de studerendes indlæring i en læringsmålstyring med en medfølgende "rigtig"/"forkert"-logik. Serien af spørgsmål gør det nemt at begribe, hvordan man udarbejder en analyse på den rigtige måde: Man svarer på spørgsmålene.

En diffraktiv læsning af et sådant spørgsmål-og-svar apparat gennem begrebet om ontoepistemologi giver blik for, hvad et givet apparat gør ved det, der skabes viden om. Når WPR-tilgangen bruges til at svare på spørgsmål ud fra en interesse defineret af spørgsmålene selv, så medproduceres policy ofte som en entydig størrelse, som noget der uden problemer kan reduceres, betegnes og sættes på formel i form af en række svar på prædefinerede spørgsmål. Jeg bliver oftest ikke klogere af at læse den type analyse. I stedet sidder jeg tit tilbage med et indtryk af, at den analyserede policy ikke var spor interessant. Måske var der faktisk noget interessant på spil, men det bliver gemt væk i rækken af spørgsmål og svar. De studerende lykkes med at demonstrere, at de kan følge en metodologi (eller udvalgte dele af

en metodologi) til punkt og prikke, men de lykkes oftest ikke med at vise, hvorfor deres analyse er et vigtigt bidrag.

Som underviser drømmer jeg om, at studerende bruger Bacchis fremragende begreb om problemrepræsentationer til at gøre mig klogere på noget større end problemrepræsentationer. Eksempelvis på hvorfor en bestemt politisk aftale blev eller ikke blev indgået, på hvorfor en reform lykkedes eller ikke lykkedes med at blive implementeret i praksis, eller på hvordan en historisk proces fik fodfæste og har ændret et policy-område fundamentalt. Jeg drømmer om at forstå det komplekse, det modsætningsfyldte og det overraskende i en policy.

Etiko-onto-epistemologi: Det gennemskuende blik

Det tredje begreb jeg vil tage fat på, er en videre udbygning af onto-epistemologi-begrebet; nemlig en version hvor den etiske dimension kobles på. Med dette begreb antyder Barad, at der er etik impliceret i den måde, vi vælger at få indsigt i verden og dermed medproducere verden (Barad, 2007, s. 333). Derfor er det væsentligt at overveje etiske implikationer af det analytiske apparatus nøje. Disse etiske implikationer handler blandt andet om de forskelle, relationer og egenskaber, vi tildeler policy-tekster, politiske forestillinger og politikere.

Bacchis eget perspektiv på den etiske dimension af hendes tilgang handler om at afsløre herskende (og i udgangspunktet skjulte) rationaliteter og magtstrukturer, for dermed at frigøre de samfundsgrupper, som er underlagt magten og ekskluderes eller reduceres af en given policy (Bacchi, 2009, s. 39-40). Etikken handler altså her om at stille sig på de udsattes eller undertryktes side i de magtrelationer, som ifølge Bacchi hersker i vores politisk styrede samfund. Så langt, så godt. Jeg får imidlertid øje på en anden etisk problemstilling, når jeg læser mine erfaringer gennem begrebet om etiko-onto-epistemologi. Det handler om, hvad policy genkendes som i gennemgangen af opstillede spørgsmål og svar. Mit indtryk er, at der i den proces ofte skabes en relation mellem policy og studerende, hvor de studerende er positioneret som i besiddelse af en evne til at gennemskue policy og politikere. Det gennemskuende blik er muligvis nærliggende, når man analyserer en genstand, men det har også performative effekter. Når vi påtager os et gennemskuende blik, så skærer vi så at sige policy som genstand ud på en særlig måde, som noget entydigt, banalt og gennemskueligt. Vi bidrager måske endda til at fremstille politik som meningsløst og til at skabe politikerlede.

I en eksamenssituation er der god grund til at påtage sig et gennemskuende blik. Idet den studerende skal bedømmes, kan det opleves som trykt at demonstrere overblik og entydighed. Det kræver mod at udforske det umiddelbart modsætningsfyldte og det uforståelige i en situation, hvor man hurtigt og sikkert skal demonstrere sine kompetencer. Som underviser drømmer jeg imidlertid om, at studerende tør udvikle undersøgelsesdesigns, der *udforsker meningen* med policy – og ikke bare gennemskuer. Jeg drømmer om, at studerende

bygger et apparatus, der kan indfange nuanceforskelle, komplekse tilblivelsesprocesser og politikeres egen indlejrethed. En policy-analyse produceret med sådan et apparatus vil ikke blot være mere interessant, den vil også i højere grad sigte mod at forstå frem for blot at betegne.

Muligheder og begrænsninger i WPR-tilgangen

Med afsæt i ovenstående udfoldelse af mine erfaringer med studerendes brug af WPR-tilgangen, som jeg både har brugt til at problematisere en metodologisk drevet spørgsmål-og-svar praksis og brugt som udgangspunkt for at pege på interessedrevne og meningsudforskende praksisser som alternativ, vil jeg nu se nærmere på de konkrete metodologiske muligheder i WPR-tilgangen, som bliver synlige gennem en diffraktiv læsning igennem agential-realistiske begreber. Jeg har organiseret denne læsning som *muligheder og begrænsninger*, hvilket ikke blot refererer til en almen måde at beskrive metodologiske tilgange, men også udgør en nøglekarakteristik af apparaturer, herunder akademisk-analytiske apparaturer, hos Barad (2003). Begreberne muligheder og begrænsninger hænger sammen med Barads begrebsliggørelse af performativitet. Selvom Barad hævder, at verden skabes gennem performative praksisser, så forstår hun ikke verdens tilblivelse som forudsigelig. Performativitet er ikke-deterministisk; performative praksisser muliggør og begrænser tilblivelse og etablerer dermed et "felt af muligheder" (Barad, 2003: 819). Med andre ord skaber et apparatus en multiplicitet af mulighed for tilblivelse, som dog samtidig er afgrænset af begrænsninger for tilblivelse.

I det følgende vil jeg udpege tre iboende men underbetonede muligheder i WPR-tilgangen samt diskutere en enkelt begrænsning. Alle disse muligheder og begrænsninger synliggøres (som i det foregående afsnit) via et diffraktivt blik gennem centrale agential-realistiske begreber. Denne gang tager jeg fat på begreberne *indlejrethed*, *diskursivt-materielle praksisser*, *fænomener* og *policy-gøren*. Djævelens advokat ville måske her spørge, om vi fortsat kan tale om et apparatus som "WPR-tilgangen", hvis de angivne muligheder forfølges. Hvis vi forstår verden ud fra et tilblivelsesperspektiv, hvor ethvert akademisk-analytisk apparatus re-konfigurerer det eksisterende gennem iteration og fortolkning, så er det dog ikke afgørende om ens analytiske apparatus er fuldstændig tro mod "originalen" eller ej. Det afgørende er, hvilken type analyse ens apparatus gør en i stand til at producere.

Indlejrethed igen: Kontekster der tilfører mening

Først skal vi have fat i begrebet om *indlejrethed* igen. Det er nemlig ikke bare mig som forsker og underviser eller mine studerende, der kan forstås som indlejrede i kontekster, der får betydning for vores tilblivelse. Det samme kan politikere og policy-dokumenter. Som jeg

tidligere har beskrevet, så udgør indlejrethed min oversættelse af begrebet *entanglement*, som udpeger hvordan enkeltelementer i verden (herunder en specifik policy) bliver til med udgangspunkt i ontologisk forbundethed, og hvordan det forbundne er med til at forme grænser og relationer mellem enkeltelementer og disse karakteristika. Med afsæt i dette begreb giver det ikke mening at forsøge at forstå et specifikt element uden samtidig at forstå dets tilblivne relationer til andre elementer.

Når jeg læser WPR-tilgangen gennem begrebet om indlejrethed, så falder jeg over en passage hos Bacchi om tekstudvælgelse (2009, s. 20-21). Tekstudvælgelse er en central metodisk proces i en diskursanalyse af centrale policy-dokumenter, og ifølge Bacchi vil denne proces altid allerede indebære fortolkning. Teksterne bør derfor udvælges omhyggeligt og med afsæt i en bred læsning af indbyrdes relaterede tekster samt indsigt i konteksten for det pågældende policy-område. Bacchi skriver, at det oftest vil være nødvendigt at inkludere flere end en enkelt policy-tekst for at opnå det fulde billede. Det giver mening af to grunde. For det første med afsæt i en forståelse af policy som en indsats eller et initiativ, som udfoldes i en række forskellige tekster (for eksempel aftaletekst, baggrundsdokumenter, baggrundsrapporter, debatindlæg, forhandlinger, lovtekster og betænkninger), og ikke bare en enkelt tekst, for eksempel et aftalepapir. For det andet vil et begrænset antal dokumenter gøre det sværere at få øje på forskellige stemmer i en aftaletekst samt formuleringer der er udtryk for diskursiv forhandling, idet man går glip af muligheden for at analysere forskellige teksters indbyrdes relationer.

Bacchi skriver også at det er nødvendigt at kende konteksten og baggrunden, for policy herunder både historiske og nutidige netværk til andre dokumenter relateret til en given sag. Bacchi kalder dette et "web of policies" (Bacchi, 2009, s. 20). Læst gennem begrebet om indlejrethed fremstår en kortlægning og beskrivelse af tilstødende policy-områder som yderligere en vigtig del af et policy-analytisk apparatus. Det er først gennem en analyse af en politiks relationer til andre politikker – samt til de involverede aktører og processer før og nu – at vi får alvor sættes i stand til at forstå, hvordan en policy med alle dens indlejrede kompromisser og modsætningsforhold, giver mening. Det er først i relationerne, vi bliver sat i stand til at forstå, hvorvidt en problemrepræsentation er ny og skelsættende eller allerede sedimenteret og selvfølgelig, samt hvor den kommer fra og i hvilken relation den giver mening. Flere af de spørgsmål, som indgår i Bacchis analysestrategi, kalder da også på relationelle metodiske greb, herunder en genealogisk undersøgelse af en række tekster, som strækker sig over en længere tidsperiode, eller komparative studier, som også omfatter empiriske eksempler udenfor den pågældende policy, eksempelvis fra andre lande. Måske burde analysen af relationer derfor fylde mindst lige så meget som den tekstinterne analyse.

Diskursivt-materielle praksisser: Policy som indhold og form

Det næste agential-realistiske begreb jeg vil læse WPR-tilgangen igennem er begrebet om det diskursivt-materielle. Dette begreb stadfæster agential realisme som en del af "den materielle vending" (Brøgger & Madsen, 2021), idet begrebet sætter materialitet i højsædet. Hos Barad drejer den materielle vending sig om ikke at privilegere diskurs over materialitet. I stedet forstås alle praksisser som altid både diskursive og materielle – altid både betydnings-skabende og kropslige, hvad end der konkret er tale om rekonfigurationer af menneskekroppe eller af landskabers, institutioners og dokumenters "kroppe". Begrebet om materialitet kan være svært for en poststrukturalistisk skolet hjerne at begribe, men i relation til policy forstås jeg det som eksempelvis et dokumentets udformning (inklusive bevægelsen fra udkast til udkast i processen, men også dets sammenkobling af tal, ord og referencer), et dokumentets status (som eksempelvis lov, politisk aftale eller debatindlæg), samt de distributionskanaler som dokumentet bevæger sig gennem. Men en policys materialitet kan også omfatte tilstedeværende og fraværende menneskekroppe i mødelokaler, logoer og jakkesæt ved pressemødet, pengestrømme, skabeloner, dokumentation og meget mere. Den helt centrale pointe er, at ingen af disse materialiteter alene er materielle; de er også diskursive, forskels- og betydnings-skabende praksisser. Jakkesættet er stofligt, men artikulerer også status og formalitet. Dokumentets referencer udgør en specifik form der binder dokumenter sammen, men de udtrykker også legitimitet, saglighed og sandhed. Pengestrømmene flytter ressourcer, men artikulerer samtidig forskelle mellem mere og mindre værdifulde bevillingsmodtagere. Meningsskabelse er materiel, og kroppe artikulerer diskurs (Barad, 2003, s. 820).

Når jeg læser WPR-tilgangen gennem begrebet om det diskursivt-materielle, rejser der sig igen et spørgsmål om, hvordan policy defineres og afgrænses eller udstrækkes, eller med andre ord, hvad policy egentlig består af, og hvor policy er lokaliseret. Med begrebet *problemrepræsentation* indikerer Bacchi, at hendes metodologi forholder sig til policy som noget, der vedrører betydningskonstruktioner. Det er den sproglige beskrivelse af et problem, samt sprogligt nedfældede bud på, hvordan der skal interverneres i dette problem, som udgør policy. Der er dog også anslag til andre genstandsgørelser af policy i Bacchis metodologi. Hun anbefaler eksempelvis at man kan se på *bevillinger* for at få blik for, hvilke problemrepræsentationer der er de dominerende i en policy, underforstået at en problemrepræsentations dominans vil være afspejlet i størrelsen på det bevilgede beløb. Hun fremhæver ligeledes *statistik* som relevant empirisk materiale, i dette tilfælde til med henblik på at undersøge hvilken viden der har gjort den pågældende problemrepræsentation mulig.

Med disse to anslag bevæger Bacchi sig en anelse ud over forståelsen af "politisk aftale" som policys materielle form. Her ser jeg et potentiale som er værd at forfølge. Mens statistik kan forstås som en form for viden, som policy bygger på, så kan en bevilling forstås som en del af det instrument (Brøgger & Madsen, 2021; Lascoumes & Le Gales, 2007) som policy virker

gennem. Ligesom viden ikke er neutral, er policy-instrumenter ikke bare et redskab der tages ned fra hylden, men derimod i sig selv en diskursiv-materiel praksis, som udtrykker bestemte problemrepræsentationer. Ved at analysere ikke bare policy, men også vidensgrundlag og instrumentering gennem WPR-tilgangens seks spørgsmål, kan vi både få øje på flere lag i policy og på samspillet mellem viden, policy og instrument i en given kontekst.

Fænomener: Policy som performativt apparatus

En tredje mulighed, der åbner sig gennem den diffraktive læsning, er en udfoldelse af Bacchis grundlæggende analysebegreb *problemrepræsentation* gennem et fokus på fænomener. Fænomenbegrebet er et centralt begreb hos Barad og henviser som tidligere beskrevet til det onto-epistemologiske – til det fænomen der produceres gennem agentiale processer inklusiv det apparatus som producerer fænomenet. Jeg har indtil nu primært brugt apparatusbegrebet til at begrebsliggøre WPR-tilgangen som et akademisk videns- eller analyseapparatus, men policy kan på lige fod forstås som et apparatus, der på samme tid erkender og producerer bestemte fænomener i verden. Med fænomenbegrebet i hånden kan vi forstå policy som et apparatus, der artikulerer bestemte fænomener og dermed er med til at skabe forskelle og relationer mellem individer samt tildele disse individer specifikke egenskaber.

Idéen om at analysere problemrepræsentationer er et af de mest centrale bidrag i WPR-tilgangen. Bacchis begreb om "problemrepræsentationer" peger på et centralt aspekt ved den måde, policy bidrager til at konstituere både samfundet bredt set og uddannelse, læring og pædagogik mere specifikt. Begrebet tilbyder en åbning af policy og gør det dermed muligt at overskride de selvfølgeligheder og årsagssammenhænge, som policy som apparatus virker gennem, og som vi også ofte selv forstår verden ud fra. Bacchi trækker på Foucault (1988) i sin begrebsliggørelse af problemrepræsentation men videreudvikler begrebet til at udgøre det, der definerer det specifikke ved en given policy og antagelserne bag den. Idéen er, at vi ved at analysere problemrepræsentationer kan komme bag om policy og få øje for den tænkning, som definerer specifikke styringsformer, uanset om denne tænkning er strategisk eller selvfølgeliggjort, og samtidig vise, hvordan den netop ikke er selvfølgelig men til forhandling og åben for anfægtelse (Bacchi, 2009, s. 31-32). Dermed åbner begrebet om problemrepræsentationer for en dekonstruktion af policy som apparatus. Læst gennem fænomenbegrebet får vi anledning til at stille skarpt på netop, hvad det er, der problematiseres gennem problemrepræsentationer.

Bacchi har selv, sammen med Goodwin, foreslået, at man i stedet for problemrepræsentationer kan undersøge, hvordan policy er med til at konstruere bestemte objekter, subjekter eller steder (Bacchi & Goodwin, 2016). Eksempelvis fokuserer hun på konstruktionen af subjekter ved at undersøge, hvordan policy kan forstås som "kønsgørende" [gending]

praksisser (Bacchi, 2017). I forlængelse heraf har uddannelsesforskeren Bob Lingard ligeledes i sin artikel *Multiple temporalities in critical policy sociology in education* (2021) argumenteret for, at policy ikke kun konstruerer problemer, men også bestemte kontekster og bestemte temporaliteter. Som eksempel på kontekster, som både indvirker på, men også er medkonstrueret diskursivt i, policy, fremhæver han koldkrigstidens nationale og sub-nationale kontekster overfor de seneste tiders globale kontekster for uddannelsespolitik. Ifølge Lingard foregår der ligeledes et "temporalt konstruktionsarbejde" i policy (Lingard, 2021, s. 10-11).

Mens disse videreudviklinger således foreslår, at vi undersøger policy for, hvordan fænomener som subjektivitet, køn, temporalitet og spatialitet konstitueres af policy, vil jeg dog også påpege muligheden for at fastholde problemrepræsentationer som omdrejningspunkt, men kvalificeret af fokus på specifikke fænomener. Med en diffraktiv læsning af problemrepræsentationer som apparatus gennem begrebet om fænomener får vi mulighed for ikke blot at spørge til, hvilke problemrepræsentationer der artikuleres i en given policy eller, hvilke fænomener en policy konstituerer, men til *hvilke aspekter af et givet fænomen policy problematiserer*. Vi kan eksempelvis spørge til, hvilke kønspraksisser (eller i relation til Uddannelsesvidenskab: pædagogiske praksisser, uddannelsespraksisser, læringspraksisser, uddannelsesvalgspraksisser, kvalitetspraksisser, professionspraksisser, ledelsespraksisser, styringspraksisser eller implementeringspraksisser), der problematiseres; hvilke subjekter eller objekter der problematiseres; hvilke tider eller steder der problematiseres osv. En sådan kvalificering af det analytiske fokus fra problemrepræsentationer bredt set til problemrepræsentationer i relation til specifikke fænomener kan bidrage til at rammesætte og styre analysen i relation til en specifik undersøgelsesinteresse.

Policy-gøren: Hvad er policy i praksis?

Det sidste begreb fra agential realisme, jeg vil tage fat i, er det begreb, jeg kalder *policy-gøren* som en oversættelse og specificering af det engelske *enactment*. Barad er langt fra den eneste, som har grebet fat i enactment-begrebet (se eksempelvis Ball, Maguire, & Braun, 2012; Weick, 1995). Hos Barad er enactment ikke en betegnelse for en bestemt måde at forholde sig til policy eller et bestemt led i processen med at omsætte policy til virkelighed, men derimod et grundlæggende begreb i forståelsen af, at verdens tilblivelse er konstitueret af agens eller praksisser, hvor igennem forskelle og ligheder samt relationer og egenskaber *gøres* eller *performs* frem (Barad, 2007, s. 140). Når jeg læser WPR-tilgangen gennem begrebet om policy-gøren, så får jeg øje på en af tilgangens væsentligste begrænsninger: Som apparatus gør WPR-tilgangen et meget begrænset udsnit af de mange mulige former for policy-gøren til genstand for analyse, nemlig den måde policy gøres af de politikere, som indgår i et forlig, i den specifikke og relativt formaliserede kontekst af politisk beslutningstagen. WPR-tilgangen tilbyder ikke et apparatus egnet til at indfange det, andre forstår ved "enactments", altså

måder policy udledes eller omsættes i handling i andre kontekster end den politiske (Ball et al., 2012; Carusi, Rawlins, & Ashton, 2018). Med andre ord genstandgøres policy som noget, der gøres på centralt niveau (i form af tekst, bevilling, instrument, tal) uden skelen til lokale måder at "gøre" policy eller leve den ud i praksis.

Bacchi selv argumenterer for en analyse af policy-tekster ved at fremhæve, at formulerede problemrepræsentationer har effekter i virkeligheden, eksempelvis på diskurs, subjektivitet og levede liv. Selvom analysen af disse effekter indgår i WPR-tilgangens seks analysespørgsmål, så stiller Bacchi ikke redskaber til rådighed til en analyse af policyens liv i andre kontekster end den politiske, og denne del af analysen forbliver således ofte uforløst og fortænkt. Der er stor forskel på at spørge til policys subjektiveringseffekter, som kalder på en diskursanalyse med fokus på subjektivering (men også kunne kalde på en empirisk undersøgelse af subjektivering blandt de målgrupper, som adresseres i policy (se for eksempel Cort, Mariager-Anderson og Thomsen, 2018), og så at spørge til levede effekter af policy, som i højere grad kalder på empiriske undersøgelser som eksempelvis observationsstudier, interviews, surveys eller statistisk materiale. Hvis man ønsker at udtale sig om, hvilken forskel en policy gør i andre kontekster end den politiske, må man nok enten gå til et andet policy-analytisk apparatus eller påtage sig at videreudvikle metodologien ud fra ens egen undersøgelsesinteresse.

Uden redskaber til at analysere en policys liv i andre kontekster end den politiske kan man spørge, hvorfor det er vigtigt at lave en analyse af problemrepræsentationer. Her bliver det relevant at vende tilbage til en af artiklens indledende pointer i relation til studerendes brug af WPR-tilgangen, nemlig formuleringen af en forskningsinteresse. Som læser har jeg brug for at vide, hvorfor det er væsentligt at forstå en policys problemrepræsentationer. Eller endnu bedre: Hvad er det for et problem eller paradoks, som vi skal vide mere om, hvor en analyse af problemrepræsentationer kan udgøre en del af svaret?

Afsluttende diskussion

Siden (eller parallelt med) Bacchis udvikling af WPR-metoden har forskerne Webb & Gulson set tegn til, at der kunne tilføjes yderligere et policy-analytisk paradigme (Policy Scientificity 3.0) til de to, som jeg præsenterede i artiklens introduktion: Et paradigme som kombinerer interdisciplinære tilgange, disruptive metodologier, mangfoldige repræsentationsformer og fokus på materialitet (Webb & Gulson, 2015). Min artikel kan læses som et forsøg på at skabe dialog mellem version 2.0 og 3.0, hvor den diffraktive metodologi udgør mit redskab til at forstyrre den kritiske policy-analytiske tilgang "What's the Problem Represented to be?", med henblik på nænsomt at skubbe den i retning af 3.0. Hvad dette forsøg på at sætte WPR-tilgangen i bevægelse kan medføre afhænger af, hvordan tilgangen fremover omsættes i

policy-analytiske apparatuser – hvordan policy-analyse *gøres* i fremtiden samt hvad denne gøren gør ved policy.

Den diffraktive læsning af WPR-tilgangen gennem agential-realistiske begreber understreger og forstærker Bacchis forståelse af policy som noget, der strækker sig ud over et enkelt dokument eller en enkelt aftale, og i høj grad også findes i relationerne mellem forskellige policy-områder. Den fremhæver perspektivet om at policy ikke blot tager form af policy-dokumenter, men også af budgetter, statistikker og instrumenter. Og den skubber til Bacchis definition af policy som noget, der er lokaliseret på steder, hvor beslutningstagende policy-aktører formulerer og beslutter policy.

Man kunne gå endnu længere i retning af at skubbe til WPR-tilgangen. Jeg spørger eksempelvis mig selv om det i dag er for forsimplet at anskue samfundets magtstrukturer som nogle, der kun bevæger sig langs en enkelt linje – mellem besluttende politikere og dem der reguleres gennem de vedtagne politikker. Aktuelt oplever jeg diskursive kampe og forskydelser som langt mere påtrængende end veletablerede diskursive selvfølgeligheder. Og for at få blik for disse kampe er vi måske nødt til at tænke samspelet mellem politikere, offentlige institutioner, professionsgrupper og borgergrupper som forældre, lærere og studerende, og ikke mindst medierne og de mystiske hæere af internettrolde som en multiplicitet af magtlinjer. Som jeg ser det, er det eksempelvis ikke længere indlysende, at den politiske diskurs er den mest indflydelsesrige i vores samfund – eller at der findes én bestemt selvfølgelighed; en social bevægelse af lærere som svarer politikerne tilbage med opkast-smileys på Facebook udgør en aktuel form for magtfuld moddiskurs, som problematiserer politikerne og deres politik. Måske er moddiskursen ved at blive mere magtfuld end den officielle diskurs. Dermed kan Bacchis grundtanke om at afsløre de inklusions- og eksklusionsmekanismer, som er indbygget i policy måske karakteriseres som lige rigeligt mono-perspektivisk.

I forlængelse heraf spørger jeg mig selv, om det i dag er meningsfuldt at udarbejde en policy-analyse, hvor vi karakteriserer og kritiserer policy og de bagvedliggende antagelser, uden at forholde os til vores egen position i en sådan multiplicitet af magtlinjer. En etiko-onto-epistemologisk vinkel på dette rejser spørgsmålet om, hvilken magt vi selv er med til at udøve, når vi laver policy-analyser, og hvordan de performative effekter af vores analytiske handler spiller ind i multipliciteten af magtlinjer. Og et postkolonialt-inspireret underspørgsmål kunne her være, hvad der giver den gennemsnitlige studerende eller forsker ret til at forholde sig til, hvad en uddannelsesparathedsvurdering eksempelvis gør ved dem, som umiddelbart fremstår som de undertrykte i sådan en vurdering, uden at spørge dem.

Der er med andre ord rum for fortsat dialog og videreudvikling. Med denne artikel har jeg taget nogle første skridt, i håbet om at jeg dermed har inspireret til en fortløbende dialog om

WPR-tilgangen, som både kan udspille sig i artikler som denne og i de eksamensopgaver, jeg skal læse i fremtiden.

Referencer

- Andersen, H. L. & Bager, L. T. (2012). Alignment - mål og motivation i uddannelse. I: H. L. Andersen & J. C. Jacobsen (red), *Uddannelseskvalitet i en globaliseret verden: videnskøkonomiens indtog i de videregående uddannelser* (1. udgave) (s. 123-138). Samfundslitteratur.
- Archibald, T. (2020). What's the Problem Represented to Be? Problem Definition Critique as a Tool for Evaluative Thinking. *The American journal of evaluation*, 41(1), 6-19. <https://doi.org/10.1177/1098214018824043>
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the Problem Represented to be?* Pearson.
- Bacchi, C. (2017). Policies as Gendering Practices: Re-Viewing Categorical Distinctions. *Journal of women, politics & policy*, 38(1), 20-41. <https://doi.org/10.1080/1554477X.2016.1198207>
- Bacchi, C. & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice*. Palgrave Macmillan.
- Ball, S. J., Maguire, M. & Braun, A. (2012). *How schools do policy policy enactments in secondary schools*. Routledge.
- Barad, K. (2003). Posthumanist Performativity: Toward an Understanding of How Matter Comes to Matter. *Signs*, 28(3), 801-831. <https://doi.org/10.1086/345321>
- Barad, K. (2007). *Meeting the universe halfway: quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Duke University Press.
- Barad, K. (2011). Nature's Queer Performativity. *Qui Parle: Critical Humanities and Social Sciences*, 19(2), 121-158. <https://doi.org/10.5250/quiparle.19.2.0121>
- Barad, K. (2014). Diffracting Diffraction: Cutting Together-Apart. *Parallax*, 20(3), 168-187. <https://doi.org/10.1080/13534645.2014.927623>
- Brøgger, K. (2018). The Performative Power of (Non)human Agency Assemblages of Soft Governance. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 31(5), 353-366. <https://doi.org/10.1080/09518398.2018.1449985>
- Brøgger, K. & Madsen, M. (2021). An affirmative-diffractive re-reading of the policy instrumentation approach through agential realism and the accreditation instrument. *Journal of Education Policy*, 37(6), 925-943. <https://doi.org/10.1080/02680939.2021.1938239>
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: on the discursive limits of "sex"*. Routledge.

- Carusi, F. T., Rawlins, P. & Ashton, K. (2018). The ontological politics of evidence and policy enablement. *Journal of Education Policy*, 33(3), 343-360.
<https://doi.org/10.1080/02680939.2017.1376118>
- Cort, P. & Larson, A. (2015). The non-shock of PIAAC – Tracing the discursive effects of PIAAC in Denmark. *European Educational Research Journal*, 14(6), 531-548.
<https://doi.org/10.1177/1474904115611677>
- Cort, P., Mariager-Anderson, K. & Thomsen, R. (2018). Busting the myth of low-skilled workers – destabilizing EU LLL policies through the life stories of Danes in low-skilled jobs. *International Journal of Lifelong Education*, 37(2), 199-215.
<https://doi.org/10.1080/02601370.2017.1404501>
- Dixon-Román, E. (2016). Diffractive Possibilities: Cultural Studies and Quantification. *Transforming Anthropology*, 24(2), 157-167. <https://doi.org/10.1111/traa.12074>
- Dixon-Román, E. (2017). *Inheriting possibility : social reproduction and quantification in education*. University of Minnesota Press.
- Foucault, M. (1988). The Concern for Truth. I: L. D. Kritzman (ed.), *Michel Foucault. Politics, philosophy, culture : interviews and other writings 1977-1984*. Routledge.
- Foucault, M., & Gordon, C. (1980). *Power/knowledge : selected interviews and other writings 1972-1977*. Longman.
- Haraway, D. (1988). Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies*, 14(3), 575-599. <https://doi.org/10.2307/3178066>
- Haraway, D. (1992). The Promises of Monsters: A Regenerative Politics for Inappropriate/d Others. I: L. Grossberg, C. Nelson & P. Treichler (Eds.), *Cultural Studies* (pp. 305-347). Routledge.
- Hvenegård-Lassen, K. & Staunæs, D. (2021). Shooting the Elephant in the (Prayer) Room: Politics of Moods, Racial Hauntologies, and Idiomatic Diffraction. I: V. Bozalek, M. Zembylas, S. Motale & D. Hölscher (Eds.), *Higher Education Hauntologies: Speak with ghosts for a justice-to-come* (s. 50-61). Routledge.
- Lascoumes, P. & Le Gales, P. (2007). Introduction: Understanding Public Policy through Its Instruments? From the Nature of Instruments to the Sociology of Public Policy Instrumentation. *Governance*, 20(1), 1-21. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2007.00342.x>
- Lingard, B. (2021). Multiple temporalities in critical policy sociology in education. *Critical Studies in Education*, 62(3), 338-353. <https://doi.org/10.1080/17508487.2021.1895856>

- Madsen, M. (2015). Målstyrede universitetsuddannelser og kalkulerende studerende — når midlet spænder ben for målene. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 17(4), 25-39.
<https://doi.org/10.7146/tfa.v17i4.109004>
- Mufic, J., & Fejes, A. (2020). 'Lack of quality' in Swedish adult education: a policy study. *Journal of Education Policy*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/02680939.2020.1817567>
- Raffnsøe, S., Staunæs, D. & Bank, M. (2022). Affirmative critique. *Ephemera*, 22(3), 183-217.
- Staunæs, D. (2016). Notes on inventive methodologies and affirmative critiques of an affective edu-future. *Research in Education (Manchester)*, 96(1), 62-70.
<https://doi.org/10.1177/0034523716664580>
- Thiele, K. (2014). Ethos of Diffraction: New Paradigms for a (Post)humanist Ethics. *Parallax (Leeds, England)*, 20(3), 202-216. <https://doi.org/10.1080/13534645.2014.927627>
- Webb, P. T. & Gulson, K. N. (2015). Policy scientificity 3.0: theory and policy analysis in-and-for this world and other-worlds. *Critical Studies in Education*, 56(1), 161-174.
<https://doi.org/10.1080/17508487.2014.949812>
- Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organizations*. SAGE.
- Whitburn, B., Moss, J. & O'Mara, J. (2017). The policy problem: the National Disability Insurance Scheme (NDIS) and implications for access to education. *Journal of Education Policy*, 32(4), 467-479. <https://doi.org/10.1080/02680939.2017.1280185>

WPR – en metode til kritiske reviews

Randi Boelskifte Skovhus & Rie Thomsen

Indledning

I opgaver, specialer, forskningsartikler og anden faglitteratur forventes det ofte, at undersøgelsen eller problemformuleringen kontekstualiseres, det vil sige at forfatteren viser, hvordan det spørgsmål som undersøges relaterer sig til eksisterende, central litteratur på området. En sådan kontekstualisering bidrager blandt andet til at gøre teksten relevant for læseren (Rienecker et al., 2020, s. 57).

En litteraturgennemgang kan eksempelvis give en historisk baggrund for opgaven, give et overblik over centrale temaer og spørgsmål i det felt som opgavens problemstilling spiller ind i, give et overblik over teorier og begreber som er centrale for opgavens spørgsmål, beskrive tidligere forskning og eksisterende viden i feltet som grundlag for at vise, hvordan den aktuelle opgave udvider eller udfordrer dette eller adresserer et videnshul (Ridley, 2008, s. 16–17).

Der kan være meget litteratur på et område og for at undgå, at litteraturgennemgangen svulmer op, må der foretages en afgrænsning af litteraturen og træffes nogle kvalificerede valg af, hvilken litteratur der skal indgå. En del af den litteratur, man læser i forbindelse med udarbejdelse af litteraturgennemgangen, ender således med at være "baggrund". Den inkluderede litteratur skal ikke "blot refereres men også analyseres og vurderes" (Katzenelson, 1996, s. 49) således at litteraturgennemgangen bliver en syntese, "en sammenfatning af områdets kernepunkter til et helhedsbillede" (Katzenelson, 1996, s. 50), samt viser en forståelse der leder hen til eller ind i det problem, der undersøges i opgaven.

Der er mange måder at udarbejde en litteraturgennemgang eller et review. Grant og Booth beskriver 14 reviewtyper inden for det sundhedsfaglige område baseret på den anvendte reviewmetode. F.eks. mapping review/systematic map, meta-analysis, mixed studies/methods review, overview, qualitative systematic review/qualitative evidence synthesis, rapid review, scoping review, state-of-the-art review, systematic review, systematic search and review, systematised review and umbrella review (Grant & Booth, 2009). Prior (2011) peger på, at indholdsreview er den metode der oftest foreslås til review (Prior, 2011, s. xxiii). I indholdsreview kortlægges litteraturen med henblik på at identificere resultaterne af den tidligere forskning. Det giver mulighed for at præsentere den eksisterende viden på et område tematisk og vise, hvad opgaven, som reviewet indgår i, bygger videre på.

En anden metode er det kritiske review. Grant og Booth beskriver, at et kritisk review er et review, hvor forfatteren har gennemgået litteraturen og kritisk vurderet dens kvalitet. Det kritiske review “goes beyond mere description of identified articles and includes a degree of analysis and conceptual innovation. An effective critical review presents, analyses and synthesizes material from diverse sources” (Grant & Booth, 2009, s. 93).

I dette kapitel præsenterer vi en metode til at arbejde med et kritisk review, der adskiller sig fra Grant og Booths beskrivelse. Den metode til at arbejde med et kritisk review, som vi præsenterer, er inspireret af Bacchi’s WPR-tilgang og har fokus på at identificere, hvilke spørgsmål man har været optaget af at skabe viden om inden for et fagligt felt i en udvalgt tidsperiode. Metoden giver mulighed for at undersøge og få indsigt i, hvordan “problemer” repræsenteres i de undersøgelsesspørgsmål som ligger til grund for vidensproduktionen i et fagligt felt.

De færreste reviews udfolder det metodiske arbejde bag reviewet. I dette kapitel ønsker vi som nævnt at præsentere en metode til at arbejde med et kritisk review, der undersøger, hvilke spørgsmål, der er fokus på i vidensproduktionen inden for et fagligt område, og hvordan problemer repræsenteres. Samtidig ønsker vi at give læseren en introduktion til det praktiske arbejde med denne reviewmetode. I kapitlet diskuterer vi også, hvilke typer af spørgsmål et review af denne type kan bidrage til at rejse, og hvad reviewet ikke giver viden om.

Inden vi går i gang med at præsentere metoden, vil vi minde om, at man som forfatter af eksempelvis en opgave må forholde sig til, hvilken type review, der kan være relevant i forhold til det spørgsmål, man undersøger i sin opgave, og således vælge en hensigtsmæssig reviewmetode.

Præsentation af en metode til kritiske reviews

Nedenfor præsenterer vi en metode til at udarbejde et kritisk review, der identificerer, hvilke spørgsmål man har været optaget af at skabe viden om inden for et fagligt felt i en udvalgt tidsperiode, og undersøger og giver indsigt i, hvordan “problemer” repræsenteres i vidensproduktionen i det faglige felt. Vi har udviklet og præsenteret metoden i den videnskabelige artikel *Popular problems* (Skovhus & Thomsen, 2017), som nærværende kapitel blandt andet bygger på.

Vi indleder med en kort introduktion til Bacchi’s tilgang: *What’s the Problem Represented to be?*, som metoden bygger på. Undervejs giver vi konkrete eksempler på, hvordan man i praksis kan arbejde med metoden. Disse eksempler stammer fra en analyse af evalueringsrapporter og forskningspublikationer (herefter kaldes vidensproduktion) om Ungdommens

Uddannelsesvejledning (UU), og vi giver en kort præsentation af UU for at give læseren en indsigt i den kontekst, som eksemplerne stammer fra.

Herefter følger en introduktion til de forskellige trin i det kritiske review: beslutning om hvad det kritiske review skal undersøge, kortlægning af publikationer, tematisering af problemrepræsentationer og WPR-inspireret analyse af disse temaer.

Bacchis tilgang What's the Problem Represented to be?

Metoden til at udarbejde et kritisk review har fokus på at undersøge og få indsigt i, hvordan "problemer" repræsenteres i vidensproduktionen i et fagligt felt, og er inspireret af Bacchi's WPR-tilgang. Bacchi udviklede WPR-metodologien med henblik på policy analyse. Præmissen er, at "problemer" ikke er bestemte og faste, og ikke eksisterer forud for problematiseringsprocesser (Bacchi, 2009, s. 1). Tværtimod skabes eller formgives problemer i policy. Når man undersøger policy, bør man derfor rette et kritisk fokus mod "problematiseringer" og de problemrepræsentationer, som er indeholdt heri, frem for at fokusere på "problemerne" (Bacchi, 2009). Bacchi begrundet dette med, at "the way in which the 'problems' is represented carries all sorts of implications for how the issue is thought about and for how the people involved are treated, and are evoked to think about themselves" (Bacchi, 2009, s. 1).

Bacchi giver dette eksempel: Et almindeligt reformforslag for at forbedre kvinders repræsentation i indflydelsesrige og vellønnede stillinger er at tilbyde dem kurser og uddannelser. Når man følger logikken i spørgsmålet "Hvordan repræsenteres problemet?", får man øje på, at hvis kurser og uddannelse er forslaget ("løsningen"), så antages det tydeligvis, at kvinders manglende uddannelse er "problemet" (Bacchi, 2010, s. 3).

WPR-tilgangen finder ifølge Bacchi anvendelse på stadig flere forskellige måder. Eksempelvis som en metode til at udforske kategorier og begreber. Hun fremhæver, at "once we stop thinking about categories, concepts, theories and 'problems' as fixed and dertermined, it becomes ever more useful to analyse critically the forms of problematisation upon what they rely" (Bacchi 2010: 7).

WPR er en kritisk tilgang, som opmuntrer forskere (og undervisere og studerende) til, og giver et metodisk grundlag for, en skeptisk tilgang til viden og har som mål at forstyrre det, der tages for givet (Bacchi, 2009, s. 20). Der er tale om en eksplicit normativ agenda idet det med tilgangen antages, "that some problem representations benefit the members of some groups at the expense of others. It also takes the side of those who are harmed" (Bacchi, 2009, s. 44). WPR tilbyder et værktøj til at udfordre problemrepræsentationer og til at foreslå andre måder at tænke om et tema på. Dette således, at det bliver muligt at "identify places where it may be possible to intervene in order to reduce deleterious effects" (Bacchi 2009: 44-45).

Målet med denne type analyse er at undersøge problemrepræsentationer og åbne dem for kritiske dialoger.

WPR-tilgangen er som nævnt udviklet med henblik på policyanalyser. Vi har udviklet og anvendt en metode, som anvender WPR-tilgangen til at udarbejde et kritisk review af forskningslitteratur, evalueringer og andre undersøgelser inden for et fagligt felt/område. Vi omtaler i artiklen denne litteratur som 'vidensproduktion'. Dette gør vi for at signalere, at den litteratur, der inkluderes i et kritisk review, kan have mange former. Litteraturen er således ikke begrænset til at være forskningsartikler produceret af forskningsinstitutioner.

En forskel mellem policydokumenter og vidensproduktion kan være, at det kan se ud som om, at "problemerne", som vidensproduktionen adresserer, er tydelige og veldefinerede i undersøgelses- eller forskningsspørgsmålene. Men er det nu også sådan? Eller er det også sådan, at der ligger antagelser om virkeligheden gemt i måden, som "problemerne" formuleres på i forskningsprocessen? Og udpeger disse antagelser i sig selv løsninger? Dertil kommer, at det i dag ofte foretrækkes, at politik er videns- og evidensbaseret, hvorved der skabes et tæt samspil mellem viden og politik (Bacchi, 2010). Det betyder, at for at udforske og udfordre problemrepræsentationer i policydokumenter/politik er det også nødvendigt at undersøge og udfordre problemrepræsentationer i den vidensproduktion, som knytter an til det pågældende politikområde. I nærværende artikel bruger vi politikområdet om Ungdommens Uddannelsesvejledning som eksempel.

WPR indbefatter seks spørgsmål, som udgør en trinvis guide til, hvordan man kan arbejde med en WPR-analyse (Bacchi, 2009). De seks spørgsmål bidrager til, at forskeren kan arbejde med at komme bagom den måde et "problem" umiddelbart er beskrevet og forstået. Se Bacchi's seks spørgsmål i figur 1. Vi vender tilbage til de seks WPR-spørgsmål senere i kapitlet og forklarer, hvordan de anvendes i det kritiske review, og giver eksempler.

What's the Problem Represented to be? En tilgang til policyanalyse

7. Hvordan repræsenteres "problemet" i en specifik politik
8. Hvilke antagelser og præmisser ligger til grund for denne repræsentation af "problemet"?
9. Hvordan er denne problemrepræsentation opstået?
10. Hvilke forhold tages for givne i problemrepræsentationen? Hvad tales der ikke om? Kan "problemet" tænkes anderledes?
11. Hvilke effekter produceres ved denne problemrepræsentation?
12. Hvordan/hvor er denne repræsentation af "problemet" produceret, udbredt og forsvaret? Hvordan kunne den udfordres, forstyrres og erstattes?

(Bacchi (2009) – vores oversættelse)

Figur 1. Bacchis seks spørgsmål i WPR-metoden til policyanalyse.

Introduktion til Ungdommens Uddannelsesvejledning som eksemplerne stammer fra

Når vi senere præsenterer metoden til at arbejde med kritisk review, giver vi konkrete eksempler på, hvordan man kan arbejde med metoden. Disse stammer fra et kritisk review af vidensproduktion om den danske Ungdommens Uddannelsesvejledning. I afsnittet her introducerer vi kort Ungdommens Uddannelsesvejledning.

Karrierevejledning har en lang historie i Danmark (Plant, 2009). Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU) blev etableret i 2004 som en del af Vejledningsreformen (Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv, 2003). Hensigten var at etablere et sammenhængende og uafhængigt system for uddannelses- og erhvervsvejledning i Danmark. Med reformen skabes en ny organisatorisk struktur for uddannelses- og erhvervsvejledning, som indbefatter at nye institutioner etableres, bl.a. ungdommens uddannelsesvejledning i kommunerne og regionale Studievalgscentre. Der etableres 46 Ungdommens Uddannelsesvejledningscentre, og vejledningsopgaven varetages af fuldtidsansatte uddannelses- og erhvervsvejledere.

Ungdommens Uddannelsesvejledning vejleder bl.a. elever i udskolingen (8.- 9/10. klasse) om valg af ungdomsuddannelse og job (Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv, 2003, kap. 4). UU vejleder endvidere unge under 25 år, når de hverken er i fuldtidsbeskæftigelse eller i gang med eller har fuldført en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse. Formålet er at hjælpe unge tilbage i uddannelse eller ind i beskæftigelse. Andre unge under 25 år kan få vejledning, hvis de henvender sig for dette. UU kan endvidere efter

anmodning fra og finansieret af jobcenteret yde vejledning til unge under 30 år, der har fået et uddannelsespålæg (Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v. (Vejledningsloven), 2014, §3).

Fra 2017 bliver det op til kommunerne selv at afgøre, om de ønsker at bibeholde eller nedlægge et lokalt UU-center. Kommunerne har dog fortsat pligt til at opretholde en fagprofessionel uddannelses-, erhvervs- og karrierevejledning, der er uafhængig af sektor- og institutionsinteresser, og UU's funktioner skal således videreføres. Den nye organisering kaldes den Kommunale Ungeindsats og forkortes KUI (Lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2018). I teksten her anvender vi betegnelsen UU, da det var denne betegnelse, der gjorde sig gældende i perioden 2004-2014, hvor reviewet blev lavet og det, der anvendes i den videnskabelige artikel (Skovhus & Thomsen, 2017), som ligger til grund for dette kapitel.

I det kritiske review, som vi inddrager eksempler fra i den nedenstående metodepræsentation, er vidensproduktion om UU kortlagt for perioden 2004-2014. Dvs. de første ti år af den pågældende vejledningsinstitutions levetid.

Metode til kritisk review – indsigt i de forskellige trin

Neden for præsenteres metoden til at udarbejde et kritisk review af den type, som er kapitlets fokus. Der er forskellige metodiske greb og trin, som beskrives nedenfor.

1. Beslutning om hvad det kritiske review skal undersøge
2. Kortlægning af publikationer
3. Tematisering af undersøgelsesspørgsmål
4. WPR-inspireret analyse af temaer

Hvert trin eksemplificeres ved inddragelse af eksempler fra det kritiske review, som vi har lavet af evalueringsrapporter og forskningspublikationer med fokus på Ungdommens Uddannelsesvejledning

Beslutning om hvad det kritiske review skal undersøge

Det første skridt i et kritisk review er at beslutte, hvad man ønsker at lave et kritisk review om. Man må overveje, hvilket fagligt felt man optaget af. Man må dernæst beslutte sig for, hvilken vidensproduktion man vil udforske inden for dette felt. Man må træffe et valg om kriterier for in- og eksklusion, f.eks. hvilke typer af dokumenter man vil undersøge: empirisk forskning/undersøgelse, lande, tidsperiode. Et kritisk review kan omfatte en del tekster, og det kan være relevant at foretage en afgrænsning af, hvad man fokuserer på i de enkelte tekster, således at analyseprocessen bliver håndterbar. Når man har truffet disse beslutninger, er det relevant at formulere et forskningsspørgsmål til at guide processen. Det kan være

nødvendigt at revidere in- og eksklusionskriterier undervejs afhængig af, hvor mange publikationer man finder.

Eksempel

I det kritiske review som indgår i artiklen *Popular problems*, som vi inddrager som eksempel i kapitlet her, er det faglige felt, som vi er optaget af, overordnet set uddannelses- erhvervs- og karrierevejledning. I det nævnte kritiske review var vi optaget af Ungdommens Uddannelsesvejledning. UU blev som tidligere nævnt etableret i 2004, og vi foretog en tidsmæssig afgrænsning på 10 år således, at vi så på vidensproduktion om UU i perioden 2004-2014. Vi besluttede, at den vidensproduktion, som vi ville undersøge, er empirisk baserede evalueringsrapporter og forskningspublikationer, som er publiceret på dansk i perioden. Formålet med vores undersøgelse var at identificere, hvilke spørgsmål man har været optaget af at skabe viden om vedrørende UU og at skabe indsigt i, hvordan "problemer" repræsenteres i vidensproduktionen om UU. Derfor foretog vi en afgrænsning af, hvad vi ønskede at fokusere på i de enkelte tekster, nemlig de undersøgelses- og forskningsspørgsmål der lå til grund for de pågældende evalueringer og forskningsprojekter. Vi var ikke optagede af vurdere undersøgelsesernes forskningsmæssige kvalitet eller kortlægge resultater.

Med dette afsæt kom vores forskningsspørgsmål til at lyde således: Hvilke problemrepræsentationer gør sig gældende i de undersøgelses- og forskningsspørgsmål, som ligger til grund for vidensproduktionen om UU i perioden 2004-2014?

Kortlægning af publikationer

Det næste trin i processen er at identificere de materialer, som skal indgå i reviewet med afsæt i inklusionskriterierne. Det skal overvejes og nogle gange afprøves, hvilke(n) metode(r) der er mest hensigtsmæssig(e) i forhold til at identificere det relevante materiale.

Der skal i den sammenhæng udarbejdes en liste, som giver et overblik over det inkluderede materiale. Man kan overveje, om man har nogle i sit netværk eller om der er andre ressourcepersoner, som man kan sende listen til for at høre, om de har kendskab til materiale, som man ikke selv har identificeret og som bør inkluderes.

Eksempel

Der findes ikke en central database med en oversigt over publikationer om uddannelses- og erhvervsvejledning i Danmark. Vi startede med at finde de evalueringsrapporter og forskningspublikationer om UU, som vi kendte. Vi læste referencerne heri og ved at følge referencers referencer – den såkaldte "snebold-metode" (Lynggaard, 2010) – fandt vi yderligere publikationer, som skulle inkluderes i undersøgelsen. Da vi begyndte at møde referencer,

som vi havde mødt tidligere i processen, udarbejdede vi en liste med de 39 publikationer, vi havde identificeret. Denne liste sendte vi efter aftale til UU Danmark (sekretariat for landets UU-centre) og til vejledningsenheden i Undervisningsministeriet. Deres validering resulterede i at én publikation blev føjet til listen. I analysearbejdet, som beskrives nedenfor, identificerede vi yderligere 8 publikationer, som blev tilføjet listen. Det endelige antal publikationer var derfor 49. Hvis man ønsker at inddrage international forskning, giver det som oftest mening at starte med søgninger i internationale forskningsdatabaser. Men med vores kendskab til vidensproduktion om UU vidste vi, at det meste af litteraturen ikke ville være muligt at søge frem via disse databaser. Kortlægningen var altså afgrænset eller smal på den måde, at vi besluttede kun at inkludere publikationer udgivet på dansk.

Samtidig var vores kortlægning bred forstået på den måde, at vi f.eks. ikke havde lavet en afgrænsning om kun at inkludere forskningsartikler publiceret i videnskabelige tidsskrifter. Hvis vi havde truffet andre valg, f.eks. om også at inkludere publikationer på engelsk, ville kortlægningen have givet et andet resultat. I vores tilfælde ville det have bevirket at yderligere to publikationer var blevet inkluderet. Dette indikerer, at de valg man træffer om, hvad der skal og ikke skal inkluderes i et kritisk review, altid påvirker analysen af problemrepræsentationer i materialet. Det er derfor vigtigt at være transparent og forholde sig til betydningen af in- og eksklusionskriterierne.

Vores kortlægning viste, at den vidensproduktion, der var lavet i perioden, overvejende var rekvirerede undersøgelser, mens kun en mindre del var såkaldt "blue sky" forskning, dvs. forskning uden et styret formål. F.eks. er Rambølls undersøgelse "Evaluering af målgruppevurdering til produktionsskole" (Rambøll, 2006) rekvireret af Undervisningsministeriet, mens Sørensen & Højlund Madsens publikation (2006) "Unge med en twist" er baseret på forskning initieret og gennemført af en forskningsinstitution (se figur 2 nedenfor). Indsigt i rekvirenter var et af vores første fund, og vi valgte derfor at medtage rekvirenten i oversigten over de inkluderede publikationer. Ved andre kortlægninger kan der være andre fund i denne fase, som det giver mening at vise grafisk eller i en oversigt.

Årstal	Reference	Rekvirent
2004	Rambøll Management (2004). Rapport: Undersøgelse af Forældre og vejledning	Undervisningsministeriet
2005	Rambøll Management (2005). Forældre og vejledning. Forældre til tosprogede børn	Undervisningsministeriet, Integrationsministeriet
2005	Lehn (2005). Vejledning, Etnicitet og Køn – et litteraturstudium. Center for Ligestillingsforskning. RUC	
2005	Rambøll Management (2005). Evaluering af vejledning, tilmelding og optagelse til de gymnasiale uddannelser efter Gymnasireformen	Undervisningsministeriet
2005	Pless og Katznelson (2005). Niende klasse og hvad så. CEFU	Undervisningsministeriet
2006	Katznelson (2006). Unge ét år efter niende klasse: Anden delrapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde. CEFU, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet	Undervisningsministeriet
2006	Rambøll Management (2006). Opgaver og samarbejde i vejledningen. En evaluering af gennemførelsesvejledningen på de gymnasiale uddannelser	Undervisningsministeriet
2006	Sørensen og Højlund Madsen (2006). Unge med en twist – etnicitet, køn og uddannelsesvalg. Center for Ligestillingsforskning. Roskilde Universitetscenter	
2006	Rambøll (2006). Evaluering af målgruppevurdering til produktionsskole	Undervisningsministeriet
2007	Danmarks Evalueringsinstitut (2007). Vejledning om valg af uddannelse og erhverv.	
2007	Pless og Katznelson (2007). Unges veje mod ungdomsuddannelserne. Tredje rapport om unges uddannelsesvalg og overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse og arbejde. CEFU	Undervisningsministeriet

Figur 2. Uddrag af en oversigt over publikationer inkluderet i reviewet. Publikationerne er organiseret i kronologisk rækkefølge med angivelse af årstal for publicering, reference og angivelse af hvem der havde rekvireret undersøgelsen, om nogen.

Tematisering af undersøgelsesspørgsmål

Tredje trin i det kritiske review har til formål at identificere og tematisere de undersøgelses- og forskningsspørgsmål, som ligger til grund for de inkluderede publikationer. For at kunne arbejde med dette skal undersøgelses- og forskningsspørgsmål for hver af de inkluderede publikationer således identificeres. Enten ved at finde disse i teksten eller ved at udlede dem af teksten i de tilfælde, hvor de ikke er eksplicit angivet.

Der laves en oversigt over undersøgelses- og forskningsspørgsmål. Disse gennemlæses og kodes ved flere gennemlæsninger af spørgsmålene.

Den næste del af processen handler om at danne overordnede temaer. Dette gøres ved at læse koderne igennem flere gange med fokus på forskelle og ligheder. På denne baggrund laves der en gruppering af koderne, og der dannes temaer. Hvert tema gives et navn, som er bredt nok til at rumme de variationer, der er i undersøgelsesernes fokusering. Dvs., at hvert tema kan indeholde publikationer, hvis undersøgelses- eller forskningsspørgsmål adresserer temaet men ud fra forskellige vinkler.

Dvs., et tema er en tematisering af undersøgelses- og forskningsspørgsmål i publikationer inden for feltet.

Der udarbejdes en oversigt over de temaer, som fremanalyseres. For hvert af disse kan det angives, hvor mange evalueringer eller forskningsprojekter, der har haft fokus på det pågældende tema, ligesom det kan angives, hvem der har rekvireret undersøgelser eller forskning inden for temaet. Det kan være, at det analytiske arbejde med tematiseringen viser andre ting, som er relevante at medtage i oversigten, end de ovennævnte (antal publikationer, rekvirenter), og disse inkluderes i så fald. Og endelig præsenteres referencen.

Eksempel

I arbejdet med det kritiske review, som vi bruger som eksempel her, identificerede vi det eller de undersøgelses- eller forskningsspørgsmål, som lå til grund for hver af de 49 inkluderende publikationer. I nogle publikationer var undersøgelses- eller forskningsspørgsmålene klart angivet. I andre publikationer fremgik spørgsmålet ikke klart men måtte udledes ved at læse publikationen. I en sådan proces er der en risiko for bias, og det er muligt, at andre læsere ville fortolke teksten og dens fokus anderledes. Vi var to, der arbejdede med det kritiske review, og for at kvalitetssikre denne fortolkningsproces læste vi hver for sig de afsnit i de pågældende publikationer, som var relevante for at kunne udlede undersøgelses- eller forskningsspørgsmål. Herefter sammenlignede vi resultaterne. I de tilfælde, hvor vores udledninger af undersøgelses- eller forskningsspørgsmål var forskellige, vendte vi tilbage til publikationen og drøftede, hvordan denne kunne forstås og formulerede i fællesskab et eller flere undersøgelses- eller forskningsspørgsmål.

I figuren nedenfor ses et uddrag af oversigten over undersøgelses- og forskningsspørgsmål. I den øverste publikation nævnt i uddraget er undersøgelsesspørgsmålene ikke eksplicit angivet i publikationen. De undersøgelsesspørgsmål, der er angivet i figuren, er således vores udledning. I den nederste publikation var undersøgelsesspørgsmålene eksplicit angivet i publikationen, og disse er således direkte citeret i oversigten.

Årstal	Reference og undersøgelsesspørgsmål	Rekvirent
2011	Balslev Jensen (2011). Next practice i UU-vejledningen – netværksorienteret udvikling. DEA	
	Hvad karakteriserer god praksis i UU-vejledning? – med fokus på metoder, organiseringsprincipper eller praksisser, som viser sig at have en positiv effekt i UU-centre (vores udledning).	
2011	Thomsen & Højmark (2011) Vejledning i samspil. Evaluering og dokumentation af efterskolernes vejledning. Schultz	Efterskoleforeningen
	Hvordan tilrettelægger efterskolerne uddannelses- og erhvervsvejledningen? Hvordan oplever de unge vejledningsprocessen? Hvordan udvikles og kvalificeres vejledningen, så efterskolerne udnytter det særlige vejledningsrum (side 5-6)	

Figur 3. Eksempel på angivelse af undersøgelsesspørgsmål fra en publikation hvor disse ikke eksplicit er nævnt (øverste publikation), og hvor de eksplicit er nævnt (nederste publikation).

Efter udarbejdelse af en oversigt over undersøgelses- og forskningsspørgsmål for hver af de 49 publikationer startede gennemlæsningen af spørgsmålene. Fokus var at finde ud af om og hvordan de 49 publikationers undersøgelses- eller forskningsspørgsmål kunne tematiseres. Vi lavede flere gennemlæsninger af spørgsmålene og kodede disse. Denne proces foretog vi individuelt og sammenlignede koderne til slut, drøftede de steder, hvor vi ikke havde gjort os de samme notater, og blev enige om, hvordan dækkende koder kunne formuleres.

Koderne læste vi igennem mange gange. På denne baggrund lavede vi ni temaer. Et tema dækker således over et problem, som der har været fokus på i forskning og undersøgelser i det givne genstandsfelt, her uddannelsesvejledning. De ni temaer ses i oversigten neden for sammen med en overordnet beskrivelse af, hvad der er fokus på at undersøge i de publikationer, der er placeret i hver af de ni temaer (figur 4).

Tema	Fokus i undersøgelserne
Organisering og samarbejde mellem systemer	Den organisatoriske ramme for vejledningsaktiviteter, interaktionen mellem forskellige initiativer og samarbejde mellem forskellige parter i indsatsen.
Målretning af vejledning	Hvem er de unge i målgruppen, hvilke forhold skal medtænkes i vejledning af målgruppen og om hvordan, UU arbejder med at målrette vejledningen.
Kvalificering af vejlederen	Igangsatte indsatser med henblik på at vurdere kvalitet og vejlederes kvalifikationer.
Anvendelse af økonomiske ressourcer	Hvordan omkostninger ved vejledningsindsatser korresponderer med de prioriteringer, der afspejler sig i lovgivningen – med henblik på at identificere muligheder for at effektivisere vejledningsindsatsen.
Implementering af lovgivning	Hvordan initiativer i lovgivningen implementeres og bidrager til, at målsætninger nås.
Uddannelsesvalg	Faktorer af betydning for unges uddannelsesvalg, eksempelvis betydning af den vejledning de har modtaget samt forældres indflydelse.
Metoder i vejledningsindsatsen	Hvilke metoder virker godt, f.eks. fokus på brobygning, mentorordninger, vurdering af uddannelsesparathed.
Begreber	Hvordan arbejdes der i praksis med udgangspunkt i særlige begreber i lovgivningen, eksempelvis "forældreinddragelse", "unge med særlige behov for vejledning" og "mentorordninger og mentorer".
Brugertilfredshed	Brugerens tilfredshed og egen vurdering af udbytte af vejledning.

Figur 4. Oversigt over temaer og opsummering af fokus.

Herefter udarbejdede vi en oversigt, hvor det for hvert tema blev angivet, hvor mange af de inkluderede evalueringer eller forskningsprojekter, der havde fokus på det pågældende tema. I oversigten blev det ligeledes angivet, hvem der har rekvireret undersøgelser eller forskning inden for temaet. Og endelig præsenteres referencen. Flere af evalueringerne eller forskningsprojekterne undersøgte flere spørgsmål og er derfor placeret i flere temaer.

Nedenfor ses et uddrag af oversigten.

Temaer og antal publikationer	Rekvirenter	Referencer
Målretning af vejledning 6 publikationer	Undervisningsministeriet; Arbejdsmarkedsstyrelsen.	<p>Sørensen, B. W.; Madsen, D. H. & Sørensen, A. R. (2006). <i>Unge med en twist - etnicitet, køn og uddannelsesvalg</i>. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.</p> <p>Pless, M. & Katznelson, N. (2007). <i>Unge veje mod ungdomsuddannelserne</i>. Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet.</p> <p>Larsen, J.; Day, B.; Boysen, L. & Hansen, M. A. (2008). <i>Udvikling af vejledning af unge med særlige behov for vejledning</i>. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.</p> <p>Larsen, J.; Day, B. & Hansen, J. A. (2008). Identifikation af unge med særlige behov for vejledning: Nuværende opfattelser og praksis. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.</p> <p>Deloitte. (2009b). <i>Styrket ungeindsats</i>. Arbejdsmarkedsstyrelsen.</p> <p>Rambøll. (2009). <i>Evaluering af lovændringer på vejledningsområdet</i>. Undervisningsministeriet.</p>

<p>Kvalificering af vejlederen</p> <p>2 publikationer</p>		<p>Day, B., Kaiser, B., & Nielsen, L. N. (2009). Ind under huden – en diskursanalyse om mentorskaber i overgangen fra folkeskole til ungdomsuddannelse. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.</p> <p>Nielsen, L. N., Skovhus, R., & Buhl, R. (2011). Diplomuddannelsen i uddannelses- og erhvervsvejledning – Effekter, problemstillinger og muligheder på individ- og organisationsniveau. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.</p>
<p>Anvendelse af økonomiske ressourcer</p> <p>3 publikationer</p>	<p>Finansministeriet, Undervisningsministeriet, Videnskabsministeriet, Kulturministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Børn og Undervisning.</p>	<p>Rambøll. (2008). <i>Uddannelses- og erhvervsvejledning i uddannelsessektoren</i>. Finansministeriet, Undervisningsministeriet, Videnskabsministeriet, Kulturministeriet, Økonomi- og Erhvervsministeriet.</p> <p>Deloitte. (2009a). <i>Kortlægning og måling af administrative opgaver i Ungdommens Uddannelsesvejledning</i>. Finansministeriet, Undervisningsministeriet.</p> <p>Boston Consulting Group. (2013). <i>Analyse af vejledningsindsatsen i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse</i>. Finansministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Ministeriet for Børn og Undervisning.</p>

Figur 5. Uddrag af oversigt over antal undersøgelser i udvalgte temaer, rekvirenter og titler på undersøgelserne.

Analyse af temaer

Oversigten over temaer, antal undersøgelser i hvert tema og rekvirenter kan danne afsæt for mange forskellige analyser, f.eks. overordnede analyser af temaerne samlet set, og individuelle analyser af temaerne med afsæt i Bacchi's Whats the Problem Represented to be-tilgang. Disse beskrives nedenfor.

I en analyse af temaerne samlet set kan man f.eks. interessere sig for, hvilket tema der indeholder flest evalueringsrapporter og forskningspublikationer, og hvilket der indeholder

færrest. Dette kan give en indsigt i, hvad der har været hhv. størst og mindst fokus på at undersøge i perioden.

Man kan interessere sig for antallet af rekvirenter, for hvilke temaer der knytter sig til hvilke rekvirenter, dvs. hvilke rekvirenter der har været optaget af at undersøge hvilke spørgsmål, ligesom man kan interessere sig for hvem, der i øvrigt har initieret undersøgelserne. Dette kan give en indsigt i interessenter på feltet og indikationer af politiske interesser i feltet.

En overordnet analyse kan ligeledes give indsigt i, hvordan de forskellige temaer er repræsenteret over tid – hvilke temaer har der været en optagethed af i hele perioden, og hvilke temaer har der kun været en optagethed af i en del af perioden?

Oversigten over de fremanalyserede temaer gør det ligeledes muligt at få øje på, hvilke problemer ingen har undersøgt i perioden – hvilke temaer savnes på listen?

Der kan også foretages individuelle analyser af hvert af temaerne med afsæt i Bacchi's What's the Problem Represented to be-tilgang. Arbejdet med Bacchi's seks spørgsmål (se figur 1) bidrager til, at man kan komme bagom den måde, hvorpå "problemer" beskrives og fortolkes; her i undersøgelses- og forskningsspørgsmål i vidensproduktion i feltet.

Når man arbejder med et analytisk fokus på undersøgelses- og forskningsspørgsmål inspireret af Bacchi's seks WPR-spørgsmål, kan det være nødvendigt at vende tilbage til publikationerne og læse teksten "rundt om undersøgelsesspørgsmålene". Dette for at få grundlag for at analysere de dimensioner som WPR-spørgsmålene lægger op til en analyse af.

Eksempler på analyser af temaer

Som nævnt kan en oversigt over temaer, antal undersøgelser i hvert tema og rekvirenter analyseres ud fra mange vinkler. Her giver vi eksempler på analyser, som vi lavede i det kritiske review af publikationer om UU i perioden 2004-2014 (Skovhus & Thomsen, 2017). Først præsenterer vi eksempler på, hvordan vi arbejdede med overordnede analyser af hvert af de fremanalyserede temaer, og herefter følger et eksempel på en analyse af ét af temaerne med afsæt i Bacchi's WPR-spørgsmål.

Overordnede analyser

Oversigten over temaer viser, at temaet "Organisering og samarbejde mellem systemer" er indeholdt i 15 ud af 49 undersøgelser og dermed var det mest udbredte tema. Kun to undersøgelser er placeret i "Kvalificering af vejlederen", og dette er således temaet med færrest undersøgelser. "Målretning af vejledning" indeholder seks undersøgelser og repræsenterer et fokusområde, som var til stede i lovgivning på området i hele den tiårige periode, som vi fokuserer på (se f.eks. Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv, 2003 og Lov

om kommunal indsats for unge under 25 år, 2014), mens undersøgelser om temaet er koncentreret til perioden 2006-2009.

Oversigten over temaer viser også, at størstedelen af undersøgelser og evalueringer om Ungdommens Uddannelsesvejledning er rekvirerede undersøgelser. Undervisningsministeriet er den største rekvirent. Andre ministerier, der har rekvireret undersøgelser på området, er Finansministeriet, Kulturministeriet, Videnskabsministeriet, Økonomi- og erhvervsministeriet og Integrationsministeriet. Få undersøgelser er initieret af forskningsinstitutioner. Mange er lavet af konsulentfirmaer med ingen eller kun begrænset erfaring med uddannelsesvejledningsområdet, og inddrager ikke international litteratur.

Det kritiske review i forskning og undersøgelser om UU viste, at der i perioden 2004-2014 ikke havde været empirisk forskning og undersøgelser om effekten af uddannelsesvejledning. Oversigten over temaer giver således mulighed for at vise, hvilke temaer der ikke har været fokus på at undersøge i perioden.

Analysen af reviewtemaer med afsæt i What's the Problem Represented to be-tilgangen

Der kan laves en analyse af hvert reviewtema med What's the Problem Represented to be-tilgangen. Vi præsenterer nedenfor et eksempel på en WPR-analyse af ét af de ni identificerede temaer i det kritiske review af evalueringsrapporter og forskningspublikationer omkring UU i perioden 2004-2014, nemlig temaet 'Målretning af vejledningsindsatsen'.

WPR-analyse af problemrepræsentationen i temaet Målretning af vejledningsindsatsen

Først præsenterer vi, hvordan krav om målretning af vejledningsindsatsen formuleres i lovgivningen, der rammesætter UU, for at give læseren indsigt i konteksten for temaet. Herefter præsenteres den nævnte WPR-analyse af temaet.

I loven, der etablerer UU-centre og forankrer vejledning om ungdomsuddannelse og erhverv her, fremgår det, at "vejledningen skal i særlig grad målrettes unge med særlige behov for uddannelses- og erhvervsvejledning" (Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv, 2003). I 2008 præciseres, hvad der forstås ved særlige behov for vejledning, og fokus på målretningen formuleres nu således "Vejledningen skal i særlig grad målrettes unge, som uden en særlig vejledningsindsats har eller vil få vanskeligheder ved at vælge, påbegynde eller gennemføre en uddannelse eller vælge et erhverv" (Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv, 2008). Denne formulering er fortsat indskrevet i lovgivningen (Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, 2022, §1). I 2006 præsenterer regeringen en målsætning om, at 95% af alle unge skal gennemføre en ungdomsuddannelse

(Regeringen (Venstre, Det Konservative Folkeparti), Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre, 2006, s. 7) – kaldet 95% målsætningen.

Det har været centralt i lovgivningen i hele perioden, at vejledningsindsatsen skal målrettes. Den sproglige beskrivelse af gruppen, der skal målrettes imod, ændres undervejs, men fokuset på målretning er gennemgående.

Det første spørgsmål i en WPR-analyse lyder "Hvordan repræsenteres 'problemet' i en specifik politik?" (Bacchi, 2009). I det kritiske review, som præsenteres i kapitlet her, er fokus ikke hvordan "problemet" repræsenteres i en specifik politik, men i stedet hvordan "problemet" repræsenteres i de identificerede undersøgelses- og forskningsspørgsmål på området.

Bacchi beskriver dette åbningsspørgsmål som en afklaringsøvelse (Bacchi, 2009, s. 2). I undersøgelses- og forskningsspørgsmål i de undersøgelser, der er placeret under temaet "Målretning af vejledningsindsatsen", repræsenteres problemet som værende en mangel på opmærksomhed på og viden om, hvem de unge i målgruppen er. Eksempelvis er formålet med evalueringen "Unge veje mod ungdomsuddannelserne" bl.a. at kortlægge de unge, som kan siges at være udsatte i overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse (Pless & Katznelson, 2007, s. 15,18).

Det overordnede "problem" med at identificere, hvilke unge uddannelses- og erhvervsvejledningen skal målrettes mod, tilføres en ekstra dimension, idet særlige karakteristika ved nogle unge skrives frem som et muligt problem, f.eks. etnicitet, køn, og familiebaggrund. Dette kan f.eks. læses ud af undersøgelsen "Unge med en twist", som har til formål at give "nærmere indblik i, hvad det er for unge mennesker 'vi' taler om, når vi taler om unge med etnisk minoritetsbaggrund" for at finde ud af "om unge med etnisk minoritetsbaggrund har særlige vejledningsbehov" (Sørensen et al., 2006, s. 5). Den nævnte undersøgelse er et eksempel på undersøgelser, hvor det vælges at undersøge de mulige særlige behov ved at undersøge bestemte kategorier af unge, her unge der klassificeres på baggrund af deres familiebaggrund – etnisk minoritetsbaggrund.

Endelig repræsenteres problemet i nogle af publikationerne som, at det er et problem, at der ikke er indsigt i, hvordan UU-centrene arbejder med at målrette vejledningen. Dette afspejler sig eksempelvis i formålet med evalueringen "Vejledning om valg af uddannelse og erhverv", hvor formålet bl.a. er at undersøge "vejledningsenhedernes arbejde [og] ... hvordan vejledningsreformens forskellige elementer spiller sammen og i hvilket omfang denne organisering bidrager til at opfylde de nationale mål for vejledningen" (Danmarks Evalueringsinstitut, 2007, s. 13), hvor et af fokuspunkterne er UU-centrenes fokusering af vejledning på unge med særlige behov.

Det næste trin i analysen er i følge Bacchi at overveje de forståelser og syn på verden, der ligger under de identificerede problemrepræsentationer. Det andet spørgsmål i WPR-

analysen lyder således "Hvilke antagelser og præmisser ligger til grund for denne repræsentation af 'problemet'?" (Bacchi, 2009).

Det er en antagelse på tværs af undersøgelserne i temaet "Målretning af vejledningsindsatsen", at det er centralt, at alle unge får en ungdomsuddannelse i umiddelbar forlængelse af grundskolen. Dette spiller tæt sammen med 95% målsætningen (Regeringen (Venstre, Det Konservative Folkeparti), Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre, 2006). De unge, som vejledningen skal målrettes mod, er i risikogruppen for ikke at vælge, påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, og derfor er det nødvendigt med en særlig vejledningsindsats for denne gruppe. En implicit antagelse på tværs af undersøgelserne i temaet er, at særindsatser er centrale ift. at nå 95% målsætningen.

Analysen af et tema kan bidrage til at løfte forskellige underliggende antagelser frem. I temaet "Målretning af vejledningsindsatsen" viste analyserne følgende antagelser.

Antagelser om, at det er nødvendigt og, at det kan lade sig gøre at afgrænse målgruppen og kende til dennes problematikker, og dermed målrette vejledningsindsatsen – dels via undersøgelser der kan bidrage med viden om målgruppen, dels via præcisering af lovgivning. Det antages således, at det er muligt at definere målgruppens behov på forhånd og tilrettelægge vejledningsindsatsen, så den adresserer de definerede behov.

Undersøgelsen "Unge med en twist" er et eksempel på en undersøgelse, som baserer sig på en sådan antagelse. Her er formålet at undersøge, om unge med etnisk minoritetsbaggrund har særlige vejledningsbehov (Sørensen et al., 2006). Det er interessant at bemærke, at en antagelse i denne undersøgelse ikke er, at der indenfor den samme kategori af unge, her etnisk minoritetsunge, kan være nogle med særlige behov, og nogle der ikke har særlige behov.

Andre undersøgelser i temaet hviler på antagelser om, at der ikke nødvendigvis er tale om kontinuerlige behov for vejledning. Her er der fokus på, hvordan begrebet "unge med særlige behov for vejledning" skal forstås, og på om – og i givet fald hvordan – det virker retningsgivende i vejledningsarbejdet, se f.eks. Larsen et al. (2008a, s. 1). Disse undersøgelser undersøger og problematiserer den måde, problemet om målretning defineres på i lovgivningen. Undersøgelserne udfordrer antagelsen om, at unge i målgruppen kan findes én gang for alle, se f.eks. Larsen et al. (2008b).

Nogle undersøgelser i temaet relaterer sig til begge ovennævnte perspektiver. Undersøgelsen "Unge veje mod ungdomsuddannelserne" bygger eksempelvis på en antagelse om, at en kvalificering af, hvad der forstås ved "unge med særlige behov for vejledning", udfordres af, at gruppen ikke snævert lader sig afgrænse, men at der alligevel kan peges på nogle indikatorer ift., hvilke unge der i særlig grad har brug for ekstra opmærksomhed i vejledningen (Pless & Katznelson, 2007, s. 15).

Tredje spørgsmål i WPR-tilgangen lyder "Hvordan er denne problemrepræsentation opstået?" (Bacchi, 2009). Dette spørgsmål repræsenterer et væsentligt perspektiv, fordi det bringer et historisk blik ind i analysen. For at kunne svare nuanceret på dette spørgsmål kræves blandt andet en analyse af, hvordan vidensudviklingen inden for feltet ændres over tid. En sådan analyse blev for omfattende for den plads, der var til rådighed i den forskningsartikel, hvor vi præsenterede WPR-analysen af vidensproduktion om Ungdommens Uddannelsesvejledning. Vi valgte derfor at undlade at inddrage dette spørgsmål i det pågældende kritiske review og karakteriserede det derfor som Bacchi-inspireret (Skovhus & Thomsen, 2017).

Det fjerde spørgsmål i WPR-analysen lyder "Hvilke forhold tages for givne i problemrepræsentationen?" (Bacchi, 2009). Hvad tales der ikke om? Kan "problemet" tænkes anderledes? Dette spørgsmål bidrager til en kritisk analyse ved at give blik for begrænsningerne i de underliggende problemrepræsentationer, f.eks. ved at overveje, hvad der er tavst og ikke italesat (Bacchi, 2009, s. 12–13).

Det kan være udfordrende at arbejde med dette spørgsmål, når man selv er indlejret i det felt, som det kritiske review har sit afsæt i, og dermed i forståelser, der præger feltet. Vi var to forfattere, der arbejdede med det kritiske review, som vi inddrager som eksempel i nærværende kapitel, og vi fandt det udbytterigt at drøfte taget-for-givet-hederne med hinanden og få øje på alternative måder at tænke "problemet".

I undersøgelses- og forskningsspørgsmålene i de publikationer, som vi gennem analysen har placeret i temaet "Målretning af vejledningsindsatsen", kunne man tænke anderledes om "problemet", hvis man havde en opmærksomhed på, at almene indsats kunne bidrage til, at alle unge (dvs. både dem som uden en særlig vejledningsindsats antages at få vanskeligheder med at vælge, påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse, og dem som antages ikke at have disse vanskeligheder) kunne nå et højere niveau, f.eks. i forhold til udvikling af karrierekompetence (Thomsen, 2014a), hvis uddannelses- og erhvervsvejledningen var tilgængelig for alle. Det undersøges ikke om, og hvordan, man eventuelt kan udvikle den almene indsats, så den kan omfatte alle unge og således også de unge, som undersøgelser og forskning i perioden viser, at der er en optagethed af at målrette vejledningen mod.

Der kunne peges på andre aspekter, som er tavse, og som der kunne tænkes anderledes om, men grundet pladsbegrænsninger præsenterede vi kun de ovennævnte i det kritiske review af dette tema (Skovhus & Thomsen, 2017, s. 120).

I en præsentation af denne metode til at lave et kritisk review er det væsentligt at fremhæve, at forskerens forforståelse og indlejretthed i feltet vil have betydning for, hvad vedkommende udpeger som væsentlige forhold, der er tavse i de forskellige problemrepræsentationer. Man kan argumentere for, at et sådant subjektivt perspektiv på en eller anden måde gør sig gældende i alle kvalitative undersøgelser. At forskeren er eksplicit om egen position i feltet,

bliver centralt for analysens gennemsigthed. I kapitlet her, der har fokus på at præsentere en metode til kritiske reviews, vil det føre for vidt at redegøre for forfatterens indlejret i feltet, og det skal blot konstateres, at dette aspekt er centralt at have for øje og udfolde.

Det femte spørgsmål i en WPR-analyse lyder "Hvilke effekter produceres ved denne problemrepræsentation?" (Bacchi, 2009, s. 15). En potentiel effekt af problemrepræsentationen om målretning af vejledningsindsatsen kan være, at muligheden mistes for at diskutere, om målretning grundlæggende er en hensigtsmæssig måde at organisere uddannelsesvejledningen og anvende ressourcerne. Dette kan have den effekt, at andre måder at organisere vejledningsindsatsen og anvende ressourcerne ikke er i fokus. I 2010 vedtoges lov om uddannelsesparathedsvurdering (Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse, 2010).⁵ Uddannelsesparathedsvurdering kan ses som en afledt effekt af problemet om målretning af vejledningsindsatsen og anvendelsen af ressourcer. Uddannelsesparathedsvurdering muliggør målretning af vejledningsressourcerne baseret på en individuel vurdering af hver enkelt elev i grundskolen, således at individuel vejledning kun skal tilbydes unge, som vurderes ikke-uddannelsesparate.

Det sjette og sidste spørgsmål fokuserer på, hvordan/hvor denne repræsentation af "problemet" er produceret, udbredt og forsvaret. Og hvordan den kunne udfordres, forstyrres og erstattes (Bacchi, 2009). Dette spørgsmål leder opmærksomheden hen på at forholde sig til, hvordan den aktuelle problemrepræsentation når sin målgruppe(r) og får legitimitet (Bacchi, 2009, s. 19).

I analysen, som inddrages som eksempel, pegede vi på, at det identificerede tema om målretning af vejledningsindsatsen er produceret og forsvaret ud fra et perspektiv om, at når der er begrænsede ressourcer, og der må prioriteres, så giver målretning god mening. Dette fordi størstedelen af vejledningsressourcerne så rettes mod de unge, der har vanskeligst ved at vælge, påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse ud fra en forventning om, at det er disse unge, der vil have størst gavn af vejledning. Internationale reviews peger på, at uddannelsesvejledning kan bidrage positivt, bl.a. ved at reducere social ulighed (Hooley, 2014; Hughes et al., 2016). Et ønske om målretning af vejledningsindsatsen kan være inspireret af et ønske om at reducere social ulighed og opnå størst udbytte af de ressourcer, som uddannelses- og erhvervsvejledningen får tildelt.

---

⁵ I 2022 afskaffedes begrebet "ikke uddannelsesparat" (Aftale om det fremtidige evaluerings- og bedømmelsessystem i folkeskolen, 2021).

Ovennævnte måde at repræsentere "problemet" kan forstyrres ved at henlede opmærksomheden på, at den nævnte positive effekt kun gør sig gældende under forudsætning af, at der ikke sker en reproduktion eller øgning af social ulighed blandt dem, der falder udenfor målretningen. Set i dette perspektiv er det interessant, at der ikke er nogen undersøgelser i perioden, der spørger til, hvordan og hvorvidt UU-vejledning bidrager til at reducere den sociale ulighed generelt.

Opsamling – hvad kan denne metode til kritisk review bruges til

Efter ovenstående præsentation af en metode til at udarbejde kritiske reviews præsenterer vi nogle perspektiver på, hvad metoden og de analyser, den indbefatter, kan bidrage med, og hvad den ikke bidrager med.

En kortlægning af forskningslitteratur, evalueringsrapporter og andre undersøgelser (vidensproduktion) inden for et fagligt felt og i en valgt tidsperiode, tematisering af undersøgelses- og forskningsspørgsmål heri og dannelse af temaer giver et overblik over, hvad der har været i fokus i vidensproduktionen i den konkrete periode.

Et kritisk review i den form, som vi har beskrevet, giver mulighed for at vise, hvad forskellige interessenter på området har rettet deres opmærksomhed mod, de populære problemer så at sige. Det giver ligeledes mulighed for at udpege temaer, der ikke er produceret viden om. Hvad der ikke undersøges, er ifølge Sampson, Dozier og Colvin lige så vigtigt at bringe frem som det, der undersøges, fordi "it is difficult to be aware of an issue that is seldom included in the professional literature or presented at conferences" (Sampson et al., 2011, s. 328). En sådan analyse, der giver anledning til at få øje på temaer, der ikke er produceret viden om, kan udgøre et grundlag for at diskutere, hvilken viden der er vigtig og nødvendig at efterspørge og få fremadrettet.

Bacchi's WPR-spørgsmål hjælper forskeren til at identificere mulige antagelser, præmisser og taget-for-givet-heder, der knytter sig til den måde "problemet" inden for et tema repræsenteres, og bidrager ind i en analyse af hvordan "problemerne" inden for temaet kan tænkes anderledes. Dette gør det kritiske review til en effektiv metode, når man f.eks. som studerende eller forsker ønsker at arbejde med en kritisk tilgang eller indtage en kritisk position i forhold til den måde, som "problemer" fremstilles i litteratur inden for et fagligt område. Metoden giver dermed grundlag for at åbne vidensproduktionen for diskussioner.

De analyser, som metoden til det kritiske review lægger op til, giver ikke indsigt i, hvordan de forskellige aktører i feltet forholder sig til de fremanalyserede problemrepræsentationer og handler i forhold til dem i praksis. Analyserne giver heller ikke indsigt i, hvilke muligheder og udfordringer de forskellige evalueringer og forskningspublikationer giver aktører i

feltet. I eksemplet med Ungdommens Uddannelsesvejledning er aktører i feltet f.eks. unge, uddannelsesvejledere, og ledere af Ungdommens Uddannelsesvejledning. Det betyder, at hvis man ønsker at udforske, hvordan "problemer" repræsenteres uden for policy eller vidensproduktion i feltet, f.eks. i menneskers hverdagsliv hvor problemer udfolder sig, bliver produceret og reproduceret i sociale praksisser, så må man vælge andre metoder. F.eks. metoder til kritisk empirisk forskning, se f.eks. (Thomsen, 2014b; Skovhus & Thomsen, 2022).

Bacchi argumenterer for, at de måder hvorpå problemer repræsenteres i policy, har betydning for, hvordan mennesker i feltet opfordres til at tænke om sig selv og andre (Bacchi, 2010, s. 9). Med dette perspektiv kan der argumenteres for, at de temaer, der har været fokus på at få viden om samt problemrepræsentationerne heri, får betydning for, hvordan mennesker i og udenfor feltet kommer til at betragte feltet, og hvordan de involverede behandles og tænker om egen og andres opgaver i tilknytning hertil. Med andre ord problemrepræsentationerne har en medskabende rolle.

Vi vil med Bacchi argumentere for, at det er centralt at præsentere metoder til kritiske analyser (Bacchi, 2009). Som forsker vil man ofte selv være en del af det felt, der undersøges, og det er centralt, at man ikke accepterer de givne problemrepræsentationer uden at reflektere over deres formål og effekter (Bacchi, 2009, s. 19). Dette kan samtidig være en udfordring. Fordi man netop er indlejret i feltet, kan man være hjemblind og have svært ved at se, hvordan "problemerne" kan forstås anderledes. WPR hjælper i dette arbejde og understøtter en kritisk analyse af feltets problemrepræsentationer. Bacchi peger på, at WPR-tilgangen bidrager til, at man kan komme bagom en "common sense"-forståelse af problemer (Bacchi, 2009).

Den beskrevne kritiske analyse danner ikke afsæt for eksempelvis at udpege andre problemrepræsentationer som mere hensigtsmæssige. Bacchi refererer til Foucault og fremhæver, at kritik ikke nødvendigvis skal munde ud i en angivelse af en alternativ løsning/hvad der i stedet burde gøres (Bacchi, 2010, s. 12).

Analyserne i det kritiske review kan danne basis for en diskussion af den samlede empiriske vidensproduktion i et fagligt felt i en udvalgt periode. I kapitlet her eksemplificeret ved vidensproduktion om UU-vejledning i Danmark i perioden 2004-2014. Man må i den sammenhæng være opmærksom på, at der også kan være materiale, som den beskrevne kortlægning ikke indfanger, men som påvirker udviklingen af feltet. I eksemplet med Ungdommens Uddannelsesvejledning kan der i perioden 2004-2014 f.eks. være udviklet metoder og produceret inspirationsmaterialer, som kan påvirke UU-vejlederes forståelse af uddannelsesvejledningsopgaven og vejledningspraksis. Inspirationsmateriale blev ikke inkluderet i kortlægningen, fordi vores inklusionskriterier var empirisk baserede evalueringsrapporter og forskningspublikationer.

I det kritiske review af Ungdommens Uddannelsesvejledning, som vi har inddraget som eksempel, viste kortlægningen, at Undervisningsministeriet var den rekvirent, der havde rekvireret flest evalueringer mv. i perioden. Med Bacchi kan dette give anledning til at forholde sig til forholdet mellem viden og magt. Med inspiration fra WPR-spørgsmål 6 kan man argumentere for, at det konkrete kritiske review kan bidrage med et perspektiv på, at Undervisningsministeriet gennem et forholdsvist stort antal rekvirerede undersøgelser kan være med til at sætte en dagsorden for, hvilke spørgsmål der bringes frem, måderne hvorpå problemerne repræsenteres og implicit hvilke pointer der kan produceres. I dette eksempel kan man også betragte, hvilke virksomheder undersøgelserne bliver rekvireret hos, som således får en stemme og med den magt.

Med udgangspunkt i Foucaults tænkning forklarer Bacchi, at subjektiveringsprocesserne er komplekse (Bacchi, 2010, s. 10). Foucault viser, hvordan magten ikke kun udspringer fra staten eller ministerier, men indgår i en lang række komplekse relationer (Rose & Miller, 1992, s. 174). Magten kan være produktiv og kan gennem viden bidrage til at modstå hegemoniske praksisser (Foucault, 1980, s. 119). Sigtet med en WPR-analyse er at åbne problemrepræsentationer for kritisk udforskning og skabe mulighed for forstyrrelse. WPR-tilgangen gør det ifølge Bacchi muligt at udfordre og afvise tilgængelige subjektpositioner (Bacchi, 2009, s. 45; Bacchi, 2010, s. 10). Lad os eksemplificere dette med afsæt i WPR-analysen af temaet "Målrætning af vejledningsindsatsen", som vi fremanalyserede i det kritiske review. WPR-analysen af det nævnte tema kunne eksempelvis give uddannelsesvejlederne et grundlag for og en anledning til at diskutere og problematisere de subjektpositioner, som de unge, som vejledningen skal målrettes mod, tilbydes. Ligesom det kan give anledning til at diskutere de subjektpositioner, som uddannelsesvejlederne tilbydes.

Det kritiske review kan endvidere hjælpe forskellige interessenter i et felt til at få øje på spørgsmål, som de kunne stille, som tilgodeser deres interesser. Eksempelvis viste det kritiske review af UU-vejledning, at temaet "Kvalificering af vejlederen" var det tema, der indeholdt færrest undersøgelser. Det kan eksempelvis være i faglige interesseorganisationers interesse (f.eks. Danmarks Vejlederforening og Danmarks Lærerforening) at skabe mere viden om "Kvalificering af vejlederen".

Bacchi udviklede WPR-tilgangen med henblik på policy analyse. I den præsenterede metode til at arbejde med et kritisk review af vidensproduktion viser vi, hvordan WPR-tilgangen kan bidrage ind i et arbejde med at få øje på og udvikle kritiske diskussioner inden for eller om et fagligt område. Et kritisk review kan endvidere åbne for, at man får øje på problematikker, som man eksempelvis kan analysere med afsæt i WPR-tilgangen. Dvs., det som man fremanalyserer og får øje på i et WPR-inspireret kritisk review, kan være indgangen til videre undersøgelser og analyser.

Policyprocesser og vidensproduktion må forstås som forskellige processer. Policy retter sig mod at formulere løsninger, mens arbejdet med vidensproduktion retter sig mod at skabe viden, som kan bidrage til svar på spørgsmål. I arbejdet med vidensproduktion er der oftest fokus på resultaterne af et forskningsarbejde og evalueringer. Præsentationen af metoden til at udarbejde et kritisk review kan ses som en opfordring til at interessere sig for, hvordan problemer repræsenteres også i de spørgsmål, som danner afsæt for vidensproduktion. Et argument for dette perspektiv kan være, at problemrepræsentationer begrænser handlemuligheder. Dette kan både gøre sig gældende på tværs af et fagligt område og i forhold til de problemrepræsentationer, som den enkelte praktiker har. Vi vil runde kapitlet af med en opfordring til, at man i både policy-, evaluerings- og forskningsprocesser er orienterede mod og optagede af at udvikle og finde måder at stimulere og have en kritisk opmærksomhed på de løsninger, der foreslås og den måde problemer præsenteres og repræsenteres.

Referencer

- Aftale om det fremtidige evaluerings- og bedømmelsessystem i folkeskolen, (2021). <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf21/okt/211029-aftale-om-det-fremtidige-evaluerings-og-bedoemmelsessystem-i-folkeskolen.pdf>
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the Problem Represented to be?* Pearson
- Bacchi, C. (2010). *Foucault, policy and rule: Challenging the problem-solving paradigm*. FREIA - Feminist Research Center in Aalborg, Department of History, International and Social Studies, Aalborg University, Aalborg.
- Bekendtgørelse af lov om kommunal indsats for unge under 25 år, LBK nr. 1393 af 05/10/2022. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2022/1393>
- Bekendtgørelse om uddannelsesparathedsvurdering, uddannelsesplaner og procedurer ved valg af ungdomsuddannelse, BEK nr. 874 af 07/07/2010. <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2010/874>
- Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv, LBK nr. 630 af 20/06/2008. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=120407>
- Bekendtgørelse af lov om vejledning om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v. (Vejledningsloven), LBK nr. 995 af 12/09/2014. <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=164530>
- Danmarks Evalueringsinstitut. (2007). *Vejledning om valg af uddannelse og erhverv*. Danmarks Evalueringsinstitut. https://www.eva.dk/sites/eva/files/2017-07/vejledning_om_valg_af_uddannelse_og_erhverv.pdf

- Foucault, M. (1980). *Power/knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977*. Pantheon.
- Grant, M. J., & Booth, A. (2009). A typology of reviews: An analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, 26(2), 91–108.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2009.00848.x>
- Hooley, T. (2014). *The evidence base on lifelong guidance* (ELGPN Tools Nr. 3). European Lifelong Guidance Policy Network. <https://derby.openrepository.com/bitstream/handle/10545/333589/elgpn-evidence.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Hughes, D., Mann, A., Barnes, S.-A., Baldauf, B., & McKeown, R. (2016). *Careers education: International literature review*. Warwick Institute for Employment Research/Education and Employers Research. <https://cica.org.au/wp-content/uploads/Careers-education-International-literature-review.pdf>
- Katzenelson, B. (1996). *Universitetets opgaver og videnskabelige arbejder*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Larsen, Day, B., & Hansen, M. (2008a). *Udvikling af vejledning af unge med særlige behov for vejledning*. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.
- Larsen, Day, B., & Hansen, M. A. (2008b). *Identifikation af unge med særlige behov for vejledning: Nuværende opfattelser og praksis*. Videncenter for Uddannelses- og Erhvervsvejledning.
- Lov om kommunal indsats for unge under 25 år (Lov om ændring af lov om uddannelse og erhverv samt pligt til uddannelse, beskæftigelse m.v.), Lov nr. 746 af 08/06/2018 (2018).
<https://www.retsinformation.dk/forms/R0710.aspx?id=201742>
- Lov om vejledning om valg af uddannelse og erhverv, Lov nr. 298 af 30/04/2003 (2003).
<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=24127>
- Lynggaard, K. (2010). Dokumentanalyse. I *Kvalitative metoder* (1. udg., s. 137–151). Hans Reitzels Forlag.
- Plant, P. (2009). *Fæste. Dansk uddannelses- og erhvervsvejledning 1886-2009*. Studie og Erhverv.
- Pless, M., & Katzenelson, N. (2007). *Unge veje mod ungdomsuddannelserne*. Center for Ungdomsforskning, Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet.
http://www.uvm.dk/Uddannelser/Vejledning/Fakta-om-vejledning/~media/UVM/Filer/Udd/Vejl/PDF08/Publikationer/070101_de_unge_vej_mod.ashx
- Prior, L. (2011). Editor's introduction. I L. Prior (Red.), *Using documents and records in social research* (Bd. 1, s. xxi–lii). Sage.

- Rambøll. (2006). *Evaluering af målgruppevurderinger til produktionsskoler*. Undervisningsministeriet.
- Regeringen (Venstre, Det Konservative Folkeparti), Socialdemokraterne, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre. (2006). *Aftale om udmøntning af globaliseringspuljen*. <https://fm.dk/media/26134/aftaleomudmoentningafglobaliseringspuljenogopfoelgningpaa-velfaerdsaftalenogopfoelgningpaaaftaleomfremtidigindvandring.pdf>
- Ridley, D. (2008). *The literature review. A step-by-step guide for students*. SAGE Study skills.
- Rienecker, L., Jørgense, P. S., & Jakobsen, A. S. (2020). *Akademiske fraser til opgaver, projekter og artikler*. Samfundslitteratur.
- Rose, N., & Miller, P. (1992). Political Power beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173–205. <https://doi.org/10.2307/591464>
- Sampson, J. P., Dozier, V. C., & Colvin, G. P. (2011). Translating career theory to practice: The risk of unintentional social injustice. *Journal of Counseling & Development*, 89, 326–337. <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2011.tb00097.x>
- Skovhus, R. B., & Thomsen, R. (2017). Popular problems. *British Journal of Guidance & Counselling*, 45(1), 112–131. <https://doi.org/10.1080/03069885.2015.1121536>
- Skovhus, R. B., & Thomsen, R. (2022). Using critical psychology in analysis of career guidance and counselling. *British Journal of Guidance & Counselling*. <https://doi.org/10.1080/03069885.2022.2050672>
- Sørensen, B. W., Madsen, D. H., & Sørensen, A. R. (2006). *Unge med en twist – Etnicitet, køn og uddannelsesvalg*. Roskilde Universitetscenter.
- Thomsen, R. (2014a). *Karrierekompetence og vejledning i et nordisk perspektiv – Karrierevalg og karrierelæring* (Concept note). Oslo: NVL & ELGPN.
- Thomsen, R. (2014b). Non-participation in guidance: An opportunity for development? *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 14, 61–76. <https://doi.org/10.1007/s10775-013-9260-0>

Interviewets politik. Den poststrukturalistiske interviewanalyse (PIA)

Tine Fristrup

Når personskabet politiseres

I denne artikel vil jeg præsentere en poststrukturalistisk interviewanalysestrategi, som er udviklet af Carol Bacchi og Jennifer Bonham. De var begge optagede af at anlægge et særligt analytisk fokus på undersøgelsen af diskursive praksisser i politik (Bacchi & Bonham, 2014), og det er artiklen fra 2014, som udgør afsættet for udviklingen af den poststrukturalistiske interviewanalyse, der udfoldes mere indgående af Carol Bacchi og Jennifer Bonham i et appendix i deres bog "Poststructural Policy Analysis. A Guide to Practice" (Bacchi & Bonham, 2016).

Den poststrukturalistiske interviewanalyse (herefter PIA) er en analytisk tilgang til undersøgelse og analyse af interview, der flytter fokus væk fra interview-*personerne* til interview-*problemrepræsentationerne*, dvs. *HVAD*, det er, der tales om i interviewet og ikke *HVEM*, der taler i interviewet:

To distance ourselves from a perspective that in the end relies on some notion of fixed human essence, which we see as politically limiting, our analysis of interviews directs attention away from the 'people' who speak (Stainton Rogers and Stainton Rogers, 1990) to 'what is said'. (Bonham & Bacchi, 2017, s. 689)

Det er her de har fokus på, det de kalder for "politicizing personhood" (Bacchi & Bonham, 2016), der henviser til personskabets tilblivelse igennem interviewets *subjektering*⁶ dvs. såvel *subjektivering* (dét, man gøres til) som *subjektivation* (dét, man gør med det, man bliver gjort til).

---

⁶ Lars-Henrik Schmidt anvender betegnelsen "subjektering" i sin sidste bog fra 2019 med titlen: *Det sociale ABC. Principper i socialanalytisk samtidsdiagnostik*, som en nødvendig kobling mellem såvel subjektivering og subjektivation. I en tidligere bog med titlen: *Det sociale selv. Invitation til socialanalytik* fra 1993 udfolder han betydningen af at forholde sig til såvel subjektivering som subjektivation.

Interviewet som diskursiv praksis

Interviews “are not a way of opening a window on the world, but a way of interfering with it” (Mol, 2002, s. 154), og derfor kan man bruge interviewet som en “tekst”, der demonstrerer, hvad der er muligt at tale om i forhold til den konkrete situation, som interviewet foretages i. Man undersøger således gennem PIA, hvilken viden, der muliggør artikulationerne i interviewet, som “udsagn”, man kan afdække ved at spørge til HVAD, der tales om i interviewet og dermed, hvad der kan tales om, og hvad der ikke kan tales om i den konkrete situation (Frstrup & Odgaard, 2021).

Interviewet kan således anskues som en diskursiv praksis, der muliggør produktionen af bestemte subjekter gennem de subjektpositioner, som forskellige vidensdiskurser muliggør tilblivelse i forhold til som subjektets konstituering. Derfor er interviewet også et sted, hvor subjektets status kan *problematiseres* og derigennem forstyrres, idet interviewet kan bringe andre subjektiveringer i spil, der muliggøres gennem andre subjektpositioner og deraf andre tilblivelsesmuligheder. Interviewet er en situeret arena, hvor diskursive kampe udspiller sig om retten til at afgøre subjektets status gennem vidensdiskurser, hvor *diskurs* henviser til “knowledge” og ikke “language” (Bonham & Bacchi, 2017, s. 687).

Undersøgelsen af “*what is said*” i interviewet udgør således indstigningen og omdrejningspunktet i PIA, hvor vidensformer muliggør, at noget kan siges og dermed, at noget andet ikke kan siges, og således i-tale-sætter “noget som Noget”, der kunne være “Noget andet”. Subjekterne tilbliver i “ongoing-formations”, dvs. i forskellige formationer, som tilbydes i interviewet, og kan tilgås som “the politics of interviews” (Bonham & Bacchi, 2017, s. 687). Det er herfra, at jeg henter inspiration til artiklens titel, som “interviewets politik”, idet “interviewet” i sin politisering åbner for et særligt blik på, hvordan subjektpositioner *forhandles* i interviewet.

Den politiske produktion af bestemte subjekter

Jeg udlægger først den analytiske tilgang i forlængelse af de to artikler om PIA fra henholdsvis 2016 (Bacchi & Bonham, 2016) og 2017 (Bonham & Bacchi, 2017).

PIA er en analysestrategi, der spiller ind i allerede eksisterende diskussioner om “ontological politics” (Mol, 1999; Bacchi, 2017; Bonham & Bacchi, 2017). I artiklen af Bonham og Bacchi (2017) udfolder de i note 2 følgende pointe: “Ontological politics is informed by the argument that reality is ‘performed within a variety of practices’ (Mol, 1999: 74). Consequently, different sets of practices will produce different or multiple versions of reality” (s. 700). De skriver endvidere om “ontological politics”:

Through analysing and distributing ‘*what is said*’ researchers *produce* realities, alerting us to the ‘ontological politics’ (Mol, 1999) involved in interview analysis. Recognizing that research methods interfere in, rather than illuminate, the world (see above) creates an ethical responsibility to reflect on the political implications of research methodologies.

(Bonham & Bacchi, 2017, s. 699)

Det er denne “virkelighedsproduktion”, som sætter fokus på analysens etiske omdrejningspunkt, hvor analytiker/forskeren spiller en helt central rolle i, *hvad* der fremanalyseres i interviewet, og hvordan dette distribueres i f.eks. videnskabelige artikler eller formidlende kronikker. Den vidensproduktion, som analysestrategien muliggør, må derfor som i WPR-analysen underkastes et syvende refleksivt spørgsmål, hvor analysens vidensproduktion underlægges en refleksion, der kan forekomme ubehagelig men er uundgåelig (Pillow, 2003).

Analyse af diskurser – ikke diskursanalyse

Der er tre væsentlige forhold i analysen af interviewmaterialet, der konstituerer PIA som analysestrategi i forhold til interviews:

1. interviewet er indlejret i diskursive praksisser,
2. interviewsituationen konstituerer subjektiveringsprocesser, da interview-subjektet tilskyndes til at anerkende sig selv som et bestemt subjekt,
3. interviewsituationen er ikke statisk, og der muliggøres derved en forhandling, forstyrrelse eller overskridelse af hegemoniske vidensformationer i interviewet.

Fokus flyttes fra den subjektive oplevelse og erfaring til det sagte, dvs. udsagnet og de magt- og vidensformationer, der muliggør det sagte, frem for det rent sproglige udtryk. Det er altså ikke diskursanalyse, men analyse af diskurser, som udgør afsættet for såvel WPR-tilgangen som PIA-tilgangen (Bacchi, 2023).

Den poststrukturalistiske analyse af interview adskiller sig på denne måde fra andre tilgange til interviewanalyse, hvor informanten anskues som bærende på en indre sandhed, der er unik fra andres oplevelser af det samme forhold, og som følger fænomenologiens forståelse af subjektets oplevelses- og erfaringsverden. Det unikke eksisterer som forskelle i den poststrukturalistiske analyse af interview, hvor det interessante i PIA, henviser til “det politiske”, dvs. til den politiske produktion af bestemte subjekter, der igennem grupperinger homogeniseres som ensartede grupper af samme slags subjekter, som f.eks. “de ældre”, “de handicappede”, “de udsatte”, “de radikaliserede”.

Sådanne subjektiveringer udstanses gennem de politiske problemrepræsentationer, der undersøges i WPR-analysen. I PIA-analysen handler det om at undersøge, hvordan disse subjektiveringer indoptages eller forkastes af de problematiserede grupperinger i deres subjektiveringer. Derfor undersøger PIA de diskursive tilblivelsesrammer som informanterne taler inden for, ved at sætte fokus på *hvad* der "sættes-i-tale" (italesættes). Det handler således om at undersøge, *hvordan* det sagte relaterer sig til de magtstrukturer, som dominerer i den givne sammenhæng, der rammesætter selve interviewet (Bacchi & Bonham, 2016, s. 115).

PIA – alene eller sammen med WPR

I forlængelse af Bacchi og Bonhams udlægning af PIA (Bacchi & Bonham, 2016; Bonham & Bacchi, 2017), som en interviewanalysestrategi, der arver WPR-analysens undersøgelses- og spørgeteknikker, undersøger jeg i denne her artikel, hvordan PIA *også* kan fokusere WPR-analysen gennem en udvidelse af analysearbejdet i spørgsmål fem (Q5), hvor man afdække *effekterne* af policy-problematiseringerne, dvs. såvel de diskursive, subjektiverende som levede effekter (Dreyer & Holgersen, 2021; Larsen, 2020).

De levede effekter er ikke en kategori, der kan betragtes separat fra de diskursive effekter og subjektiveringseffekterne (Bacchi, 2019). Effekterne hænger sammen og overlapper hinanden, og derfor er distinktionen udelukkende foretaget af hensyn til analysearbejdet (Bacchi, 2009). Bonham og Bacchi (2017) citerer Foucault for følgende; "the individual is one of power's first effects" (Foucault i Bonham & Bacchi, 2017, s. 688), og af den specifikke grund er det ikke muligt at anvende interviewmateriale som en kilde til en erfaringsbaseret sandhed. Informantens udsagn er således også en effekt af magt-viden forhold.

Bonham og Bacchi (2017) hævder imidlertid, at trods de mange forbehold, så kan interview udstyre forskeren med en signifikant politisk ressource. Interview er i denne optik altid politiske, da de som enhver anden forskningsmetode intervenserer i verdenen, og derved bidrager til at konstruere og deraf objektivere subjekter i forskningen gennem analysen af subjektiveringsprocesser. Interviewet bliver i PIA-tilgangen en måde at politisere det personlige på for på den måde at fremhæve arven fra 1970'ernes kvindebevægelse, hvor det personlige blev gjort politisk (Bacchi, 1999).

Fra policy-tekst til interview-tekst

Vi er med WPR-tilgangen blev trænet i at sætte fokus på *udsagnet*, dvs. *hvad* det er for et *hvad*, der gøres gældende i policy-problematiseringerne. Med PIA går vi fra policy som genstandsfelt til interview som genstandsfelt, og her analyserer vi interviewets udsagn, dvs. *hvad* der tales om i interviewet.

Det *hvad*, eller de *hvad'er*, som vi er optagede af at sætte fokus på i analysen af interviewet, trækker på bestemte videns- og magtdiskurser, som vi i en WPR-analyse allerede ville have udfoldet. Vi kan derfor i PIA-analysen trække på såvel den genealogiske som den arkæologiske analyse af magt-viden-forhold fra WPR-analysen. Denne tilgang til PIA forudsætter en tæt kobling til WPR-analysen, hvilket jeg sammen med to tidligere specialestuderende udfolder mere indgående i artiklen af Fristrup, Dreyer og Holgersen her i antologien.

I PIA-tilgangen undersøger man således de diskursive in- og ekskluderinger af *hvad*, der (ikke) kan siges i interviewet, idet problemrepræsentationer i policy-teksten og interview-teksten sætter repræsentationen af mennesker i opposition til hinanden gennem Foucaults begreb om "dividing practices" (Foucault, 1982, s. 777-778), hvad enten det er forhold imellem mennesker (between) eller det er menneskets måde at forholde sig til sig selv på (within) (Bacchi, 2009, s. 16).

Syv processer

PIA-tilgangen er som WPR-tilgangen inddelt i syv trin og ligner langt hen ad vejen WPR i opbygningen, men mens WPR er organiseret omkring *spørgsmål*, tager PIA afsæt i undersøgende *processer* (Bacchi & Bonham, 2016, s. 113):

1. Precisely what is said in the interview? (Hvad er det præcis, der siges i interviewet?)
2. How was it or is it possible to say those things? (Hvordan er det (blevet) muligt at sige, dét, der siges i interviewet?)
3. Which networks of relations (discursive practices) are relevant to the interview topic? (Hvilket diskursive praksisser er relevante for interviewets temaer?)
4. What do the selected "things said" produce as "subjects", "objects", and "places"? (Hvilke subjekter, objekter og steder produceres igennem det sigelige?)
5. How do the interviewers and interviewees problematize "what they are, what they do, and the world in which they live" (Foucault, 1986)? (Hvordan problematiserer såvel interviewer og de interviewede "hvad de er", "hvad de gør" og "den verden de lever i"?)
6. Which "things said" put in question pervasive ways of thinking? (Hvilket af dét, der siges udfordrer de etablerede og overtalende måder at tænke om det sigelige på? Dvs. hvordan udfordres det selvfølgelige igennem interviewets udsigelser?)
7. What political consequences follow from interviewers' selection and distribution practices? (Hvad er de politiske konsekvenser af interviewerens selektions og distributions praksisser?)

Det handler således om at undersøge *hvad* der siges for så at undersøge hvilke mekanismer, logikker og processer, der produceres af den tilgængelige "viden" (diskursive praksisser) frem for at undersøge det sprog, der anvendes til at beskrive det (Bonham & Bacchi, 2017, s. 690), selvom det kan være svært at skille ad, når vi forholder os til "HVAD", der tales om.

PIA og de levede effekter i WPR

Denne del af artiklen introducerer til, hvordan de to analysetilgange WPR og PIA ikke kun kan fungere hver for sig, men også i kombination, og lægger op til den konkrete udfoldelse i antologiens artikel af Fristrup, Dreyer og Holgersen. Den måde at kombinere dem på, som jeg her vil beskrive, handler om at anvende PIA som en udvidelse af WPR-analysens spørgsmål fem (Q5), der handler om *problemrepræsentationernes effekter*. Der følger herunder en argumentation for, hvorfor denne kombination af tilgange kan være meningsfuld.

Først og fremmest er der, som omtalt oven for, et overlap mellem de forskellige trin i analysetilgangene i såvel WPR som PIA, der begge består af syv trin (spørgsmål/proces), startende ud med et fokus på, hvad det er, der *problematiseres* i den policy (WPR) eller det interview (PIA), man arbejder med som sit empiriske afsæt.

Her er det "teksterne", som udgør omdrejningspunktet, hvad enten det er policy-dokumentets tekst eller det er transskriberingen af interviewet som tekst. Hvad det er, der i de forskellige "tekster" (policy og interview) anses for at være problematisk, og hvad det er, der muliggør at "noget" kan problematiseres og dermed udstanses som "Noget", der er bestemt af, den "viden" der "tilsættes" gennem de diskursive praksisser og deres antagelser, der genealogiske har muliggjort deres begribelse og deraf begrundelse – er det som såvel WPR-tilgangen som PIA-tilgangen undersøger.

PIA har et afledt fokus, som kan indrammes gennem WPR-analysens spørgsmål fem (Q5), hvor policy-dokumentets tekst som problemrepræsentation udstanser mulige effekter, der med PIA kan tilgås som såvel subjektiverings- som subjektivationsprocesser. Det betyder altså, at WPR-tilgangen kan analysere de levede effekter af policy i forhold til, hvilke subjekter, der produceres gennem policyens problemrepræsentationer, hvorimod PIA-tilgangen kan analysere, hvad subjekterne gør med det de bliver gjort til gennem policyens problemrepræsentationer. Dvs., at vi her kan få udfoldet subjektivationsprocessen. Her kan vi finde ud af, hvordan subjekterne forholder sig til det, de er blevet gjort til i den politiske proces gennem at indoptage det, de er blevet gjort til gnidningsfrit eller under protest.

De problematiske subjekter kan i interviewet protestere imod det, de er blevet gjort til, ved at subjektivere sig selv på andre måder gennem andre subjektpositioner muliggjort gennem

andre vidensdiskurser. Vi kan med PIA undersøge interviewet som en tilblivelsespraksis, hvor de levede effekter er i centrum for analysen.

Det er disse effekter, som PIA-tilgangen kan tage direkte afsæt i, hvilket resulterer i en udvidet forståelse af, hvilke "subjekter", der produceres som henholdsvis "problematisk" og "uproblematisk" gennem policy og interview, og som følge heraf udstanser bestemte subjekter som objektivering af bestemte problematiske subjekter, der undfanges gennem en politisering af det sociale, der i policy kommer til udtryk som forholdet mellem problem og løsning, og i interview kommer til udtryk som forholdet mellem *hvad*, der kan siges og *hvad*, der ikke kan siges. De "repræsentationer", der undersøges i WPR-tilgangen og PIA-tilgangen, udsættes for en "sandhedsrystelse" eller destabilisering af de politiske veje og vildveje.

Subjektets tilblivelse

På policy-niveau henviser Bacchi generelt til en kritik af det "problem-solving paradigme", som hun forsøger at gøre op med gennem sin inspiration fra Foucault, idet hun ønsker at vise, hvordan problemer skabes gennem de løsninger, man fra politisk side peger på, skal løse et givet (dvs. konstrueret) problem, hvor "nogen" gøres til et problem, og hvor "noget" skal løse gennem forskellige interventionsformer.

På interview-niveau henviser Bacchi og Bonham til den fænomenologiske tilgang til interview, hvor man er optaget af den interviewede som en "kilde til sandhed", der undersøges gennem en udfoldelse af den eller de interviewedes oplevelser (Bonham & Bacchi, 2017). Med Foucault i baghånden tager PIA-tilgangen afsæt i en undersøgelse af de "udsagn", der udfoldes i interviewet og tilgår dem, som "i-tale-sættelser", dvs. som måder at artikulere "noget" på som "Noget" bestemt, der netop bestemmes i tid, sted og situation – og som er blevet muliggjort gennem de diskursive praksisser, vi har mulighed for at trække på i vores artikulation – og dermed også i interviewets artikulationer.

Hvor WPR-tilgangen generelt er optaget af at undersøge de politiske implikationer af konkrete politiske tiltag og interventionsformer, og spørgsmål fem (Q5) i særdeleshed er optaget af at undersøge *konsekvenserne* for de problematiserede subjekter gennem en undersøgelse af, hvilke *effekter* politikkerne producerer af de involverede, så tager PIA-tilgangen et skridt videre i undersøgelsen af, *hvad*, det er de gøres til gennem de politiske problematiseringer (subjektivering), ved gennem interviewet at undersøge, *hvad* de gør med det, de er blevet gjort til (subjektivation). På den måde kan PIA-tilgangen anvendes uafhængigt af WPR-tilgangen, men det giver også rigtig god mening at anvende PIA-tilgangen som en udvidelse af WPR-analysen med afsæt i spørgsmål fem (Q5).

PIA-tilgangen kan tilgås som en undersøgelse eller en udforskning af, hvordan politiske problematiseringer "virker" (indvirker) på de problematiseredes livsforhold. PIA-tilgangen undersøger det *handlerum*, der opstår for de problematiserede mennesker som resultat af problemrepræsentationerne. Meningen er altså at tale med dem, der lever med effekterne af de politiske problemrepræsentationer, for således at få et billede af subjektformationerne, dvs. *subjekteringsprocesserne* forstået som såvel subjektiverings- som subjektivationsprocesserne. Samtidig bliver den ret lille afstand mellem policy-niveau og levet liv tydeliggjort for både analytikeren og læseren af noget så abstrakt som en policy-analyse. Det er også her, at det bliver tydeligt, hvilket råderum der er for at protestere mod det, de bliver gjort til i de hegemoniske vidensdiskurser, som de politiske problemrepræsentationer trækker på ved at undersøge, hvordan de selv i deres formuleringer italesætter alternativer til hegemoniet som reversible modmagtsfigurer. Det er især i WPR-analysens spørgsmål seks (Q6), at denne del af analysen foregår, idet fokus her er på det helt praktiske handlerum, som ikke nødvendigvis er særlig tydeligt i WPR-analysens femte spørgsmål (Q5). Det er således ikke, hvad individerne gør, men i stedet det handlerum, som de kan agere i, der er det særlige ved den poststrukturalistiske interviewanalyse (PIA), og der, hvor PIA-tilgangen er en produktiv og givende udvidelse af WPR-analysen.

Referencer

- Andersen, N.Å. (1999). Diskursive analysestrategier: Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Bacchi, C.L. (1999). Women, Policy and Politics. The construction of policy problems. SAGE.
- Bacchi, C. (2009). Analysing Policy: What's the Problem Represented to Be? Pearson.
- Bacchi, C. (2012). Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach. I: A. Bletsas & C. Beasley (eds.). Engaging with Carol Bacchi. Strategic Interventions and Exchanges (s. 21-24). University of Adelaide Press.
- Bacchi, C. (2015). The turn to Problematization: Political Implications of Constrasting Interpretive and Poststructural Adaptions. Open Journal of Political Science, 5, 1-12. <https://doi.org/10.4236/ojps.2015.51001>
- Bacchi, C. (2017, December 10). Ontological politics. Carol Bacchi. <https://carolbacchi.com/2017/12/10/ontological-politics/>
- Bacchi, C. (2019). "WPR and ethnography Part I and II". Blog 28.02.2019 and 31.03.2019. Retrieved from <https://carolbacchi.com/2019/02/28/wpr-and-ethnography-part-i/> and <https://carolbacchi.com/2019/03/31/wpr-and-ethnography-part-ii/>

- Bacchi, C. (2023, March 30). Applying WPR to concepts: "analysis of discourses", not "discourse analysis". Carol Bacchi. <https://carolbacchi.com/2023/03/30/applying-wpr-to-concepts-analysis-of-discourses-not-discourse-analysis/>
- Bacchi, C., & Bonham, J. (2014). Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. *Foucault studies* (17), 179-192. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i17.4298>
- Bacchi, C., & Bonham, J. (2016). Appendix: Poststructural Interview Analysis: Politicizing "personhood". I: C. Bacchi & S. Goodwin, *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice* (s. 113-121). Palgrave Macmillan.
- Bonham, J. & Bacchi, C. (2017). Cycling 'subjects' in ongoing-formation: The politics of interviews and interview analysis. *Journal of Sociology*, 53(3), 687-703. <https://doi.org/10.1177/1440783317715805>
- Dreyer, I. & Holgersen, O.G. (2021). Frihedsforståelser og "frihedens" begrænsninger i dansk uddannelsespolitik - En poststrukturalistisk analyse af problematiseringers effekter i de "danske" friskoler. Et speciale fra kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi, DPU, Aarhus Universitet.
- Foucault, M. (1992). *The use of pleasure*. Penguin Books.
- Foucault, M. (2004 [1997]). *Society Must Be Defended*. Lectures at the Collège de France. 1975-76. Penguin Books.
- Foucault, M. (2008). *Sikkerhed, territorium, befolkning*. Forelæsninger på Collège de France 1977-1978. Hans Reitzels Forlag.
- Frstrup, T. og Odgaard, C.K. (2021). Den gemene inklusion. Hvad vi (ikke) kan tale om, når vi alle taler om inklusion. *Nordiske Udkast*, nr. 1, Tema: Social eksklusion og pædagogik i velfærdsstaten, s. 27-39.
- Larsen, S.H. (2020). "Er det at være tosproget, at man kan to sprog, eller er det bare en pæn måde at kalde os perkere på?" En analyse af ghettoplanens diskursive, subjektiverende og levede effekter. Et speciale fra kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi, DPU, Aarhus Universitet.
- Mol, A. (1999). *Ontological Politics: A Word and Some Questions*. I: J. Law & J. Hassard (eds.) *Actor Network Theory and After*, *Sociological Review Monograph* (s. 74-89). Blackwell.
- Pillow, W.S. (2003). Confession, catharsis, or cure? Rethinking the uses of reflexivity as methodological power in qualitative research. *Qualitative Studies in Education*, 16, (2) 175-196. <https://doi.org/10.1080/0951839032000060635>

Schmidt, L-H. (1993). Det sociale selv. Invitation til socialanalytik. Aarhus Universitetsforlag.

Schmidt, L-H. (2019). Det sociale ABC. Principper i socialanalytisk samtidsdiagnostik. U Press.

Når WPR- og PIA-tilgangen kombineres

Tine Fristrup, Ilyas Dreyer og Oskar Guldbæk Holgersen

Et konkret eksempel på koblingen mellem WPR og PIA

For at kunne demonstrere den analytiske produktivitet i koblingen mellem WPR-tilgangen og PIA-tilgangen, trækker vi på den analyse, Ilyas Dreyer og Oskar Guldbæk Holgersen (2021) udarbejdede i deres speciale i pædagogisk sociologi ved DPU på Aarhus Universitet med titlen: *Frihedsforståelser og "frihedens" begrænsninger i dansk uddannelsespolitik - En post-strukturalistisk analyse af problematiseringers effekter i de "danske" friskoler* med Tine Fristrup som vejleder.

Den poststrukturalistiske interviewanalyse indgår i specialets analyse som en udvidelse eller fokusering af WPR-analysens spørgsmål fem (Q5). Forud for analysen på baggrund af spørgsmål fem (Q5) ligger altså de fire første analysespørgsmål i WPR-analysen (Q1-Q4), som her præsenteres i forkortet form. Specialets WPR-analyse handler om danske friskoler, deres opgaver og deres værdier. Analysen undersøger, hvad de politiske forestillinger om "frihed" og "dannelse til at indgå i det danske demokrati" betyder for de såkaldte "muslimske friskoler", der befinder sig på grænsen mellem på den ene side at være legitime frie grundskoler på linje med andre alternativer til folkeskolen og på den anden side at repræsentere "det anti-danske" og de "anti-demokratiske" institutioner. De er således et godt udgangspunkt for at undersøge, hvad der konstituerer de "rigtige" skoler, og hvad der fra politisk side forstås som "dansk", "demokratisk" og "frit" samt hvordan "det muslimske" fra politisk side anskues som en trussel mod de grundlæggende *danske* værdier.

Problemrepræsentationer

Det første spørgsmål (Q1) i WPR-analysen udgør udgangspunktet for undersøgelsen af, "hvad det er, der udgør et problem". Her belyses de centrale aspekter i de valgte policy-dokumenter og fokus rettes mod løsningsforslagene, der gør det muligt at udpege de implisitte problematiseringer (Bacchi, 2012, s. 4-5). For Bacchi er Q1 i WPR fundamentet for det videre arbejde, og derfor er det væsentligt at belyse, hvad der i de specifikke policy-dokumenter fremhæves som problematisk. I specialet tager Dreyer og Holgersen (2021) udgangspunkt i tre policy-dokumenter: 1) Aftaleteksten om "styrket tilsyn med de frie grundskoler" (herefter: "*Aftaleteksten*"), 2) udvalgsrådet i undervisningsudvalget i forbindelse med 1. behandling af lovforslaget "Bedre rammer for tilsyn med frie grundskoler mv." (herefter:

“Udvalgsrådet”), samt 3) regeringens politiske udspil “Børnene først - Et trygt hjem og flere rettigheder til udsatte børn” (herefter: “Børnene Først”).

I *aftaleteksten* fra 2017 indgik den daværende borgerlige regering en bred aftale, hvor kun Enhedslisten og Alternativet stod udenfor. Partierne ønskede at styrke tilsynet med de frie grundskoler med skærpede procedurer for oprettelse af nye skoler samt en række initiativer, der skulle sikre at skolerne blev drevet på et demokratisk grundlag (Regeringen, 2017). Under forhandlingerne i Undervisningsudvalget om forslaget til lovændringen og den dertilhørende aftaletekst, fremlagde ordførerne fra de forskellige partier deres synspunkter ift. den nye friskolelovgivning. *Udvalgsrådet* giver derfor et indblik i diskussionen vedrørende policy-dokumentet blandt politikerne, og de problemrepræsentationer der lægges til grund for ændringerne (Undervisningsudvalget, 2018).

Et nyere men tilknyttet lovforslag er udspillet *Børnene først* (Social- og Ældreministeriet, 2021). Udspillet er en samling af 43 initiativer, som alle har til formål at støtte udsatte børn, med et særligt fokus på børn udsat for svigt og overgreb. I det store hele er formålet at gribe tidligere ind i børnenes situation for derved at undgå længerevarende udsathed og negative opvækstforhold, og desuden give barnet flere rettigheder.

Aftaleteksten fra 2017 retter fokus mod et politisk opgør med den “indoktrinering og afstandtagen til det danske samfund”, som “muslimer” gøres ansvarlig for. Et opgør, der i 2018 også leder til “ghettoloven” og deraf et opgør mod det konstruerede “parallelsamfund” (Regeringen, 2018) – se også Sanne H. Larsen (2020) og hendes WPR/PIA-analyse af ghetto-loven.

De udvalgte policy-dokumenter står ikke alene, men sættes igennem WPR-analysens spørgsmål i relation til andre policy-dokumenter, der trækker tråde tilbage til den 11. september 2001 og den efterfølgende “War on Terror”. En “krig”, hvor hadet mod islamistiske fundamentalister affødte en racialisering af “muslimer” i almindelighed. Dette genealogiske *terrorperspektiv* genfindes i de analyserede policy-dokumenter, hvor statens forsøg på at skabe bedre rammer for tilsyn og indgriben fra politisk side ikke italesættes som en begrænsning af friskolernes frihed, men som et værn mod udefrakommende kræfter og tankestrømme, der truer det danske samfund.

Antagelser

I det andet spørgsmål (Q2) i WPR-analysen undersøgte Dreyer og Holgersen (2021), hvad det er for nogle antagelser, der konstituerer problematiseringerne fra det første spørgsmål (Q1). Her er det især forestillinger om velfærdssamfundet med gensidig tillid og stor individuel frihed, funderet på et kristent livssyn samt Grundlovens religionsfrihed. I modsætning

hertil italesættes "islam" som en forældet religion og livsanskuelse, der ikke lever op til oplysningstidens sekulariserede idealer om frihed og lighed, som vi i Danmark har funderet det moderne samfund på, hvor "fornuft" hersker over "religion", som samfundsmæssigt organiseringsprincip. Præstestyre sættes i kontrast til demokrati. Et styre, hvor en begrænsende og gammeldags ideologi lægger beslag på individers frihed - især kvinders - symbolsk repræsenteret gennem "tørklædet".

Det er på baggrund af denne italesættelse af fundamentalistiske og deraf anti-demokratiske (og ikke kristne) betingelser, at "de muslimske friskoler" kan problematiseres, idet de værdimæssigt modstilles de "selvfølgelige" antagelser om "de gode danske værdier", der beskrives som fundamentet i de danske uddannelsesinstitutioner, herunder friskolerne. "Danskhedsdiskursen" er konstrueret for at kunne fremstille "islamdiskursen" som problematisk, hvilket udgør det videnskabelige afsæt i relation til WPR-analysens andet spørgsmål.

Konstitueringens betingelser

I WPR-analysens tredje spørgsmål (Q3) udfoldes begivenheder i den genealogiske fremstilling af synet på "islam" og "muslimer", der rækker tilbage til slutningen af 1990'erne, kulminerende den 11. september 2001 og frem mod krisen med "Muhammed-tegningerne", der ledte til voldelige reaktioner på satiretegningerne. Også den senere TV2 dokumentarserie "Moskeerne bag sløret" skabte oprørte tilstande i det politiske liv gennem seriens fokus på, hvordan der tilsyneladende eksisterer parallelsamfund i Danmark, hvor mennesker opdrages til "voldelige", "ufrie", "svindlende" og "anti-demokratiske" liv i moskeer og hemmelige koranskoler. Dette skabte et øget politisk ønske om at få kontrol med disse såkaldte "skjulte parallelsamfund".

Der blev således fra politisk side installeret en sandhed om parallelsamfundet, for på den baggrund at kunne intervenere i netop denne samfundskonstruktion, der således kunne problematiseres og begrundes i det "War on Terror" regime, som den amerikanske præsident Bush indledte i USA efter den 11. september 2001. Det er her sikkerhedspolitikken forstærkes gennem det sikkerhedsdispositiv, som Foucault fremanalyserede i sine forelæsninger fra 1977-1978 (Foucault, 2008).

Forskelsmarkeringer

Det fjerde spørgsmål (Q4) og det sidste fulde trin i WPR-analysen, inden Dreyer og Holgersen (2021) påbegynder deres poststrukturalistiske interviewanalyse, omhandler andre mulige perspektiver på "de muslimske friskoler", som udgrænses fra "War on Terror"-regimet.

Blandt de få eksempler på anderledes tilgange til "muslimske friskoler" kan nævnes, at de beskrives som frirum for modstand og fra diskrimination, samt at de udgør en positiv faglig forskel for minoritetsbørn i Danmark.

Netop fagligheden er et af de kriterier, som skoler – herunder friskoler – i Danmark kvalitetsvurderes på baggrund af. Når det gælder de muslimske friskoler, fremstår dette aspekt imidlertid som tavst til forskel fra det, der gælder andre friskoler, der også er religiøst orienterede. Andre religiøst funderede friskoler mødes således ikke med den samme kritik trods beslægtede problematikker, idet der etableres forskelle mellem religionerne, dvs. mellem friskoler, der understøtter kristne værdier og dem, der gøres til skoler med "anti-kristne" friskoleværdier. På samme måde, ser vi i dag, hvordan de ukrainske flygtninge får særlove og positiv særbehandling begrundet i, at de betragtes som mere lig danskere end andre flygtningegrupper. Disse indsigter peger yderligere i retning af, at hvis det ikke er fagligheden eller religionen, der er problemet, så er det netop de værdier, som den specifikke religiøse orientering mod "islam" repræsenterer, der anses som problematisk.

Det er således de muslimske friskolers antagne kobling til islamisme og religiøs fundamentalisme, der udgør bagtæppet for den øgede bevågenhed og deraf de sikkerhedspolitiske begrundede interventioner gennem love om øget tilsyn og reguleringer af "muslimske friskoler" – også selvom de rent fagligt præsterer over gennemsnittet af det samlede faglige udbytte i de danske skoler. Fagligheden udgrænses således som reference for *de* "muslimske friskolers" virke.

De levede effekter

På baggrund af ovenstående lægger Dreyer og Holgersens speciale op til en analyse af, hvordan problemrepræsentationen stiller skolerne, dvs. en analyse af problemrepræsentationernes *effekter*. Denne udfoldes under WPR-analysens femte spørgsmål (Q5), med udgangspunkt i, at de almindelige kriterier for at vurdere friskolers eksistensberettigelse er suspenderet for "de muslimske friskoler".

Når "de muslimske friskoler" etableres og problematiseres som forskellig fra "de gode danske værdier", nødvendiggør det en form for opsyn, kontrol og intervention med de problematiserede muslimske friskoler, så hvordan navigerer skolerne i denne politisering af deres virke? Det er her PIA-tilgangen har sin styrke analytisk, for *hvad* gør "de muslimske friskoler" med det, som de bliver gjort til i den politiske problemrepræsentation?

Spørgsmål fem i WPR-analysen (Q5) leder således over i PIA-tilgangen, der i Dreyer og Holgersens speciale baserer sig på tre interview med ledelsesrepræsentanter fra tre friskoler, der

karakteriseres som "muslimske" samt et interview med en af de involverede fra det politiske niveau med interesse i skolerne set fra et bredere samfundsmæssigt perspektiv.

Hensigten med interviewene var at få indblik i hvilke dilemmaer, effekterne af de politiske problemrepræsentationer afstedkom for de involverede, som er positioneret, enten som problematiserede eller som mellemed til det politiske niveau. Hvad kan de sige, og hvad kan de ikke sige om de effekter, de politiske problemrepræsentationer afstedkommer for dem? Hvilke udsagn etableres der som kontrast til problemforståelserne, og hvordan skaber disse tilsammen muligheder og begrænsninger for de problematiserede "muslimske friskoler"?

PIA-tilgangen som analytisk praksis i forlængelse af WPR-analysen

Når man arbejder med PIA-tilgangen i forlængelse af de første fem spørgsmål i WPR-analysen, har man allerede fået svar på flere af de spørgsmål, der indgår i PIA (Bacchi & Bonham, 2016), hvor følgende syv spørgsmål kan undersøges hver for sig eller gennem en mere sammenskrevet tekst:

1. Hvad er det præcis, der siges i interviewet?
2. Hvordan er det (blevet) muligt at sige, dét, der siges i interviewet?
3. Hvilket diskursive praksisser er relevante for interviewets temaer?
4. Hvilke subjekter, objekter og steder produceres igennem det sigelige?
5. Hvordan problematiserer såvel interviewerens og de interviewede "hvad de er", "hvad de gør" og "den verden de lever i"?
6. Hvilket af dét, der siges udfordrer de etablerede og overtalende måder at tænke om det sigelige på? Dvs. hvordan udfordres det selvfølgelig igennem interviewets udsigelser?
7. Hvad er de politiske konsekvenser af interviewerens selektions og distributions praksisser?

I Dreyer og Holgersens speciale har de arbejdet punktvis med de syv trin i analyseprocessen. I det følgende gennemgås hvert enkelt af de syv trin i PIA-analyseprocessen.

Hvad er det præcis, der siges i interviewet?

I den første proces lægges der særlig vægt på subjekternes egen position med tilhørende muligheder og begrænsninger, også kaldet "self formation" (Bonham & Bacchi, 2016, s. 115-116). Den første proces består i at fremhæve udvalgte nedslag, hvor informanterne forholder sig til de subjektpositioner, de tilbydes gennem de politiske problemrepræsentationer, som netop er blevet fremanalyseret gennem første del af WPR-analysen. Informanterne forholder sig her til såvel muligheder som begrænsninger i de politiske problemrepræsentationer.

I Dreyer og Holgersens speciale handler det om, hvordan de muslimske friskoler forholder sig til den subjektposition, de tildeles gennem udstansningen som "muslimsk friskole" i forhold til den måde, de positionerer sig selv på som en "friskole" uden et muslimsk fortegn – som det, der kendetegner skolen i forhold til deres pædagogiske praksis. Hvordan agerer de som "friskole" i det spændingsfelt, Dreyer og Holgersen fremanalyserede i deres WPR-analyse, mellem at være en institution, der skal danne medborgere i overensstemmelse med den danske grundlov på den ene side, og forståelsen af dem som en potentiel terrortrussel, der underminerer de danske værdier grundfæstet i grundloven på den anden side? Hvilke udsagn anvendes i udfoldelsen af deres "selv-formation" ("self formation"); hvordan begrundes de deres selvforståelse i dette spændingsfelt? I denne del af analyseprocessen er fokus på informanternes måde at sætte sig selv i tale på i forhold til de levede effekter af at blive gjort til en "muslimsk friskole". Hvad gør de med det, de er blevet gjort til som "muslimske friskoler"?

I interviewene talte de interviewede en position frem, hvor de konstant frygtede at træde ved siden af og var påpasselige med at lukke dørene op for det, de opfattede som en fjendtlig omverden. De frygter at blive misforstået og dermed forstærke de hegemoniske konstruktioner af dem som værende "farlige". De nævner i den forbindelse specifikt mediernes rolle i udbredelsen af repræsentationen af skolerne, som noget, der medvirker til at etablerer en forskelsmarkering imellem "dem" og "os" - de "muslimske friskoler" versus andre friskoler, der ikke bliver omtalt med yderligere fortegn. Denne forskelsmarkering viste sig at være affektivt formateret gennem udsagn om "afmagt" og "forsvarsløshed", hvor de så sig selv som en "muslimsk friskole" og dermed i en særlig udsat position, hvor de måtte "overgive" sig til det de blev gjort til uden at kunne yde modstand, da denne modstand ville fungere som et selvopfyldende profeti: "Der kan I se, de er jo farlige!".

Hvordan er det (blevet) muligt at sige, dét, der siges i interviewet?

Det andet spørgsmål har til formål at undersøge informanternes udsagn, og dermed hvad der kan lægges til grund for etableringen af udsagnenes "sandheder", og som følge heraf opfattes som legitimt. Ifølge Bonham og Bacchi (2016) har analysetrinet et genealogisk afsæt, hvor de historiske betingelser for, hvad der kan tales om og hvad der ikke kan tales om udfoldes. Det er her vi ser koblingen til WPR-analysens tredje spørgsmål (Q3).

Det er også her, at vi kan fortsætte analysen oven for, hvor det fremgik, at "de muslimske friskoler" prekære subjektposition dominerede hele deres virke som skole, idet de gennem at holde lav profil kunne afstå fra at være konfronterende og yde modstand ved at protestere imod det, de blev gjort til som "muslimsk friskole". Allerede her tegner der sig et billede af "muslimske friskoler" begrænsninger i forhold til den pædagogiske frihed, der ellers

kendetegner de frie skoler som "friskoler. De "muslimske friskoler" fremtræder alt andet end "frie", fordi de hele tiden skal undgå at træde ved siden af og lægge sig ud med medier og politikere for at forsvare deres sag, da der allerede, ifølge skolerne selv, er lagt en stålfast samfundsmæssig linje, hvor alle forsøg på at protestere over det, man bliver gjort til som "muslimsk friskole" bliver fordrejet af den dominerende vidensdiskurs funderet i "War on Terror"-regimet. Det er et hegemoni, der i praksis fungerer som herredømme, hvor reversibiliteten er sat ud af kraft, idet der ikke kan praktiseres modmagt. De "muslimske friskoler" kan kun ved at trække sig og stiltiende acceptere, at de lægges for had og udstanses som særlige friskoler, hvor ordet "fri" ophæves af tilføjelsen "muslimsk", og dermed underkaste sig herredømmet

Hvilket diskursive praksisser er relevante for interviewets temaer?

Ifølge Bonham og Bacchi (2016) har det tredje analysetrin et vidensarkæologisk afsæt, hvor man orienterer sig i forhold til det, der i WPR-analysen udfoldes i spørgsmål to (Q2), nemlig undersøgelsen af de antagelser, der konstituerer problematiseringerne fra det første spørgsmål (Q1) i WPR-analysen. I PIA-tilgangen handler det om de antagelser, der ligger til grund for de udsagn, der fremsættes under interviewet og dermed "selv-formationen". Som Bonham og Bacchi (2016) skriver: "In PIA, therefore, 'things said' are analyzed in terms of the practices that gives rise to them" (s. 116). Den anden proces er derfor udtryk for et skift i fokus fra "the assumed attributes of individuals to the genealogy of those 'attributes'" (Bonham & Bacchi, 2016, s. 116), hvorimod den tredje proces er orienteret mod at afdække de "sandhedsregimer", der benævnes "discursive practices or dispositifs" (Bonham & Bacchi, 2016, s. 117).

Dreyer og Holgersens valgte i deres speciale at skrive den anden og den tredje proces i PIA-tilgangen sammen, hvor det kombinerede analysetrin fik til formål at identificere, hvordan friskolerne bliver placeret og navigerer i forhold til de positioner, der etableres gennem de politiske problemrepræsentationer.

Et af de væsentligste omdrejningspunkter i "selv-præsentationen" var italesættelsen af skolernes mangeårige virke som friskoler. Dette element i deres selv-fremstilling bevirkede, at de fremstod kompetente med stor praksiserfaring og ikke sådan at 'vælde af pinden' trods det politiske stormvejr, der siden 2001 har bevirket en skærpet kontrol. En skærpet kontrol begrundet i det sikkerhedsdispositiv, der muliggjorde, at man fra politisk side kunne etablere et andet forhold mellem "frihed og risiko" for "de muslimske friskoler" end for andre friskoler, hvor risikokalkulationen i forhold til "War on Terror"-regimet legitimt begrænser deres "frihed" – som en sikkerhedsproblematik begrundet i forholdet mellem "war and power" (Foucault, 2004 [1997]).

Det virker på den baggrund paradoksalt, at de helt trækker sig i forhold til offentligheden, dvs. at deres anciennitetsforestillinger alligevel kommer til kort i forhold til den sikkerhedspolitiske dagsorden, hvor alt "muslimsk" legitimt kan problematiseres, med frihedsberøvelsen som interventionsfigur. At trække sig fra offentligheden fungerer som en selvbeskyttelse imod den totale frihedsberøvelse, der ville handle om, at man lukkede skolen.

Den "succes", de har haft med at drive friskole igennem mange år, legitimerer altså ikke, at de positionerer sig i debatten, heller ikke selvom de har vist, at de har et indgående kendskab til det at drive skole. Debatten i det offentlige rum indskrænkes gennem sikkerhedsdispositivet, hvor den erklærende globale krig mod terror ganske enkelt begrænser skolernes frihed, hvilket også kommer til udtryk i benævnelsen af friskolerne som "muslimske friskoler". Skolerne fremhæver selv "mindretalsretten", som den står beskrevet i lovgivningen, og som friskoleidealet oprindeligt baserede sig på, som en yderligere understregning af deres eksistensberettigelse, men samtidig som netop det forhold, der suspenderes gennem sikkerhedsdispositivet.

I interviewene italesætter skolerne "integration" og mødet med "det danske samfund", hvilket understøtter den etablerede "sandhed" om, at "de muslimske friskoler" har et særligt ansvar for at forholde sig til integrationen. Denne præmis fordrer tilgangen til "de muslimske friskoler" som noget andet og mere end bare at drive skole, idet de pålægges andre opgaver end resten af friskolerne i landet, og også bliver målt på, hvorvidt de bidrager til integrationen og begrænser radikaliseringsproblemer.

Skolernes subjektiveringsmuligheder viste sig i Dreyer og Holgersens analyser (2021) at være påvirket af den dominerende diskurs omhandlende det danske samfunds uforenelighed med og antagonistiske forhold til religionen "islam". Selvom skolerne har dokumentation for, at de kan drive en friskole, bliver de underlagt flere forhold og retningslinjer, som de skal overholde, sammenlignet med andre skoler. Det handler ikke om, hvad de gør i dagligdagen som friskole, men i højere grad hvad de bliver gjort til gennem den politiske integrationspolitik problemrepræsentationer.

Hvilke subjekter, objekter og steder produceres igennem det sigelige?

Dette leder os over i den fjerde proces, hvor vi kigger nærmere på hvilke normer, subjekter, objekter og muligheder, der anses som "rigtige" og "forkerte", hvor det forkerte her i høj grad handler om, hvilke forkerte pædagogiske ideer, der eksisterer, og derigennem hvad der konstituerer "rigtige" og "forkerte" skoler. Hovedindholdet er her at se på grænsedragningen mellem de forståelser, som skolerne selv lever efter og forsøger at fremme, og hvad der problematiseres fra politisk side; altså hvor langt der er enighed om, hvad der er "rigtigt" og

“forkert”. Afledt af dette, peges der så på hvilket rum for “frihed”, der skabes for skolerne som “friskoler”.

I denne del af analysen opstod der et paradoks, idet friskolerne som fænomen gennem WPR-analysen blev afdækket som et symbol på frihed i henhold til den enkeltes frihedsrettigheder jf. Grundlovens kristne menneskesyn. Denne objektivisering kan ses i lovgivningen på uddannelsesområdet:

Alle børn i den undervisningspligtige alder har ret til fri undervisning i folkeskolen. Forældre eller værger, der selv sørger for at børnene får en undervisning, der kan stå mål med, hvad der almindeligvis kræves i folkeskolen, er ikke pligtige at lade børnene undervise i folkeskolen. (Folketinget, 2007)

Heroverfor står den politiske forståelse af “de muslimske friskoler”, der etableres som en forskelsmarkering mellem de rigtige og de forkerte friskoler, som flere af de interviewede giver konkret udtryk for. I forbindelse med fjerde proces i PIA-tilgangen blev det således afdækket, at flere af de interviewede forsøgte at bevæge sig væk fra de dominerende konventioner, hvor “de muslimske friskoler” underlægges forestillinger om radikalisering og stereotype fordomme. Eksempler på sådanne udsagn var, hvordan de interviewede selv tog afstand fra, at skolerne var koranskoler eller et sted, hvor man uddanner imamer. Men selvom intentionen var at gøre op med de herskende forståelser og et forsøg på at bevæge sig væk fra de dominerende diskurser, viste det sig for svært for dem. Subjektpositionen som “muslimsk friskole” fremstod som en medvirkende årsag til, at deres forhold til politikerne var præget af mistro og frygt. I stedet for at fokusere på at drive skole blev deres opmærksomhed rettet mod, hvad politikerne havde tænkt sig at gøre med og mod dem, og om hvorvidt det kunne skade dem. Skolerne blev således underlagt en integrationspolitisk styring på grund af deres tildelte subjektposition, og de så sig nødsaget til uden videre at indgå i denne position som en selvbeskyttelse for at undgå lukning, selvom den virkede begrænsende for deres praksis. Dette er et af de meget tydelige tegn på den styring, eller “gouvernementalisering”, som “de muslimske friskoler” oplever, og som udfoldes yderligere i den femte proces.

Hvordan problematiserer såvel interviewer og de interviewede “hvad de er”, “hvad de gør” og “den verden de lever i”?

Den femte proces har fokus på at tydeliggøre, hvordan subjekterne forholder sig til sig selv og deres situation. I Dreyer og Holgersens analyse undersøger de, hvordan “muslimske friskoler” *problematiserer* deres handlemuligheder og begrænsninger af disse, samt hvordan de vælger at agere i forhold til disse begrænsninger. Det er også her, der sættes fokus på, hvordan skolerne aktivt bidrager til at fastholde sig selv i en position som *problematiserbare*.

Skolernes kulturelle ophav har en central plads i forhold til deres selvforståelse. Flere af udsagnene viste, at de anså skolerne som et frirum, hvor deres elever havde mulighed for at fastholde deres egen kultur, men samtidig få indsigt i, hvordan den kunne sammenkobles med det at være dansk. Skolerne bekræftede, at de indtog en tilbagetrukket position, hvor der var en aflukning i forhold til offentligheden. Dette var som tidligere nævnt begrundet i en mistanke og frygt for at medier, politikere og andre meningsdannere ville fremhæve misvisende billeder og narrativer omkring friskolerne. Selvom skolerne ønskede at bevæge sig væk fra det dominerende fokus på "det muslimske" fremhæver de alligevel en distinktion mellem det at være "dansk" og at være "muslim", da de påpeger, at tre fjerdedele af deres lærere har en etnisk dansk baggrund. Dette har en selvforstærkende effekt, da det konstituerer en grænse mellem det at være "muslimsk", og det at være "dansk". Her er de muslimske skoler altså indirekte med til at reproducere og opretholde de dominerende diskurser om sig selv som adskilt fra "de danske friskoler". Med andre ord "vælger" de her at blive til, som det, de er blevet gjort til, nemlig som "muslimsk friskole" med streg under "muslimsk".

Hvilket af dét, der siges udfordrer de etablerede og overtalende måder at tænke om det sigelige på?

Den sjette proces har til formål at undersøge, hvordan subjekterne kan udfordrer de dominerende diskurser og deraf de subjektpositioner, som de placeres i forhold til og bidrager til at vedligeholde. Denne del af analysen fremhæver de udsagn fra informanternes, der fremstår som skæve eller usædvanlige i forhold til tidligere analysefund.

I Dreyer og Holgersens undersøgelse blev det særligt interessant at se på, hvordan de interviewede fra "de muslimske friskoler" i deres udsagn bevægede sig væk fra nogle af de dominerende sandhedsregimer, de var påvirkede af, samt deres måde at legitimere deres egen eksistensberettigelse på. Et udsagn der gik igen fra skolerne var deres fremhævelse af, at de ikke var en såkaldt "muslimsk friskole". I forsøget på at tale en anderledes subjektposition frem anvendte de andre begreber i relation til deres virke som f.eks. "arabisk" og "muslimske børn". De anvendte desuden ordet "privatskole" for at adskille sig fra den problematiserede gruppe af "muslimske friskoler". Skolerne gjorde dette for at fremhæve, at deres grundværdier og dannelsesidealer ikke handlede om religion, men om kulturelle værdier. Skolerne pegede således på, at religionen "islam" udlægges, fortolkes og praktiseres forskelligt, og at arabisk kultur omfavner flere forskellige religioner. Ligeledes var den store spredning af elevtyper med forskellige etniske baggrunde endnu et afsæt, de understøttede, for at skolerne ikke skulle anskues som homogene, men som bestående af forskellige nationaliteter med det til fælles, at de opererer ud fra fælles kulturelle normer. Et andet fund var skolernes fokus på høj faglighed og deres mulighed for at udvikle elevernes kompetencer til at indgå i det danske samfund. De lagde vægt på, at forældrene valgte disse skoler, fordi de kunne

skabe tryghed for deres børns kulturelle identitet samtidig med, at de var brobyggere til "det danske samfund" og dermed til den demokratiske og kristne værdiorientering. Derudover fremhævede skolerne deres faglige resultater med elever, der generelt klarer sig bedre end deres jævnaldrende og ligesindede på "almindelige" grundskoler.

De ovenstående nedslag peger på forskellige positive aspekter af skolernes virke samt italesættelser, der kunne forstyrre de herskende diskursive praksisser, der fastholder dem som radikaliserende og ikke integrerbare institutioner, som "det danske samfund" skal beskyttes imod gennem forskellige former for kontrolforanstaltninger, og som de for at beskytte sig selv, nødvendigvis må understøtte opretholdelsen af. Samlet set peger Dreyer og Holgersens analyse på, at den politiske problemrepræsentation af "muslimske friskoler" har en fundamental betydning for de muslimske friskolers *subjektivationsmuligheder*. De bliver præsenteret som en trussel mod det danske samfunds sammenhængskraft, hvilket også er omdrejningspunktet i "ghettoloven" fra 2018. Med "ghettoloven" ønskede man fra politisk side at gøre op med det, der blev beskrevet som "parallelsamfund", som også "de muslimske friskoler" blev opfattet som en del af og som medvirkende til opretholdelsen af (Regeringen, 2018). De diskursive praksisser, som konstituerer de politiske problemrepræsentationer, får således store konsekvenser for skolerne og påvirker de levede effekter i væsentlig grad. Deres handlerum i forhold til at udøve en fri pædagogik i henhold til den frihed, som mindretalsretten anerkender, begrænses markant, fordi de "er", hvad de bliver gjort til, nemlig "farlige muslimer", der udgør en "terrortrussel", som "det danske samfund" skal beskyttes imod. Så i beskyttelsens navn begrænses "de muslimske friskolers" frihed, hvilket gør benævnelsen "muslimske friskoler" til meget mere end blot et ord. Det bliver en *performativ* benævnelse, der negerer og dermed ophæver betydningen af ordet *fri* i "friskoler" gennem at sætte "muslimske" foran. Denne iscenesættelse af "de muslimske friskoler" henviser til italesættelsen, der kommer til udtryk i de politiske problemrepræsentationer.

Hvad er de politiske konsekvenser af interviewerens selektions- og distributionspraksisser?

Det syvende og sidste spørgsmål i WPR-analysen beskrives af Bacchi som, at "apply this list of questions to your own problem representations" (Bacchi, 2009, s. 2), og handler om, hvordan analytikeren selv er indlejret i de diskursive praksisser, der undersøges, og derfor ikke kan sætte sig uden for "det sociale", men må forholde sig til, hvad det er man også som analytiker er med til at reproducere eller forstyrre.

I forlængelse af PIA-tilgangens syvende procestrin reflekterede Dreyer og Holgersen i deres speciale over nogle af de påvirkninger de blev konfronteret med undervejs i analyseprocessen, og som særligt har haft en indvirkning på specialets WPR-analyse. Dreyer og Holgersen

er begge folkeskolelærere og havde en bred interesse i at undersøge friskolernes opgavevaretagelse i dag, men i løbet af arbejdet med specialet, kom de mere og mere på sporet af, hvordan "de muslimske friskoler" afveg fra den oprindelige friskoletanke, og de fandt sig selv langsomt indhyllet i policy-områdets mange mere eller mindre subtile facetter. Dette udgør en del af den proces, som ligger i Bacchis WPR-tilgang, nemlig at man starter på overfladen, men gradvist bringes dybere ind i de antagelser, der dominerer et policy-område. Man kunne, med en allusion til præcis den samme måde, man som forsker undersøger et "felt" eller "område" på ved at læse artikler og se hvem de refererer til og så læse de refererede artikler, og derefter de artikler som de referer til og så videre, også kaldet "sneboldeffekten", overføre denne måde at udfolde eller afdække et felt eller område på til WPR-analysen i kombination med PIA-tilgangen. Vidensopbygning vokser kumulativt, som både WPR- og PIA-analysen skrider frem.

I såvel WPR-tilgangens syvende spørgsmål (Q7) som PIA-tilgangens syvende procestrin anskuer forskeren sig selv i processen gennem en *anden-ordens-analyse* (Andersen, 1999). Helt specifikt i forhold til Dreyer og Holgersens speciale omhandler det, den sympati, der opstod undervejs i mødet med "de muslimske friskoler", hvor de selv til en vis grad mærkede deres modstand og oplevede den forskelsbehandling, som skolerne var udsat for. Konkret udmøntede dette sig i selvrefleksive diskussioner mellem Dreyer og Holgersen, og med deres vejleder Tine Fristrup om, hvilke valg af citater og eventuelle modbevisende perspektiver, som på sin vis satte spørgsmålstejn ved analysens ellers kritiske fund, der i specialets WPR-analyse udgjorde en (selv)censur, der tydeligt var muliggjort gennem PIA-tilgangen. PIA-tilgangen muliggjorde, at Dreyer og Holgersen "mødte" de mennesker, som hidtil i WPR-analysen var konstrueret som *effekter* af de politiske problemrepræsentationer.

En af Dreyer og Holgersens begrundelser for at anvende PIA-tilgangen var, at den kunne tydeliggøre "de levede effekter", af de politiske problemrepræsentationer, der fremkom i WPR-analysen. Forskellen på det analytiske plan og det konkrete møde med "de muslimske friskoler" havde en stor indvirkning på Dreyer og Holgersens udformning af deres speciale. De blev ramt af den fastlåste situation og den "afmagt", som skolerne var blevet sat i fra politisk side, hvilket skabte en social indignation, der understøttede den kritik, som også WPR-analysen havde afstedkommet, men påviste umuligheden af i forhold til at destabilisere den politiske situation.

PIA-tilgangen fordrer altså ikke bare en "sneboldeffekt" i den analytiske erkendelsesproces, men også ny indsigt i og udvidelse af ens egen "videnshorisont" i forbindelse med, at de med PIA-tilgangen fik mulighed for at undersøge informanternes subjektpositioner i *subjektiveringsprocessen* og forsøge at se, hvad de gjorde med det, de var blevet gjort til fra politisk side gennem *subjektivationsprocessen*. Dette afstedkom en ny viden om *virkningerne* af de politiske problemrepræsentationer, hvor de levede effekter fremtræder som konkrete

praksisser, hvilket Bacchi (2009) og Andersen (1999) peger på som helt centralt i den poststrukturalistiske erkendelsesproces. Her handler det om at anerkende, hvordan vi som forskere også selv abonnerer på vidensdiskurser, der såvel muliggør som umuliggør konstruktionen af specifikke problemrepræsentationer, hvilket nødvendiggør en refleksion over, hvordan dette påvirker undersøgelsesprocessen. Det er netop med disse erkendelser, at validiteten af WPR-tilgangen og PIA-tilgangen som analysestrategi bliver styrket, fordi de to analysetilgange vedkender sig, at forskning også er politisk (Bacchi & Goodwin, 2016).

PIA-tilgangens bidrag til en kritik af de politiske problemrepræsentationer

Den poststrukturalistiske interviewanalyse bidrager i Dreyer og Holgersens speciale til at vise, hvordan integrationspolitik falder sammen med andre politikområder, her uddannelsespolitik, og hvilken betydning dette har for "de muslimske friskoler" og deres mulighed for at gøre noget andet med det, de bliver gjort til gennem de politiske problemrepræsentationer.

Hvor der i WPR-analysens spørgsmål fem (Q5) er fokus på at undersøge subjektiveringspraksisser i forlængelse af de analyser, man laver i de fire forudgående spørgsmål, der således udfoldes i forhold til mulige effekter i spørgsmål fem efterfulgt af spørgsmål seks (Q6), der følger op af mulige destabiliseringer af de etablerede "sandheder", så kan man med PIA-tilgangen udfolde såvel spørgsmål fem (Q5) som spørgsmål seks (Q6), fordi udfoldelsen af *subjektivationspraksisser* igennem PIA-tilgangen også udfolder destabiliserings(u)mulighederne, der udgør afsættet i WPR-analysens spørgsmål seks (Q6). PIA-tilgangen kan således bidrage til at afdække, hvilke *effekter* den politiske intervention kan have for konkrete befolkningsgrupper, som gennem problematiseringer gøres til udøvere af en problematisk adfærd, der skal reguleres gennem politiske interventioner, hvor forholdet mellem problem og løsning hænger uløseligt sammen. PIA-tilgangen kan anvendes til at undersøge, hvordan "de problemgjorte" forholder sig til dét at blive sat i tale som et "problem", dvs. at blive *problematiseret* som "Noget", der skal løses, fikses, elimineres, overkommes, og/eller håndteres gennem konkrete politiske interventioner. PIA-tilgangen understøtter således et kritisk blik på politiske interventioner, der i deres praksis udgrænser andre veje, der ville kunne destabilisere de politiske vildveje og forstyrre den sociale orden, hvor vi styres gennem problematiseringer (Bacchi, 1999, 2009).

PIA-tilgangens refleksive blik og "sneboldeffekten"

De første erfaringer med WPR og PIA kan virke overvældende for den uerfarne analytiker, også selvom vedkommende er bekendt med poststrukturalisme i forbindelse med f.eks.

diskurs- og magtanalyser i et foucauldiansk perspektiv. Som beskrevet oven for, er det med PIA noget andet, der er på spil, nemlig de *problemforståelser*, der ligger implicit i det sagte, og som kommer til udtryk i de policy-dokumenter, der er genstand for WPR-analysen. Analysen af policy-dokumenter, og de bagvedliggende forståelser samt deres genealogiske og arkæologiske herkomst kan beskrives som en "snebold-proces", der hurtigt ruller sig til en ustyrlig mængde analysemateriale, og et utal af sideveje, der også lige skal udforskes. Her er det ligesom i WPR-analysen utroligt vigtigt at have sit fokus forankret i WPR-analysens problemrepræsentation, som udspringer af det første spørgsmål i WPR-tilgangen og kan installeres som den første del af processen i PIA-tilgangen gennem et fokus på, *hvad* der tales om i interviewet, dvs. hvilke problematiseringer, der gøres gældende i såvel policy-teksten som interview-teksten. Det er på den måde den første del af analysen, der bliver styrende for de følgende dele af analysen, og det er af samme grund, at trinnene som henholdsvis spørgsmål og processer i analysetilgangene er så vigtige, idet de strukturerer analytikerens fokus i udfoldelsen og deraf analysen af de diskursive praksisser, som gør sig gældende i såvel policy-tekster som interview-tekster (Bacchi & Goodwin, 2016).

Hvis man formår at gennemføre en analyse med WPR-tilgangen eller PIA-tilgangen uden at sætte spørgsmålstegn ved, om man har fået "alt det vigtigste" med og udvalgt "det rigtige", vil vi her pointere, at man i denne her form for analyse i stedet skal tillade sig selv at dvæle ved det massive omfang af materiale som graves frem og bliver tilgængeligt med gennem de enkelte analysetrin, som aldrig kan blive udtømmende, dvs. at man får aldrig det hele med i sit "arkiv". Derfor er (for)arbejdet, hvor problemrepræsentationerne indkredses, vigtigt at prioritere og afsætte den nødvendige tid til, således at rammen for analysen bliver mere konkret og tilnærmelsesvis præcis. Vi vil her argumentere for, at dette arbejde ligger før selve det første trin i både WPR-tilgangen og PIA-tilgangen, da det handler om at "sondere terrænet" og identificere hvilke problemrepræsentationer, der udgør og dominerer de diskursive praksisser – eller med andre ord at forsøge at få indblik i det felt eller område, som man udfolder en mere konkret analyse af gennem WPR-tilgangen og/eller PIA-tilgangen. Det er dette moment, som også Pia Seidler Cort og Anne Larson på baggrund af deres egne erfaringer med at forske, undervise og vejlede i Carol Bacchis kritiske policy-analyse udfolder i deres artikel om de analysestrategiske faldgruber i WPR-tilgangen. Det er i den forbindelse endnu en gang vigtigt at understrege, at trinnene i analyserne kan prioriteres forskelligt, men aldrig helt udelades, da de enkelte trin etablerer det erkendelsesmæssige grundlag for den poststrukturalistiske policy- eller interviewanalyse.

PIA-tilgangens processer har på denne måde indlagt tøjler til at styre "snebolden", og der er altså flere grunde til ikke fra start af at tænke analysen, som den helhed den skal ende ud som, men at følge de syv processer og gradvist opbygge den helhed, som analysen kommer til at udgøre. PIA-tilgangen giver indblik i, hvordan policy-tekster konkret påvirker

menneskers handlemuligheder. Et eksempel på en af de interessante indsigter er, hvordan vi mennesker er med til at "opretholde" vores egen position som problematisk, idet dette kan anskues som en *gouvernemental styringsproblematik*, hvor policy-dokumenter fungerer således, at "de problematiserede" ikke kan gøre andet end selv at deltage i de problematiserende diskursive praksisser. Det er især her, at PIA-tilgangen muliggør et andet indblik i de levede effekter og den styrke, som de politiske problemrepræsentationer indvirker på menneskers levede liv med. Det kan være utrolig givende som analytiker at få fat i det, der betyder noget for de mennesker man undersøger, men det kan samtidig være en særdeles tyngende indsigt, når man får indblik i den magtesløshed og deraf afmagt, som udgør en del af den politiske interventionsstrategi gennem policy-dokumenter, hvor der etableres et meget begrænsende handlerum for de problematiserede subjekter, hvilket er styringens legitimeringsgrundlag.

Mitchel Dean (2015) påpeger, at Foucault ikke søger at afdække "det virkelige", "but the effects in the real of how we think about or 'name' the real" (Dean, 2015, s. 359). Det betyder ifølge Bacchi (2019), at:

Dean explains, Foucault is not concerned with gaining access to how things really operate, but with something he admits is more irritating and troubling, *how our "finely grained pictures" of reality are produced* and the diverse realm of effects they have within certain practices. To gain access to these "finely grained pictures" Foucault turns to governmental "programmings of behaviours" (texts). These are to be studied as "*fragments of reality that induce such particular effects in the real as the distinction between true and false implicit in the ways men (sic) 'direct', 'govern' and 'conduct' themselves and others*" (Foucault 1991; emphasis added). (Bacchi, 2019)

Denne her politiske programmering af "virkeligheden" som "adfærdsregulering" kommer til udtryk i såvel policy-tekst som interview-tekst, som vi kan afdække grundlaget for gennem såvel WPR-tilgangen som PIA-tilgangen.

Mulige faldgruber

Den første faldgrube er ikke at være opmærksom på sin egen position i de diskursive praksisser og deraf holdninger til eller viden om det genstandsfelt, man undersøger. Det er nemlig ikke kun interviewpersonernes udsagn, der er genstand for analyse i PIA-tilgangen (1. ordensagttagelser). Under det syvende trin i PIA-analysen, er analytikeren/forskeren og dennes indlejring i de diskursive praksisser også genstand for analyse (2. ordensagttagelser).

Når der anlægges her et andenordensperspektiv, hvor det handler om at iagttage sig selv som iagttager af problemrepræsentationer, er det ifølge Andersen (1999) en svær øvelse, fordi det at gøre sig selv til analysegenstand, kan føles som en overflødig sidevej, der ikke har en særlig vigtig betydning for den analyse, man egentlig var interesseret i at lave, og denne del kan derfor også let komme til at blive nedprioriteret i selve analysearbejdet. Den selvrefleksive praksis er helt central for PIA-tilgangen, fordi man som analytiker/forsker ikke kan sætte sig selv uden for de diskursive praksisser, men derimod hele tiden er indlejret i diskursive vidensformationer, som man analytiske må forholde sig til ved at forholde sig til, hvordan man forholder sig til "noget" som "Noget" gennem artikulation og interpretation. Det er samtidig en del af den erkendelse, Bacchi og Goodwin (2016) fremhæver vedrørende forskningens politiske forankring. Det er således eksplicit en akademisk og metodisk kvalitetssikring af og refleksion over det arbejde, man som analytiker på den ene side forsøger at have en afstand til, men samtidig ikke kan undgå at have en indvirkning på, dvs. at vi såvel tilvirker som tilvirkes. Vi vil derfor argumentere for, at det syvende trin på ingen måde er et irrelevant trin, nærmest det modsatte - en absolut nødvendighed for at sikre, at analysen kan valideres og læses med de nødvendige omfavnelser af de selvfølgeligelige påvirkninger af analysearbejdet, man praktiserer som poststrukturalistisk analytiker og forsker, hvor man altid har noget på spil i sin analyse, der i PIA-tilgangen handler om at bringe sig selv i spil i "mødet" med, hvordan politiske problemrepræsentationer indvirker på konkrete menneskers liv ved at vise, hvordan det kunne have været anderledes.

Den anden faldgrube handler om den erkendelse, der sker undervejs i analyseprocessen, især hvis interviewene i PIA-tilgangen laves i forlængelse af en WPR-analyse. I poststrukturalistiske analyser af policy-dokumenter og deres effekter handler det om, hvad subjekter gøres til i konstruktioner som "borgere" eller "ansigtsløse mennesker" i det gubernementaliserede magtforhold, hvor WPR-analyserne griber fat om de levede effekter, subjektivering og diskursive praksisser. I PIA-tilgangen er det vigtigt at italesætte "sneboldeffekten" i erkendelsesprocessen, og de ting der sker i den relationelle tilgang til de mennesker, der i WPR-analysen "bare" er "problematiserede subjekter" i en analyse af policy-dokumenter. Dette sker, i større eller mindre grad i *mødet* med "de problematiserede", som udspringer af WPR-analysens problemforståelser, der netop har præsenteret de mulige og umulige subjektpositioner, som informanterne kan tale fra. Hertil kommer indsigten i subjektivationsmulighedernes begrænsninger, i forhold til hvor fastlåst positionerne kan være. Det kan være ret overvældende, og måske endda ubehageligt at møde de mennesker, som bliver problematiseret og bruger problemrepræsentationerne til at tale ud fra uden at være klar over, at det er det, de gør og hvordan det udelukker dem fra at gøre noget andet. Derfor er det poststrukturalistiske greb *afsløring* eller *demaskering* af problemrepræsentationernes positionerings (u)muligheder.

Et metodiske greb i interviewsituationen

Et særligt metodisk greb, der kan være en hjælp i selve interviewsituationen, er at bruge de diskursive praksissers og problemforståelsernes sprog, som man har fremanalyseret i WPR-analysen til at interviewe med afsæt i. Det betyder her, at man anvender de problemkategorier, som repræsenteres i policy-teksterne, til at spørge informanterne om, hvad det gør ved dem at blive konstrueret som "unormale", "muslimske", "udanske", "indvandrere", "farlig", etc. Det betyder rent praktisk, at man i interviewsituationen kan tage direkte afsæt i WPR-analysens fund vedrørende "de levede effekter" (Q5) og omsætte dem fra subjektiveringensmuligheder til en undersøgelse af subjektivations (u)muligheder gennem informanternes forholdsmåder i selve interviewsituationen. Disse forholdsmåder analyseres efterfølgende gennem PIA-tilgangen, hvor man ligeledes kan få indblik i analytikerens/forskerens forholdsmåder i mødet med informanternes forholdsmåder. På den måde undersøger man det at stå i "forhold til forhold" (Schmidt, 1993, 2019), som det at forholde sig til, hvordan man forholder sig til dette eller hint ved også at forholde det til, hvordan "noget andet eller nogle andre" forholder sig, f.eks. hvordan man som analytiker/forsker forholder sig til informanternes forholdsmåder.

PIA-tilgangen åbner for muligheden af, at man som udøver af tilgangen kan blive stærkt påvirket i sit analysearbejde, og det er her, at den syvende proces har sin berettigelse og understøtter såvel WPR-tilgangens som PIA-tilgangens kritiske blik på politiseringsprocesser som problematiseringspraksisser (Bacchi & Goodwin, 2016). Her arbejder man på at synliggøre det politiske i forskningsprocessen ved at vise, hvordan man selv er en del af de diskursive praksisser, og at dette kan have en afgørende betydning for de konklusioner, man drager i analysearbejdet. Den øgede indsigt i de menneskers liv, der undersøges, kan her, måske med rette, udvikle sig til både sympati og social indignation – eller for den sags skyld antipati, hvor der udvælges citater på en måde, der nedtoner eller fremhæver særlige perspektiver på det felt, som undersøges, dvs. at man i praksis udøver en ubegrundet selektion i udlægning af de fund, man tilgår i sin analyse. Her er det vigtigt både at være, men også at gøre, opmærksom på, at i den poststrukturalistiske analyse, hvor analytikeren selv anses som indlejret i de diskursive praksisser, kan det altid være anderledes (Bacchi, 2009; Andersen, 1999).

På et mere lavpraktisk niveau skabes der forskellige "rum" og "tilgængelige positioner", hvorfra der kan tales i selve interviewsituationen. Et konkret eksempel på, hvordan man som interviewer er en del af dette, handler om, hvordan man selv tilsyneladende passer ind i de problemforståelser, man undersøger. I undersøgelsen af "de muslimske friskoler", men også af andre minoritetskulturer, har det selvfølgelig en betydning, hvorvidt man selv er en del af minoriteten, der undersøges, eller om man f.eks. tilhører majoriteten. Denne påvirkning vil ikke nødvendigvis blive italesat i interviewsituationen, men kan analytisk

efferrationaliseres og dermed udstanses i de måder interviewer og interviewede italesætter fælles forståelser og relaterbarheder – eller det modsatte – på. Denne påvirkning er som udgangspunkt altid relevant at forholde sig til, men i PIA-tilgangen hjælpes dette på vej i den syvende proces, hvor analytikerens sættes i fokus. Her får den tidligere nævnte pointe om at respektere de forskellige trin i analysetilgangen og holde udgangspunktet, dvs. det første trin i centrum af analysen og dermed lade de næste trin bygge oven på, en væsentlig betydning for om analysen overhovedet gennemføres som en analyse med kritisk potentiale.

Vi har som følge heraf valgt at fremstille denne artikels analyser trin for trin for at vise, hvordan det ene trin forudsætter det andet trin. Denne processuelle tilgang skaber en dynamiske analyse, hvor de enkelte dele altid hænger sammen, dvs. at selve analysestrategien har en indbygget sammenhængskraft, der skaber konsistens i analysen. Dette muliggør, at man efter de syv spørgsmål i WPR-analysen eller de syv processer i PIA-tilgangen, kan gå tilbage til det første trin i begge processer og informere de politiske problemrepræsentationer i forhold til, hvordan politikområder, vi troede var adskilte, i praksis påvirker hinanden i udmøntningen af de politiske interventioner.

Vi udarbejder således gennem WPR-tilgangen og/eller PIA-tilgangen en *diagnose* af "det", der gøres til "et problem" fra politisk side, og som Bacchi (1999, 2009) kalder for "problemrepræsentationer". Vi undersøger således problemrepræsentationer i såvel policy-tekster som interview-tekster. Vi spørger til "*hvad*", problemet er, og "*hvordan*" det i videnskursur konstitueres som et bestemt "*hvad*". Svaret ligger således allerede i spørgsmålet, idet "*hvad*" er såvel svaret på spørgsmålet, som løsningen på problemet. Derfor kan vi i såvel WPR-tilgangen som PIA-tilgangen spørge: Hvis denne problemrepræsentation er svaret, *hvad* er da spørgsmålet!

Referencer

- Andersen, N.Å. (1999). Diskursive analysestrategier: Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann. Nyt fra Samfundsvidenskaberne.
- Bacchi, C.L. (1999). Women, Policy and Politics. The construction of policy problems. SAGE.
- Bacchi, C. (2009). Analysing Policy: What's the Problem Represented to Be? Pearson.
- Bacchi, C. (2012). Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach. I: A. Bletsas & C. Beasley (eds.). Engaging with Carol Bacchi. Strategic Interventions and Exchanges (s. 21-24). University of Adelaide Press.

Bacchi, C. (2015). The turn to Problematization: Political Implications of Constrasting Interpretive and Poststructural Adaptions. *Open Journal of Political Science*, 5, 1-12.

<https://doi.org/10.4236/ojps.2015.51001>

Bacchi, C. (2017, December 10). Ontological politics. Carol Bacchi. <https://carolbacchi.com/2017/12/10/ontological-politics/>

Bacchi, C. (2019). "WPR and ethnography Part I and II". Blog 28.02.2019 and 31.03.2019. Retrieved from <https://carolbacchi.com/2019/02/28/wpr-and-ethnography-part-i/> and <https://carolbacchi.com/2019/03/31/wpr-and-ethnography-part-ii/>

Bacchi, C. (2023, March 30). Applying WPR to concepts: "analysis of discourses", not "discourse analysis". Carol Bacchi. <https://carolbacchi.com/2023/03/30/applying-wpr-to-concepts-analysis-of-discourses-not-discourse-analysis/>

Bacchi, C., & Bonham, J. (2014). Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. *Foucault studies* (17), 179-192. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i17.4298>

Bacchi, C., & Bonham, J. (2016). Appendix: Poststructural Interview Analysis: Politicizing "personhood". I: C. Bacchi & S. Goodwin, *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice* (s. 113-121). Palgrave Macmillan.

Bonham, J. & Bacchi, C. (2017). Cycling 'subjects' in ongoing-formation: The politics of interviews and interview analysis. *Journal of Sociology*, 53(3), 687-703.

<https://doi.org/10.1177/1440783317715805>

Dean, M. (2015). Exchanges. *Neoliberalism, Governmentality, Ethnography: A Response to Michelle Brady*. *Foucault Studies*, 2015(20), 356-366. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i0.4954>

Dreyer, I. & Holgersen, O.G. (2021). Frihedsforståelser og "frihedens" begrænsninger i dansk uddannelsespolitik - En poststrukturalistisk analyse af problematiseringers effekter i de "danske" friskoler. Et speciale fra kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi, DPU, Aarhus Universitet.

Folketinget (2007). *Min grundlov* (3. udgave. 1. oplag.). Folketinget.

Foucault, M. (1992). *The use of pleasure*. Penguin Books.

Foucault, M. (2004 [1997]). *Society Must Be Defended*. Lectures at the Collège de France. 1975-76. Penguin Books.

Foucault, M. (2008). *Sikkerhed, territorium, befolkning*. Forelæsninger på Collège de France 1977-1978. Hans Reitzels Forlag.

Larsen, S.H. (2020). "Er det at være tosproget, at man kan to sprog, eller er det bare en pæn måde at kalde os perkere på?" En analyse af ghettoplanens diskursive, subjektiverende og

levede effekter. Et speciale fra kandidatuddannelsen i pædagogisk sociologi, DPU, Aarhus Universitet.

Regeringen (2017). Aftale mellem regeringen (Venstre, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti) og Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti og Det Radikale Venstre om styrket tilsyn med de frie grundskoler. <https://www.regeringen.dk/media/4316/aftaletekst-friskoler.pdf>

Regeringen (2018). Ét Danmark uden parallelsamfund - Ingen ghettoer i 2030. <https://www.regeringen.dk/aktuelt/publikationer-og-aftaletekster/%C3%A9t-danmark-uden-parallel-samfund/>

Schmidt, L-H. (1993). Det sociale selv. Invitation til socialanalytik. Aarhus Universitetsforlag.

Schmidt, L-H. (2019). Det sociale ABC. Principper i socialanalytisk samtidsdiagnostik. U Press.

Social- og Ældreministeriet (2021). Børnene Først: Et trygt hjem og flere rettigheder til udsatte børn. https://sm.dk/media/40820/boernene_foerst_t.pdf

Undervisningsudvalget (2018). Betænkning over Forslag til lov om ændring af lov om fri-skoler og private grundskoler m.v. https://www.ft.dk/ripdf/samling/20171/lov-forslag/1178/20171_1178_betaenkning.pdf

Reflections on how to use the WPR approach in a PhD thesis

Johanna Mufic

Introducing the PhD project⁷

When I started my PhD, I knew that I wanted to scrutinise the concept of quality in adult education and that it should be an article-based compilation thesis. Quite early I had the opportunity to observe a thematic quality audit in Municipal Adult Education (MAE)⁸ that was carried out by the Swedish School Inspection (SSI)⁹. Moreover, I had access to numerous adult education policy documents. I was confident that I could use the empirical material to shed light on the concept of quality in certain ways. But at that moment, I did not know how to engage with the concept and which theoretical lens to apply and how to analyse my collected data. Consequently, in this chapter, my aim is to explain how I engaged with these questions and where I ended up after I got in touch with the WPR-approach. The first part of this chapter will focus on the theoretical implications of the approach. Second, the operationalization of the application will be discussed. The chapter will be concluded with a theoretical reflection on reflexivity.

Putting on the WPR glasses

As I started to read through my collected data, my initial aim was to find a definition of the concept of quality in the empirical material. However, I had no idea how to start and where to look for that kind of definition. The concept of quality was mentioned several times during the observation and in the policy documents, but I could not make any sense of it. My supervisors gave several suggestions about how to proceed, and one of them was Bacchi's (2009) book *Analysing Policy: What's the "Problem" Represented to be?* As I began to read the book, I slowly began to realise how the different pieces of my thesis project could fit together.

---

⁷ This chapter is based on my compilation thesis (Mufic, 2022b). <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-188088>

⁸ MAE is a form of adult education in Sweden that allows adults to get a "second chance" to study to become eligible for further education or reskill.

⁹ SSI is a Swedish authority that is tasked by the State to inspect and audit education according to the Law, regulations and national guidelines.

During the reading, my views on policy also radically changed as I began to view my project with the WPR glasses on. Therefore, my initial focus on identifying a common definition or perhaps competing definitions of quality also changed and my new purpose became to scrutinise how quality was being produced.

Policy, Governing and Power – A recap

As I read more about the theoretical foundations of the WPR approach, my understanding of policy, governing, power and the relationship between the concepts changed. I found out that Bacchi's WPR approach aimed to make politics visible (Bacchi & Goodwin, 2016) and that the overall goal was to identify, reconstruct and interrogate problematizations in policy proposals. By applying the WPR approach it becomes possible to scrutinize implicit problem formulations that are embedded in all policy proposals. Moreover, the application provided guidelines to critically study how governing takes place and the effects and implications for those who are governed (Bacchi, 2009). The starting point for this elaboration is the roots of the WPR approach, namely Foucault-influenced post-structuralism. Just as Bacchi and Goodwin (2016) point out, it is not a single theory. However, some general premises seem to be shared by most post-structuralist approaches: a) a questioning of assumptions about reason and emancipation; b) heterogeneous knowledge practices produce hierarchical forms of rule; and c) the plurality of practices we live with are open for both challenge and change. "Rather than essences, 'things' are 'done' or 'made', constituted, or brought into being" (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 4). As things such as nation-states and organizations are viewed as being made and done, they can also be "unmade" and "undone". Within a post-structuralist framework, the same goes for political "subjects" as they are "understood to be emergent or in process..." (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 4), rather than possessing any static essence.

Within the WPR approach, policy is seen as elaborated in discourse (Bacchi, 2009, p. 7). Consistent with Foucault, discourses are argued to be "socially produced forms of knowledge that set limits upon what is possible to think, write and or speak" (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 35) about a practice or social object (McHoul & Grace, 1993). Moreover, Bacchi and Goodwin (2016) refer to Stephen Ball (Ball, 1990, 1993, 2015) who describes policy as discourse as it produces "truths" and "knowledges". In line with Foucault, Ball's focus is not on how "people make policy" but rather on how "policy makes people" (Goodwin & Bacchi, p. 8). The policy is seen to be enacted by agents (such as teachers and principals) at different levels in an organization (Ball, 2015).

As Bacchi (2018) points out, the WPR approach draws on Foucault-influenced post-structuralism. Moreover, it focuses on how governing takes place and shares premises when it comes to power, which is seen as relational and productive, and a view of subjects as constituted in

practice (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 45). According to Foucault-influenced governmental scholars, Miller and Rose (1990), “governmentality refers to the way of thinking – or mentality – that allows the exercise of power by social authorities to manage the population in modern politics” (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 8-9). Here, the WPR approach draws on Foucault’s understanding of governmentality as “techniques of government, which are established systems for regulating the conduct of conduct” (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 29), specifically, by government of the State, the self, and the other. Hence, “...a conception of governing as including but beyond the state” (Bacchi, 2018). Moreover, Foucault (1987) argues that these governmentalities should be analysed, as State domination can often be established within such technologies. In line with the WPR approach, the State is viewed as an idea of how governing takes place through the use of regulations and control.

Within the WPR approach, the understanding of power is underpinned by Foucault’s writings. “Power” is not a thing that can be possessed by anyone, but rather “...the name that one attributes to a complex strategical situation in a society” (Foucault, 1990 [1987], p. 93). Subsequently, power is seen as something that is “doing” something and not something that is bad within itself (Foucault, 1987). Rather, it is seen as a productive force, as it produces realities, and rituals of truth (Foucault, 1984). Grounded on this statement, the WPR approach argues for the importance of analysing the production and constitution of such realities and truths (Bacchi & Goodwin, 2016).

There is also a connection between power and policy within the approach. Policies involve power relations as they are productive in the way they produce problems as specific kinds of problems. As the focus is on people’s performances and not their identities, the WPR approach attends to the way that practices produce subjects. Put differently, “[people] frequently know why they do what they do, but what they don’t know is what what they do does.” (Dreyfus & Rabinow, 1983, p. 187). During the writing of my thesis, and especially when I analysed data, I often returned to this quote to find my way back to the focus of the WPR approach. Within the WPR approach, the relation between power and knowledge is central as “‘Techniques of knowledge’ and ‘strategies of power’ are ‘joined together’ in *discourse* [...] forming ‘local centres’ of power knowledge” (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 31). Therefore, knowledge within the WPR application is seen as a cultural product; not as “the truth” but rather as what is in the content of “the truth”. In other words, the concepts of knowledge and culture are used as a way to describe what is seen as truth at a given moment in a given practice.

A post-structural approach to policy

As my understanding of governing and power changed, I also started to refer to policy in a much broader sense (Bacchi, 2009). Since policy proposals are the main study object of a WPR analysis, I will start by discussing the implications of a post-structural approach to policy. Within the WPR approach, policy is considered to have a cultural dimension as it is shaped by historical, national, and international contexts (Shore & Wright, 1997). Policies are viewed as human constructions with implications and effects (Shore, 2012). In Bacchi's and Goodwin's (2016, p. 5-6) words: "Policy', in this view refers to how order is maintained through politics, understood as the heterogeneous strategic relations that shape lives and worlds'. By describing policy as discourse, its exercise of power through the production of "knowledge" and "truth" is emphasized (Ball, 1993, p. 14). Thus, with the help of the WPR approach, I could relate to the concept of quality and also understand it in a different way as I began to relate to it as a construction. It was not something with essence, but rather it was constantly being made, hence construed in relation to these heterogeneous strategic relations. In a WPR study, the attention is directed to such "patterns" (specific ways of producing "truths") of thinking, as well as the production of knowledge and truths. To do so, it focuses on policy proposals to examine the "unexamined ways of thinking and question underlying assumptions and implications" (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 16). This approach to policy is related to the neoliberal shift in political steering, from Government to governance (Olmedo & Ball, 2015). Policies stem from a governing process that the Government no longer has full control over (Sørensen & Torfing, 2007). "Government" refers to the medium through which the State's power is enacted. Governance could be described as the act of government, therefore focusing on how rule takes place, rather than on the specific people in charge of governing. The prevailing view in most approaches to policy is that policy is a "problem solving" activity (Bacchi & Goodwin, 2016). Some examples could be health policies that target "obesity problems", "binge drinking problems" or "traffic problems" (Bacchi, 2009). Thus, as problems need a solution, the Government is believed to fix and solve the proposed problem (Bacchi & Goodwin, 2016). Therefore, most policies also contain a solution to the problems they address. It is this production of problems that is understood as governing within the WPR approach.

By that, governing is seen as a "problematizing activity" (Rose & Miller, 1992, p. 181). Therefore, in line with Osborne (1997, p. 174), it is suggested that: "policy cannot get to work without first problematizing its territory". Thus, the WPR approach stresses that policy produces problems rather than assesses them (Bacchi & Goodwin, 2016). Subsequently, the focus of a WPR study becomes "the products of governmental practices, that is, how issues are problematized" (p. 16). As I started to engage with policies about quality in adult education, where phrases like "quality lack", and "quality gaps" flourished (Mufic, 2022), it became

clear that quality was construed as a “problem”. Thus, the next step became to look for what was presented as solutions to this specific problem as well as the underlying rationales that made it possible to construe quality as a specific kind of “problem”.

Three key assumptions

The WPR approach rests on three key assumptions. Firstly, that “we are governed through problematizations”; secondly, we need to “study problematizations through analyzing the problem representation they contain rather than ‘problems’”; thirdly, “we need to problematize the problematizations through scrutinizing the premises and effects of the problem representation they contain” (Bacchi, 2009, p. xxi). These assumptions became my go-to when I got lost in the analysing process and fell back into the old habit of trying to identify the intention of policy makers. .

First, the assumption that “we are governed through problematizations” (Bacchi 2009, p. xxi) indicates that the WPR approach concerns the rule that both includes and goes beyond the State. Therefore, the WPR application studies target the “thinking behind different forms of rule” (p. 30) and by that, also the “style” of the problematization. The approach assesses patterns of *governmental rationalities*, associated with the study of governmentality (Dean, 1999; Rose, 2000). The focus of the WPR approach is directed to examining the effects of governmental rationalities on policy proposals. Thus, the way that problems are thought about is central to how governing takes place (Osborne, 1997). In other words, we are not governed by policy, but rather through problematizations (Bacchi, 2009).

Second, it is suggested that we need to “study problematizations through analysing the problem representation they contain rather than ‘problems’” (Bacchi 2009, p. xxi). The focus of the WPR approach is not the problems that the policy proposal is targeting, even though problems such as obesity and social welfare are not rejected within the approach. Instead, the focus is directed to how the problem is shaped in a specific policy proposal. By taking its point of departure in the characterization of the problem, the WPR approach makes it possible to understand how the issue is understood and how that “thinking” shapes how we are governed. However, such rationalities are not always explicitly present in policy. Hence, there could be *implied* problems in policy proposals. Nevertheless, as policy by its nature advocates for change, it carries the assumption that something needs to change with it. By applying the WPR approach, these implied problems, e.g. *problem representations*, can be made explicit and therefore also critically examined.

The third and final assumption stresses that “we need to problematize the problematizations through scrutinizing the premises and effects of the problem representation they contain” (Bacchi, 2009, p. xxi). This assumption is characterized by an intention of critically

interrogating problematization in policy proposals. Moreover, by focusing on the effects of different forms of rule, it also advocates for the need to rethink how governing takes place. When something is represented as a problem, the complexity of the issue is often reduced (Osborne, 1997). In effect, we only see one side of the coin. Thus, it becomes important to critically scrutinize the effects of such simplification to see what they include and exclude (Bacchi, 2009). The WPR approach advocates “problem-questioning” rather than “problem-solving” (p. xvii).

By drawing on Foucault’s argument that problematization emerges in practice (Foucault, 1986), Bacchi (2012, p. 2) also formulates the call to “turn to practice”. In this context, practice is described as the “intelligible background” (Flynn, 2005, p. 31), which means that individuals become produced and shaped as specific subjects within a specific practice (Eveline & Bacchi, 2010). Subsequently, “problematizations emerge from practices” (Bacchi, 2012, p. 3). By applying the WPR approach it becomes possible to study the problem representations that are implicitly embedded in policy proposals and/or policy enactment. As a policy proposal could be almost anything that expresses a proposal, hence, not only “texts” but also debates, newspaper articles, meetings and so on (Bacchi, 2009; Bacchi & Goodwin, 2016), the theoretical framework makes it possible to scrutinize a wide range of material on the same premises. Therefore, I could include all of my empirical material, the observations of the SSI-day and the quality audit, as well as the policy documents, as all of them contained different kinds of proposals.

Applying and operationalizing the WPR approach

As mentioned before, my research focus changed from how quality is defined to how quality is produced somewhere along the way. So, in line with my aim, I started to engage with my data with my WPR glasses on. Grounded in my theoretical understanding of the WPR approach and its roots, I started to analyse the empirical data. To my help, I had the following questions that are used within the WPR approach (Bacchi, 2009; Bacchi & Goodwin, 2016). As the goal of the WPR approach is to “read off” the implicit problem representation within a policy proposal, the critical task becomes to identify, interrogate, and reconstruct such problematizations (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 19). This goal is fulfilled by the use of the set of six questions that are introduced as a guide to analyze policy proposals within the WPR application. As Table 1 indicates, different questions were in focus in different articles and chapters of the thesis (Mufic, 2022). Due to the limited space that the article format provides, it was neither possible nor necessary to answer all the questions in every single article. Rather, the questions were chosen to guide the analysis depending on the specific article’s scope and empirical material. Altogether, the thesis and articles make it possible to explore the full range of the WPR approach.

WPR Question	Article/Chapter
Q1: What's the "problem" represented to be in, in a specific policy or policies?	Article I, II
Q2: What deep-seated presuppositions or assumptions underlie this representation of the "problem"?	Article I, II, IV
Q3: How has this representation of the "problem" come about?	Discussion
Q4: What is left unproblematic in this "problem" representation? Where are the silences? Can the "problem" be conceptualized differently?	Discussion
Q5: What effects are produced in this representation of the "problem"?	Article I-IV
Q6: How and where has this representation of the problem been produced, disseminated and defended? How has it been and/or how can it be disrupted or replaced?	Discussion
Step 7: Apply this list of questions to your own problem representation.	Discussion

Table 1: Application of Bacchi's (2016, p. 20) questions from Mufic (2022b)

The following section will now describe and exemplify how each of the six questions was operationalized and helped to guide the analysis. As the table indicates, only Q1, Q2 and Q5 were used as guiding questions in the articles. This selection took place for many different reasons; first, because of the scope of the thesis but also because of the empirical nature of the material. Hence, it would not have been possible to apply Q3, which focuses on how the problem representation comes about in contemporary policy proposals. Bacchi (2009) also acknowledges that it is possible to focus on only a few questions to conduct a WPR analysis as long as one can carefully explain the process.

Q1: What's the "problem" represented to be in, in a specific policy or policies?

The goal of the first question is to find a place to start the analysis by making it possible to question something that seems to be obvious or taken for granted (Bacchi, 2009). As my focus was quality in MAE, I started to read contemporary adult education policy to identify how quality was produced in this specific site. Thus, I used the search function [ctrl+f] and typed "quality" in the search field, then copied all the sections that included the word, and pasted it into a separate document. After the quality quotes had been collected in the same word document, I started to scrutinize how quality was put forward. By working backwards from the policy proposals, I could identify what was being problematized in a general sense. One example of many such formulations that were included in the first article was "quality deficiencies revealed in education..." (Mufic & Fejes, 2022).

With the use of the WPR approach, I was able to identify several problem representations in the way that quality is framed in policy (Bacchi & Goodwin, 2016). In international and national adult education policy, phrases like "gaps in quality" (UNESCO 2017, 1), "the poor quality of education" (World Bank 2018, 91) or "quality deficiencies" (The Swedish school inspectorate [SSI] 2019, 10) were commonly occurring (Mufic & Fejes, 2022). Even in policy that did not explicitly mention "quality problems", the lack of it was mentioned implicitly as the quality needed to "increase" or "develop". The "quality problem" then became a springboard for the rest of the analysis. There were also several other problem formulations in the policy proposals that I scrutinized. However, as the focus was on quality, the other problem representations, "such as lack of inequality", were noted but not included in the analysis. In line with the WPR approach, I did not try to identify any intentions or agency behind a particular policy proposal, nor did I evaluate the gap between the suggested changes and their delivery of them. Put differently, I did not compare "problems" and "solutions", but rather used the solutions as a starting point for identifying and later interrogating implicit problems. Thus, in adult education policy, the need for quality that was stressed several times could be read in the context of "guides of conduct" (Foucault, 1986).

Q2: What deep-seated presuppositions or assumptions underlie this representation of the "problem"?

According to Bacchi and Goodwin (2016), the goal of the second question is to identify and interrogate unexamined ways of thinking in the policy proposals. In this specific case, it is about identifying the discourses that make it possible for "quality" to be produced as something desirable and lacking. These presuppositions and assumptions were identified in the policy proposals and/or in what was said and done during the quality audit and the SSI day,

and *not* in the mind or the beliefs of the policymakers. Thus, I reread the same quotes about quality (that had previously been selected during the first step of the analysis) with the second question in mind. As previously mentioned, a policy is seen as something that produces meaning, and thus, the second question's aim becomes to identify how that meaning is created. By focusing on binaries, key concepts and categories, the way that problem representations were produced was identified and then interrogated.

First, I identified *binaries*, a concept that is used to signal a dichotomy within the WPR application. Some examples of binaries could be "public/private" and "national/international", according to Bacchi (2009, p. 7). In these examples, a binary presupposes an "A/not-A relationship", hence, the one side is what the other side is not. Or put differently, the "A" includes what the "not-A" excludes. In public debates, as well as in policy proposals, there is often an implied hierarchy in the way that binaries are produced. One side could often be perceived and produced as more privileged, important, and valued than the other side. With the use of binaries, complex relationships are being simplified. One example of this is the binary of "quality" and "not quality" that occurred in school inspectors' talk during the SSI day (a conference where the SSI present their reports and findings for school leaders, teachers, study and career advisers, administrators and so on) (Mufic, 2022a). This can be exemplified with a quote from the programme sheet from the SSI day:

Last year, the Swedish Schools Inspectorate made decisions concerning 3,400 schools. As a result of its high presence in Swedish schools, the SSI has extensive knowledge and experience of how quality can be developed. We see many good examples, but also schools with developmental needs.

In this quote, the key concept of "quality" is referred to in terms of either good examples or something that needs to be developed. Hence, to talk about "quality" in this way, some kind of reduction must take place as adult education schools are presented as either being good examples or having developmental needs.

To discuss "quality" in terms of good examples or areas for improvement, municipalities and/or schools are presented as either successful or in need of development. Similarly, at the SSI Day event, representatives from two different municipalities were invited to talk about challenges and successes related to "quality". This approach, including phrases such as "quality driving factors" and "recipes for success" (School inspector, SSI day), seems to guarantee success without considering contextual factors. The frequent use of binary language suggests a hierarchy and portrays "quality" as something universally attainable and reduces the complexity of the concept. As the use of binaries suggests a hierarchy and also provides information about what is seen as desirable, hence "recipes for success". The use of this binary "quality/not quality" produces the understanding of a certain issue or problem in a

policy proposal and may limit the understanding of it, as well as what can be said and thought about it.

Second, I looked at *categories*, which, according to Bacchi (2009), have an effect on how governing takes place. Some examples of categories could be “gender” and “age” (p. 9). It is people categories, such as “single mothers” and “taxpayers”, which are particularly in focus here because of their central role in governing processes. In the first article, the “heterogeneous target group” could be considered as a category, as it produces a certain kind of meaning to a certain problem representation. This is in line with Hacking's (2002) argument that people are “made up”. Thus, the construction of people categories affects how people think about and see themselves, as well as how governing takes place (Bacchi, 2009; Foucault, 1990 [1987]). Moreover, these categories are created through measurement techniques. Another example of how the concept of categories was used to guide the analysis comes from the second article, where words such as “measurable” and “elusive” were used in relation to quality (Mufic, 2022a). Hence, the construct of “quality” is affected by these different pre-suppositions. On the one hand, the assumption about “quality” as something quantifiable seems to be in line with the transnational policy demands for easily measurable quality. On the other hand, the assumption of “quality” as something elusive seems to target something behind the easily measurable figures or numbers, in line with the critique of the quality concept formulated in contemporary research (e.g. Bergh, 2015; Bornemark, 2018; Dahler-Larsen, 2019).

Third and finally, I searched for *key concepts*. Bacchi (2009, p. 8) contends that key concepts such as “health” and “welfare” are flourishing in policies. What most key concepts seem to have in common is that they are often abstract and open-ended. Therefore, the definition of them can be challenged and contested, as they are filled with different meanings in different contexts. The way that key concepts are filled with meaning also has effects. One example of this is whether “health” is defined as well-being or as the absence of disease. But even though many key concepts can seem relatively open-ended, they are also a part of cultural and historical practices. One example of this is the key concepts of flexibility and individualisation (Mufic & Fejes, 2022). These concepts are also infused with meaning as they are raised in contemporary adult education policy in order to be implemented to target specific “challenges”. These concepts are described as “solutions” to the “problem” of “quality deficiencies” and as a way to counter the “challenges” of adult education, namely the “heterogeneous student group” and the “varying pre-conditions for the organisation of adult education”.

Thus, it becomes interesting to question if there are any other possible “solutions” to the problem representation. In this context, the “solution” to the “quality problem” becomes a multifaceted follow-up as a central mechanism for construing quality. The intermediate aspect is thus focused on organisation, as it is emphasised in policy that flexibility and

individualisation are a “solution” to these “problems”. In effect, as the implementation of the concepts has failed, they also become a part of the “quality problem”. As flexibility and individualisation underpin how MAE is organised, it becomes interesting to see how the concepts are construed in such a context. Here, the analysis illustrated that concepts are shaped and used as mechanisms to achieve higher quality, just by getting more flexibility and individualisation into the system.

Since these connotations can be implicitly embedded in governmental practices, it can be complicated to both identify and interrogate them (Bacchi, 2009). By identifying binaries, key concepts, and categories in the selected policy proposals, it became possible to scrutinize the particular styles of problematizations. And in extension, these patterns could signal the operation of a specific logic or governmentality, hence governmental or political rationality. Moreover, the way that these concepts are produced in policy also signals political rationalities; the deep-seated assumptions that underly the representation of the problem. Subsequently, the “solutions” to the “problem” have effects on what can be said and thought about quality in a specific context. The second question thus makes it possible not only to critically interrogate these different forms of “truths” or unexamined ways of thinking (Foucault, 1994 [1981]), but also to study possible implications (Bacchi & Goodwin, 2016). By locating these unexamined ways of thinking in the networks and discursive practices that produce them, it becomes possible to understand how they received their status (Bacchi & Bonham, 2014). “These comprise a wide array of elements, including sites, ‘objects’, and subject positions, together with interconnecting mechanisms and processes” (Bacchi & Goodwin, 2017, p. 22). As such, the concept of quality can be located in the discursive practices of written policies and a quality audit. And with the help of Bacchi’s second question, it became possible to scrutinize what meanings need to be in place for a problem representation to be taken for granted.

Q3: How has this representation of the “problem” come about?

The third question focuses on how the “problem” came to be produced as this specific kind of problem (Bacchi, 2009). Thus, it has two aims. One aim is to shed light on the events that affected the way that the problem is represented today. The other aim is to highlight alternative ways that this issue could have evolved and developed. Or, as Bacchi and Goodwin (2016, p. 22) put it: “The intent is to disrupt any assumption that what *is* reflects what *has* to be”. Subsequently, the analysis should result in recognition and representation of alternative or competing problem representations that exist in different times and different places. Moreover, the question is used to pinpoint and acknowledge that “things could have developed quite differently” (Bacchi, 2009, p. 10).

Q3 involves a method inspired by “Foucauldian genealogy” and includes a detailed analysis of practices that produced the “problem” (Bacchi, 2009). To explain it, Bacchi relates it to the process of conducting a family genealogy that will eventually result in a family tree. The focus on this mapping should be power relations in the form of operation of discursive practices and the way they produce “knowledges” and “truths”. According to Bacchi and Goodwin (2016), a specific focus should be on subjugated knowledge (Foucault, 1980 [1976]). Hence, when the “roots” of a specific problem representation are traced, it is often possible to identify moments where other ways of understanding the problem would have been possible. Moreover, it can help trace and scrutinize the logics that allowed a problem representation to dominate. In this way, an analysis like this can illuminate the way a specific problem is produced in contemporary practice and/or policy proposals can be changed. Bacchi (2009, p. 11) notes that Q3 can have a ‘destabilizing effect’ on assumptions about a specific problem.

Just as in Q2, the third question focuses on the way that people are categorized within a specific means of governance. Or in Rose’s (2000, p. 209) words, “to govern, it is necessary to know”. By drawing on Hacking (2002), Bacchi (2009) connects this trend with increasing official statistics that measure, count and survey people and their actions under different labels. Hacking (2002) exemplifies this with historical categories such as drunkenness, prostitution, madness, and crime. If we turn to Swedish adult education, examples of categories could be students’ dropout rates, grades, background, and socio-economic circumstances. What becomes important here is that statistics produce knowledge “of a particular kind” (Bacchi, 2009, p. 11). Therefore, it becomes important to critically interrogate why these specific things were measured and not others, who it is that gets counted and how, and moreover, how this counting relates to the understanding of a problem. Rose and Miller (1992, p. 200) give an example of this in their quote that can be related to auditing activities regarding systematic quality work in Swedish MAE.

Making people write things down, and the nature of the things people are made to write down is itself a kind of government of them, urging them to think about and note certain aspects of their activities according to certain norms.

Hence, as the SSI directs its attention to the internal organisation of the schools as they now want to see what is behind the “fancy Power Points” (School Inspector, SSI Day), questions remain about the costs for a school to make itself auditable to live up to external demands (Dahler-Larsen, 2019; Power, 1996, 1997). In such contexts, quality is articulated as an “organizational recipe” in an increasingly abstract way “in terms of what organizations see when looking at other organizations, at a great distance from actual products and services” (Dahler-Larsen, 2019, p. 38). Therefore, quality documentation becomes important as it is assumed to shed light on how organizations live up to both internal and external quality demands (Lindeberg, 2007).

Moreover, it becomes possible to link the ideal of transparency as a mechanism that plugs into the process of what it is that makes schools auditable (Power, 1997, 2021). By bringing these different concepts of quality, audit and transparency together, it becomes possible to pinpoint the mechanisms that need to be in place to make quality governing possible. When these concepts are used together, it also gives the impression that a quality audit process can audit all quality aspects of a school. But what seems to be left unproblematized in this way of thinking is that "...the rhetoric of transparency appears to conceal that very process of concealment..." (Strathern, 2000, p. 315).

Q4: What is left unproblematic in this "problem" representation? Where are the silences? Can the "problem" be conceptualized differently?

Bacchi and Goodwin (2016) describe the fourth question as inventive since it opens the possibility to think of a world, or a specific practice, where a "problem" is represented differently. Or maybe, not even represented at all. Q4 also involves "thinking otherwise" (p. 22) by shedding light on silences and/or unproblematized elements within a problem representation. In other words, with its focus on the limits of a specific representation (Bacchi, 2009), it can be described as a way to destabilize problem representations (Bacchi & Goodwin, 2016). Q4 is underpinned by Q1-3 and encourages the comparison of problematizations across time, space and cultures.

This kind of comparison can provide insight on how a specific issue can be produced differently in different contexts and thus shed light on contrasting problematizations. It can be exemplified by reference to the previous research chapter in this thesis, where the concept of "quality" was understood and used differently in different studies, hence, sometimes criticized, and sometimes encouraged. Put differently, Q4 provides the tool to critically scrutinize how "specific policies are constrained by the way in which they represent the 'problem'" (Bacchi, 2009, p. 13). To do this kind of analysis, Bacchi encourages the focus on binaries (mentioned in relation to Q2), as the use of them in policy proposals often indicates that some sort of simplification has taken place. Moreover, Q4 can be used to shed light on tensions, inequalities, and contradiction in the way that a "problem" is represented.

Q5: What effects are produced in this representation of the "problem"?

This question draws attention to the effects of the problem representation in policy (Bacchi, 2009). Therefore, by analysing the way that the "problem" is produced, the focus is on how these underlying presuppositions may affect what can be said and thought about a specific

issue, in a specific practice; in this case “quality” in adult education policy. Within the WPR approach, effects should be seen as political implications and not as “outcomes” that can be measured (Bacchi & Goodwin, 2016). Bacchi (2009) introduces three different kinds of effects, namely discursive, subjectification, and lived effects.

By focusing on *discursive effects*, it becomes possible to scrutinize how ‘the terms of reference established by a particular problem representation set limits of what can be thought and said’ (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 23). An example of such effects can be found in the third article (Mufic, 2023) in a quote from a school leader that talks about quality:

I think that some things are actually within the principal’s own remit, and it’s a bit like that when we do our analyses. First, the school does its analyses and then they flag up to me which development areas include alarming aspects, and if there are no alarming aspects, then it will not be something that we prioritise. But they monitor it with their quality review all the time, and then there will be details that I cannot access if I haven’t received ...

In this quotation, “quality” is construed in terms of something that passes by unnoticed if nothing alarming happens. Thus, “quality” seems to be construed as compliance with standards (Dahler-Larsen, 2019), and some aspects are made invisible. Hence, there are no explicit quality demands, just as the school leader pointed out in the quotation. When “quality” is construed as compliance with standards, there are no quality grades. If the responsible authority does not receive any alarming reports, it seems to be taken for granted that the education meets the grade, or is of good “quality”. Moreover, the concepts that are used in relation to “quality”, such as “monitored all the time”, “alarming” and “warning flags”, bring to mind a factory where education is produced with “quality” at assembly lines, constantly closely monitored and reported. This is in line with what Dahler-Larsen (2019, p. 69) describes as a method for the “lazy evaluator”, as there seems to be no need for long and complex evaluations as the “not normal”, or the “warnings flags” that are raised are enough to call for action.

Issues that raise warning flags are construed as specific kinds of “quality problems”, and when these “problems” are solved, it seems to be taken for granted that there is “quality” in the education. However, when “quality” is construed in this way, more subjective definitions of the concept appear to be unnecessary (Reeves & Bednar, 1994). Hence, other versions or thoughts about what “quality” could be or means are silenced. There is also no guarantee that “quality” will increase just because the “problems” are solved, as what appears to be a rise in standards could be deceptive as standardisation is more easily audited and controlled (Stake, 2004). Hence, the standards become “goals in themselves”, as they are often underpinned by ambiguity and unclarity (Dahler-Larsen, 2019, p. 72). Thus, it is crucial to question

what underpins the assumption that “if no one says anything, it goes unnoticed”, as the concept of “quality” seems to be silenced as soon as it is equated with compliance (Bacchi, 2009). In effect, the concept becomes “locked”, as it seems to be impossible to talk about quality in other ways. The way a problem is conceptualized in policy can lead to a certain social intervention becoming closed, subsequently affecting peoples’ lives.

Subjectification effects highlight how “subjects” are produced within the frame of a specific problem representation. Or, put differently, “how subjects are produced as specific kinds of subjects” (Bacchi & Goodwin, p. 23) as “discourses make certain subject positions available” (Bacchi, 2009, p. 16). Such effects can often be identified in policies where groups of people are sometimes produced as being in opposition to each other. Hence, “unemployed” versus “employed” or “problem gambler” versus “recreational gambler” (p. 23). In line with Foucault (1982), Bacchi (2009) argues that this way of stigmatizing particular minorities serves a governmental purpose as it implicitly encourages desired behaviours. Problem representations also often carry implications about who is responsible for them. By identifying the way that this attribution of responsibility is produced in policy, it becomes possible to interrogate it. An example of this can be drawn from the fourth article where the MAE student is produced as a specific kind of student in relation to distance education (Mufic, 2022b). Subsequently, talk about students “jumping in at the deep end” or “biting off more than they can chew” seems to produce them as responsible for failing or succeeding with their studies, regardless of how the adult education system is organized. This can be related to the concept of quality in relation to how and where the responsibility for it is put, on students, school leaders, teachers or the adult education system itself.

Lived effects draw attention to how discursive and subjectification effects play out in peoples’ lives (Bacchi & Goodwin, 2016); the material aspects and impact of problem representations (Bacchi, 2009). This concept was also used in the fourth article to scrutinize how flexibility demands in policy played out during a quality audit (Mufic, 2022b).

Altogether, these different kinds of effects are in line with Foucault’s concept (1982, p. 208) of dividing practices. This concept can be used to shed light on how groups of people can become divided amongst themselves as they are being produced as governable subjects. According to Bacchi and Goodwin (2016), these effects bridge the gap between policy and “real life”, thus indicating that the analysis does not take place in a separate policy universe. To conduct the analysis, five different sub-questions were used as a guide as Bacchi (2009, p. 18) presents them as an interlaced part of the overarching fifth question. These sub-questions were:

- What is likely to change with this representation of the “problem”?
- What is likely to stay the same?

- Who is likely to benefit from this representation of the “problem”?
- Who is likely to be harmed by this representation of the “problem”?
- How does the attribution of responsibility for the “problem” affect those so targeted and the perceptions of the rest of the community about who is to “blame”?

These sub-questions helped to guide the analysis in both the second and the third articles, thus highlighting different effects of specific problem representations.

Q6: How and where has this representation of the problem been produced, disseminated and defended? How has it been and/or how can it be disrupted or replaced?

The goal of the sixth question is similar to Q3 as both of them focus on contestation and destabilization of problem representations (Bacchi & Goodwin, 2016). But Q6 takes the analysis one step further as it provides the tool to reflect on resistance and “counter conduct” (Foucault, 1978) as it focuses on the practices that shape the “problem” as a particular kind of problem. Or, in other words, how does a problem representation receive legitimacy? Here, Bacchi (2009) draws on Foucault’s (1991, p. 60) questions: “What individuals, groups or classes have access to a particular kind of discourse? How is the relationship institutionalized between the discourse, speakers, and its destined audience?” Bacchi (2009, p. 19) also stresses the importance of analysing resistance, by looking at discourses that can be both “plural, complex, and at times, inconsistent”. This question has been used to guide the discussion and suggestions for future research.

Questions of self-reflexivity (Step 7)

In the WPR approach, six different questions are used to conduct an analysis of policy proposals. After the WPR analysis has been carried out, Bacchi (2009) stresses the importance of self-reflexivity, and calls this process “Step 7”, as it comes after the six questions. The theme of reflexivity is commonly engaged within contemporary critical studies (Bacchi, 2011). The self-problematization is a way to critically scrutinize one’s own thinking as it is influenced and shaped by a person’s geographic, historic, and cultural contexts (Bacchi & Goodwin, 2016). Instead of just reflecting upon the need to become reflexive, Bacchi and Goodwin advocate for researchers to take action and conduct a WPR analysis of their own proposals. This process is called “step 7”. For a researcher, that means carefully avoiding just accepting certain “problems” without careful reflections on the history, purpose, and consequences of

those problems. An extensive guide to how this process of reflexivity might be performed has not yet been found.

On her blog, Bacchi writes that the reason for the formal introduction of the step was that researchers tended to leave that part of the analysis out (Bacchi, n.d.). When they describe reflexivity, Bacchi and Goodwin (2016, p.24) refer to Foucault's (2001, p. 1431) encouragement to problematize "even what we are ourselves". Bacchi and Goodwin (2016) also point out that there is a difference between the reflexive "declarations" that can easily be made at the end of an analysis, and the more demanding reflexive activity that step 7 requires. However, they also note that not all of the questions need to be answered when such a reflexive analysis is conducted. Bacchi and Goodwin (2016) also point out that it is possible that one of the questions has to be asked several times, as problem representations tend to be lodged and nested. Hence, there may be "problematizations *within* problematizations" (Bacchi & Goodwin, p. 24).

According to Bacchi and Goodwin (2016), it has been suggested that the WPR approach creates confusion about how to move forward after a "problem" questioning analysis, as it "leaves us mired in a field of competing interpretations" (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 24). Hence, should a WPR analysis result in practical guidelines? Instead of prescribing "what needs to be done" (Foucault, 1991, p. 84), Bacchi and Goodwin (2016) promote critical discussions of power and its effects. Thus, politics and policies need to be critically scrutinized as they often "buy into problematic premises" (Bacchi & Goodwin, p. 25). As the goal is to govern "with a minimum of domination" (Foucault, 1987, p. 129), all recommendations for change should be critically reflected upon. Put differently, the analysis aims to do "a work of problematization and perpetual problematization" (Foucault, 2001, p. 1431), even on one's own WPR analysis (Bacchi, 2009). Subsequently, this section will provide a critical reflection of the study and its context by applying the WPR questions to my own analysis in line with the instructions for step 7 (Bacchi, 2009; Bacchi & Goodwin, 2016).

My reflections on reflexivity and step 7

I will start this reflection by pointing out that there were an uncountable number of "problems" in the selected policy proposals that were left out because of my initial focus on quality. Before I turned to the WPR approach, I thought of several different theoretical lenses to apply to my empirical data. First, I thought of doing a conversation analysis to shed light on how school inspectors formulated their questions during the quality audit. Second, I considered the benefits of a policy enactment (Ball, 2015) analysis to illustrate how policy was being translated at different levels in the adult education system. Third, I contemplated using Actor Network Theory (ANT) or Practice Theory to highlight the materiality in the way that

objects such as matrixes, interview guides, watches, nametags and even glasses of water, were present during the audit meetings.

Both the WPR approach and ANT share a common interest in how problems are constructed and made visible through language, discourse, and material practices. While the WPR approach examines how policy issues are framed and constructed through specific problem representations, ANT is concerned with how actors and their interactions shape the construction of a problem (Latour, 1996). It looks at the material and social networks that form around a problem and how these networks influence the emergence of certain solutions. Moreover, ANT emphasizes the role of non-human actors such as technologies and objects, as well as human actors, in shaping the construction of a problem. By combining Bacchi's (2009) WPR approach with ANT, I could perhaps have gained a more nuanced understanding of the material aspects of how problems are constructed and how they come to be addressed through policy. The two approaches could have been used in tandem to explore the multiple ways in which actors, language, and material practices shape the construction and resolution of policy problems.

I am confident that all of these different approaches would have been applicable to the collected empirical material. They could also have been used to illuminate aspects that have been left out due to my decision to focus solely on the WPR approach. It must also be mentioned that even though I sometimes write about the "quality problem" in MAE, which might indicate that there is only *one* problem, I am fully aware of the fact that several competing problem representations are going on at the same time. The focus on problematizations also has its consequences. After having worked with the WPR approach for more than four years, I suddenly see problems everywhere! (See also chapter by Cort & Larson). And it becomes more difficult to unsee how things are produced as issues in media and everyday life. Besides this, the WPR approach and its initial focus on problems has limiting effects on how issues can be understood. I have also thought a lot about the way that I reproduce the concept of quality as a problem in the way I communicate and present my findings.

In the same way that I risk reproducing problems, I risk reproducing simplified binaries by criticizing them in the light of governing issues instead of unpacking them and trying to understand them and define them. In the analysis, I prioritized using binaries as a foundation for my critique rather than giving a more detailed and nuanced account of them. This line of thought can be related to Deleuze's and Guattari's (2004) critique of dichotomies, a critique that I think applies to the WPR approach as well. Hence, by focusing on power, oppositions, hierarchies, binaries, and dichotomies, I risk reproducing these concepts in my own analysis. The WPR applications focus on "revealing the operation of conceptual logics" (Bacchi, 2009) also seems to indicate that something is going on behind the façade. But what if there is nothing there (other than my own reproductions)? And what if the world, in

reality, is really messy, complex and intertwined, like the image of the rhizome, and can only be easily divided into different conceptual logics in the writing of an analysis?

When it comes to effects, Bacchi (2009) mentions three different types: discursive effects, subjectification effects and lived effects. Due to the aim of my thesis and the empirical data, the focus naturally became on discursive effects. But I have been thinking about the relationship between materiality and the lived effects and how I could have engaged with those questions more within the scope of the thesis. It was not possible to answer all of the six questions within the scope of the thesis, as it seemed like an overwhelming task to attempt to suggest how the “quality problem” can be disrupted and replaced. Perhaps this study could be seen as a starting point for that kind of discussion.

Another aspect of the effects is the way that I present and criticize how the “heterogeneous target” group is introduced in adult education policy (another problem that got lost along the way). At that moment, I could have chosen a completely different path by trying to engage in a more participatory type of research by bringing the voices of the heterogeneous target group, Bacchi’s (2009) lived effects, and material aspects together. Instead, my attention went directly to steering mechanisms and I started top-down, from policy to the actual audit meeting and the SSI day. And there I stopped. I cannot help but wonder what might have happened if I had gone the other way around, i.e. bottom-up, by focusing on what was being produced as a part of the quality problem in MAE.

Finally, I want to discuss possibilities and limitations of a critical stance in research. At the beginning of this research project, I was hesitant to apply a critical lens on quality issues as I felt uncomfortable criticizing. I thought a lot about the point of critique and often felt that I would contribute more by offering solutions rather than just criticizing things and leaving them as they were. To return to the question that was asked at the beginning of this section, can a critical stance provide us with a path on which to move forward? When I told people about the post-structural framework that I used and the critique against the “system” that focused on making students employable rather than fostering democratic citizens, I sometimes got the response: “But isn’t it a good thing to be employable? How would it look otherwise? Isn’t becoming employable best for all of us in the end?” And of course, I agree to some extent, but the critique that this thesis offers is not about MAE preparing students for the labour market. The more I engaged in the WPR approach, I started to realize the creative potential that lies in the art of criticizing. For me, it has become a way to open up a window for possibilities and think about “problems” differently.

References

Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What’s the Problem Represented to be?* Pearson.

- Bacchi, C., & Bonham, J. (2014). Reclaiming discursive practices as an analytic focus: Political implications. *Foucault Studies*, (17), 179-192. <https://doi.org/10.22439/fs.v0i17.4298>
- Bacchi, C., & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: a Guide to Practice*. Palgrave Pivot.
- Ball, S. J. (1990). *Politics and policy making in education: Explorations in policy sociology*. Routledge.
- Ball, S. J. (1993). What is policy? Texts, trajectories and toolboxes. *Discourse Studies in the Cultural Politics of Education*, 13(2), 10-17. <https://doi.org/10.1080/0159630930130203>
- Ball, S. J. (2015). What is policy? 21 years later: reflections on the possibilities of policy research. *Discourse: Studies in the cultural politics of education*, 36(3), 306-313. <https://doi.org/10.1080/01596306.2015.1015279>
- Dean, M. (1999). *Governmentality: Power and Rule in Modern Society*. Sage.
- Deleuze, G., & Guattari, F. (2004). *A thousand plateaus: Capitalism and schizophrenia*. Continuum.
- Dreyfus, H. L., & Rabinow, P. (1983). *Michael Foucault: Beyond structuralism and hermeneutics* (2nd ed.). Chicago University Press.
- Eveline, J., & Bacchi, C. (2010). Power, resistance and reflexive practice. In C. Bacchi & J. Eveline (Eds.), *Mainstreaming politics: Gendering practices and feminist theory* (pp. 139-161). University of Adelaide Press.
- Flynn, T. R. (2005). Foucault's mapping of history. In G. Gutting (Ed.), *The Cambridge companion to Foucault* (2nd ed., pp. 29-48). Cambridge University Press.
- Foucault, M. (1978). *Michel Foucault: Security, territory, population, Lectures at Collège de France, 1977-78* (G. Burchell Ed.). Palgrave MacMillan.
- Foucault, M. (1980 [1976]). Two Lectures (C. o. Gordon, Trans.). In C. Gordon (Ed.), *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings 1972-1977*. Harvester Press.
- Foucault, M. (1982). The subject and power. In H. Dreyfus & P. Rabinow (Eds.), *Michael Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics* (pp. 208-228). University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1984). The means of correct training. In P. Rabinow (Ed.), *The Foucault reader* (pp. 188-205). Pantheon Books.
- Foucault, M. (1986). The use of pleasure. *The history of sexuality, Volume 2* (R. Hurley, Trans.). Viking Press.

- Foucault, M. (1987). The ethic of care for the self as a practice of freedom: An interview with Michel Foucault on January 20, 1984 with R. Fornet Betancourt, H. Becker, A. Gomez-Müller, J.C. Gauthier. *Philosophy & Social Criticism*, 12(2), 112-131. <https://doi-org.ez.statsbiblioteket.dk/10.1177/019145378701200202>
- Foucault, M. (1990 [1987]). *The history of sexuality. Volume 1: An introduction*. Vintage Books.
- Foucault, M. (1991). Politics and the study of discourse. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: studies in governmentality with two lectures and an interview with Michael Foucault* (pp. 53-72). The University of Chicago Press.
- Foucault, M. (1994 [1981]). So is it important to think? (R. Hurley, Trans.). In J. D. Faubion (Ed.), *Power: Essential works of Foucault 1954-1984* (Vol. 3). Penguin.
- Hacking, I. (2002). Making up people. In I. Hacking (Ed.), *Historical ontology* (pp. 99-114). Harvard.
- Latour, B. (1996). On actor-network theory: A few clarifications. *Soziale Welt*, 47(4), 369-381. <https://www.jstor.org/stable/40878163>
- McHoul, A., & Grace, W. (1993). *A Foucault Primer: Discourse, Power and the Subject*. Melbourne University Press.
- Miller, P., & Rose, N. (1990). Governing economic life. *Economy and Society*, 19(1), 1-31. <https://doi.org/10.1080/03085149000000001>
- Mufic, J. (2023). Discursive effects of “quality” talk during a quality audit in Swedish municipal adult education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 67(4), 637-649. <https://doi.org/10.1080/00313831.2022.2042844>
- Mufic, J. (2022a). ‘Measurable but not quantifiable’: The Swedish Schools Inspectorate on construing “quality” as “auditable”. *International Journal of Lifelong Education*, 41(2), 199-211. <https://doi.org/10.1080/02601370.2022.2041747>
- Mufic, J. (2022b). “Quality Problems” in Swedish Municipal Adult Education: The Micropolitics of Quality Construed in the Audit Society. (Doctoral Thesis). Linköping University. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-188088>
- Mufic, J., & Fejes, A. (2022). 'Lack of quality' in Swedish adult education: a policy study. *Journal of Education Policy*, 37(2), 269-284. <https://doi.org/10.1080/02680939.2020.1817567>
- Olmedo, A., & Ball, S. J. (2015). Competition, Governance and Global Education Policy. In M. Souto-Otero (Ed.), *Evaluating European Education Policy-Making*. Palgrave Macmillan.

- Osborne, T. (1997). On Health and Statecraft. In A. Petersen, & R. Bunton (Eds.). Foucault, Health and Medicine (pp. 173-188). Routledge.
- Rose, N. S. (2000). Powers of Freedom: Reframing Political Thought. Cambridge University Press.
- Rose, N. S., & Miller, P. (1992). Political Power Beyond the State: Problematics of Government. *The British Journal of Sociology*, 43(2), 173-205. <https://doi.org/10.2307/591464>
- Shore, C. (2012). Anthropology and public policy. In R. Fardon, O. Harris, T. H. J. Marchand et al. (Eds.). *The Sage handbook of social anthropology*, (pp. 89-104). Sage.
- Sørensen, E., & Torfing, J. (2007). Governance network research: Towards a second generation. In E. Sørensen & J. Torfing (Eds.), *Theories of democratic network governance* (pp. 1-21). Palgrave Macmillan.
- UNESCO. (2017). Accountability in Education: Meeting Our Commitments. https://www.unesco.org/gem-report/en/accountability?TSPD_101_R0=080713870fab2000f9948535caa27735127a6cf428519019586f27559ca01d519ccbe9fa982d00b10878e5165a1430005d24e2787839f1e759b615750638263407abfa-caa54a222a27948f94a2285667f9d2740e74a2a173fba837211d92feb6
- World Bank. (2018). World Development Report 2018: Learning to Realize Education's Promise. <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2018>

It is a way of thinking! Carol Bacchi on adaptations, WPR thinking and genealogical sensibility

Pia Seidler Cort & Rie Thomsen har interviewet Carol Bacchi

Introduktion

Som afslutning på vores arbejde med denne forskningsbaserede antologi, kontaktede vi Professor Emerita Carol Bacchi for at høre, om hun ville være interesseret i at deltage i et interview. Vi fortalte om vores bogprojekt og dets fokus på at formidle WPR til studerende, så det blev tydeligere for dem hvilket arbejde, en WPR-analyse kræver. Hun var begejstret for projektet, som talte ind i hendes eget nuværende bogprojekt, som formidler WPR til både forskere og studerende og som samler op på de seneste udviklinger i tilgangen.

I arbejdsgruppen samlede vi de mange spørgsmål, som vi havde og som ikke mindst havde rejst sig på baggrund af arbejdet med vores egne artikler. Vi delte spørgsmålene op i fire kategorier: Udviklingen af og i WPR-tilgangen over de sidste 25 år, undervisning i WPR som analysestrategi, poststrukturalistisk interviewanalyse (PIA) som metodisk tilføjelse samt kritikken af WPR-tilgangen. Spørgsmålene blev sendt til Carol Bacchi på forhånd og hun lovede også at sende skriftlige svar retur, som kunne lette vores arbejde med bearbejdelsen af interviewet.

Interviewet blev afholdt på Zoom i slutningen af juni 2023. Pia Seidler Cort (PSC) var interviewer, mens Rie Thomsen observerede, lyttede og tog notater. Hendes notater fremgår i kursiv i interviewet. I forbindelse med bearbejdelsen af interviewet opstod der en række spørgsmål omkring forståelsen af 'subjekt' i WPR. Carol Bacchis svar på disse spørgsmål er indarbejdet i interviewet. Interviewet er således konstrueret på baggrund af interview, Carol Bacchis noter samt efterfølgende korrespondence med Bacchi.

The interview setting

Carol sits in front of a bookshelf and a window to her left, wearing a red shirt with a black cardigan on top. She keeps eye contact through the screen and is very present in the on-line space. We talk about her being retired and she states that although retired she is still doing a lot of work: "I thought I would take up photography, but I have continued to do what I have always been doing. I start my day by reading articles about political theory". She laughs. She laughs a lot during the interview.

Pia's cat interrupts the conversation by walking past the screen and Carol bursts out: "What a lovely cat. I'm a cat person". I reply I have kittens. She says, "If you were living nearby, you would have a home for one of them".

Carol takes us back to the interview and praises the questions:

CB: "I liked your questions very much. They are very thoughtful questions. I was thinking about how difficult it is going to be – to transcribe this discussion. How very, very difficult and I have just been reading the book that just came out – the handbook on governmentality (Walters & Tazzioli, 2023). This important volume includes interviews with Wendy Brown and Partha Chatterjee, who provided written responses to questions. So I've prepared some written notes. I am not going to read the notes, but I might consult them because there might be things there that I forget to raise, and I think it will make your life easier".

She signals a very empathetic and deep understanding of the interviewer's work therefore she offers to send us her replies in writing simply to save us the big work of transcribing the interview [which we did anyway]. She says that we are of course free to add and amend. This is a woman very considerate of two women in their mid-career in academia.

WPR – work in progress

Our first questions concern the development and evolution of WPR (see also chapter xx). Bacchi stresses that WPR is to be considered as work in progress. She continuously develops and refines the analytical strategy drawing on others' work, her interaction with the many scholars who put WPR into use within many different topic areas and not least the development in her own thinking and experiences.

PSC: You have developed WPR over more than 20 years and published until now three books on the approach along with numerous articles and blog entries. We would like you to reflect on the development of the WPR approach: How did it start? Besides Foucault, which scholars/schools have inspired you in your work with WPR? Have you e.g. drawn inspiration from critical theory/the Frankfurt School of Critical Theory and its normative stance?

CB: My thinking on the topic developed while I was working on a book on affirmative action at the Research School of Social Sciences, Canberra, Australia. The book became *The Politics of Affirmative Action: "Women", Equality and Category Politics* (1996). It examines how affirmative action is conceptualized differently in six different countries. This study led me to consider the importance of how political issues are represented. I took this insight back to my teaching at University of Adelaide in a course called Women and Policy. From that course emerged the next book, *Women, Policy and Politics: The Construction of Policy Problems* (1999). It introduced what was then called the "What's the Problem?" approach to policy analysis.

“Now, where did I get my inspiration from? I read everybody, ok? But mainly it was feminists. More so than the Frankfurt school, I read people like Marcuse and Bernstein, but I did not pursue that particular perspective. I taught a course called feminist epistemology and we looked at people like Sandra Harding, Haraway, Butler and Spivak and I would say that my inspiration came mainly through feminist theories and also, I was studying and reading the constructionist authors. I’d get particularly excited when I read Murray Edelman or Gusfield, and in later work also Hacking, on “Making up People” (in *Reconstructing Individualism*, 1986). So, the thinking was prompted by that reading and I need to tell you that my background is as a historian. My PhD is in history from McGill University in Montreal and the thesis was on the ideas of the English-Canadian suffragists. So, it was intellectual history. Therefore, there was a fertile field for Foucault. Later, I took inspiration from Foucault and share a lot of his perspectives though I do something quite different from him with the concept of problematisation”.

When talking about the inspiration from Foucault, Carol will place her hand gently on her heart saying: “I don’t claim to be a follower and I would actually argue that what I do with problematisation is quite different from what he does”. A little smile lingers when she adds: “I’m thinking that he would be pleased to see me experimenting with the concept of problematisation”. Her voice becomes lower and more intense when she speaks about the development of normativity in her work. She highlights question/step 7: self-problematization.

PSC: How has WPR changed over the years e.g. in terms of normativity and theoretical inspiration?

CB: “That question caused me to pause a few minutes. I’m a lot less sure of myself than I used to be [laughing]. Okay? I think that I was very [hesitates] willing and in fact I probably sounded more like the Frankfurt School in making big statements about futures and everything. I think that I have become more tentative, and I would put that down to self-problematization which is currently step 7 but it runs through the whole of WPR and that is questioning our own problem representations. You may have a hard time getting students to take that part of the analysis seriously because I find that most people are happy to ignore self-problematization completely. But that thinking has definitely tempered my willingness to make claims”.

An example of the development in her own work is that she numbered step seven, which was always a part of WPR but did not have a number (because it isn’t a question). She states that she has become more careful, more reflective and refers to a shift from feminist theory to feminist theories. The shift implies a willingness to question our own assumptions:

CB: “I have become more careful, more tentative, more reflective. I’m less convinced of [hesitates] It is very easy when you come from a feminist background to feel that you have an

insight into things, that you can make big claims about things. And I'm [pause] So as feminism has become pluralised, you know, I'm not talking simply about intersectionality here, I'm talking about challenges to particular [pause] So now I talk about feminists' theories, not feminist theory anymore. So that's the kind of shift that took place between 2009 and 2016, a committed willingness to question one's own presumptions".

PSC: At the WPR-conference in Karlstad in 2022, you discussed the need to pay more attention to practices of objectification and suggested that it ought to be added to Question 5 on "effects". Is this going to be part of a new elaboration of WPR and if yes, what would be its contribution?

CB: The topic of objectification is not new to WPR. There is a whole chapter in *Poststructural Policy Analysis* (Bacchi & Goodwin, 2016) called "The Making and Unmaking of Objects". I was concerned, however, that it had slipped from the agenda. I noticed how important it was among those writing in the field of alcohol and other drug policy (the object of "addiction"). They have written many, many articles. Really useful analysis. And objectification is a significant theoretical concern. E.g. Suzanne Fraser has written about the object of "addiction" and how that is created rather than something that simply exists. It is not a "problem" that exists per se; it is a construction. And in the presentation that you refer to (footnote 1 for link), I give another example from that field. So that's what happened. I read useful material, and I came to the conclusion to give objectification a higher profile in the WPR questions. The main reason is because many of us talk about objects, without thinking about where and how they are created. Adding objectification to Question 5 gives us an opportunity to take another look at e.g. the objects that pop up in our own analyses and then to problematize them, to question them. I also think that it helps people who tend to use concepts as if they are straightforward and if you tell them that objectification means you need to take another look at these concepts, that's a very good thing to be doing. So the topic of objectification has been there for a very long time, but it didn't get mentioned in the list of WPR questions until recently. Adding objectification to Question 5 doesn't change anything. It just gives you one more job. [She laughs]

PSC: The WPR approach has become very popular among both scholars and students of policy, not least in the Nordic countries. What is the reason for its popularity, and do you see any commonalities across the WPR "community"?

CB: I believe that a good deal of its popularity is due to its accessibility – I talk about its intuitive common-sense – i.e.: if that is what is proposed, then the problem is represented to be such and such. At this level students and researchers have little difficulty grasping the shift in thinking from presumed problems-that-exist to problematizations. In terms of the fields in which WPR is applied, I am constantly amazed at the spread of its influence. But in

terms of commonalities, I think there is a shared commitment to address practices of oppression. For example, you'll find people making connections between WPR and critical disability theory, or indigenous studies. In the field of international studies, the interest is often to do with the treatment of the Roma.

PSC: In many cases, the WPR approach is used in conjunction with other theories and methods, e.g. narrative inquiry, multiple streams theory, discourse theory, media analysis and sometimes to other purposes than policy analysis, e.g. in research reviews. Do you see any pitfalls in combining WPR with other theories or approaches? In one of your blog entries, you write about the incompatibility thesis.

CB: This is a huge topic. Basically, I ask only that students/researchers consider the underlying presuppositions of any "method" they take up, including WPR, and to be sensitive to distinctions in these presuppositions. Are there tensions among the presupposition? If so, they need to be considered/talked about in one's writing. If this is not done, there can be a basic collision of forms of thinking that goes unexamined.

That raises the question of mixed methods. And I find that [pause] first of all, I find that a lot of students do it too easily. They say that they are just going to put WPR together with critical realism. Why not? [laughing] And there are articles published that combine WPR with CDA without considering any possible theoretical tensions between these perspectives. To repeat, the best way to handle this question is that researchers consider the presuppositions of whatever it is that they are trying to bring together, including e.g. critical realism and WPR. And if there are tensions in those presuppositions, talk about them! Make that discussion part of the analysis, explaining how you deal with those tensions. It is possible that people will disagree with your assessment, but at least it shows that you are aware that these things may not sit easily together. For example, one of the major issues is how the 'subject' is conceptualised. If you accept a kind of post-humanist perspective on the 'subject' as not being a sovereign 'subject' with interiority and as always in process and then you align that position with some version of rational choice theory, you are going to be in strife [laughing] because you are talking about two different kinds of 'subject'. So that's my suggested way forward now: you have to look at basic presuppositions and if there are tensions you need to talk about them".

PSC: How have other scholars' use of WPR influenced your development of WPR?

CB: I have found that other scholars usefully show connections between WPR and other theoretical approaches. I did not discover performativity on my own. I was alerted to its importance in the writings of people such as Suzanne Frazer and Kari Lancaster, in the field of alcohol and other drug policy studies. They assisted me in seeing the links/connections between WPR and performativity. This is why I refer to WPR as a work-in-progress. Sometimes

other scholars use a phrase that makes an important link in WPR thinking and I adopt it – with acknowledgement of course. I’m thinking of Farrugia *et al.* (2018) who describe “problems” in WPR as “ontologically fluid”. And it seems to me [pause] If I recall correctly, it is Žižek who said that the only reason he wrote new books was to correct the mistakes in the previous ones. [She laughs]. Anyway, I [hesitates] what happens is that your thinking does not stay the same. You read other people.

It becomes obvious that Carol is continuously experimenting with other’s work but particularly her own work. During the interview she has a pile of books lying beside her, she will grab one and say: sometimes I go back to my own work, (shows a book), and read it again. There is a tension in my work. This one (Women, Policy and Politics) I read in the light of Annemarie Mol’s work on multiple bodies. I read my work again and expand my thinking. I then cross out places in the book where I got it “wrong”. She smiles.

CB: “A book that meant a great deal to me was Annemarie Mol’s book: *The Body Multiple* (2002). And I could see something going on there that was in my earlier work but there was a tension in my earlier work. I identified a tension between talking about people’s *interpretations* of a “problem” and how “problems” are *produced* as particular sorts of problems. And so sometimes, I went through – for example – [She takes the 1999 book. She makes a cross over the screen and explains]. And I put x’es where I got it “wrong”. [she laughs]. I mean that these are places where I could see that I had changed theoretical perspective. I wanted to find a way of to say that “problems” get *produced*, or *created*, or *enacted*, rather than seeing problem representations as competing *interpretations* of “problems”. There is a lot of different terminology that can be used to capture this “performative” way of thinking. And I found that Annemarie Mol and John Law were saying things that fitted this argument very nicely”.

Teaching WPR

Pia introduces a discussion about how to help students grasp the complexity but also the creativity of WPR. Carol smiles and says most people are happy with reading chapter 3 and 4 in the 2009 textbook. But the last five chapters, that were very hard to write, is where she experimented with WPR THINKING! She suggests that, instead of choosing between the WPR questions, it is possible to foreground some questions and always in the light of a historical perspective - a genealogic sensibility.

PSC: Our book project has developed out of a concern with how to teach WPR in order to prevent what we call an ‘instrumental use’ of the approach i.e. an analysis which goes through all questions (headlines being: Q1, Q2 etc.) and which does not contextualize the analysed policy. What are your own experiences with teaching WPR?

CB: I like to think about my experiences in terms of my goals. In teaching, my hope is to encourage students to ask questions, to interrogate the taken-for-granted. Because WPR consists (in the main) of questions, it suits this task.

PSC: In the WPR textbook from 2009, you encourage students to use WPR creatively and write that not 'every question need [...] to be addressed in every analysis'. However, in your blog from 2021 you are 'wary of this suggestion because of the tendency, at times, to neglect the interconnected mode of thinking at work in WPR'. Could you elaborate on this i.e. how should a student tend to the 'interconnected mode of thinking' when doing a WPR analysis? How would you advise a student to go about it – quite practically?

CB: "It is really important that WPR consists of questions. It is not trying to impose an interpretation; rather, it offers an invitation to experiment with new understandings. In *Analysing Policy*, I stressed the simplicity of WPR. Now I would stress its complexity. There is a need to challenge the tendency to treat the WPR questions as separate exercises. It is probably a good time to talk about the interconnectedness of the questions as demonstrated in the last five chapters of this book [the 2009 textbook]. Most people never get to the last five chapters! They're happy with chapters three and four that list the WPR questions and go through them sequentially. That doesn't *happen* in the last five chapters. Those chapters present what I call an integrated analysis. In them I used notation, Q1, Q2, to show where the questions are at work. Because the WPR questions – they don't just interconnect, they work together, and I wonder if your students would benefit from seeing that experiment (in the last five chapters). It is an experiment, and it hasn't attracted a good deal of attention. People – as I say – they stop reading after chapter four and [laughing] those last chapters were really hard to write. Very hard to write. But they may give you what you are looking for, I think. They illustrate that the questions are not separate. WPR is not a tick the box exercise. It is not a recipe. It is not a do this, then do this, then do this. It's a let's think about all of these at the same time. How do you do that? The last five chapters in *Analysing Policy* that offer what I call an "integrated analysis" indicate how as to use WPR in this way. These chapters provide practical guidelines on how to produce an analysis that attends to the interconnectedness of the WPR questions.

PSC: "Very often, we give students our own work. And in my own work, I would never go about question 1, question 2. And I would probably not address all of the questions. I'm really the creative kind. I pick and choose. And I combine and I [pause] because to me, WPR is really a way of thinking. A way of [...] all the time trying to address this question of how do we understand something and can I understand it differently. In a sense, to me WPR becomes a way of thinking which I take with me, also into my everyday life. I experience this, but could it be represented differently. So to me, it is really a way of thinking".

CB: “It would be a break-through if you can get students to start using that idea of WPR-thinking. Because it is a way of thinking. And in fact, I like to [pause] I say it is a way of thinking that challenges other thinking paradigms [laughing]. Admittedly, that is a big claim and it needs defending. Now you said that you sometimes chose certain questions. So I have given that some thought and in the past, I made an error – another x – where I implied if you don’t have time, don’t worry about genealogy (Question 3). Genealogical accounts are challenging to produce. Suggesting it was possible to put genealogy to one side of your analysis was a big mistake – a big, big mistake. Because if you go back to the presentation, I gave at Karlstad¹⁰, I discuss the need for what I call a genealogical sensibility. If you want your students to understand how the questions interconnect, they absolutely need to think about what it means to say that things have a history; they need to understand what it means to say that everything has a history. The ‘subject’, for example, has a history. Hence, to historicize their concepts and their analysis is going to help them make the interconnections in the WPR questions visible. Now instead of saying that you can choose certain WPR questions and omit others, I say ‘you can foreground certain parts of the analysis’. You could say, for example, that your particular focus is on subjectification. You can explain why you find this emphasis useful, why you want to focus particularly on subjectification. But this analysis is always going to be in the context of genealogy and the other questions. Does this make sense?”

PSC: “It makes really good sense. It is always something that I say when I teach students. Because they have the idea that they can choose a single policy document. And what they do is basically take this single policy document and then they go through the questions. I say, you always have to have an idea of the field that you’re entering. If it is public health, you need not just to look into what it is today, but also what it was and also the kind of research that has been done within the field. You can never ever enter a field as though it is some kind of vacuum and you’re the first person to explore it”. [Carol laughs]

CB: “You have raised an interesting point. I recently had to give a keynote for a conference in London at the Royal College of Music-on-music education (Bacchi 2023). I knew nothing about music education when I took on the task. So this situation offers an example of what I had to do in a field where I had no background. I took on a lot of reading. I don’t know if you can convince your students to do this. I work with a very talented student who communicates with me via email. He says, ‘I seem to be reading all the time’. I say, ‘good’ [laughing] because [pause] so that’s what I did, I read and read and read, acquiring all the “background” you mention as important. But it is interesting, because in the music education

---

¹⁰ <https://www.kau.se/files/2022-09/BACCHI%20-%20Symposium%20Keynote%20-%202017%20August%202022.pdf>

presentation and publication, I base the analysis on a single document. I take the National Plan for Music Education and I show how you can look for proposals within it and how the proposals give you your starting place for identifying problem representations. I don't know if that is clear to everyone but in one of my most recent blogs called 'Starting from Scratch' (Research Hub 30 January 2023), I explain the importance of looking for what I call proposals in selected texts. Visions of the future can also be understood as proposals. Because if you have a suggestion about the future, you want to change something and if you want to change something you are designating that "something" as a "problem" of a particular kind. So that's what I did. I went through the National Plan identifying proposals that provided starting places for the WPR questions. While it may look as if my article relies on a single document, this document (the National Plan) provides a "lever" to open up reflections on forms of governing (Bacchi & Goodwin, 2016, p. 18). Maybe you don't want your students to see this article because it appears to be based on a single document. Well, it is not based on a single document. I read all of the other documents as well. I just focused on a single document to guide the analysis [laughing].

Question: In Q5, the students often have problems with the question of 'lived effects' and how to investigate these. What would be your advice? They could move into your post-structural interview analysis methodology, however could they also move into qualitative or even quantitative methods in order to pursue the question of 'lived effects'? What should they be aware of when combining with other methods?

CB: "Lived effects" is a challenging concept. I think that 'lived effects' require a lot more discussion. And I think 'resistance' (in Question 6) requires a lot more discussion. To that end, I am adding the need to consider "subjugated knowledges" as part of that question. Lived effects open a window to consider how problem representations affect people's lives. To use this concept students are invited to draw on a range of methods, quantitative as well as qualitative. However, they need to be reminded that they are not making truth claims. I outline how to take on this task in the blogs on ethnography (28 February 2019; 31 March 2019), where I suggest the usefulness of critical ethnography.

Question: In WPR, you emphasize that there is not an interest in 'actors' and their intentions/interests. Could you elaborate on the question of agency in WPR? In question 6, the focus is on 'how/where this representation of the 'problem' has been produced, disseminated and defended? Doesn't this question imply some kind of actor (and it could be an actor in the ANT sense of both human/non-human actors) acting (producing, disseminating, defending)?

CB: My expressed preference for analytic approaches that do not focus on actors is due to two things: 1. The conception of the 'subject' in WPR as in continual development rather than

as a sovereign 'subject'. 2. The need to indicate that there are different projects in political analysis – one project would want to see how policy actors (for instance) craft problematisations for particular purposes; a different project, the WPR project, wants to examine the problematisations in policies or in other technologies. I have never said the first project is illegitimate though I would want some discussion of how the 'subject' is conceptualized in this project. Because of the importance of the conception of the 'subject' in WPR, I avoid the use of the term "agency". I am well aware of the many creative attempts to re-craft the concept (see Bacchi's blog 31 January 2020) but I have decided that the term "agency" carries too many associations that are troubling for WPR, especially the presumption of a sovereign 'subject'. I describe some of these troubling associations in the blog, e.g. the ubiquity of the term "agency" within psychology, psychiatry and popular culture. I find it more useful to interrogate its uses than to adopt it.

In the Keynote at Karlstad (see footnote 1), I explain that the focus in Question 6 is on the precise practices and knowledges that install particular problem representations. I use an example from Leslie Miller (2008, p. 269) that focuses on the "doctor's power over the patient". The target for analysis is not doctors as social actors but medical discourse as a governing knowledge or knowledge practice. Question 6 targets practices rather than actors. So if I talk about doctors' influence, I'm talking about the influence of medical knowledges. I'm currently doing some work on the topic of digitalisation in education, where I think it is useful to talk about the role of corporate actors.

PSC: yes?

CB: "I think so. [...] I'm still doing this work. Okay? So I (pause) but I think that it is fairly clear that some of the decisions that are being made around the distribution of technology in education are being made by some very large companies that are making an awful lot of money. [laughing] And I know that Mitchell Dean became quite concerned about that sort of thing so I can see [pause] you know, I don't want to say that I'm wedded to never using the word 'actor'.

PSC: In the 2016 book, you and Susan Goodwin make a move into ANT and more STS inspired territory (in our reading), has this changed your perception of how actors could/should be dealt with in WPR?

CB: My reading of the ANT/STS literature assisted in the understanding of the performative character of policies/technologies. I also found the questioning of the human/non-human divide provocative and productive. However, I have not taken up the language of actants. I would position myself as aligned with Annemarie Mol and John Law, rather than Bruno Latour.

PSC: In the 2016 book, you target ‘policy workers’ with the ambition of providing this group with the power to act on the basis of WPR analyses, how does this fit into the perspective on agency in WPR?

CB: This question of actors requires a bit more discussion. I contrast WPR with interpretive approaches that focus on how policy actors shape problematizations (See Bacchi, 2015). The goal in many of these analyses is to encourage policy actors to shape problematizations in ways that will encourage cooperation and compromise. The focus is on their intentions to produce “workable” problematizations. I have felt the need to distinguish WPR from this form of analysis. The problematizations, which are of interest in WPR, lodge within policy proposals not in people’s heads. The purpose of the analysis is not therefore to get policy actors to cooperate but to encourage them to question the modes of analysis they adopt. That is the point of the argument in *Poststructural Policy Analysis* you refer to – the goal is to provide policy actors with a means to critique taken-for-granted ways of thinking. To make this point I say that I am not interested in their “intentions”. What I mean is that I am not focusing on the deliberate shaping of arguments to achieve specific goals. I am interested in encouraging self-problematization. Self-problematization is different from reflexivity. Reflexivity presumes sovereign ‘subjects’ who attempt to stand back from their analyses. Self-problematization does not presume a sovereign ‘subject’. It encourages an active practice of problematizing one’s own proposals. So when you ask me about how *Poststructural Policy Analysis* (Bacchi & Goodwin, 2016) targets policy workers, I would suggest that it targets them not as sovereign ‘subjects’; it targets them as self-problematizing ‘subjects’. If they are engaging with WPR, then they are automatically involved in questioning their own premises. It basically comes down to my concern with how the word ‘actor’ evokes a sovereign ‘subject’. That has been the reason that I have stayed away from the language of ‘actors’. To put it simply, when I say that I don’t focus on actors, I mean I do not focus on sovereign ‘subjects’. Rather, I complicate the picture.

The addition of Poststructural Interview Analysis (PIA)

Carol is inviting people in. When we talk about Tine Fristrup’s work with PIA (Poststructural Interview Analysis), Carol is very carefully writing her name down and proposing names of people that Carol sees Tine would benefit from connecting and thinking together with, in order to experiment and develop PIA as a new approach to analyzing interviews. She also encourages writing together with her on her blog. This moment in the interview was important and intense. Carol lets us know that she gets very inspired from learning from examples that people share with her: “I have interviewed three people in my life! But I get so many ideas, too many for me to develop. I have very interesting relations with people all over the world who I have never met; we engage through email and the blog. That is something that inspires me, and I actively encourage this exchange of ideas.

PSC: Could you tell us more about the development of Poststructural Interview Analysis (PIA)? What is the inspiration behind it and what led you to develop this approach?

CB: PIA emerged from work I have conducted with Jennifer Bonham on a project to do with women returning to cycling. The project involved interviews (see Bonham & Bacchi, 2017). At the same time, we were aware of the critique launched by post-qualitative theorists of humanist modes of inquiry, including interviewing (see St. Pierre (2023) for an up-to-date statement of this position). We were reading post-qualitative theorists such as Elizabeth St. Pierre who explains that interviews position subjects as humanist subjects and “sovereign subjects”. In much qualitative analysis, there is a tendency to think of interviewees as offering the “truth” about a situation – i.e. interviewees are understood to have access to “true” meaning. Elizabeth St Pierre highlights the difficulty this position encounters in poststructural analysis where “subjects” are “precarious, contradictory and in process” (see Bacchi’s blog from 4 March). So I wanted to think about how to move past that. I didn’t want to leave people with *no* methods of analysis. When I tried to apply WPR to interview text it didn’t work because interviews are not guides to conduct and they do not contain proposals – the starting place for a WPR analysis (see above). I tried to think of a way to offer something that had a similar intellectual framework to WPR but that didn’t require proposals. In that sense, PIA is a sister strategy to WPR. The similarities with WPR should be apparent – the target is the “unexamined ways of thinking” that make certain statements possible. There is an explicit commitment not to probe the assumed “interiority” of ‘subjects’.

PSC: How do you then see the possibilities in using PIA to expand the analysis of effects in Q5?

CB: PIA would certainly assist both with discursive and subjectification effects. The whole point is to explore what people can say but also what they may say that moves outside the expected. Hence, there is an opening here to consider resistance practices. Jennifer Bonham and I introduce this position in the discussion of Process 6: Exploring Transformative Potential (Appendix in Bacchi and Goodwin 2016). There we suggest that, because discursive practices are plural and at times contradictory, it is possible to use interview material to explore mutations in subject positions.

PSC: How do you see PIA develop in the future?

CB: I have been corresponding with a PhD student in NZ who wants to apply the PIA processes to her own interview schedule and to make the material available to interviewees. So she is placing herself clearly within existing frames of reference - challenging the view of the “god interviewer”. I find this suggestion useful.

Carol easily steps into the lead of the conversation and is at the same time very curious about our questions and she will pause herself and say, I should let you lead the interview.

The critique of WPR

PSC: The critique of WPR is often raised on two levels: 1) that it takes Foucault's concepts and thinking and develops these into a methodology and in this sense does not stay "true" to the work of Foucault. 2) that WPR – somehow – takes the creativity out of students by providing them a 'recipe' for policy analysis. Is this a critique that you can recognize and if so, how do you meet this critique?

CB: Foucault encouraged inventiveness. He experimented with concepts and left some behind when they no longer fulfilled the purpose he intended. I think he would be pleased to see that I have adopted one of his concepts - problematization - and taken it into new territory. While the spirit of WPR is Foucauldian, it takes on a different project, as explained in *Analysing Policy* (2009, p. 31). Foucault describes problematisations as arising in "crisis" situations while WPR makes the case that every policy, by its nature, constitutes a problematization. This distinction means that WPR deviates from a governmentality approach on this issue. Whereas, in governmentality, problematisations are "relatively rare", appearing in the "specific situations in which the activity of governing comes to be called into question, the moments and the situations in which government becomes a problem" (Dean, 1999, p. 27), in WPR they are ubiquitous. On these grounds I make the case that we are governed through problematisations.

The whole purpose of WPR is to encourage creativity not to shut it down. I have stated on numerous occasions that WPR is not a formula. It is not a recipe with steps to follow. Rather, I stress how the questions are interconnected. In the blog entitled "Do we really need WPR?", reproduced in this book, I offer Oscar Larsson's article as an example of an "integrated analysis" (Larsson, 2021). More recently, Townley et al. (2023) take a similar approach, using one sentence to signal their use of WPR as a guiding analytic strategy but excluding the specific questions.

Many approaches to policy analysis offer "recipes" (think of the "policy cycle"). WPR encourages scepticism in relation to such approaches. And it is insistent that the same scepticism be applied to its own insights through self-problematization. Introducing students to this "practice of the self" would reduce the tendency to treat WPR as a fixed procedure (see Bacchi and Goodwin 2016, pp. 38-41).

To summarise, I would suggest that students/researchers: 1. Check the last five chapters in *Analysing Policy* for examples that show how the WPR questions are interconnected; 2. Spend more time on the topic of genealogy; and 3. explore the practice of self-problematization.

Continuously referring to her writing, others writing and her blog, often her gaze will go up to the left and to the right. At one particular point, when she is talking about looking for visions of the future, she will make a half circle with her hand as if she is painting the sky. She laughs a lot during the

interview. We finalize the interview with advice for the students who want to work with WPR. What should they be careful of?

CB: "Don't treat the questions as though they are separate. Don't treat them as though they are sequential. There is no particular order. [laughing] Don't be afraid to question yourself! But also, don't be afraid to question WPR."

References

- Bacchi, C. (2023). Bringing a 'What's the Problem Represented to be?' approach to music education: a national plan for music education 2022, *Music Education Research*. Routledge.
- Bacchi, C. (1996). *The Politics of Affirmative Action: "Women", Equality and Category Politics*. Sage.
- Bacchi, C. (2015). The Turn to Problematization: Political implications of contrasting interpretive and poststructural adaptations. *Open Journal of Political Science*, 5: 1-12.
- Bacchi, C. (1999). *Women, Policy and Politics: The Construction of Policy Problems*. Sage.
- Bacchi, C. & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice*. Palgrave Macmillan.
- Bonham, J. & Bacchi, C. (2017). Cycling "subjects" in ongoing-formation: The politics of interviews and interview analysis. *The Journal of Sociology*, 53(3): 687-703.
- Farrugia, A., Sear, K. & Fraser S. (2018). Authentic advice for authentic problems? Legal Information in Australian classroom drug education. *Addiction Research & Theory*, 26(3).
<http://dx.doi.org/10.1080/16066359.2017.1343823>
- Larsson, O. L. (2021). The connections between crisis and war preparedness in Sweden. *Security Dialogue*, 1-19.
- Miller, L. (2008). Foucauldian Constructionism. In J. A. Holstein and J. F. Gubrium (Eds.) *Handbook of Constructionist Research*. Guilford Press.
- Mol, A. (2003). *The body multiple: Ontology in medical practice*. Duke University Press.
- St Pierre, E.A. (2023). Poststructuralist and Post Qualitative Inquiry: What Can and Must be Thought, *Qualitative Inquiry*, 29(2): 20-32.
- Townley, C. et al. (2023). Stay Home, stay safe? Public health assumptions about how we live with COVID, *Health Sociology Review*.
- Walters, W. & Tazzioli, M. (2023). *Handbook on Governmentality*. Edward Elgar Publishing

Appendix

Alder som risikofaktor. En policy-analyse af aftaletekster og pressemøder i forbindelse med covid-19

Tanja Steen-Andersen

1. Introduktion

1.1 »Jeg vil hellere dø af corona end af sorg«

For nyligt blev jeg bekendt med en artikel i Jyllands-Posten fra d. 22. april 2020, altså godt to måneder efter, at den første dansker blev smittet med infektionssygdommen Covid-19. Rubrikken var *Besøg på plejehjem: »Jeg vil hellere dø af corona end af sorg«*. Artiklen gemte på en kort, men dybtfølt kærlighedshistorie om ægteparret, Ida og Kristen, der på daværende tidspunkt havde dannet par i 69 år. Som konsekvens af den danske regerings skærpende tiltag i forbindelse med inddæmningen af smitten af Covid-19, havde Ida og Kristen været adskilt i godt seks uger. I artiklen beskriver Ida, at alene det igen at sidde sammen Kristen var et kvantespring, da hun havde savnet ham "ganske forfærdeligt" (Sørensen, 2020). I forhold til nærværende undersøgelse er det i særlig grad Idas konstatering af, at "med den totale isolation risikerer man faktisk at dø af sorg (...) Jeg vil hellere dø af corona end af sorg" (Sørensen, 2020), der skabte en forundring i mig. Denne kendsgerning gav anledning til at undersøge, hvordan den danske regerings retningslinjer og anbefalinger under Covid-19 pandemien, har direkte effekt på ældre menneskers hverdagspraksis. Formålet med denne undersøgelse er derfor at afsøge, hvilke underlæggende antagelser, der synes herskende vedrørende ældre mennesker i det danske samfund, hvilke *problemer* den danske regering heraf opstiller og hvilke interventioner, der iværksættes. Hvem eller hvad forsøgte vi at beskytte, når vi under pandemien skærmede og isolerede ældre mennesker? Hvem udgør i grunden den ældre befolkning i Danmark og hvad er de afledte effekter af regerings *problemrepræsentationer* for ældre menneskers liv? Disse spørgsmål og overvejelser er forsøgt komprimeret i nedenstående forskningsspørgsmål, som jeg gennem WPR-analysen ønsker at besvare og diskutere.

1.2 Forskningsspørgsmål

Hvilke *problemrepræsentationer* og underliggende antagelser gør sig gældende i forhold til "ældre" under Covid-19 i Danmark?

1.3 Forskningsoverblik

Der eksisterer kun begrænset litteratur, der undersøger de samfundsmæssige konsekvenser vedrørende pandemien som Covid-19 udløste. Det er dog væsentligt at gøre sig bevidst om, at nærværende undersøgelse ikke er udarbejdet i et vakuum. Derfor er hensigten med følgende at danne et overblik over eksisterende forskning på området. Til dette formål har jeg primært foretaget en kædesøgning, der tager udgangspunkt i professor emerita i politik, Carol Bacchis, blogopslag "*Becoming More Mortal*": *governing through "risk", "vulnerability" and "underlying health conditions"* fra februar 2022. I denne refererer Bacchi blandt andet til en artikel af Katarina Giritli Nygren og Anna Olofsson. Af denne konkluderes det, at den politiske styring under Covid-19 pandemien i det svenske samfund tog sit afsæt i *ethopolitics*, hvor individet selv er ansvarlig for at selv-regulere i overensstemmelse med moralske normer. Den bagvedlæggende antagelse var derfor, at befolkningen fik den rette information til at kunne træffe videnskabsinformeret og risikominimerende valg og at alle derfor havde de samme muligheder for at tage vare på sig selv (Giritli Nygren & Olofsson, 2020). Annelie Sjölander-Lindqvist, understøtter denne kendsgerning og antyder, at "The individual is positioned as a key cause of, and solution to the problem" (Sjölander et al. 2020, s. 1). Pressemøder i Tyskland, Spanien, Sverige og Italien kan ses som governance-teknologier, hvis formål er at skabe nationalidentitet og derigennem disciplinere og opfordre til *self-governance* i bekæmpelsen af Covid-19. Monica Donohue og Ailie McDowall påviser i deres WPR-analyse, at Covid-19 policies i Australien risikerer at fastholde en paternalistisk diskurs, hvor Aboriginere og Torres Strait Islanders kontrolleres og reguleres af hensyn til deres sundhed. Af denne årsag understreges det, at repræsentationer af 'problemer' i policies, som har til hensigt at beskytte, tilmed kan forårsage begrænsninger for de berørte (Donohue & McDowall, 2021).

2. Teoretiske og metodiske framework

I det følgende introduceres undersøgelsens teoretiske og metodiske genstandsfelt, som rammesættes af en tilgang til policy kaldet; 'What's the Problem Represented to be?' (WPR), som er udarbejdet af Carol Bacchi med inspiration fra Michel Foucault. Det essentielle ved denne tilgang er, "how rules takes place, in how we are governed" (Bacchi, 2009, s. 25). Tilgangen inkorporerer og se udover staten for at kunne identificere andre influerende instanser i forbindelse adfærdsstyringen af samfundets borgere. Hertil anvendes Foucaults begreb *government*, som omfatter alle aktiviteter, hvis formål er at opretholde menneskers frihed og samtidig adfærdsregulere gennem strukturering af handlerum (Karlsen & Villadsen, 2017). WPR-tilgangen udfordrer den almene antagelse om, at politiske beslutningstageres rolle er at adressere og løse allerede eksisterende sociale problemer. I stedet tilsigtes en blotlæggelse af, hvordan *problemer* produceres gennem interventioner i policies. Foucault (1982) beskriver i tillæg hertil, hvorledes mennesket er placeret i komplekse magtforhold, hvor specifikke handlinger har til formål at modificere og forme. Modsat vold er magt, "a mode of action which does not act directly and immediately on others. Instead, it acts upon their actions" (Foucault, 1982, s. 789). Politik og hverdagsliv sammenflettes derfor i kraft politiske interventioner, der har til formål at regulere og forme menneskers liv.

2.1 Nikolas Rose og Biopolitik

Ifølge Bacchi (2012) er Foucault optaget af genealogien og beskriver en historisk cæsur, hvor *suverænitetsmagten* udvikles til *governmentality*, som implicerer; suverænitet, disciplin og selvstyring. Foucault beskriver, hvorledes organiseringen af magt over livet centrerer om to poler, herunder *biopolitikker*, der betragter befolkningen på samfundsniveau samt *disciplineringsmagten*, som tager udgangspunkt i disciplineringen af individet. Foucault konkluderer, at magten i den moderne stat handler om kontrol af menneskers liv og kroppe, som både eksekveres på samfundsniveau gennem regulativer og på individniveau gennem disciplin (Bacchi, 2012). Nikolas Rose (2009) bidrager hertil med *livets politik* som et samtidigt perspektiv, hvori han argumenterer for ændringer i individets identitets- og subjektiveringsprocesser. Rose (2009) påpeger, at biomedicinen er den førende vidensform og danner derfor grundlag for produktionen af især molekylære praksisser, som understreger sundhedsdiskursens mangeartede og usynlige strukturer. Menneskers vitale parametre analyseres og undersøges med henblik på optimering af modstandskraft mod fremtidige, potentielle sygdomme. Dette har betydning for menneskets subjektivering, da kroppen anses som det vigtigste potentiale. Rose (2009) opfatter derfor mennesket som 'somatiske individer', som handler og bedømmer i overensstemmelse med biomedicinen og tager aktiv del i egen

sundhed. Herunder beskriver han "the biological citizenship" (Rose, 2009, s. 24), hvor borgere påtager sig forpligtelsen for egen krop og samtidig forventer behandling og omsorg fra staten. Gennem sundhedsoplysning og massemediernes sundhedsfremmende diskurser er borgeren forpligtet til at minimere sygdom og maksimere sundhed. De teknologiske muligheder for at undersøge om individer er prædisponible for sygdomme får betydning for, hvem der anses for at være i den patologiske 'risikogruppe', hvorfor alle, i mere eller mindre grad, er *pre-patienter* selvom de i udgangspunktet er sunde og raske (Rose, 2009). Perspektivet på biopolitik anvendes som et relevant teoretisk lag i denne undersøgelse, da omdrejningspunktet er infektionssygdommen Covid-19, der som bekendt udløste en pandemi og derfor blev anset som en samfundskritisk sygdom i Danmark i 2020. Det forekommer derfor meningsfuldt at benytte denne begrebsramme i analysen af statens *problemrepræsentation* i forhold til ældre menneskers position og handlerum.

2.1 Indføring i WPR-tilgangen

WPR-tilgangen er forankret i poststrukturalismen, da opmærksomheden rettes mod de heterogene praksisser, herunder især videnspraksisser, som producerer, "hierarchical and inegalitarian forms of rule" (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 4). Udgangspunktet er pluraliteter af praksisser, hvilket understøtter deisen om, at livets realitet er kontingent og at alt derfor kunne være anderledes under andre omstændigheder (Bacchi & Goodwin, 2016). Præmissen for WPR er at det, der anses som løsningen på noget afslører, hvad der anses som den bagvedliggende problematik. Af denne årsag indeholder policies implicite og specifikke forståelser af 'problemer', som med Bacchis terminologi kaldes *problemrepræsentationer*. Policy skal i denne sammenhæng ikke betragtes som politiske beslutningstageres bedste indsats i forhold til at løse en samfundsproblematik, men snarere det faktum, at de producerer 'problemer' (Bacchi, 2012). Dette bliver udslagsgivende for dels hvad og hvordan der intervereres dels hvordan mennesker lever deres liv. Fokuspunktet for at analysere policies med WPR er ikke at afsløre intentionel manipulation eller strategiske rammesætninger, men at forstå de dybtliggende antagelser og videnslogikker, der gør sig gældende i *problemrepræsentationer*. WPR-tilgangen bebuder derfor vigtigheden af kritisk at undersøge policies og spørge; "what exactly is produced? How is it produced? And, with what effects?" (Bacchi & Goodwin, 2016, s. 14). Løbende i analysen anvendes Bacchis teoretiske begrebsramme og analysestrategi til at besvare opgavens forskningsspørgsmål.

3. Metode og det empiriske grundlag

3.1 Bacchi og de seks interrelaterede spørgsmål

WPR-tilgangen indeholder følgende seks interrelaterede spørgsmål;

1. What's the 'problem' represented to be?
2. What presuppositions or assumptions underlie this representation of the 'problem'?
3. How has this representation come about?
4. What is left unproblematic in this problem representation? Where are the silences?
5. What effects are produced by this representation of the 'problem'?
6. How/where has this representation of the 'problem' been produced, disseminated and defended?

(Bacchi, 2012, s. xii)

Bacchi (2009) tilkendegiver, at det ikke altid er meningsfuldt at inddrage alle spørgsmål i en undersøgelse samt, at de ikke nødvendigvis skal anvendes kronologisk. Det er derudover muligt både at applicere analysens spørgsmål systematisk eller integreret. I denne undersøgelse er spørgsmålene integreret i to arbejdsspørgsmål, hvilket medvirker rammesættende for den samlede analyse og diskussion.

1. Hvilke problemrepræsentationer og bagvedliggende antagelser forekommer i af-taleteksterne om initiativer for svækkede ældre i forbindelse med COVID-19 sommerpakken fra 19. juni 2020.
2. Hvilke tavsheder forekommer med problemrepræsentationerne og hvilke effekter produceres som følger heraf.

3.2 Fastsættelse af det empiriske grundlag

Bacchis praktiske guidelines til, hvorledes man skal gribe analysen an indbefatter blandt andet udvælgelsen af relevante policy-dokumenter. Som angivet i opgavens introduktion forstås policy bredt, hvorfor analysen rummer forskelligartet empirisk materiale. Dette

involverer både aftaletekster såvel som pressemeddelelser og pjecer med retningslinjer. Udgangspunktet for analysen af regeringens *problemrepræsentationer* under pandemien med Covid-19, tager afsæt i aftaleteksterne; *Aftale om initiativer for svækkede ældre i forbindelse med COVID-19* fra 1. maj 2020 samt *Aftale mellem regeringen og Venstre, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti og Alternativet om sommerpakken* fra 19. juni 2020. Endvidere er *sneboldsmetoden* anvendt til at finde yderligere policy-dokumenter i tidsperioden for pandemien (Lynggaard, 2020), herunder statsministeriets og sundheds- og ældreministeriets pressemeddelelser, hvor restriktioner og retningslinjer formelt blev til borgere i det danske samfund. Det er væsentligt at være opmærksom på, at der allerede i udvælgelsen af empirisk materiale er foretaget en fortolkning, som afhænger af egne videnskabelige og interessefelter.

4. Første delanalyse

Første del af analysen tager sit afsæt i arbejdsspørgsmålet;

Hvilke *problemrepræsentationer* og bagvedliggende antagelser forekommer i 'Covid-19'-relaterede aftaletekster med særligt henblik på ældre?

Intentionen er at analysere *problemrepræsentationen* i aftaleteksten vedrørende initiativer for svækkede ældre samt aftaleteksten om sommerpakken (Q1). Dette danner baggrund for analysen af de bagvedliggende antagelser (Q2) samt genealogien bag repræsentationerne (Q3).

4.1 Kroppe i kontrol versus kontrollerede kroppe

Den 17. marts 2020 afholdte statsministeriet det første pressemøde angående "yderligere tiltag mod coronavirus" (Statsministeriet, 2020b). Af denne var budskabet meget klart; sundhedspersonale på sygehusene kan komme til, "at stå i et mareridt. Umenneskeligt mange, og måske lange vagter, overfyldte afdelinger, mangel på hænder (...) hvis du er syg, ældre eller sårbar skal du blive hjemme" (Statsministeriet, 2020b). Denne udmelding antyder, at statsministeriet dels sidestiller det at være ældre med det at være sårbar og syg dels at én af løsningerne på at 'skåne' sundhedssektoren og samfundet er at isolere ældre mennesker i eget hjem. Regeringen drager med andre ord en parallel mellem det at være ældre og det at være i 'risiko'. Styreformen bygger derfor på risikoteknologier, hvilket ifølge professor i sociologi, Mitchell Dean, ikke er en virkelig ting, men blot en måde at gøre virkeligheden målbar således, at specifikke begivenheder kan ordnes og styres med specifikke formål (Bacchi,

2022). Bacchi og Beasley (2002) angiver, at der i socialpolitik eksisterer en distinktion mellem mennesker, der har kontrol over egen krop og de, der kontrolleres af deres egen krop. Mennesker, der har kontrol over deres egen krop, forekommer at være det standardiserede og autonome individ, som tillige er mest legitim i samfundet. Af denne årsag er det vigtigste for mennesker at gøre sig uafhængig af velfærdssamfundet, på den baggrund at alle ikke kan regne med dets ydelser. Unge, sunde og raske mennesker har i denne henseende et ansvar for at vedligeholde egen sundhed og må drage nytte af eksperterets retningslinjer og derfra fastholde kontrol over deres krop og liv (Nettleton, 1997). Dette perspektiv legitimeres af regeringen gennem dels publikationer, der indeholder konkrete anbefalinger for forebyggelse af Covid-19 dels pressemeddelelser, hvor det antydes at;

”unge, også for raske, også for folk, der synes, at de er i god fysisk form (...) risikerer at blive smittet, måske selv uden at vide det. Og man risikerer uvidende at give smitten videre (...) som måske starter mellem unge mennesker, men i sidste ende jo slutter hos de mest sårbare i vores samfund. (Statsministeriet, 2020b)

Dette understreger derfor en dikotomi mellem *det somatiske individ*, her benævnt som unge og raske mennesker, der har kontrol over egen krop og som derfor kan tage aktiv del i egen sundhed til gavn for samfundet modsat ældre og sårbare mennesker, der i højere grad er under kontrol af deres krop. Den bagvedlæggende antagelse om individers placering i samfundet er derfor taktstyrende for, hvordan problematikker forstås og herunder hvilke interventioner, der fremføres i blandt andet aftaletekster i forbindelse med pandemien. Indtil 4. maj 2020 angives det, at man var ældre og i øget risiko for et alvorligt sygdomsforløb eller død, hvis man var 65 år eller derover. Denne kategorisering byggede dels på, at der i den medicinske verden er, ”en gammel tradition for at definere folk over 65 år som gamle” (Østergaard, 2020) dels på WHO’s definition af ældre som værende 60 år eller derover (se bilag 1). Regerings handleforslag bygger derfor på en dikotomi om kroppe i kontrol kontra kontrollerede kroppe. Denne kategorisering erstattes dog ved 65-års alderen, hvormed en kategorisering på baggrund af numerisk alder er mere væsentligt end underlæggende sygdomme og generel fysisk formåen.

4.2 ”Problemet” repræsenteret i aftaletekster relateret til Covid-19

1. maj 2020 blev der indgået en bred aftale om hjælp til ældre borgere som følge af pandemien. Aftalen indeholdt følgende tre spor:

1. Nye løsninger for fastholdelse af social kontakt og livskvalitet, herunder besøg.
2. Øget aktivitet på serviceområdet - tilbagevenden til normalt niveau.
3. Partnerskab på ældreområdet under COVID-19 mod ensomhed

(Ældreministeriet, 2020).

Et af de første initiativer, der præsenteres under første spor er, at sundhedsstyrelsen skal udarbejde klart, "informationsmateriale til hjemmeboende ældre og deres pårørende om besøg og samvær" (Sundheds- og Ældreministeriet, 2020). Denne løsning antyder den bagvedlæggende antagelse om det dikotomiske forhold mellem kroppe i kontrol og kontrollerede kroppe. De ældre menneskers familiemedlemmer angives som *pårørende*, hvilket refererer til en person, der er tæt knyttet til en *syg* person. Problemet der repræsenteres er, at eksisterende retningslinjer og anbefalinger, der er gældende i andre typer samvær, ikke er fyldestgørende. I denne sammenhæng kategoriseres ældre mennesker som sårbare og skrøbelige i overensstemmelse med mennesker, der har kroniske lidelser og derfor er særligt sårbare overfor et sygdomsforløb med Covid-19. I forbindelse med den gradvise genåbning af samfundet opstilles tilmed initiativer, der trygt skal *sluse* de ældre ind i samfundet. Under spor tre angives initiativ fem om *særlige åbningstider for lokale fritidsaktiviteter*. Regeringen og de øvrige partier tilstræbte at afsætte 15 mio. kr. med det formål, at kommunerne kunne få "mulighed for at åbne kommunale fritidsaktiviteter (...) på en måde, hvor adgang for ældre borgere tænkes ind som en specifik prioritet" (ældreministeriet, 2020, s. 7). Mere præcist bestod løsningen i, at kommunale fritidsaktiviteter (svømmehaller, idrætsanlæg og andre sportstilbud) enten kunne iværksætte særskilte åbningstider for ældre, midlertidige alderskrav for adgang eller andre tiltag, hvor faciliteterne kunne åbnes med, "særlig hensyntagen til de ældre" (Sundheds- og Ældreministeriet, 2020, s. 7). Præsentationen af problemet peger derfor på, at der ikke bliver taget hensyn til de ældre i foreningslivet – underforstået, at de ældre er utrygge i forhold til at blive smittet blandt ikke jævnaldrende mennesker. Ifølge problematiseringen har ældre mennesker af denne grund ikke mulighed for at deltage i foreningslivets aktiviteter og dermed igen blive aktive i deres hverdag. Det altafgørende i dette løsningsforslag er derfor alderskategoriseringen og antagelsen om, at samfundet skal skærme og passe på de ældre mennesker, fordi de ikke selv er i stand til det. Det er de unge, der bærer smitten og de ældre, der risikerer at få smitten. I spor 3 om partnerskab på ældreområdet under Covid-19 mod ensomhed præsenteres et initiativ om *kulturaktiviteter*. Af denne fremgår det, at regeringen vil afsætte 10 mio. kr. til understøttelse af initiativer, hvor "kultur-, idræts-, og foreningsliv i samarbejde med sociale aktører og institutioner skaber aktiviteter og tilbud målrettet såvel ældre på plejehjem som hjemmeboende ældre under sundhedsmæssigt forsvarlige rammer" (Sundheds- og Ældreministeriet 2020, s. 8). Initiativet indbefatter udenørskoncerter, biblioteksgrupper, samtaler med demensramte med udgangspunkt i museers erindringskasser, dagsprogrammer udarbejdet fra højskoler eller digitale samværsformer med udgangspunkt i kulturelle emner. Problemet der bliver repræsenteret med denne intervention er, at ældre mennesker er ensomme og ikke kan organisere aktiviteter i deres fritid på egen hånd. Denne problemrepræsentation går tilmed igen i *aftale om sommerpakke*, hvor et

initiativ omhandler tilbud om lokale aktiviteter til ældre mennesker over 65 år i sommeren 2020. Af denne tilbydes der gratis aktiviteter, som består i fx "ture til seværdigheder, fællespisning, foredrag mv." (Erhvervsministeriet og Kulturministeriet, 2020, s. 5). Det anses derfor som problematisk, at ældre ikke deltager i den danske turismeindustri, hvormed løsningen er, at lokale frivilligforeninger skal organisere og planlægge oplevelser, som skal skabe glæde i ældre menneskers liv. Initiativerne afspejler derfor en antagelse om, at danskere over 65 år, til forskel fra andre aldersgrupper, er ensomme og mangler muligheder for at kunne tilgå kulturelle interesser i deres fritid. Overordnet set insinuerer regeringens initiativer i disse aftaletekster, at ældre mennesker ikke kan tage vare på deres egen livsglæde, at de er ensomme og ikke har redskaber eller fyldestgørende informationer om forvaltningen af sundhedsmæssigt forsvarligt samvær med andre mennesker. Disse problemrepræsentationers antagelser bygger på dikotomier af kroppe i kontrol og kontrollerede kroppe samt alderskategoriseringer taget fra den medicinske verden og WHO. Aldringsforsker, Henning Kirk, påpeger at er det er muligt at føre traditionen bag forskning, der anvender den kronologiske alder som *inklusionskriterium* tilbage til den belgiske statistiker Adolphe Quetelet, som er selve grundlæggeren af biostatistikken (Kirk, 2021). I kraft af Quetelet blev *alderdom* et statistisk fænomen, hvor 60-års alderen udgjorde starten på alderdommen. I Danmark har ældresagens oprettelse i 1986 betydet, at *de ældre* opstod som kategori med bestræbelse på at omtale ældre mennesker som en homogen gruppe både i politik og i medierne. De ældre blev først og fremmest en retfærdighedsgruppe og Kirk (2021) argumenterer tilmed for et skift i brugen af ordet *ældre* fra adjektiv til substantiv.

5. Anden delanalyse

Denne del af analysen baserer sig på andet arbejdsspørgsmål samt overvejelser fra første delanalyse;

Hvilke *tavsheder* forekommer med problemrepræsentationen og hvilke effekter produceres som følger heraf?

Til besvarelsen heraf anvendes WPR-metodens spørgsmål fire og fem, herunder problemrepræsentationernes *tavsheder* (Q4) samt identifikationen af, hvilke effekter der produceres som følge af disse (Q5).

5.1 Tavsheder

Den største og mest basale tavshed, der knytter sig til regeringens problemrepræsentationer, er differentiering på baggrund af fysisk formåen. Gennem diverse interventioner fremstår det selvfølgelig, at ældre mennesker kategoriseres som sårbare og ensomme på baggrund af alder. Vidensgrundlaget bygger på det *alderskonstruerede* samfund, der er præget af aldersbetingede kasser. Kulturforsker Anne Blaakilde (2004 s. 72) angiver denne som en *kronologisering* af livsfaser som i dette samfund opfattes som, "barndom, manddom og alderdom". Denne homogenisering af alderskategorier fastlåser individet efter den kronologiske tilmed benævnt som numeriske alder. Det efterlades derfor uproblematisk, at ældre mennesker er lige så forskellige som alle andre i samfundet og derfor har forskellige behov. Gennem aftaleteksternes interventioner bliver den fortiede viden, den viden, der bygger på det *aldersintegrerede* samfund. Det særlige ved dette perspektiv er, at aldersgrænser nedbrydes og *rollevalg* åbnes for de ældre mennesker og medfører en frigørelse af aldersintervallernes pres. Ældresagen udmærkede sig som oppositionen til den politiske fastsættelse af aldersgrænser med en begrundelse om, at "den enkelte sundhedstilstand vægter højere end alder, når det gælder risikoen for at blive alvorligt syg af Covid-19" (Andersen, 2020, s. 53). Havde det aldersintegrerede samfund været vidensgrundlaget for aftaleteksterne, var de ældre mennesker nødvendigvis ikke blevet sidestillet med sårbare mennesker med underliggende kroniske sygdomme, ej heller automatisk blevet kategoriseret som mennesker kontrolleret af deres kroppe på baggrund af deres numeriske alder. Interventionerne havde muligvis stadig baseret sig på en dikotomi, som bygger på individets forhold til kontrol af kroppen, men ikke med alder som determinant, men derimod den fysiske og mentale tilstand.

5.2 Effekter

Det er uundgåeligt, at policies bygger på bestemte former for viden, hvorfor WPR-analysen blot bidrager med at verbalisere den tavse viden. Det er derfor også uundgåeligt, at problemrepræsentationer i policies kan være hæmmende for de sociale grupper, som de er rettet mod. I forbindelse med dette fremstiller Bacchi (2009) tre overlappende effekter; diskursive effekter, subjektifikation og levede effekter. De to sidstnævnte anvendes til at give et bud på, hvilke effekter *sårbarhedsetiketten* har på de ældre mennesker.

5.2.1 Isolation som levet effekt

Når de gentagne pressemeddelelser direkte antyder, at ældre skal blive hjemme eller at, "som samfund er vores fælles forpligtelse overfor ældre og sårbare ikke blevet mindre (...) den er faktisk kun blevet større" (Statsministeriet, 2020a), så får det *levede* konsekvenser for de ældre mennesker. Når regeringen direkte opfordrer til, at ældre mennesker skal blive

hjemme, så medfører det i sagens natur isolation fra omverden. Ved et pressemøde i statsministeriet d. 12. maj 2020 påmindede statsministeren, i forbindelse med lempelserne af restriktionerne, om at "mange oplever (...) fornyet håb (...) det er langt fra alle. For mange er genåbningen faktisk ledsaget af en ny usikkerhed. Det gælder nogle af de ældre" (Statsministeriet, 2020a). I kraft af den store opmærksomhed på social afstand synes det ikke usandsynligt, at der installeres en frygt hos ældre mennesker i forhold til at skulle blive del af samfundet i den gradvise åbning. Dette var tilmed udgangspunktet for initiativet vedrørende *kulturaktiviteter*, som jeg berørte i første del af analysen. Problemrepræsentationerne har af disse årsager en *materiel* indvirkning på de ældre menneskers hverdagsliv. Hvordan problemer præsenteres får derfor en direkte effekt på det levede liv.

Hverdage ændres og eksemplificerer på bedste vis, hvorledes politik og hverdagsliv sammenflettes, hvilket tilmed understreger vigtigheden i at granske policies (Bacchi, 2009).

5.2.2 Infantilisering

En mulig effekt af diskursen om, at ældre mennesker er sårbare og skal skærmes fra omverden, er *infantilisering*. Begrebet refererer til handlinger og kommunikation, der forårsager at et menneske gøres mindre kompetent og selvforsørgende, end hvad personen i virkeligheden er (Dolinsky & Dolinsky, 1984). Med andre ord er en mulig effekt, at ældre barnliggøres som følge af de særskilte retningslinjer og initiativer. Denne diskurs bidrager til umyndiggørelsen af ældre mennesker med risiko for, at de påtager sig en subjektposition, som i udgangspunktet hører barnet til. Faktorer der kan bidrage til denne infantilisering er, at ældre mennesker anses som værende skrøbelige, ustabile og uden evne til at tage vare på sig selv. Af pressemødet fra 12. maj taler statsministeren direkte til de ældre og sårbare mennesker og hentyder til, at man i kraft af den gradvise genåbning vil opleve, at flere mennesker er ude i samfundet. Det påpeges derfor, at de ældre og sårbare mennesker stadigvæk skal passe på sig selv, hvor samfundets øvrige borgere skal, "blive ved med at tage hensyn. Blive ved med at holde afstand" (Statsministeriet, 2020a). Der bliver i forlængelse heraf argumenteret for, at forøget test og brug af værnemidler er af hensyn til de ældre og sårbare mennesker, på baggrund af, at de også kan opleve friheden og, "se noget mere af familien, få besøg af børnebørnene" (Statsministeriet, 2020a). Dolinsky og Dolinsky (1984) lægger i denne forbindelse vægt på, at infantilisering især kan ske som følge af, at ældre mennesker uanfægtet anses for at have brug for hjælp. Der er i denne sammenhæng behov for, at unge, sunde og raske tager hensyn og holder afstand med et argument om at fordre ældre menneskers frihed og samvær med familien og i særlig grad børnebørnene. Konsekvenserne af en sådan infantilisering kan i værste fald medføre nedsat evne til at tænke problemløsende og at det ældre menneske ikke har en kritisk sans for at vælge til eller fra. Følelsesmæssigt kan det blandt

andet afstedkomme manglende evne til at tolerere frustration og begrænse de ældre menneskers realitetssans. Især sidstnævnte virker plausibelt i denne sammenhæng, da ældre mennesker, der i øvrigt føler sig ved fuld vigør, pludselig anses som værende sårbare. Ifølge Marson og Powell (2014) er mange ældre mennesker overbeviste om, at de bliver infantiliseret på baggrund af aldersstereotyper og ikke deres individuelle tilstand. Det paradoksale er, at infantiliseringen sker på baggrund af omsorg og støtte, men realiteten er, at det har så negative konsekvenser, at Marson og Powell går så langt som at sige, at det er en form for *ældremishandling* (Marson & Powell, 2014).

6. Diskussion

Analysen har påvist, at der under pandemien med Covid-19 i Danmark er forgået en aldersdiskriminering af ældre mennesker. I denne sammenhæng foretages en distinktion i, hvordan det er muligt at agere god samfundsborger på baggrund af, hvor gammel man er. Samfundet opdeles på den ene side med *the young and vibrant* som somatiske individer, der tager aktiv del i egen sundhed og på den anden side de ældre og hjælpeløse mennesker, der kræver omsorg. Det er de unge, voksne og regeringens ansvar, at de ældre mennesker skærmes fra omverden og samtidig ikke bliver ensomme. Med andre ord umyndiggøres de ældre mennesker.

6.1 Fra passiv aldring til aktiv aldring og tilbage igen

Synet på det ældre menneske som værende passiv strider imod den aktive aldringsdiskurs, der har præget den politiske verden siden 90'erne. Med denne blev de ældre menneskers hverdagspraksisser en biopolitiske genstand, der skulle optimeres, måles og vejes. Hensigten var at gøre ældre mennesker uafhængige og fordre både fysisk og mental aktivitet til gavn for dem selv og samfundsøkonomien (Lassen & Jespersen, 2015). Diskursen om *aktiv aldring* er ifølge etnologerne Aske Juul Lassen og Astrid Pernille Jespersen et politisk referencepunkt, som kan ses i lovændringer om rehabilitering og pensionsreformer i Danmark samt aktive aldringspolitikker i WHO og EU (Lassen & Jespersen, 2015). Den aktive aldringsdiskurs konstituerer et opgør med det 20. århundredes lighedstegn mellem alderdom og afhængighed af fællesskabet og velfærdsstatens goder. Den numeriske alder er i denne diskurs ikke dikterende for menneskers aktivitetsniveau, da aldringsforskning i den medicinske, biologiske og epidemiologiske verden påviser fordelene ved aktivitet. Dette medfører, at ungdommens vigør udgør idealet, mens død og sygdom holdes i behørig afstand. Spørgsmålet er derfor om diskursen om aktiv aldring helt er forsvundet som følge af pandemien med

Covid-19, hvor den numeriske alder har haft størst gennemslagskraft? Diskursen om aktiv aldring er i analysens anvendte aftaletekster at finde i interventioner, som alle er præget af et sundhedsmæssigt eller kulturelt aspekt som værende de rette former for aktivitet, hvilket er i overensstemmelse med den aktive aldringsdiskurs (Lassen & Jespersen, 2015). Idealet om aktiv aldring er derfor ikke fuldstændigt erstattet af et passivt og sygeliggjort syn på aldring. Der opstår derfor et paradoks, der dels rummer antagelser om den ældre som passiv og sårbar dels rummer et ønske om at videreføre den aktive aldringsdiskurs i samfundet. I kraft af pressemødernes formidling af generelle anbefalinger om social afstand og isolation af de ældre mennesker, fastlåses de i den lineære tidsopfattelse, hvor alderdom er at være passiv, afhængig og i forfald (Blaakilde, 2004). Med sommerpakkens interventioner i forhold til særlig hensyntagen til de ældre mennesker i genåbningsfasen, antydes det derimod, at de ældre mennesker igen skal *integreres* i samfundet og bidrage til turismeindustrien og dermed samfundsøkonomien. På få måneder ændres den politiske agenda drastisk, hvilket må formodes at besværliggøre det som Lassen og Jespersen (2015) definerer som synkroniseringsarbejdet mellem politiske idealer og hverdagspraksis. På én gang fastholdes idealet om det aktive ældre menneske i kraft af sundhedsfremmende aktiviteter, mens pressemøderenes anbefalinger og restriktioner tvinger det ældre menneske til passivitet og afhængighed af de *pårørende*. Den biopolitiske interesse er derfor en indgroet del af det ældre menneskes livsførelse, hvor de hele tiden skal forholde sig til, "stærke politiske interesser – man kan ikke blive ældre i fred" (Lassen & Jespersen, 2015, s. 83). Dette rejser spørgsmål om, hvem det gode ældre menneske egentlig er? Er det vedkommende, der selv isolerer sig og passivt ser til mens livet passerer? eller er det i højere grad det aktive ældre menneske, der bidrager til turismeindustrien? Er det overhovedet meningsfuldt at kategorisere ældre som en homogen gruppe med fælles behov? Kirk (2021) insinuerer, at sprogbrug ikke er værdifri. Så når vi taler om ældre som en homogen gruppe og begrunder risikofaktorer med alder, så skaber det en virkelighed. Det er derfor af afgørende betydning for de ældre menneskers hverdagspraksis, men tillige for hvordan politikere, sundhedspersonale og øvrige borgere forstår problemstillinger og løsninger på dem (Kirk, 2021). Pandemien med Covid-19 sætter derfor fornyet spot på, hvordan magtfulde interessenter i samfundet fortsat kategoriserer den ældre befolkning som en homogen masse. I tråd med dette bør det undersøges, hvordan det påvirker det generelle syn på aldring samt hvordan ældre mennesker selv oplever denne kategoriserings indvirkning på det levede liv.

7. Konklusion

Opsummerende kaster analysen lys over, at regeringen i kraft af medtagne aftaletekster under pandemien med Covid-19 iværksatte interventioner til at understøtte *problemerne*: ældre mennesker er grundet deres numeriske alder i risiko for et alvorligt sygdomsforløb med Covid-19, ældre mennesker er ensomme, ældre mennesker kan ikke tage vare på deres egen sundhed, ældre mennesker kan ikke organisere samvær på forsvarlig vis og ældre mennesker mangler livsglæde. Disse problemer udspringer af et homogent og sygeliggjort syn på ældre mennesker som sårbare og skrøbelig, der skal skærmes og passes på. Der foretages ikke en distinktion mellem kroppe i kontrol og kontrollerede kroppe mellem ældre mennesker, hvilket ellers er tilfældet i andre aldersgrupper. Dette får som levet effekt, at ældre mennesker isolerer sig i eget hjem og infantiliseres, hvilket kan medføre konsekvenser for, hvordan ældre mennesker betragter sig selv. Det interessante ved pandemien med Covid-19 er, at den for gerontologien udgør en historisk cæsur, hvor den aktive og passive aldring er sideløbende politiske idealer for ældre mennesker. Vejen mod det aldersintegrerede samfund må derfor sættes på standby, mens det alderskonstruerede klassesamfund endnu oplever sin storhedstid.

8. Litteraturliste

- Andersen, S. S., Bente. (2020, August). *Ældre Sagens Fokus. Ældresagen - medlemsbladet*.
- Bacchi, C. (2009). *Analysing policy: What's the Problem Represented to be?* Pearson Australia.
- Bacchi, C. (2012). Introducing the 'What's the Problem Represented to be?' approach. I A. Bletsas & C. Beasley (red.), *Engaging with Carol Bacchi*, (s. 21-14). University of Adelaide Press. <http://www.jstor.org/stable/10.20851/j.ctt1sq5x83.7>.
- Bacchi, C. (2022, 24. maj). "Becoming More Mortal": governing through "risk", "vulnerability" and "underlying health conditions". *Carol Bacchi*. <https://carolbacchi.com/2022/02/27/becoming-more-mortal-governing-through-risk-vulnerability-and-underlying-health-conditions/>
- Bacchi, C. & Goodwin, S. (2016). *Poststructural Policy Analysis: A Guide to Practice*. Palgrave Macmillan US. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-52546-8>.
- Blaakilde, A. L. (2004). Løber tiden fra Kronos?: om kronologiseringens betydning for forestillinger om alder. *Tidsskrift for kulturforskning : TfK*.

- Dolinsky, E. H. & Dolinsky, H. B. (1984, Jul-Aug). Infantilization of elderly patients by health care providers. *Spec Care Dentist*, 4(4), 150-153. <https://doi.org/10.1111/j.1754-4505.1984.tb00351.x>
- Donohue, M. & McDowall, A. (2021, 2021/12/01). A discourse analysis of the Aboriginal and Torres Strait Islander COVID-19 policy response [<https://doi.org/10.1111/1753-6405.13148>]. *Australian and New Zealand Journal of Public Health*, 45(6), 651-657. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1753-6405.13148>
- Erhvervsministeriet og kulturministeriet (2020) *Aftale om sommerpakken*
<https://www.regeringen.dk/aktuelt/tidligere-publikationer/aftale-om-sommerpakken/>
- Foucault, M. (1982). The Subject and Power. *Critical Inquiry*, 8(4), 777-795. <http://www.jstor.org/stable/1343197>
- Giritli Nygren, K. & Olofsson, A. (2020, 2020/08/02). Managing the Covid-19 pandemic through individual responsibility: the consequences of a world risk society and enhanced ethopolitics. *Journal of Risk Research*, 23(7-8), 1031-1035. <https://doi.org/10.1080/13669877.2020.1756382>
- Karlsen, M. P. & Villadsen, K. (2017). *Sundhed og magt : perspektiver på biopolitik og ledelsesteknologi* (1. udgave. 1. oplag. udg.). Hans Reitzel.
- Kirk, H. (2021). "De ældre" - sproget bag kategoriseringen af ældre voksne. *Gerontologi*, 37(1), 24-27. <https://danskgerontologi.dk/wp-content/uploads/2021/06/202118.pdf>
- Lassen, A. J. & Jespersen, A. P. (2015). Ældres hverdagspraksisser og aldringspolitik. Om synkroniseringsarbejdet imellem hverdag og politik. *Kulturstudier (Århus. 2010)*, 6(1), 79-99. <https://doi.org/10.7146/ks.v6i1.21242>
- Lynggaard, K. (2020). Dokumentanalyse. I S. Brinkmann & L. Tanggaard (red.), *Kvalitative metoder : en grundbog*, (3. udgave. udg.). Hans Reitzel.
- Marson, S. & Powell, R. (2014, 12/01). Goffman and the Infantilization of Elderly Persons: A Theory in Development. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 41, 143-158.
- Nettleton, S. (1997). Governing the risky self - How to become healthy, wealthy and wise. I R. Bunton, A. Petersen & P. A. P. Petersen (red.), *Foucault, Health and Medicine*. Taylor & Francis Group. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/asb/detail.action?docID=168846>.
- Rose, N. (2009). *The Politics of Life Itself: Biomedicine, Power, and Subjectivity in the Twenty-First Century*. Princeton University Press. <https://doi.org/doi:10.1515/9781400827503>.
- Sjölander-Lindqvist A, Larsson S, Fava N, Gillberg N, Marcianò C and Cinque S (2020) Communicating About COVID-19 in Four European Countries: Similarities and

Differences in National Discourses in Germany, Italy, Spain, and Sweden. *Front. Commun.* 5:593325. doi: 10.3389/fcomm.2020.593325

Statsministeriet. (2020a). *Pressemøde den 12. maj 2020*

<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-den-12-maj-2020/>

Statsministeriet. (2020b, 17. marts). *Pressemøde den 17. marts 2020*

<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-den-17-marts-2020/>

Sundheds- og Ældreministeriet (2020). Aftale om initiativer for svækkede ældre i forbindelse med COVID-19. <https://sum.dk/Media/3/C/aftale-om-initiativer-for-svaekkede-aeldre-i-forbindelse-med-COVID.pdf>

Sørensen, T. K. H., Jacob; Skyum, Simone (2020). Besøg på plejehjem: »Jeg vil hellere dø af corona end af sorg«. *Jyllands-Posten*. <https://jyllands-posten.dk/premium/indblik/Indland/ECE12088812/besoeg-paa-plejehjem-jeg-vil-hellere-doe-af-corona-end-af-sorg/>

WHO. (2022). *Older people & COVID-19*. Lokaliseret d. 22. maj 2022 fra

<https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/demographic-change-and-healthy-ageing/covid-19>

Østergaard, A. (2020). Detektor: Hvornår er du i øget risiko? WHO siger 60 år, Danmark siger 65. <https://www.dr.dk/nyheder/detektor/detektor-hvornaar-er-du-i-oeget-risiko-who-siger-60-aar-danmark-siger-65>

9. Bilag

Bilag 1: Are you 60 or older?

Are you 60 or older?

During the COVID-19 pandemic, it's more important than ever to protect yourself from the flu.

Ask your healthcare provider whether a flu vaccine is right for you.

If you suspect flu or experience any of these symptoms, seek immediate medical care:

- Fever or cough that improves but then returns or worsens
- Loss of speech or mobility
- Difficulty breathing or shortness of breath
- Pain or pressure in the chest or abdomen
- Dizziness or confusion
- Seizures
- Severe muscle pain
- Not urinating
- Weakness or unsteadiness
- Worsening of chronic medical conditions

Because the flu vaccine doesn't protect you from COVID-19, follow these precautions:

- Clean your hands frequently
- Keep at least 1 metre distance from others
- Wear a mask when 1 metre distance from others is not possible
- Cough or sneeze into a bent elbow or a tissue
- Avoid touching your eyes, nose and mouth
- Avoid crowded public gatherings or activities
- Open window

For more information visit www.who.int

